

KALLELSE

Kallelse till sammanträde

Organ Kommunstyrelsen

Plats Gustaf Adolfsalen, Rådhuset

Tid Onsdagen den 19 augusti 2026 kl. 09.00

Nr	Ärende	Dnr	Sida
1	Val av protokolljusterare		
2	Godkännande av föredragningslista	2026/4	
3	Redovisning från Social- och arbetsmarknadsnämnden av arbetsinsatser avseende hanteringen av kostnadsutveckling och kostnadskontroll, 2026 <i>Föredragning av social- och arbetsmarknadschef Marina Dickfors och social- och arbetsmarknadsnämndens ordförande Elisabet Pettersson (C) kl. 09.00 – 09.30</i>	2026/40	3 - 4
4	Månadsuppföljning kommunstyrelsen, maj 2026	2026/13	5 - 12
5	Månadsuppföljning Sala kommun, maj 2026	2026/12	13 - 34
6	Uppdrag till kommundirektör - åtgärder för beredskap i det fall skatteunderlagsprognos försämrats <i>Föredragning av kommundirektör Daniel Holmvin</i>	2026/726	35 - 36
7	Avesta kommun - Granskning av förslag till översiktsplan	2025/171	37 - 44
8	Utvärdering av Nattljus och vinterskimmer 2026	2026/299	45 - 69
9	Förslag på organisation för brandvärn	2026/275	70 - 78
10	Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026-2028	2026/491	79 - 91
11	Äldreplan Sala kommun <i>Föredragning av vård- och omsorgschef Anneli L Sundin kl. 11.00 – 11.15</i>	2026/528	92 - 260
12	Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun	2026/286	261 - 275
13	Riktlinjer för uthyrning av lokaler	2026/395	276 - 299
14	Inrättande av särskild (avgränsad) statistikverksamhet	2026/396	300 - 304

15	Svar på nämndinitiativ från Erik Hamrin (M) - stärk kommunens reparationsförmåga vid störda förhållanden eller höjd beredskap	2026/522	305 - 309
16	Kompletteringsval	2026/8	
17	Muntliga rapporter	2026/4	
18	Övriga frågor	2026/4	

KS § 104 Redovisning från Social- och arbetsmarknadsnämnden av arbetsinsatser avseende hanteringen av kostnadsutveckling och kostnadskontroll, 2026**INLEDNING**

Kommunstyrelsen beslutade den 11 mars 2026, § 43, att ge social- och arbetsmarknadsnämnden i uppdrag att vid kommunstyrelsens sammanträde i maj 2026 redovisa samtliga arbetsinsatser avseende hanteringen av kostnadsutveckling och kostnadskontroll för att uppnå budget i balans.

Ärendet föredras av verksamhetschef Joakim Stål och social- och arbetsmarknadsnämndens ordförande Elisabet Pettersson (C).

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,

att kommunstyrelsen beslutar,

att godkänna redovisningen från social- och arbetsmarknadsnämnden, samt

att social- och arbetsmarknadsnämnden ska fortsätta sitt arbete med kostnadsutveckling och kostnadskontroll för ekonomi i balans och återrapportera arbetet till kommunstyrelsen i samband med andra hanteringen av månaduppföljning för 2026, samt

att nästkommande rapportering fortsatt ska inkludera en uppskattning av respektive åtgärds ekonomiska påverkan.

att vid nästkommande redovisning även presentera hur nämnden avser att arbeta vidare med nya åtgärder utifrån den omvärldsbevakning som genomförs.

Erik Hamrin (M) yrkar tillägg,

att nästkommande rapportering ska inkludera ett åtgärdsprogram för att nå budget i balans och att detta ska presenteras vid nästa månadsuppföljning.

Hanna Westman (Sbä), Tomas Bergling (M), Anders Wigelsbo (C), Elisabet Pettersson (C), och Henric Eriksson (SD) yrkar bifall till ordförandens och Erik Hamrins (M) förslag.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

Ordföranden ställer Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande mot avslag och finner tilläggsyrkandet bifallet.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

§ 104 fortsättning

BESLUT

Kommunstyrelsen beslutar,

att godkänna redovisningen från social- och arbetsmarknadsnämnden, samt
att social- och arbetsmarknadsnämnden ska fortsätta sitt arbete med
kostnadsutveckling och kostnadskontroll för ekonomi i balans och återrapporera
arbetet till kommunstyrelsen i samband med andra hanteringen av
månaduppföljning för 2026, samt

att nästkommande rapportering fortsatt ska inkludera en uppskattning av
respektive åtgärds ekonomiska påverkan.

att vid nästkommande redovisning även presentera hur nämnden avser att arbeta
vidare med nya åtgärder utifrån den omvärldsbevakning som genomförs.

att nästkommande rapportering ska inkludera ett åtgärdsprogram för att nå budget
i balans och att detta ska presenteras vid nästa månadsuppföljning.

Skickas till

Social- och arbetsmarknadsnämnden

Ekonomienheten

Kommundirektör

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 118 Månadsuppföljning kommunstyrelsen, maj 2026**INLEDNING**

Månadsuppföljning, eller prognos, är något som görs sex gånger om året. Då ska verksamheterna analysera och dra slutsatser om det ekonomiska utfallet för resterande del av året. Detta sker med stöd av verksamhetssystemet Budget och Prognos som finns i Visma.

Prognoserna görs av enhets-, verksamhets- och kontorschefer i samråd med verksamhetscontrollers för respektive kontor. Dessa sammanställs och lämnas sedan över till kommundirektör och förtroendevalda.

Månadsuppföljningarna används som ett underlag till förtroendevalda för att kunna fatta beslut.

Beslutsunderlag

KS 2026.2705 – Månadsuppföljning KS som nämnd, maj 2026

Kommundirektör Daniel Holmvin och teknisk chef Roger Lindström föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar, att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,

att uppdra till kommundirektören att bereda fler förslag till åtgärder för att uppnå balans mellan verksamhet och finansiering per kontor inom kommunstyrelsens verksamheter och återsrapportera detta till kommunstyrelsen vid kommande sammanträde.

Anders Wigelsbo (C) yrkar bifall till ordförandes förslag.

Erik Hamrin (M) yrkar i tillägg,

att uppdra till kommundirektören att tillse att dialogen med regionen gällande kostnadsavvikelsen gällande samhällsfinansierade transporter slutförs och att resultatet av densamma kommuniceras ut till kommunstyrelsens ledamöter och ersättare inför KS sammanträde i augusti.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

Ordförande ställer sedan Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande mot avslag och finner det avslaget.

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,

att uppdra till kommundirektören att bereda fler förslag till åtgärder för att uppnå balans mellan verksamhet och finansiering per kontor inom kommunstyrelsens verksamheter och återsrapportera detta till kommunstyrelsen vid kommande sammanträde.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 118 fortsättning

Protokollsanteckning från Amanda Lindblad (S)

Det är av stor vikt att alltid säkerställa att de kostnader som aviseras för Kommunstyrelsen, och övriga Sala kommuns verksamheter, är korrekta och överensstämmer med underlag som kan styrka vad kommunen betalar för och att det sker i enlighet med gällande avtal. Av den anledningen ska tekniska kontoret fortsätta arbetet med att reda ut vilka kostnader som kan komma att belasta Kommunstyrelsen under 2026 och senare. Samtliga lägen där det förekommer otydligheter måste redas ut och förhastade utbetalningar ska inte göras. I situationen med Region Västmanland har Kommunstyrelsens ledningsutskott fått presenterat att detta arbete pågår.

Reservation

Erik Hamrin (M) reserverar sig till förmån för eget yrkande och avger skriftlig reservation:

Härmed reserverar jag mig mot ledningsutskottets beslut att avslå mitt tilläggsyrkande i denna punkt.

Under behandlingen av tidigare månadsrapporter så har Moderaterna och övriga partier i Koalition Sala lagt yrkanden kopplade till behovet av ett förbättrat resultat. Kommunstyrelsens verksamheter behöver minska sina kostnader under året, då kommunen i sin helhet går mot ett underskott i storleksordningen tio miljoner kronor för 2026.

Mitt yrkande idag handlar dock om en nyligen identifierad risk som kom till kommunens kännedom under maj. Kostnaderna för den särskilda kollektivtrafiken beräknas nu bli långt högre än budgeterat, i storleksordningen åtta miljoner kronor dyrare.

Detta är en tillkommande kostnadsrisk som, om den materialiseras, skulle innebära att kommunstyrelsens månadsredovisning går från ett svagt positivt resultat till cirka minus sju miljoner kronor.

Det innebär att det här inte är en fråga som kommunstyrelsen kan hantera först om informationen råkar finnas på plats vid sammanträdet i augusti. Det är en fråga där vi måste säkerställa att informationen faktiskt tas fram. Förhoppningsvis kommer frågan att ha retts ut till sammanträdet i augusti, men det hade varit klokare med ett uppdrag med en tydlig kravställning kring detta.

Om det visar sig att detta är en kostnad som Sala kommun är skyldig att bära så vill vi veta det så snart som möjligt. Vi vill såklart inte att den negativa avvikelser från vårt budgetmål ska växa sig ännu större.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

MÅNADSUPPFÖLJNINGSRAPPORT

Nämnd/kontor: Kommunstyrelsen

Månad: Maj

DRIFTSREDOVISNING, tkr

Resultaträkning	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Externa intäkter	- 117 878	- 123 910	6 031	- 49 120	- 63 633	54%
Interna intäkter	- 355 413	- 339 465	- 15 948	- 148 102	- 112 008	32%
Summa intäkter	- 473 291	- 463 375	- 9 917	- 197 222	- 175 641	37%
Köp av huvudvht, bidrag	62 701	65 347	- 2 646	26 127	31 874	51%
Personalkostnader	214 385	209 886	4 497	89 334	85 469	40%
Övriga kostnader	378 841	361 895	16 945	157 865	160 121	42%
Interna kostnader	82 087	90 243	- 8 156	34 206	31 719	39%
Summa kostnader	738 014	727 371	10 640	307 532	309 183	42%
RESULTAT	264 722	263 996	726	110 310	133 540	50%

Verksamhetsområde/Enhet	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Tekniska kontoret	115 324	118 118	- 2 794	48 056	71 765	62%
Kommundirektör/Kommunledningskontoret	111 228	108 192	3 036	46 349	48 768	44%
Räddningstjänsten	27 156	26 912	244	11 316	9 878	36%
Kommunstyrelsen / Samhällsbyggnadskontoret	11 013	10 774	239	4 589	3 129	28%
SUMMA	264 722	263 996	726	110 310	133 540	50%

MÅNADSUPPFÖLJNINGSRAPPORT

Nämnd/kontor: Tekniska kontoret
Månad: Maj

DRIFTSREDOVISNING, tkr

Resultaträkning	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Externa intäkter	- 87 784	- 92 032	4 248	- 36 580	- 46 721	53%
Interna intäkter	- 351 451	- 333 974	17 477	- 146 450	- 110 341	31%
Summa intäkter	- 439 235	- 426 006	- 13 229	- 183 030	- 157 062	36%
Köp av huvudvht, bidrag	46 355	49 021	- 2 666	19 316	16 709	36%
Personalkostnader	97 133	97 779	- 646	40 475	40 383	42%
Övriga kostnader	335 980	314 285	21 695	140 005	141 066	42%
Interna kostnader	75 091	83 039	- 7 948	31 290	30 669	41%
Summa kostnader	554 559	544 124	10 435	231 086	228 827	41%
RESULTAT	115 324	118 118	- 2 794	48 056	71 765	62%

Verksamhetsområde/Enhet	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Kontorsledning	304	172	132	126	- 4 726	-1555%
Samhällsfinansierade resor	59 734	59 594	140	24 891	29 417	49%
Va-kollektivet*	-	-	-	-	3 529	#DIVISION/O!
Gata	28 609	28 614	- 5	11 921	14 544	51%
Park inkl skogsdrift	6 374	9 720	- 3 346	2 656	6 961	109%
Kart/ Mät	3 073	3 032	41	1 281	1 489	48%
Projekt och Utveckling	4 825	4 600	225	2 011	2 108	44%
Fastighetsenheten	11 405	11 380	25	4 753	16 057	141%
Gruvanssaneringsprojekt	-	-	-	-	1 149	#DIVISION/O!
Måltidsenheten	1 000	1 006	- 6	417	8 295	830%
SUMMA	115 324	118 118	- 2 794	48 056	71 765	62%

Kommentar till driftsprognos. Avvikelser kommenteras.

Tekniskt kontor, -2,8 (-4,3) Prognosen har förändrats med 1,5 mnkr. Prognosen för skogsdrift har justerats med +1,2 mnkr då avräkning för den förtida avverkningen nu gjorts, Varav -0,3 avser fastställd kommissionsavgift.

Kontorsledning, 0,1 mnkr: Förändringen mot föregående prognos med 0,3 mnkr beror på nu fastställd kommissionsavgift för skogsdriften.

Samhällsfinansierade resor, +0,1 mnkr: Ingen avvikelse i nuläget, men osäkerhet gällande volymerna för färdtjänst med ökade kostnader med anledning av det nya avtalet som Regionen tecknat med utförare, för närvarande balanserar resande volymen de ökade kostnaderna. Den positiva avvikelsen beror på lägre personalkostnader än budgeterat. Kollektivförvaltningen har via mail aviserat en kraftig höjning av kostnaderna för särskild kollektivtrafik med en årseffekt på 8,3 mnkr. Sala Kommun har bestridit denna kostnad och dialog med KTF pågår. Höjningen aviserades utan underlag och endast med hänvisning till ökade trafik kostnader utan vidare specifikation eller förslag på kostnadsreducerande åtgärder.

Fastighet, +/- 0 mnkr:

Energikostnaderna har varit högre i början av året jämfört med föregående år, där framför allt priserna på fjärrvärme ökat kraftigt. Trots åtgärder som minskar förbrukningen generellt har den kalla inledningen av året samt högre energipriser motverkat effekterna av de insatser som gjorts. Det är för tidigt att prognostisera för ett underskott än. Utvecklingen av priser och väder kommer påverka årets resultat. Fortsatt återhållsamhet råder, översyn av kostnader sker kontinuerligt samtidigt som driftåtgärder utförs för att säkra fastighetsvärde och funktion. För övriga avvikelser som identifierats i prognos har omfördelningar skett mellan konton.

Gata: Verksamheten har en budget i balans enligt prognosen. Under januari/februari var det mycket snöröjning, halkbekämpning och bortforsling av snö med extra lastbilar och grävmaskin. Ca ¼ fjärdedelar av budget för vinterväghållning 2026 är upparbetat. För att säkerställa tillräckliga medel inför sen hösten 2026 har justeringar genomförts inom ram med sammanlagt 1,9 mnkr. Utvecklingen av drivmedelskostnader är svår att förutse och är en osäkerhetsfaktor i prognosen.

Park inkl. skogsdrift, -3,3 mnkr: I det närmaste hela underskottet kan knytas till lägre intäkter från skogen (-3 mnkr) än budgeterat. Bakgrunden till redovisad prognosavvikelse för skogsverksamheten ligger i budgetbeslutet. Kontoret har utgått från beslutad verksamhetsplan som angav ett överskott från skogen om 4,9 mnkr. Under höstterminen fattades beslut i KS om att tidigarelägga avverkning med ett överskott om 3 mnkr utan påverkan på den befintlig skogsbruksplanen. I beredningen av budgetärendet skedde tyvärr ett skrivfel där det felaktigt angavs 6,5mnkr i överskott från skogen 2026 i stället för 1,9 mnkr (4,9-3,0) vilket verksamheten planerat för. Kortsiktig arbetar kontoret nu aktivt med både intäkts- och kostnadssidan för att minska prognosavvikelsen och nu pekar helårsprognosen på ett överskott om 4,2 mnkr vilket ger en avvikelse om 2,3 mnkr. På längre sikt behöver kontoret stärka kompetensen inom skoglig förvaltning för att på bästa sätt tillvara ta skogens olika värden. Prognosen har förbättrats beroende på att kostnader för återställning, markberedning och återplantering av tidigare avverkningar kunnat skjutas upp till 2027. Övrig parkverksamhet har för närvarande ett prognosticerat underskott på 0,6 mnkr, vilket kommer justeras i kommande uppföljning.

VA-verksamhet: Verksamheten har en budget i balans enligt prognosen. Under vårvintern har det varit ett stort antal läckor i ledningsnätet. Den stränga vintern bedöms ha bidragit till detta, och åtgärdsbehovet har därför varit större än under ett normalår. Bedömning på helår är att dessa åtgärder kommer att rymmas inom den taxejustering som genomfördes inför året. För VA-verksamheten bedöms året i stor utsträckning påverkas av pågående regresshantering, vilket förväntas medföra ett större ekonomiskt utfall. Då det inte finns budgeterade medel för detta kommer kostnaderna att redovisas som en avvikelse mot budget. Omfattningen är inte känd i nuläget.

Måltid: Verksamheten har en budget i balans. Externa intäkter visar ett plusresultat på 0,4 mnkr på grund av ökad försäljning av matlådor. Verksamheten har haft högre sjukfrånvarokostnader 0,3 mnkr i början av året, men kommer att hämta hem det under sommarens sammanslagningar. Interna intäkter följer budget för förskolor och skolor, däremot ser vi en avvikelse 0,5 mnkr för minskade intäkter inom SABO då det finns vakanta platser. Denna kostnadsavvikelse kan hämtas hem genom lägre livsmedelskostnader på totalen. Demografiutvecklingen är fortfarande en osäkerhetsfaktor som i nuläget är svårbedömd, men följs noga under året.

Kart / Mät och Projekt och Utveckling: Verksamheterna följer budget.

Risker kopplade till omvärldsläget

Kontoret vill flagga för effekter av det osäkra världsläget som just nu bidrar till väsentligt högre energipriser. Kontoret ser nu en direktpåverkan på drivmedel, fjärrvärme och el. Bristen på naturgas i Mellaneuropa får en indirekt påverkan på andra energislag och viktiga insatsmateriel som kemikalier till VA. Konstgödselproduktionen är begränsad och det kommer generera höjda livsmedelspriser på sikt. Kontoret följer utvecklingen. Detta i kombination med en kall vinter och historiskt låga vattennivåer i vattenmagasinen i norra Sverige gör prisutvecklingen på el mycket svår att förutse. Ett utvecklat samarbete med SHEAB inom ram för vårt avtal, med prissäkring av el pågår

Åtgärd	Status	Kommentar	Effekt 2026, tkr	Effekt 2027, tkr	Ansvarig

MÅNADSUPPFÖLJNINGSRAPPORT

Nämnd/kontor: Kommunledningskontoret

Månad: Maj

DRIFTSREDOVISNING, tkr

Resultaträkning	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Externa intäkter	-8 916	-10 641	1 724	-3 715	-6 010	67%
Interna intäkter	-3 112	-4 613	1 501	-1 297	-1 492	48%
Summa intäkter	-12 028	-15 254	3 226	-5 012	-7 502	62%
Köp av huvudvht, bidrag	15 397	15 473	-76	6 416	14 292	93%
Personalkostnader	69 543	65 185	4 358	28 979	25 399	37%
Övriga kostnader	31 900	36 098	-4 198	13 293	15 255	48%
Interna kostnader	6 416	6 691	-275	2 674	1 325	21%
Summa kostnader	123 256	123 446	-190	51 361	56 270	46%
RESULTAT	111 228	108 192	3 036	46 349	48 768	44%

Verksamhetsområde/Enhet	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Kommundirektör	18 036	17 334	702	7 516	5 182	29%
Kommunledningskontoret	93 192	90 858	2 334	38 833	43 586	47%
SUMMA	111 228	108 192	3 036	46 349	48 768	44%

Kommentar till driftsprognos. Avvikelser kommenteras.

Kommundirektör (Kommundirektör, säkerhet och beredskap, näringsliv)

Kommunledningskontoret (kommunledningskontoret, personalkontoret, kansli, it och digitalisering, ekonomi, upphandling, hållbar utveckling):

Avvikelse helårsprognosen mot budget:

Kommundirektören och kommunledningskontoret totalt: + 3 036 tkr.

Kommundirektör: + 702 tkr, Prognosen har förbättrats med +256 tkr, då uppskattade konsult konsnader blivit lägre.

Kostanden för konsulter, utredningar och politiska uppdrag till Kommundirektören prognostiseras bli lägre en budgeterat. Verksamheten Säkerhet och beredskap har tilldelats statsbidrag för beredskapsförsörjning vilket inte var budgeterat. I prognosen är kostnader motsvarande bidragets storlek inräknat.

Kommunledningskontoret: +2 334 tkr Prognosen har endast mindre förändringar från föregående prognos.

Kontoret prognostiserar lägre personalkostnader till följd av vakanta tjänster samt föräldra- och tjänstledigheter inom flera enheter. I viss utsträckning beräknas personalbristen kompenseras med konsulter. Inom personalenheten har delar av överskottet till finansiering av utbildningsinsatser inom indirekt ledarskap (IL) och utvecklande ledarskap (UL).

Åtgärder:

Åtgärd	Status	Kommentar	Effekt 2026, tkr	Effekt 2027, tkr	Ansvarig

MÅNADSUPPFÖLJNINGSRAPPORT

Nämnd/kontor: Räddningstjänsten
Månad: Maj

DRIFTSREDOVISNING, tkr

Resultaträkning	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Externa intäkter	-17 245	-18 454	1 209	-7 186	-9 635	56%
Interna intäkter	-820	-826	6	-342	-123	15%
Summa intäkter	-18 065	-19 280	1 215	-7 528	-9 758	54%
Köp av huvudvht, bidrag	912	890	22	380	873	96%
Personalkostnader	34 561	35 234	-674	14 401	14 856	43%
Övriga kostnader	7 066	7 426	-360	2 944	2 805	40%
Interna kostnader	2 683	2 642	41	1 118	1 102	41%
Summa kostnader	45 221	46 192	-971	18 844	19 636	43%
RESULTAT	27 156	26 912	244	11 316	9 878	36%

Verksamhetsområde/Enhet	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Räddningstjänsten	27 156	26 912	244	11 316	9 878	36%
SUMMA	27 156	26 912	244	11 316	9 878	36%

Kommentar till driftsprognos. Avvikelser kommenteras.

Avvikelse helårsprognosen mot budget

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Räddningstjänsten: +244 tkr. Prognosen är i linje med förra månaden.

Prognoskommentar verksamheter:

Försäljning av ett fordon genererar reavinst på +395 tkr. Verksamheten har tilldelats utökat stöd från Myndigheten för civilt försvar (MCF), +583 tkr och ytterligare ett bidrag på +300 tkr som också medför motsvarande kostnader och påverkar därmed inte resultatet.

Åtgärder:

Åtgärd	Status	Kommentar	Effekt 2026, tkr	Effekt 2027, tkr	Ansvarig

MÅNADSUPPFÖLJNINGSRAPPORT

Nämnd/kontor: Kommunstyrelsen / Samhällsbyggnadskontoret

Månad: Maj

DRIFTSREDOVISNING, tkr

Resultaträkning	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Externa intäkter	-3 933	-2 783	-1 150	-1 639	-1 267	32%
Interna intäkter	-30	-52	22	-13	-52	173%
Summa intäkter	-3 963	-2 835	-1 128	-1 651	-1 320	33%
Köp av huvudvht, bidrag	37	-37	74	15	0	0%
Personalkostnader	13 148	11 688	1 459	5 479	4 831	37%
Övriga kostnader	3 895	4 086	-192	1 623	995	26%
Interna kostnader	-2 103	-2 129	26	-876	-1 377	65%
Summa kostnader	14 976	13 609	1 367	6 240	4 449	30%
RESULTAT	11 013	10 774	239	4 589	3 129	28%

Verksamhetsområde/Enhet	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	Periodbudget	Periodutfall	% av årsbudget
Plan- och utvecklingsenheten	11 013	10 774	239	4 589	3 129	0
SUMMA	11 013	10 774	239	4 589	3 129	28%

Kommentar till driftsprognos. Avvikelse kommenteras.

Avvikelse helårsprognosen mot budget

Samhällsbyggnadskontoret gör en prognos med ett underskott om 1 375 tkr för helåret 2026. Det är en försämring jämfört med föregående prognos. Försämringen ligger inom BMNs område.

Plan- och utvecklingsenheten: +239 tkr. Intäkter för planavgift har reviderats i jämförelse med budget, främsta anledningen av omvärldsläge och osäkerhet om vissa projekt kommer genomföras under året. Viss ökad intäkt för arrenden har justerats. Utredningsposter har anpassats utifrån ekonomiska förutsättningar. Personalprognos har anpassats utifrån föräldraledigheter och vikariebehov. Denna månad har vi justerat ner planavgifterna något och kompenserat det med minskade konsultkostnader vilket gör att balansen bibehålls.

Åtgärder: För att möta underskottet inom Samhällsbyggnadskontoret arbetar miljöenheten just nu med en åtgärdsplan. Detaljer och åtgärder i den kommer att falla ut under månaden. Parallellt med det kommer Samhällsbyggnadskontoret ytterligare strama upp ersättningsrekryteringar under resten av 2026.

Åtgärd	Status	Kommentar	Effekt 2026, tkr	Effekt 2027, tkr	Ansvarig
Åtgärdsprogram inom miljöenheten	påbörjat		1 000	2 000	Lars Wedlin
Restriktion ersättningsrekryteringar	påbörjat		500		Lars Wedlin

MÅNADSUPPFÖLJNINGSRAPPORT

Nämnd/kontor: Kommunledningskontoret

Månad: Maj

INVESTERINGSREDOVISNING

Investeringsprojekt/program	Periodutfall	Årsbudget	Årsprognos	Avvikelse	% av årsbudget
S&B: Trygghetspunkter	-	200	200	-	0%
NL: Ai funktion webb intranät	-	275	275	-	0%
NL: Displayer infarts	-	1 200	1 200	-	0%
NL: Nydesign av webbplats	-	500	500	-	0%
ITD: Nätverk/säkerhet it	-	760	760	-	0%
ITD: Server/lagring/backup it	-	180	180	-	0%
RT: Fordon	1 065	1 000	1 065	- 65	106%
SBK: Försäljning av fastigheter	- 5 982	-	- 11 382	11 382	#DIVISION/0!
TK: Kontorledning	-	-	-	-	#DIVISION/0!
TK: Gatuprogrammet	107	19 462	15 662	3 800	1%
TK: Parkprogrammet	81	3 400	2 899	501	2%
TK: VA-verksamhet	3 419	18 900	12 313	6 587	18%
TK: Lokalprogrammet	5 518	28 980	28 980	-	19%
TK: Kart/Mät	-	350	-	350	0%
TK: Gruvansvattensystem	- 2 994	2 783	- 475	3 258	-108%
SUMMA	1 214	77 990	52 177	25 814	2%

Kommentar till investeringsprognos.

Näringsliv: Projekt AI-funktionalitet har påbörjat år 2025 och begäran om TA blev beviljat i april.

Räddningstjänsten: Prognosen visar ett mindre underskott. Orsaken är främst inköp av en större obudgeterad brandbil, där intäkten från försäljningen av den tidigare, mindre brandbilen inte fullt ut täckte investeringskostnaden.

Samhällsbyggnadskontoret (Plan och utveckling): Prognosen omfattar intäkter från försäljning av centralförrådet och mark till Skandrenting i Salberga. Därutöver planeras ett markförvärv vid Ängshagen under hösten till en beräknad kostnad om 6,1 mnkr som tillkommit i prognosen.

Tekniska

Lokal program löper enligt budget.

Kart/ Mät kommer inte att göra några investeringar under året varvid en positiv avvikelse på 0,3 mnkr uppstår.

VA 6,5 mnkr avser Bälthagen som skjuts till 2027 TA kommer att begäras

Gata 6,5 mnkr avser Bälthagen som skjuts till 2027 TA kommer att begäras

Park exploatering Kommer ej användas i år, fördröjning av detaljplaner.

Gruvansvattensystem erhållit inv bidrag på 3,2 mnkr

KSLU § 119 Månadsuppföljning Sala kommun, maj 2026

INLEDNING

Månadsuppföljning, eller prognos, är något som görs sex gånger om året. Då ska verksamheterna analysera och dra slutsatser om det ekonomiska utfallet för resterande del av året.

Prognoserna görs av enhets-, verksamhets- och kontorschefer i samråd med verksamhetscontrollers för respektive kontor. Prognoserna sammanställs och lämnas sedan över till kommundirektör och förtroendevalda.

Månadsuppföljningarna används som ett underlag till förtroendevalda för att kunna fatta beslut.

Beslutsunderlag

KS 2026.2706 – Månadsuppföljning Sala kommun, maj 2026

Controller Anna Cedervång föredrar ärendet. Ekonomichef Mikaela Assarsson deltar för att svara på frågor.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att kommundirektören ges i uppdrag att fortsätta arbetet med att uppnå balans mellan verksamhet och finansiering och återrapporera utfallet till kommunstyrelsen,

att uppdra till samtliga nämnder att fortsätta arbete med att uppnå balans mellan verksamhet och finansiering och återrapporera utfallet till kommunstyrelsen i samband med årets månadsuppföljningar,

att godkänna månadsuppföljningen till och med maj 2026 och lägga informationen till handlingarna, samt

att bygg- och miljönämnden ges i uppdrag att prioritera arbete för ekonomi i balans och återrapporera arbetet till kommunstyrelsen i samband med hantering av månadsuppföljningar för 2026.

Erik Hamrin (M) yrkar,

att uppdra till kommundirektören att till kommunstyrelsens sammanträde i augusti ta fram ett kommunövergripande åtgärdsprogram för att nå kommunens budgeterade resultat 2026 där åtgärderna redovisas med ekonomisk effekt, tidplan, ansvarsfördelning och bedömda konsekvenser för verksamhet, personal och kvalitet,

att för samtliga nämnder och kontor ta fram en plan för att uppnå ytterligare effekt av åtgärder kopplade till beslut om kostnadsrestriktivitet och allmän återhållsamhet under 2026, samt

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

att kommundirektören uppdras att, tills vidare, månadsvis till kommunstyrelsen redovisa en sammanställning över nämnder och styrelsens arbete med hanteringen av underskottet,

samt i tillägg,

att kommunen skyndsamt ska samråda med Region Västmanland kring möjligheterna att återinföra busstaxor snarast möjligt,

att genom beslut på stämman, eller vid behov extrastämman, via uppdaterat ägardirektiv säkerställa en extra utdelning från SHE för räkenskapsåret 2026 om 33% av dess vinst, dock minst 8 000 000 kronor,,

att uppdra till kommundirektören att tillse att nettokostnaden för elevhemmen på Ösby minskas från och med höstterminen 2027, samt

att uppdra till kommundirektören att tillse att Sala kommun omgående och fram till 1 januari 2027 återgår till att använda billigaste möjliga drivmedel i sina bilar.

Henric Ericsson (SD) yrkar bifall till Erik Hamrins (M) yrkande.

Anders Wigelsbo (C) yrkar bifall till ordförandes förslag.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande att-sats ett till tre mot Erik Hamrins (M) motyrkanden och finner sitt eget yrkande bifallet. Ordförande ställer sedan punkt fyra mot avslag och finner yrkandet bifallet. Därefter ställer ordföranden Erik Hamrins (M) fyra tilläggsyrkanden mot avslag och finner dem avslagna.

BESLUT

Ledningsutskottet beslutar föreslår att kommunstyrelsen,

att kommundirektören ges i uppdrag att fortsätta arbetet med att uppnå balans mellan verksamhet och finansiering och återrapportera utfallet till kommunstyrelsen,

att uppdra till samtliga nämnder att fortsätta arbete med att uppnå balans mellan verksamhet och finansiering och återrapportera utfallet till kommunstyrelsen i samband med årets månadsuppföljningar,

att godkänna månadsuppföljningen till och med maj 2026 och lägga informationen till handlingarna, samt

att bygg- och miljönämnden ges i uppdrag att prioritera arbete för ekonomi i balans och återrapportera arbetet till kommunstyrelsen i samband med hantering av månadsuppföljningar för 2026.

Protokollsanteckning från Amanda Lindblad (S)

I en osäker omvärld fortsätter arbetet för en god ekonomisk hushållning en långsiktigt hållbar ekonomi i Sala kommun. Nämndernas samlade prognoser är nu mycket nära den givna budgeten och de åtgärder som redovisas ger en tydlig riktning där prognoserna kommer att kunna förbättras under resterande delar av året. Social- och arbetsmarknadsnämnden fortsätter återrapportera sitt arbete i

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 119 fortsättning

särskild ordning, och nu kommer även Bygg- och miljönämnden att göra detsamma efter den avvikelse som redovisats per maj månad.

Återhållsamhet är nödvändig på grund av omvärldsläget påverkan på skatteunderlaget. Sedan budgeten antogs för ett år sedan har skatteunderlaget försvagats med ytterligare 22 miljoner kronor. Det innebär att arbetet med de ekonomiska förutsättningarna fortsätter.

Uppdrag finns om att kommundirektören ska bereda ytterligare åtgärder som ska finnas i beredskap om skatteunderlaget fortsätter att försvagas och kommer att redovisas enligt plan. De redan vidtagna åtgärderna har gett effekt under innevarande år. Vi fortsätter bevaka utvecklingen och vidtar de nödvändiga åtgärderna samtidigt som kommunens kärnuppdrag inom välfärden fredas.

Reservation

Erik Hamrin (M) och Henric Ericsson (SD) reserverar sig till förmån för Erik Hamrins (M) yrkanden och avger skriftlig reservation:

Härmed reserverar vi oss mot ledningsutskottets beslut att avslå Koalition Salas yrkanden i denna punkt, till förmån för våra egna.

Precis som tidigare år är Sala kommun nu på väg att missa det budgetmål som sattes inför starten på året. Det är mot den bakgrunden styrets förslag till beslut måste bedömas.

Hur ser då styrets förslag ut i denna prekära situation? Kommundirektören ska "fortsätta arbetet", nämnderna ska "fortsätta arbetet", och uppföljningen läggs till handlingarna. Det är inte en plan för att vända ett underskott. Det är en beskrivning av hur man traskar vidare i samma riktning som tagit oss hit. Vi tror på tydligare uppdrag. Vi vill att kommundirektören ska ta fram ett kommunövergripande åtgärdsprogram till sammanträdet i augusti, där varje åtgärd redovisas med ekonomisk effekt, tidplan, ansvarsfördelning och bedömda konsekvenser för verksamhet, personal och kvalitet.

Ett sådant program går att granska, och det går att utkräva ansvar för. Vi ville dessutom att det arbetet redovisas för kommunstyrelsen varje månad för ökat fokus och insyn.

Dessutom lade vi tilläggsförslag som även de gör skillnad. Ett av dem är en extra utdelning från Sala Heby Energi för 2026. Den utdelningen skulle ensam vara i samma storleksordning som hela det underskott vi talar om. Vi vill minska kommunens nettokostnader för elevhemmen på Ösby, återgå till billigaste möjliga drivmedel i kommunens fordon och samråda med Region Västmanland om att återinföra busstaxor. Var och en av dessa åtgärder har en effekt som går att räkna på.

Det är här de två linjerna skiljer sig åt på riktigt. Styrets politik kommer, så vitt vi kan se, aldrig att ge Sala kommun de ekonomiska resultat som krävs för att vi

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 119 fortsättning

ska klara framtidens utmaningar. Vår politik innebär konkreta förslag med tydliga förbättringsmål och en ekonomi i balans.

Vi befarar att styrets passivitet innebär att frågan återkommer i en betydligt allvarligare form i delårsrapporten, då utrymmet att agera krympt och underskottet vuxit. Slutnotan blir det som vanligt Salaborna som får betala.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Månadsuppföljning maj 2026

KOMMUNSTYRELSEN

Ledningsutskottet

2026-06-17

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	5
Resultaträkning	5
<i>Verksamhetens nettokostnader</i>	5
<i>Skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning</i>	6
<i>Finansnetto</i>	6
FINANSFÖRVALTNING	7
NÄMNDERNA	8
Driftredovisning	8
<i>Kommunstyrelse</i>	8
<i>Överförmyndare</i>	10
<i>Bygg- och miljönämnd</i>	11
<i>Kultur- och fritidsnämnd</i>	11
<i>Skolnämnd</i>	11
<i>Äldre – och omsorgsnämnd</i>	12
<i>Social- och arbetsmarknadsnämnd</i>	13
Investeringsredovisning	14
<i>Kommunstyrelse</i>	14
<i>Äldre- och omsorgsnämnd</i>	14
ÖVRIGT	15
<i>Kommunstyrelsens förfogande</i>	15
<i>Likviditet</i>	15
UTVALDA NYCKELTAL	16
<i>Preliminär befolkningsutveckling 2026 med prognos</i>	16
<i>Finansiella mål och nyckeltal</i>	16

SAMMANFATTNING

Resultaträkning

Mnkr	Bokslut 2025	Budget 2026	Utfall maj 2026	Prognos 2026	Avvikelse
Verksamhetens intäkter ¹	1 280,2	1 252,6	517,4	1 272,1	19,6
Verksamhetens kostnader ¹	-2 875,9	-2 923,7	-1 147,7	-2 936,6	-13,0
Avskrivningar	-114,6	-98,1	-39,6	-96,0	2,1
Verksamhetens nettokostnader	-1 710,3	-1 769,2	-669,9	-1 760,5	8,7
Skatteintäkter	1 232,1	1 283,3	533,4	1 262,5	-20,8
Generella statsbidrag och utjämning	535,5	562,6	232,3	561,2	-1,3
Verksamhetens resultat	57,3	76,7	95,7	63,2	-13,5
Finansiella intäkter	13,3	7,3	3,0	10,0	2,7
Finansiella kostnader	-41,6	-44,5	-10,2	-43,5	1,0
Resultat efter finansiella poster	29,0	39,5	88,5	29,7	-9,9
Extraordinära poster					
Årets resultat	29,2	39,5	88,5	29,7	-9,9
Reavinster	-1,6		-3,4	-9,3	-9,3
Orealiserade vinster/förluster	-0,9				
Årets balanskravsresultat	26,5	39,5	85,1	20,4	-19,1

Årsprognosen för 2026 pekar på ett positivt resultat på 29,7 mnkr, vilket är 2,1 mnkr högre än förra uppföljningen.

Resultatet avviker med -9,9 mnkr från budget. Reavinsterna prognostiseras till 9,3 mnkr vilket gör att balanskravsresultatet uppgår till 20,4 mnkr. Kvar att återställa av 2023-års negativa balanskravsresultat är 6,1 mnkr, vilket täcks i det prognostiserade resultatet.

VERKSAMHETENS NETTOKOSTNADER

Helårsprognosen för nettokostnaderna uppgår till -1 760,5 mnkr vilket är 8,6 mnkr bättre än budget, och en förbättring med 1,4 mnkr jämfört föregående prognos.

Verksamhetens intäkter

Intäkterna delas upp på externa och interna intäkter och totalt beräknas de avvika med +19,6 mnkr från budget, en förbättring med 1,6 mnkr jämfört föregående prognos. Merparten av förbättringen ses på posterna bidrag från staten samt att försäljningsintäkten från skogsdriften ökat, däremot minskar intäkten från taxor och avgifter.

De **externa** intäkterna beräknas ge ett överskott på 33,2 mnkr. Bidrag från staten beräknas totalt bli 18,2 mnkr högre än budgeterat där ökade bidrag ses till skola, vård och omsorg samt även till kommunens arbete med civilt försvar. Försäljning av verksamhet till regionen för hälso- och sjukvårdsinsatser och interkommunala ersättningar inom skolan beräknas bli 4,5 mnkr högre än budgeterat. Prognosen för

¹ Inkl interna poster

reavinster uppgår till totalt 9,3 mnkr. Intäkterna från skogsavverkningen beräknas bli 1,5 mnkr lägre än budgeterat i år.

De **interna** intäkterna avviker -13,6 mnkr. Merparten kopplas till lägre internhyresintäkter än budgeterat. En av orsakerna är begränsad möjlighet att ta ut hyra för tomställda lokaler. Lokaler har också lämnats vilket återspeglas som underskott på internhyresintäkterna men även som överskott för inhyrda lokaler på kostnadssidan.

Verksamhetens kostnader och avskrivningar

Den sammanräknade helårsprognosen för rubricerade poster har försämrats med 0,2 mnkr jämfört med föregående prognos och visar nu på en negativ avvikelse på -10,9 mnkr, avvikelsen är fördelat enligt nedan.

Köp av huvudverksamhet, bidrag

Totalprognos, -10,7 mnkr. Prognosen har förbättrats med 2,8 mnkr då en SiS-placering beräknas avslutas under sensommaren. De stora negativa avvikelserna ses på placeringskostnader för barn och unga -8,5 mnkr, interkommunala ersättningar -0,8 mnkr, ekonomiskt bistånd -1 mnkr och snöröjning -2,2 mnkr.

Personalkostnader

Budgetavvikelsen beräknas bli -5,8 mnkr.

Nämnderna prognostiserar sammantaget en avvikelse på -3,7 mnkr. Ökade kostnader för arvoden och omkostnader för familjehemsvård är en anledning samt även sjuklöner, underskottet möts till viss del av lägre po-pålägg än budgeterat samt av statsbidrag.

De personalrelaterade kostnader som återfinns inom Finansförvaltningen beräknas ge ett underskott på -2,1 mnkr (se sid 7).

Övriga kostnader/interna kostnader/avskrivningar

Prognosen för ovanstående poster visar ett överskott på 5,6 mnkr. Ett beräknat överskott ses på posterna för inhyrda lokaler och underhåll av fastigheter samt återföring av tidigare uppbokad riskkostnad. Underskott beräknas på poster för inhyrd personal och internränta. Prioriteringen avsatt till finansförvaltningen bidrar med +4,9 mnkr.

SKATTEINTÄKTER, GENERELLA STATS BIDRAG OCH UTJÄMNING

Enligt den senaste prognosen från SKR (cirkulär 26:18) beräknas intäkterna för skatter och generella statsbidrag försämrats ytterligare och avvikelsen ökar med 14,7 mnkr och beräknas nu totalt bli 22,1 mnkr lägre än budgeterat. Avvikelsen beror till viss del på att befolkningsunderlaget blev lägre än vad som antogs vid budgetberäkningen, men merparten på att skatteunderlaget prognostiseras bli lägre än vid senaste prognosen. Negativa slutavräkningar beräknas för både 2025 och 2026. Prioriteringen nämnd ovan bidrar till att möta intäktstappet.

FINANSNETTO

Prognosen för finansnettot är 33,6 mnkr vilket är 3,6 mnkr bättre än budgeterat och 0,6 mnkr bättre än föregående månadsuppföljning.

De finansiella kostnaderna beräknas bli 1,0 mnkr lägre än budgeterat, varav 0,9 mnkr kopplas till lägre räntekostnader och 0,1 mnkr för lägre finansiell kostnad för pensioner.

De finansiella intäkterna beräknas bli 2,7 mnkr bättre än budgeterat beroende på högre utdelning från de kommunala bolagen, ökade borgensavgifter samt ränteintäkter för utestående kundfordringar. Överskottsutdelning från Kommuninvest bidrar med 0,7 mnkr och ränta på bankmedel med 0,6 mnkr.

FINANSFÖRVALTNING

Mnkr	Bokslut 2025	Budget 2026	Utfall maj 2026	Prognos 2026	Avvikelse	² Prognos- förändring
Pensionskostnader	126,9	117,0	16,9	117,8	-0,8	↘
Reavinst, markförsäljning	-1,1	0,0	-3,0	-8,9	8,9	→
Övrigt finans	-123,2	-130,3	-53,9	-126,8	-3,5	→
Prioritering	-	4,9	0,0	0,0	4,9	→
Skatteintäkter	-1 232,1	-1 283,3	-533,4	-1 262,5	-20,8	→
Generella statsbidrag/utjämning	-535,5	-562,6	-232,3	-561,2	-1,3	→
Finansnetto	24,5	37,2	7,3	33,9	3,3	↗
Summa finansförvaltningen	-1 740,5	-1 817,2	-798,4	-1 807,7	-9,5	↘

Finansförvaltningens avvikelseprognos är -9,5 mnkr jämfört med budget, vilket är en försämring med 0,1 mnkr sedan föregående månadsuppföljning. Pensionskostnaderna beräknas öka med 0,8 mnkr vilket möts av ett förbättrat finansnetto på 0,7 mnkr.

Pensionskostnader

Pensionsprognosen är till stor del baserad på prognos från KPA från december 2025. Därefter har ytterligare kostnader för premier och särskild löneskatt motsvarande 2 mnkr aviserats från KPA.

Reavinst

Försäljning av två fastigheter beräknas till totalt 8,9 mnkr i reavinster.

Övrig finans

Här redovisas bland annat arbetsgivaravgifter och intäkter för internränta och personalomkostnadspålägg från verksamheterna. Prognosen för arbetsgivaravgifter pekar på en negativ avvikelse från budget och intäkten för po-pålägg på en positiv avvikelse, totalt -0,8 mnkr för dessa poster. Arbetsmarknadsförsäkringar -0,3 mnkr.

Internränteintäkterna beräknas sammantaget avvika med -2,2 mnkr. Internräntan kopplad till kapitalkostnaderna avviker med -3,1 mnkr, vilket beror på att projekt inte aktiverats i enlighet med budgeterad plan eller skjutits på framtiden. Det möts av högre internränteintäkt från VA-kollektivet än budgeterat.

Prioritering

I budget 2026 avsattes 4,9 mnkr som prioritering till finansförvaltningen med avsikt att möta det intäktsstapp som, det då beräknade, antalet färre invånare skulle medföra. Överskottet bidrar till att förbättra den totala prognosavvikelsen.

Prognoskommentarer angående skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning samt finansnetto, se sid 6.

² Symbolen visar hur årsprognosen förändrats jämfört med föregående prognos

NÄMNDERNA

Driftredovisning

Mnkr	Bokslut 2025	Budget 2026	Utfall maj 2026	Prognos 2026	Avvikelse	³ Prognos- förändring
Kommunstyrelse	272,9	264,7	133,3	264,0	0,7	
- varav Kommundirektör	13,8	18,0	5,2	17,3	0,7	
- varav Kommunledningskontor	86,7	93,2	43,6	90,9	2,3	
- varav Tekniskt kontor	124,3	115,3	71,6	118,1	-2,8	
- varav Räddningstjänst	25,1	27,2	9,9	26,9	0,2	
- varav Samhällsbyggnadskontor	23,1	11,0	3,1	10,8	0,2	
Revision	1,0	1,4	0,3	1,4	0,0	
Överförmyndare	2,4	3,3	0,6	2,9	0,5	
Bygg- och miljönämnd	0,0	15,8	4,7	17,4	-1,6	
Kultur- och fritidsnämnd	66,5	70,5	28,5	70,4	0,1	
Skolnämnd	648,2	684,8	250,6	681,3	3,5	
Äldre- och omsorgsnämnd	530,7	552,6	216,0	546,9	5,7	
Social- och arbetsmarknadsnämnd	189,7	184,5	75,7	193,7	-9,2	
Summa nämnder	1 711,6	1 777,7	709,8	1 778,0	-0,3	

Nämnderna prognostiserar sammantaget med en avvikelse på -0,3 mnkr vilket är en förbättring med 2,2 mnkr jämfört med föregående månad.

Prognoserna förbättras inom Kommunstyrelsen, Skolnämnden och Social- och arbetsmarknadsnämnden. Inom Äldre- och omsorgsnämnden och Bygg- och miljönämnden ses försämringar av prognosen.

KOMMUNSTYRELSE

Avvikelse totalt, 0,7 mnkr (föregående prognos -1,1 mnkr).

Kommundirektör, +0,7 mnkr**Prognosförändring jämfört föregående månad:**

Prognosen har förbättrats med 0,3 mnkr jämfört föregående prognos då tidigare uppskattade konsultkostnader nu beräknas bli lägre.

Prognoskommentar verksamheter:

Kostnaderna för konsulter, utredningar och politiska uppdrag beräknas bli lägre än budgeterat.

Säkerhet och beredskap har tilldelats statsbidrag för beredskapsförsörjning vilket inte var budgeterat. I prognosen är kostnader motsvarande bidragets storlek inräknat.

Kommunledningskontor, +2,3 mnkr**Prognosförändring jämfört föregående månad:**

Prognosen har försämrats med -0,1 mnkr med anledning av mindre justeringar jämfört med föregående månad.

³ Symbolen visar hur årsprognosen förändrats jämfört med föregående prognos

Prognoskommentar verksamheter:

Kontoret prognostiserar lägre personalkostnader till följd av vakanta tjänster samt föräldra- och tjänstledigheter inom flera enheter. I viss utsträckning beräknas personalbristen kompenseras med konsulter. Inom personalenheten används delar av överskottet till finansiering av utbildningsinsatser inom indirekt ledarskap (IL) och utvecklande ledarskap (UL). Det finns även obudgeterade stadsbidragsintäkt 0,5 mnkr med motsvarande personal och konsultkostnad.

Tekniskt kontor, -2,8 mnkr**Prognosförändring jämfört föregående månad:**

Prognosen har förbättrats med 1,5 mnkr. Prognosen för skogsdrift har justerats med +1,2 mnkr då avräkning för den förtida avverkningen nu gjorts.

Prognoskommentar verksamheter:

Kontorsledning, +0,1 mnkr: Lägre kostnader för externt köpta tjänster kopplade till skogsverksamheten.

Samhällsfinansierade resor, +0,1 mnkr: För närvarande beräknas en minskande volym av resande balansera de ökade kostnader som det nya avtalet som Regionen tecknat med utförare innebär.

Den positiva avvikelsen beror på lägre personalkostnader än budgeterat.

Kollektivtrafikkförvaltningen har via mail aviserat en kraftig höjning av kostnaderna för särskild kollektivtrafik med en årseffekt på 8,3 mnkr. Sala kommun har bestridit denna kostnad och dialog med KTF pågår. Höjningen aviserades utan underlag och endast med hänvisning till ökade trafik kostnader utan vidare specifikation eller förslag på kostnadsreducerande åtgärder.

Fastighet, +/-0 mnkr: Kostnader för tomställda lokaler beräknas för helåret uppgå till 7,1 mnkr, varav kostnader för Ekdalen utgör 6,2 mnkr och resterande tomställda 0,9 mnkr. Ansträngningar med att hyra ut objekten görs för att minimera intäktsbortfallet, men en strategisk handlingsplan för hur verksamhet Fastighet ska hantera tomställda lokalerna bör tas fram snarast tillsammans med lokalstrateg. Dessa kostnader möts för närvarande med reducering i löpande underhåll. Kostnader på 0,5 mnkr för att utränga lekplats vid Gärdesta modulskola har tillkommit.

Energikostnaderna har varit högre i början av året jämfört med föregående år, där framför allt priserna på fjärrvärme ökat kraftigt. Trots åtgärder som minskar förbrukningen generellt har den kalla inledningen av året samt högre energipriser motverkat effekterna av de insatser som gjorts. Det är för tidigt att prognostisera för ett underskott än. Utvecklingen av priser och väder kommer påverka årets resultat.

Under 2025 prioriterades många underhållsåtgärder ned till följd av det negativa ekonomiska läget. Detta kan komma att få senare effekter under året i form av bristande underhåll. Fortsatt återhållsamhet råder, översyn av kostnader sker kontinuerligt samtidigt som driftåtgärder utförs för att säkra fastighetsvärde och funktion.

För övriga avvikelser som identifierats i prognos har omfördelningar skett mellan konton.

Gata: Verksamheten har en budget i balans enligt prognosen. Under januari/februari var det mycket snöröjning, halkbekämpning och bortforsling av snö med extra lastbilar och grävmaskin. För att säkerställa tillräckliga medel inför vinter 2026 har justeringar genomförts inom ram med sammanlagt 1,9 mnkr. Utvecklingen av drivmedelskostnader och elpriser är svår att förutse och är en osäkerhetsfaktor i prognosen.

Park inkl skogsdrift, -3,3 mnkr: I det närmaste hela underskottet kan knytas till lägre intäkter från skogen (-3 mnkr) än budgeterat. Bakgrunden till redovisad prognosavvikelse för skogsverksamheten ligger i budgetbeslutet. Kontoret har utgått från beslutad verksamhetsplan som angav ett överskott från skogen om 4,9 mnkr. Under höstterminen fattades beslut i KS om att tidigarelägga avverkning med ett överskott om 3 mnkr utan påverkan på den befintlig skogsbruksplanen. I beredningen av budgetärendet skedde tyvärr ett skrivfel där det felaktigt angavs 6,5mnkr i överskott från skogen 2026 i stället för 1,9mnkr (4,9–3,0) vilket verksamheten planerat för. Kortsiktig arbetar kontoret nu aktivt med både intäkt- och kostnadssidan för att minska prognosavvikelsen och nu pekar helårsprognosen på ett överskott om 4,2 mnkr vilket ger en avvikelse om 2,3 mnkr. På längre sikt behöver kontoret stärka kompetensen inom skoglig förvaltning för att på bästa sätt tillvara ta skogens olika värden. Prognosen har förbättrats beroende på att kostnader för återställning, markberedning och återplantering av tidigare avverkningar kunnat skjutas upp till 2027.

Övrig parkverksamhet har för närvarande ett prognostiserat underskott på 0,6 mnkr, vilket kommer justeras i kommande uppföljning.

VA-verksamhet: Verksamheten har en budget i balans enligt prognosen. Under vårvintern har det varit

ett stort antal läckor i ledningsnätet. Den stränga vintern bedöms ha bidragit till detta, och åtgärdsbehovet har därför varit större än under ett normalår. Bedömning på helår är att dessa åtgärder kommer att rymmas inom den taxejustering som genomfördes inför året.

För VA-verksamheten bedöms året i stor utsträckning påverkas av pågående regresshantering, vilket förväntas medföra ett större ekonomiskt utfall. Då det inte finns budgeterade medel för detta kommer kostnaderna att redovisas som en avvikelse mot budget. Omfattningen är inte känd i nuläget.

Måltid: Kostnader och intäkter följer budget. Externa intäkter visar +0,4 mnkr på grund av ökad försäljning av matlådor. Verksamheten har haft högre sjukfrånvarokostnader, -0,3 mnkr, i starten på året men kommer att hämta hem det under sommarens sammanslagningar. Interna intäkter följer budget för förskolor och skolor, däremot ser vi en avvikelse 0,5 mnkr för minskade intäkter inom SÄBO då det finns vakanta platser. Denna kostnadsavvikelse kan hämtas hem genom lägre livsmedelskostnader på totalen. Demografiutvecklingen är fortfarande en osäkerhetsfaktor som i nuläget är svårbedömd, men följs noga under året.

Kart/Mät samt Projekt och utveckling: Verksamheten följer budget.

Risker kopplade till omvärldsläget

Kontoret vill flagga för effekter av det osäkra världsläget som just nu bidrar till väsentligt högre energipriser. Kontoret ser nu en direktpåverkan på drivmedel, fjärrvärme och el. Bristen på naturgas i Mellaneuropa får en indirekt påverkan på andra energislag och viktiga insatsmateriel som kemikalier till VA. Konstgödselproduktionen är begränsad och det kommer generera höjda livsmedelspriser på sikt. Kontoret följer utvecklingen.

Detta i kombination med en kall vinter och historiskt låga vattennivåer i vattenmagasinen i norra Sverige gör prisutvecklingen på el mycket svår att förutse. Ett utvecklat samarbete med SHEAB inom ram för vårt avtal, med prissäkring av el pågår.

Räddningstjänst, +0,2 mnkr

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Ingen förändring.

Prognoskommentar verksamheter:

Försäljning av ett fordon genererar reavinst på +0,4 mnkr. Prognosen för personalkostnaderna pekar på ett underskott på -0,2 mnkr.

Verksamheten har tilldelats utökat stöd från Myndigheten för civilt försvar (MCF), +0,9 mnkr som också medför motsvarande kostnader och påverkar därmed inte resultatet.

Samhällsbyggnadskontoret, +0,2 mnkr

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Mindre justeringar i prognosen. Intäkterna för planavgifter beräknas bli lägre och så även konsultkostnader.

Prognoskommentar verksamheter:

Intäkterna beräknas avvika med -1,2 mnkr, där främst planavgifterna sjunker men de vägs upp av något högre arrendeintäkter samt lägre personal- och konsultkostnader.

ÖVERFÖRMYNDARE

Avvikelse totalt, +0,5 mnkr.

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Ingen förändring.

Prognoskommentar verksamheter:

Lägre arvodeskostnader i och med färre antal ärenden.

BYGG- OCH MILJÖNÄMND

Avvikelse totalt, -1,6 mnkr (föregående prognos ingen avvikelse).

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Prognosen har försämrats med -1,6 mnkr. Förändringen beror på att antalet debiterbara timmar beräknas bli lägre än budgeterat.

Prognoskommentar verksamheter:

Nämnden: +0,1 mnkr, lägre kostnader för politiska sammanträden och tillhörande ersättningar.

Byggheten: +0,4 mnkr, lägre personalkostnader än budgeterat.

Miljöheten: -2,2 mnkr. Verksamheten debiterar färre timmar i förhållande till vad som budgeterats. Det pågår ett aktivt arbete med att höja antalet debiterade timmar, det behöver dock göras på ett sätt som inte överbelastar medarbetarna. Svårigheter med bemanning ger överskott på personalkostnaderna. Det har kompenserats med stöd av konsult. Från första september kommer enheten att vara fullt bemannad med anställda medarbetare. Enhetschefen har fått i uppdrag att ta fram ett åtgärdsprogram.

Alkohol och tobak: Ingen avvikelse.

Åtgärder:

För att möta underskottet inom Samhällsbyggnadskontoret arbetar miljöheten just nu med en åtgärdsplan. Detaljer och åtgärder i den kommer att falla ut under månaden. Parallellt med det kommer Samhällsbyggnadskontoret ytterligare strama upp ersättningsrekryteringar under resten av 2026.

KULTUR- OCH FRITIDSNÄMND

Avvikelse totalt, +0,1 mnkr (föregående prognos +0,2 mnkr).

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Endast mindre justeringar.

Prognoskommentar verksamhet:

Kultur- och fritid: +0,1 mnkr, högre interna hyresintäkter än budgeterat.

SKOLNÄMND

Avvikelse totalt, +3,5 mnkr (föregående prognos +1,8 mnkr).

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Prognosen har förbättrats med 1,7 mnkr.

Förbättringen avser främst förskola, grundskola och gymnasium och förklaras bland annat av färre barn i fristående förskolor, förväntat lägre måltidskostnader samt högre försäljningsintäkter och lägre driftkostnader på Ösby. Därtill har dock de totala personalkostnaderna ökat, till följd av mindre justeringar inom flera verksamheter.

Prognoskommentar verksamheter:

Nämnd: Ingen avvikelse.

Central förvaltning: +1,7 mnkr. Lägre personalkostnader till följd av vakanta tjänster (+1,5 mnkr) samt bland annat minskade hyreskostnader. Externa intäkter avviker även positivt från budget på grund av statsbidrag (+0,5 mnkr) men möts av motsvarande kostnader.

Förskola: +1,3 mnkr. Ökade externa intäkter (+2,9 mnkr) i och med genomförd inkomstkontroll samt för statsbidrag som bland annat ska täcka intäktsbortfall för barnomsorgsavgifter som följd av sänkta avgifter för hushållen. Kostnaderna för interkommunala ersättningar och bidrag till fristående förskolor beräknas bli lägre än budgeterat (+1,8 mnkr). Personalkostnaderna beräknas bli 3,5 mnkr högre än budgeterat. Hyreskostnaderna för Åkra förskola har blivit högre än vad som tidigare beräknats. Antalet barn i fristående förskolor förväntas bli ytterligare lägre vilket påverkar prognosen positivt. Även måltidskostnaderna beräknas bli lägre enligt måltidsenhetens senaste bedömning.

Anpassad gymnasieskola: -2,4 mnkr. Högre kostnader för köp av huvudverksamhet (-1,7 mnkr) då fler elever än beräknat går i anpassad gymnasieskola i annan kommun. Avvikelsen förklaras ytterligare av lägre interkommunala ersättningar till följd av färre elever från andra kommuner (-0,7 mnkr). samt högre kostnader för tilläggsbelopp än budget. Kostnaderna för tilläggsbelopp och elevpeng överstiger

samtidigt budget, vilket även medför högre personalkostnader.

Anpassad grundskola: -1,2 mnkr. Högre personal- och avskrivningskostnader än budgeterat (-1,5 mnkr). Den negativa avvikelsern reduceras något av högre intäkter för elever från andra kommuner (+0,4 mnkr).

Grundskola: +1,8 mnkr. Lägre kostnader för elevpeng och tilläggsbelopp beräknas ge ett överskott på 3,5 mnkr. Avvikelsen beror även på ökade externa intäkter (+4,4 mnkr). Dessa avser till största del statsbidrag som avser att till stor del täcka ökade personalkostnader och övriga kostnader. Antal barn folkbokförda i Sala som går i andra kommuner förväntas även bli färre än budget (+0,6 mnkr) samtidigt som intäkter för barn som går i Sala men är folkbokförda i andra kommuner har minskat (-0,9 mnkr). Överskottet reduceras dock av högre städkostnader än budgeterat (-1,3 mnkr) samt kostnader för lokalhyror (-0,9 mnkr).

Gymnasieskola: +2,3 mnkr. Ett större antal elever från andra kommuner genererar högre intäkter för interkommunala ersättningar (+3,1 mnkr). Verksamheten förväntas även få högre statsbidragsintäkter än budgeterat (+0,8 mnkr). Antalet folkbokförda elever som valt att gå i skola i andra kommuner än Sala är också fler än budgeterat vilket ger ett underskott för interkommunala kostnader (-1,5 mnkr). Personalkostnaderna avviker med -1,8 mnkr från budget. Avvikelsen beror även på lägre kostnader för tilläggsbelopp samt elevpeng på grund av färre elever än budgeterat i Salas gymnasieskolor.

Vuxenutbildning: Ingen avvikelse.

Åtgärder:

Sammantaget prognostiseras ett positivt resultat, vilket innebär att underskott i vissa verksamheter kan balanseras av överskott i andra.

ÄLDRE – OCH OMSORGSNÄMND

Avvikelse totalt +5,7 mnkr (föregående prognos +6,6 mnkr).

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Prognosen har försämrats med 0,9 mnkr.

I och med personalutökningar inom äldreomsorgens verksamheter har personalkostnaderna ökat, de täcks delvis av statsbidrag. Intäktsprognosen har ökat som följd av ytterligare beslut om statsbidrag (äldreomsorgslyftet) samt nya statsbidrag som inte var kända vid budgeteringen.

Prognoskommentar verksamheter:

Nämndsövergripande ledning: Ingen avvikelse.

Administration: -0,6 mnkr. Försämring sedan tidigare prognos med 0,7 mnkr. Nämndens kostnader för rehabinsatser är budgeterade under administration och de beräknas bli högre än budgeterat. Detta möts upp av lägre personalkostnader på grund av långtidssjukskrivning och en lägre kostnad för PO-pålägg än budgeterat.

Hälsa- och sjukvård samt rehab: +3,5 mnkr. Högre intäkter än budgeterat för specialistuppdrag utförda åt regionen. På grund av stora svårigheter att rekrytera beräknas personalkostnaderna bli lägre än budgeterat och kostnaderna för inhyrd personal öka.

Omsorgen om funktionshindrade: +1,5 mnkr. Förbättring med 0,3 mnkr. Externa placeringar har kunnat avslutas vilket genererar 1,4 mnkr lägre kostnader. Uppstarten av ny verksamhet har försenats vilket också genererar ett förväntat överskott. Ny lag för brandskydd inom verksamheterna träder i kraft i juli. Osäkerhet råder om finansiering av kostnaderna för åtgärder i och med lagen. En kostnad om 1 mnkr har därför tagits med i prognosen.

Omsorgen om äldre: +1,2 mnkr, en försämring med 1,2 mnkr jämfört föregående prognos.

Hemtjänst -0,5 mnkr. En utökning av personal inom korttidsverksamheten har skett sedan förra prognosen. Tidigare vakant enhetschefstjänst har delvis återbesatts under perioden.

Särskilt boende +1,7 mnkr. Ingen förändring sedan förra prognosen. Personalkostnaderna avviker med -2,7 mnkr på grund av höga sjuktal under årets första månader kopplat till utbrott av både magsjuka och influensa. Samtliga ärenden hos IVO är avgjorda och tidigare uppbokad kostnad kommer inte uppstå, motsvarar totalt 3,9 mnkr.

Åtgärder:

Ett arbete med att utreda åtgärder och effekter av rehabinsatser ska påbörjas under året vilket kommer att inkludera sjuktalet i nämndens verksamheter.

SOCIAL- OCH ARBETSMARKNADSNÄMND

Avvikelse totalt -9,2 mnkr (föregående prognos -10,5 mnkr).

Prognosförändring jämfört föregående månad:

Prognosen har förbättrats med 1,3 mnkr. Kostnaderna för köp av huvudverksamhet beräknas minska med 2,4 mnkr i och med att en SiS-placering planeras att avslutas under sensommaren.

Personalkostnadsprognosen ökar beroende på fler familjehem i egen regi samt fortsatt höga arvodesnivåer. Ytterligare bidrag från staten bidrar till att öka de externa intäkterna.

Prognoskommentar verksamheter:

Nämnd: Ingen avvikelse.

Individ- och familjeomsorg: -13,6 mnkr. Avvikelsen finns inom externa placeringar av barn och unga (köp av huvudverksamhet), kostnader för familjehemsvård i egen regi (personalkostnader). Till viss del möts avvikelsen av statsbidrag för bl a subventionerade placeringskostnader. Avvikelse finns även inom ekonomiskt bistånd där bl a ökade boende- och levnadskostnader drivit upp bidragsnivåerna. Det pågår ett arbete med rutiner kring att motverka felaktiga utbetalningar. Utmaningar med sjukskrivningar och vakanser har skapat hög arbetsbelastning.

Arbetsmarknad och integration: +3,2 mnkr. Avvikelsen beror dels på högre budget för feriearbetare än vad som kommer utnyttjas (+2,1 mnkr) samt dels på beräknat lägre personalkostnader (+1,7 mnkr).

LSS-verksamhet: +1,3 mnkr. Lägre personalkostnader i och med vakanser samt att antalet uppdragstagare är något färre än beräknat.

Åtgärd	Status	Kommentar	Effekt 2026, mnkr	Effekt 2027, mnkr
Sänka kostnader för placeringar BoU	Genomförd och i prognos	Statsbidrag	1,9	1,9
Avsluta konsulentstöd för familjehemsvård	Genomförd och i prognos		3,6	3,6
Avsluta placeringar i familjehem	Beslutad och i prognos	Placeringar avslutas under perioden apr-aug	1,0	1,0
Minska interna kostnader	Genomförd och i prognos		0,4	0,4
Sänka kostnader för placeringar BoU	Pågår, ej i prognos	Erbjuda stöd på hemmaplan, nya och reviderade riktlinjer, se över arvoden och ersättningar till familjehem, Familjecentral	8,4	8,4
Minska utbetalningar ekonomiskt bistånd	Pågår, ej i prognos	Se över riktlinjer och delegationsordning för Ekonomiskt bistånd, arbeta med felaktiga utbetalningar	0,8	0,8

Investeringsredovisning

Mnkr	Budget 2026	Ack utfall maj 2026	Prognos 2026	Avvikelse
Kommunstyrelse	78,0	1,2	52,2	25,8
- varav Kommundirektör	2,2	0,0	2,2	0,0
- varav Kommunledningskontor	0,9	0,0	0,9	0,0
- varav Tekniskt kontor	73,9	6,1	59,4	14,5
- därav Gata	19,5	0,1	15,7	3,8
- därav Park	3,4	0,1	2,9	0,5
- därav Projekt/utveckling och Gr vattensystem	2,8	-3,0	-0,5	3,3
- därav Kart/mät	0,3	0,0	0,0	0,3
- därav VA-kollektiv	18,9	3,4	12,3	6,6
- därav Fastighet	29,0	5,5	29,0	0,0
- varav Räddningstjänst	1,0	1,1	1,1	-0,1
- varav Samhällsbyggnadskontor	0,0	-6,0	-11,4	11,4
Kultur- och fritidsnämnd	0,5	0,0	0,5	0,0
Skolnämnd	6,9	1,9	6,9	0,0
Äldre- och omsorgsnämnd	4,6	0,0	0,4	4,2
Summa	90,0	3,1	59,9	30,1

Årets investeringsbudget uppgår till 71 mnkr och tilläggsanslag på 19 mnkr från 2026 har beviljats av KF. Totala investeringsbudgeten uppgår därefter till 90 mnkr. Per sista maj har netto 3,1 mnkr upparbetats. Årsprognosen pekar på 59,9 mnkr i nettoutgifter.

KOMMUNSTYRELSE

Kommunledningskontor

Näringslivsenheten har påbörjat Projekt AI-funktionalitet.

Tekniskt kontor

Kart/mät +0,3 mnkr, budgeterade medel kommer inte att användas.

Gruvans vattensystem har fått investeringsbidrag motsvarande 3,2 mnkr, vilket innebär ett nettoöverskott.

Med anledning av att exploateringen av Bältarhagen förskjuts till 2027 redovisar programmen **VA** och **Gata** överskott på sammanlagt 10,5 mnkr. Överskottet kommer begäras överfört till 2027. Även budgeten inom **Park** som rör exploateringsområde beräknas återlämnas p g a fördröjning av detaljplaner, +0,5 mnkr.

Räddningstjänst

Prognosen visar ett mindre underskott. Orsaken är främst inköp av en större obudgeterad brandbil, där intäkten från försäljningen av den tidigare, mindre brandbilen inte fullt ut täckte investeringskostnaden.

Samhällsbyggnadskontor

Prognosen omfattar intäkter från försäljning av centralförrådet och mark vid Salberga. Därutöver planeras ett markförvärv vid Ängshagen under hösten till en beräknad kostnad om 6,1 mnkr.

ÄLDRE- OCH OMSORGSNÄMND

Nytt LSS-boende kommer sannolikt inte stå klart under 2026. Öppnandet av ytterligare särskilda boendeplatser vid B30 skjuts fram ytterligare ett år och medlen kommer begäras över till 2027.

ÖVRIGT

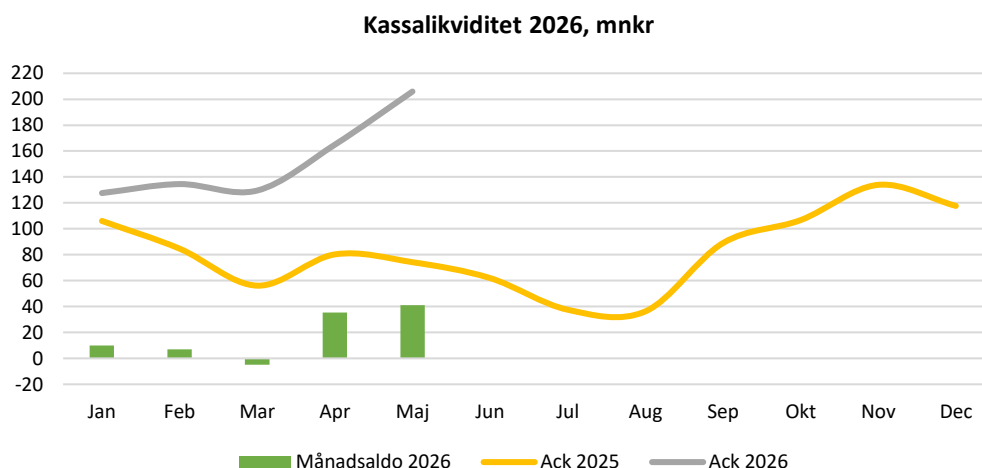
KOMMUNSTYRELSENS FÖRFOGANDE

16 908 tkr har avsatts i budget 2026 till Kommunstyrelsen att förfoga över. Per sista maj har 5 244 tkr delats ut. Ytterligare beslut har fattats om att kompensera för moduletablering vid Kila skola med som högst 2 800 tkr, det faktiska beloppet är fortsatt osäkert. Prognosen är att hela förfogandet delas ut under året. Om så inte sker kommer återstoden att höja resultatet.

KS förfogande 2026 (belopp i tkr)	16 908		Beslutsdatum
BRIS 2026	-47	KS § 21	2026-02-11
Brottsofferjouren 2026	-137	KS § 22	2026-02-11
Buff Västanland	-60	KS § 23	2026-02-11
Badhus	-5 000	KS § 69	2026-04-05
Återstår av Kommunstyrelsens förfogande	11 664		
Moduletablering Kila skola, max	-2 800	KS § 34	2026-02-11
Återstår av Kommunstyrelsens förfogande	8 864		

LIKVIDITET

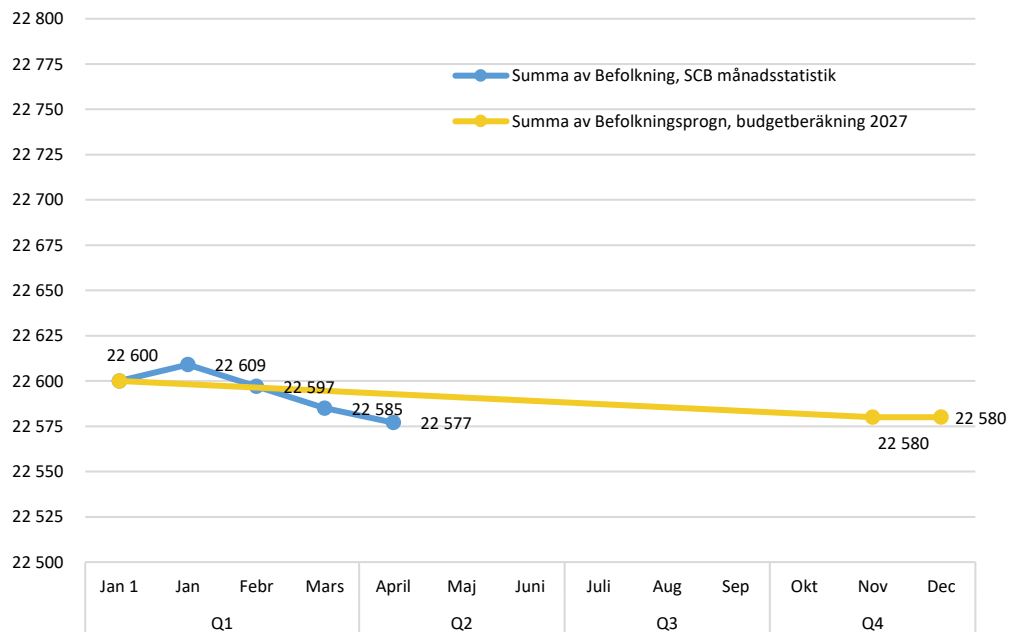
Kommunens likvida ställning var god vid årets ingång och har förbättrats då inbetalningarna sammantaget har varit större än utbetalningarna under perioden januari - maj. Med anledning av en förhållandevis låg investeringsbudget jämfört med tidigare år tillsammans resultatmålet har inget beslut om nyupplåning fattas i budget 2026. De regresskrav som ställts på kommunen kopplat till översvämningen 2023 är dock en osäkerhetsfaktor i likvidplaneringen.



Kommunen har även en checkräkningskredit på 60 mnkr som ökar förmågan att göra de löpande utbetalningarna.

UTVALDA NYCKELTAL

PRELIMINÄR BEFOLKNINGSUTVECKLING 2026 MED PROGNOSE



FINANSIELLA MÅL OCH NYCKELTAL

	Bokslut 2025	Budget 2026	Prognos 2026	
Årets resultat, mnkr	29,0	39,5	29,7	●
Årets resultat, %	1,6	2,1	1,6	●
Årets balanskravsresultat, mnkr	26,5	-	20,4	
Självfinansieringsgrad, %	112,3	*156,4	209,8	●
Nettokostnadsandel av skatteintäkter, bidrag och utjämning, %	96,8	95,8	96,5	●
Årets nettokostnader, mnkr	1 710,3	1 769,2	1 760,5	
Förändring, %	1,5	**3,4	2,9	
Årets skatter o generella bidrag	1 767,6	1 845,9	1 823,7	
Förändring, %	3,5	**4,4	3,2	
Nämndernas avvikelse, mnkr	23,8	-	-0,3	

* inkl överförda TA-anslag

**jämfört föregående års utfall

Månadsuppföljning
Kommunstyrelsen

Ledningsutskottet

ANTAGEN § x | xxxx-xx-xx | DIARIENUMMER 20xx/xxx | REVIDERAD § x | xxxx-xx-xx | DIARIENUMMER 20xx/xxx

SALA KOMMUN

Växel: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

Kommunledningskontoret, Stab
Daniel Holmvin
Kommundirektör

MISSIV

Uppdrag till kommundirektör - åtgärder för beredskap i det fall skatteunderlagsprognos försämras

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Med bakgrund i att den tidigare skatteunderlagsprognosen försämras med 14 275 mkr och att det råder en stor omvärldsosäkerhet vilket gör det svårt att uppskatta hur kommande skatteunderlagsprognosen faller ut den 27 augusti.

Kommunstyrelsen gav den 3 juni kommundirektören i uppdrag att förbereda åtgärder för att minska kostnaderna under 2026:

- att kommundirektören ges i uppdrag att bereda ytterligare ekonomiska åtgärder att ha i beredskap i det fall att skatteunderlagsprognosen skulle försämras

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet förväntas ge positiva effekter.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunstyrelsen beslutar

att samtliga nämnder samt styrelsen arbetar för generella kostnadsreduceringar för att anpassa verksamheter efter kommunens samlade ekonomiska förutsättningar, att anställningsprövning ska gälla och hanteras av respektive kontorschef under år 2026,

att inköpsprövning ska gälla och hanteras av respektive kontorschef under år 2026, att behovsprövning och godkännande för att teckna nya hyresavtal för externa lokaler görs av kommundirektören, samt

att restriktiv behovsprövning av konsulter ska gälla och beviljas endast av kommundirektör under år 2026.

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☒ NEJ ☐

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☒ NEJ ☐

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☒ NEJ ☐

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☒

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☒ NEJ ☐

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om *"till det yttersta av sin förmåga"*? JA ☒ NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Horisontella principerna

(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☒ NEJ ☐

Kan beslutet utesluta någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☒ NEJ ☐

KSLU § 110 Avesta kommun - Granskning av förslag till översiktsplan**INLEDNING**

Sala kommun har tagit emot en inbjudan till granskning avseende ny översiktsplan för Avesta kommun. Översiktsplanen är ett strategiskt och vägledande dokument med stor betydelse för kommunens utveckling. Den omfattar hela kommunen och anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av kommunens fysiska miljö. Avesta kommuns Översiktsplan 2040 innehåller fördjupade mark- och vattenanvändningskartor för tätorterna Avesta, Fors och Horndal. Sala kommun har yttrat sig vid tidigare tillfälle, när planen var ute på samråd 24/2 – 25/5 2025. Granskningsyttrandet tar avstamp i hur tidigare lämnade synpunkter hanterats samt med fokus på mellankommunala frågor och hur översiktsplanen påverkar Sala kommun.

I yttrandet lämnar vi synpunkter rörande mellankommunala frågor, kollektivtrafik och utbyggnadsplan. Vi avslutar yttrandet med att tacka för möjligheten att yttra oss och önska Avesta kommun lycka till i sitt arbete med ny översiktsplan.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet innebär inte någon direkt ekonomisk konsekvens för Sala kommun.

Beslutsunderlag

KS 2026.2683 – Missiv från samhällsbyggnadskontoret

KS 2026.2684– Yttrande avseende granskning av ny översiktsplan för Avesta kommun. Översiktsplan 2040

KS 2026.2151 – Begäran om yttrande avseende granskning av ny översiktsplan för Avesta kommun. Översiktsplan 2040

Planarkitekt Marta Dypbukt och enhetschef för plan- och utvecklingsenheten Victor Zakrisson föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta yttrandet som sitt eget och till Avesta kommun avger yttrande avseende samråd om ny översiktsplan för Avesta kommun Översiktsplan 2040.

Erik Hamrin (M) yrkar i tillägg,

att uppdra till kommundirektören att minska kommunens kostnader för att svara kommunala remisser och återkomma med förslag till kommunstyrelsens sammanträde i augusti.

Anders Wigelsbo (C) yrkar bifall till ordförandes förslag.

Anders Wigelsbo (C) yrkar avslag till Erik Hamrins (M) yrkande.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 110 fortsättning

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.
Ordförande ställer sedan Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande mot avslag och finner det avslaget.

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta yttrandet som sitt eget och till Avesta kommun avger yttrande avseende samråd om ny översiktsplan för Avesta kommun Översiktsplan 2040.

Reservation

Erik Hamrin (M) reserverar sig till förmån för eget yrkande.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten
Marta Dypbukt
Planarkitekt

YTTRANDE

Begäran om yttrande avseende granskning av ny översiktsplan för Avesta kommun. Översiktsplan 2040.

YTTRANDE

Sala kommun har med intresse tagit emot en inbjudan till granskning av ny översiktsplan för Avesta kommun. Sala kommun har yttrat sig vid tidigare tillfälle, när planen var ute på samråd 24/2 – 25/5 2025. Granskningsyttrandet tar avstamp i hur tidigare lämnade synpunkter hanterats samt med fokus på mellankommunala frågor och hur översiktsplanen påverkar Sala kommun.

Synpunkter

Mellankommunala frågor

Sala kommun ser positivt på att ett avsnitt om mellankommunala frågor lagts till i förslaget till översiktsplan. Här vill vi förslå att man nämner samarbetsavtalet mellan Sala och Avesta som finns för gymnasium.

Kollektivtrafik

I samrådsyttrandet lyfte Sala kommun möjligheten att lägga till ett ställningstagande, likt det Sala har i sin översiktsplan, om att kommunen ska verka för direktbuss mellan Avesta och Sala. Sala kommun kan med glädje se att ett sådant ställningstagande nu lagts till och vill tacka Avesta kommun för visat engagemang i att skapa en bättre koppling mellan våra kommuner.

Utbyggnadsplan

Sala kommun ser med stort intresse på arbete rörande kommande genomförandeplan och rutiner i exploateringsprocesser som beskrivs i Avesta kommuns svar på vårt samrådsyttrande. Sala kommun har identifierat ett liknande behov inom vår organisation och vill därför uttrycka en vilja att samarbeta med Avesta kommun.

Avslutande ord

Avslutningsvis vill vi tacka Avesta kommun för möjligheten att yttra oss samt önska lycka till i arbetet med ny översiktsplan.

För Samhällsbyggnadskontoret,

Marta Dypbukt
Planarkitekt

Victor Zakrisson
Planchef

Samhällsbyggnadskontoret,
Marta Dypbukt
Planarkitekt

MISSIV

Yttrande avseende granskning av ny översiktsplan för Avesta kommun. Översiktsplan 2040. KS 2025/171

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Sala kommun har tagit emot en inbjudan till granskning avseende ny översiktsplan för Avesta kommun. Översiktsplanen är ett strategiskt och vägledande dokument med stor betydelse för kommunens utveckling. Den omfattar hela kommunen och anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av kommunens fysiska miljö. Avesta kommuns Översiktsplan 2040 innehåller fördjupade mark- och vattenanvändningskartor för tätorterna Avesta, Fors och Horndal. Sala kommun har yttrat sig vid tidigare tillfälle, när planen var ute på samråd 24/2 – 25/5 2025. Granskningsyttrandet tar avstamp i hur tidigare lämnade synpunkter hanterats samt med fokus på mellankommunala frågor och hur översiktsplanen påverkar Sala kommun.

I yttrandet lämnar vi synpunkter rörande mellankommunala frågor, kollektivtrafik och utbyggnadsplan. Vi avslutar yttrandet med att tacka för möjligheten att yttra oss och önska Avesta kommun lycka till i sitt arbete med ny översiktsplan.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet innebär inte någon direkt ekonomisk konsekvens för Sala kommun.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunstyrelsen beslutar

att anta yttrandet som sitt eget och till Avesta kommun avger yttrande avseende samråd om ny översiktsplan för Avesta kommun Översiktsplan 2040

Bilagor:

- 1 Begäran om yttrande avseende granskning av ny översiktsplan för Avesta kommun. Översiktsplan 2040.
- 2

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☐ NEJ ☒

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☐ NEJ ☒

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☐ NEJ ☒

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☒

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☐ NEJ ☒

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om *"till det yttersta av sin förmåga"*? JA ☐ NEJ ☒

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Horisontella principerna

(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☐ NEJ ☒

Kan beslutet utesluta någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☐ NEJ ☒

From: Johanna Sundelin Engberg
Sent: 2026-05-29 13:54:26
To: Norbergs Kommun (info@norberg.se); Kommun Info; information@heby.se; kommun@sandviken.se; hofors.kommun@hofors.se; kommun@hedemora.se
Subject: Kungörelse om granskning för Avesta kommuns nya översiktsplan
Attachments: Kungörelse om granskning ÖP Avesta_NY.pdf

Du får inte ofta e-post från johanna.sundelin-engberg@avesta.se. [Läs om varför det här är viktigt](#)
Hej,

Bifogat finns en kungörelse om granskning av ny översiktsplan för Avesta kommun. I kungörelsen finns mer upplysningar kring hur du tar del av kommunens förslag.

Hela granskningsförslaget och information finns på projektets webbsida: [Översiktsplan 2040 - Avesta kommun](#)

Granskningen pågår till och med den 17 augusti 2026.

Välkommen!

Med vänlig hälsning

Johanna Sundelin Engberg
Administratör

Västmanland-Dalarna miljö- och byggförvaltning
774 81 Avesta
0226-64 55 21
johanna.sundelin-engberg@avesta.se

V-Dala Miljö & Bygg
Avesta - Fagersta - Norberg

Information om behandling av personuppgifter
Miljö- och byggnadsnämnden i Avesta, Fagersta och Norbergs kommun är personuppgiftsansvarig för behandlingen av dina personuppgifter. All skriftlig kommunikation med oss blir allmän handling och kan komma att diarieföras, lämnas ut till andra och arkiveras. Vi behandlar dina personuppgifter för att kommunicera med dig inom vår verksamhet.

Läs gärna hela vår information om behandling av personuppgifter på <https://avesta.se/kommun-demokrati/behandling-av-personuppgifter/>. Där beskriver vi dina rättigheter och hur vi samlar in och behandlar dina personuppgifter.

Datum
2026-05-29

Diarienummer
VDMB 2017-000993

Kungörelse om granskning av ny översiktsplan Avesta

Avesta kommun har upprättat ett förslag till ny översiktsplan och kommunstyrelsen i Avesta beslutade den 11 maj 2026, KS § 79, att förslaget ska ställas ut för granskning.

En översiktsplan är ett strategiskt dokument som genom text och kartor visar kommunens långsiktiga planering av mark, vatten och den byggda miljön. Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen (PBL) ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. En översiktsplan är inte juridiskt bindande men ska vara vägledande för beslut när det gäller detaljplanering, bygglov och andra tillståndsprövningar.

Förslag till översiktsplan ska först samrådask för att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och sedan ska kommunens slutliga förslag ställas ut för granskning under minst två månader. Syftet med granskningen är då att stämma av det ändrade förslaget mot de förslag till ändringar som inkom under det samråd som hölls under år 2025 och samtidigt ge möjlighet till insyn och påverkan. Under granskningen ges därför invånare, näringsliv, andra kommuner, organisationer och statliga myndigheter återigen möjlighet att tycka till om förslaget till översiktsplan.

Granskningstid: 1 juni – 17 augusti 2026

Granskningshandlingar

Översiktsplanen som granskningshandling, hållbarhetsbedömning och samrådsredogörelse finns, tillsammans med ytterligare information, på projektets webbsida:

<https://www.avesta.se/op2040/>

Översiktsplanen i digitalt format nås direkt via denna länk:

<https://op-avesta.vdmb.se/>

Översiktsplanen med tillhörande samrådsredogörelse och hållbarhetsbedömning finns också att ta del av i utskrivna versioner på Servicecenter och biblioteket i Avesta, på biblioteket i Horndal samt på Västmanland-Dalarna miljö- och byggförvaltning i Avesta.

Lämna synpunkter

Vi ser fram mot dina synpunkter och förslag och vill ha dem senast den **17 augusti 2026**.

Synpunkter ska lämnas skriftligt via mejl eller brev till: miljo-bygg@avesta.se eller Västmanland-Dalarna miljö- och byggförvaltning, Plan- och byggenheten, 774 81 Avesta – märk gärna e-post eller post med ”Yttrande granskning ÖP Avesta.”

Skriftliga synpunkter och förslag som lämnas in kommer att sammanställas och behandlas i ett särskilt utlåtande som sedan kommer att utgöra underlag för beslut om översiktsplanens antagande.

Det är inte möjligt för kommunen att ta emot synpunkter genom telefon eller vid olika möten. Synpunkter måste skickas in formellt genom brev eller mejl för att kunna inkluderas i sammanställningen av samrådet. Vid möten enligt nedan kommer det finnas möjlighet att skriva ner sina eventuella synpunkter som sedan kan lämnas över till projektledaren.

Öppet hus

Kommunen kommer att genomföra ett ”öppet hus” där allmänheten vid valfri tidpunkt under öppettiden har möjlighet att komma och ställa frågor om förslaget till översiktsplan. Där kommer också att finnas möjlighet att få hjälp att använda den digitala plattformen och dess kartverktyg.

Tid och plats

Tisdag den 16 juni 2026 kl. 17:00 – 19:30.

Västmanland-Dalarna miljö- och byggförvaltning i Månsbo. Adress; Strandbacksvägen 7.

Enskilda möten eller frågor

Om du har frågor eller vill diskutera översiktsplanen och dess innehåll kan du boka in möten eller ringa till översiktsplanens projektledare Peter Granqvist.

Kontakt

E-post: peter.granqvist@avesta.se

Telefon: 0226-64 51 69

KSLU § 112 Utvärdering av Nattljus och vinterskimmer 2026**INLEDNING**

Nattljus & Vinterskimmer 2024 inledde Sala kommuns jubileumsår och blev mycket uppskattat, vilket också skapade en tydlig efterfrågan på en fortsättning.

Under 2026 genomfördes festivalen på nytt, denna gång med nytt tema och innehåll. Syftet med evenemanget är att stärka Salas varumärke, erbjuda en upplevelse för en bred målgrupp samt skapa aktivitet under jullovet – en period då få andra arrangemang genomförs.

Evenemanget bedöms även bidra till att förlänga besöksnäringens säsong. Inriktningen framåt är att festivalen ska återkomma vartannat år.

Ekonomiska konsekvenser

Partnerskap med Sala-Heby Energi (30 000 + ovärderlig hjälp med elinstallationer), Salabostäder (100 000) och Sala Sparbank (140 000) gav totalt 270 000 kronor exklusive moms.

Därutöver bidrog Sala-Heby Energi med tekniskt stöd. Ljusverken *Semafyr* och *Bertil* finansierades separat. *Semafyr* finansierades av Sala kommuns konstbudget och *Bertil* av Jöns och Alvida Åkermans fond.

Kostnader

Totalkostnaden uppgick till 608 500 kronor, varav Sala kommun stod för 338 500 kronor. Kostnaderna fördelades i huvudsak enligt följande:

- Ljusverk: 394 tkr
- Marknadsföring: 87 tkr
- Säkerhet och värdskap: 73 tkr
- Övrigt (logistik, fotografering, skyltar): 54,5 tkr

Beslutsunderlag

KS 2026.2688 – Missiv från näringslivsenheten

KS 2026.2689 – Bilaga 1 Utvärdering av Nattljus och vinterskimmer 2026

Marknadsstrateg Elvira Matz föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att godkänna redovisningen av Nattljus & Vinterskimmer.

Anders Wigelsbo (C) yrkar bifall till ordförandes förslag.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 112 fortsättning

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att godkänna redovisningen av Nattljus & Vinterskimmer.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Näringslivsenheten,
Elvira Matz
Näringslivskoordinator

MISSIV

Nattljus & Vinterskimmer genomförande 2026

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Bakgrund

Nattljus & Vinterskimmer 2024 inledde Sala kommuns jubileumsår och blev mycket uppskattat, vilket också skapade en tydlig efterfrågan på en fortsättning.

Under 2026 genomfördes festivalen på nytt, denna gång med nytt tema och innehåll.

Syftet med evenemanget är att stärka Salas varumärke, erbjuda en upplevelse för en bred målgrupp samt skapa aktivitet under jullovet – en period då få andra arrangemang genomförs. Evenemanget bedöms även bidra till att förlänga besöksnäringens säsong.

Inriktningen framåt är att festivalen ska återkomma vartannat år.

Ekonomiska konsekvenser

Partnerskap med Sala-Heby Energi (30 000 + ovärderlig hjälp med elinstallationer), Salabostäder (100 000) och Sala Sparbank (140 000) gav totalt 270 000 kronor exklusive moms. Därutöver bidrog Sala-Heby Energi med tekniskt stöd.

Ljusverken *Semafyr* och *Bertil* finansierades separat. *Semafyr* finansierades av Sala kommuns konstbudget och *Bertil* av Jöns och Alvida Åkermans fond.

Kostnader

Totalkostnaden uppgick till 608 500 kronor, varav Sala kommun stod för 338 500 kronor. Kostnaderna fördelades i huvudsak enligt följande:

- Ljusverk: 394 tkr
- Marknadsföring: 87 tkr
- Säkerhet och värdskap: 73 tkr
- Övrigt (logistik, fotografering, skyltar): 54,5 tkr

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att godkänna redovisningen av Nattljus & Vinterskimmer.

Bilagor:

- 1 Bilaga 1 Utvärdering av Nattljus och vinterskimmer 2026

CHECKLISTA

**Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet
och de Horisontella principerna**

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

**Horisontella principerna
(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)**

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☒	NEJ ☐
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utesluta någon från samhället?	JA ☒	NEJ ☐
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.







**Ett led i att
stärka platsen**

Sala

Avsatt budget för marknadsföring är inte sökbara medel. De fördelas för att på olika sätt stärka varumärket och bidra till vår attraktionskraft.



Medel i år går till bland annat:

- Nattnljus & Vinterskimmer
- Besöksnäringsskampanj
 - Inflyttarkampanj
 - Foto/film
 - Ljudlogotyp
- Platsutvecklingsprojekt
 - Pop-corn

Ljusfestivalen

Nattljus & Vinterskimmer

5–11 januari

2026

UTVÄRDERING

Bakgrund & syfte

Syftet med festivalen är att fortsätta stärka Salas varumärke, att erbjuda en upplevelse för en bred målgrupp och att skapa något som många kan besöka under en månad då många har det skralt i plånboken.

Festivalen inträffar under jullovet under en period på året då det är få andra aktiviteter som händer i närområdet. Den ligger också en tid på året som kan bidra till att förlänga säsongen för besöksnäringen.

Mål

Projektmål

Den 5-11 januari genomförs en ljusfestival med flertalet ljusverk, den besöks av 10-15 tusen personer. Ljusfestivalen håller god kvalitet och bidrar till såväl minnesvärda upplevelser som medial uppmärksamhet.

Effektmål

Nattljus & Vinterskimmer är ett led i platsutvecklingen av Sala, där evenemang bidrar till att stärka attraktionskraften.

Måluppfyllelse & reflektion

Vi genomförde en ljusfestival av god kvalitet utifrån den budget vi har att utgå från. Den hade cirka 10 tusen besök, något lägre än beräknat. Vi tror att kylan spelade in och att vi inte hade samma marknadsföringsmuskler som inför jubileumsåret. Vi har fått många glada hejarop som vittnar om att vi lyckats skapa minnesvärda upplevelser. Festivalen lyftes i flera olika traditionella medier, bland annat Sala Allehanda, P4 Västmanland, Västerås Tidning och SVT Västmanland. Vi såg också att det fick god spridning i sociala medier.

Besökarna kom i huvudsak från Sala men vi hade också besökare från bland annat Västerås, Enköping, Eskilstuna, Uppsala, Stockholm och Avesta.

Budget

Externa intäkter

Partnerskap med Sala-Heby Energi, Salabostäder och Sala Sparbank. Intäkter 270 000 kr ex moms. Två av verken var helt finansierade på annat sätt, det gäller de permanenta verken "Sema fyr" (kommunens konstbudget) och "Bertil" (Jöns & Alvida Åkermans fond).

Kostnader

Nattljus & Vinterskimmer kostade totalt 608 500. Sala kommun stod för 338 500 kr.

Budgeten fördelades, i stora drag, enligt nedan.

Ljusverk & annat programinnehåll: 394 k

Marknadsföring: 87 k

Säkerhet & värdskap: 73 k

Övrigt (logistik, fotografering, skyltar): 54,5

Programmet

Tema För 2026 satte vi temat "att mötas". Detta genomsyrade valen av ljusverk och fanns återkommande som tema i kommunikationen inför och under ljusfestivalens genomförande.



Utöver de fasta installationerna hade vi lysande basketkorgar, eldshow under lördagskvällen, Nattljusjoggen med utsmyckade löpare och ett fint samarbete med Sala Stadssamverkan där flertalet caféer och restauranger höll öppet under ljusfestivalens kvällar.













Reflektioner & lärdomar

- Det är framgångsrikt att ha ett tema, det ger riktning och håller ihop upplevelsen.
- Vi är stolta över det vi lyckades åstadkomma på en slimmad budget, det blev en uppskattad och uppmärksammas upplevelse.
- Snön och kylan var mer påfrestande än vad vi hade räknat med och inför kommande festival kommer vi behöva ha en bättre plan för hanteringen av snö runt ljusverken.
- Det var problematiskt att hitta bemanning för nattbevakning, det löste sig fint till slut men tog mer tid än önskvärt.

Slutord

Nattljus & Vinterskimmer är ett uppskattat inslag som vi tror på som en del av evenemangsutbudet i Sala. Det uppmuntrar samskapande, är inkluderande, når en bred målgrupp och har "låga trösklar" för att uppleva och besöka. Det är klokt att satsa på återkommande evenemang med samma koncept för att etablera sig på något område, just ljusfestivaler blir mer och mer populära och bland annat Uppsala och Stockholm har ständigt ökande besökssiffror. Det ser vi som en bra signal för att vi ska fortsätta satsa på att göra ljusfestivalen till vår grej, på vårt sätt. Med ännu mer lokalt engagemang och lokal förankring och med kryddor av inhyrda verk som lämnar en wow-effekt, även med förhoppning om att hitta vägar att skapa ännu fler permanenta installationer.

KSLU § 113 Förslag på organisation för brandvärn**INLEDNING**

Bakgrunden till behovet av att bilda värn beskrivs i KS § 139/2025 En framtida hållbar räddningstjänst. Prospero Samhällssäkerhet AB:s identifierade utmaningen i sin utredning 2024. Detta har styrkts av våra erfarenheter att rekrytera personal och även av erfarenheter från andra räddningstjänster inom RRÖS, Räddningsregion östra Svealand.

Ekonomiska konsekvenser

Inrättandet av ett brandvärn enligt framtaget förslag innebär en kostnadsökning som inte ryms inom den befintliga budgeten. Den totala årliga kostnaden att driva dessa värn är ca 260 000 kr/år baserat på antal larm som skett de senaste 5 åren.

En engångssumma för introduktionsutbildning och personlig utrustning uppskattas till 324 tkr.

Beslutsunderlag

KS 2026.2696 – Missiv från Räddningstjänsten

Andreas Fernros, räddningschef, föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att fastställa organisationen i enlighet med räddningstjänstens förslag, samt
att tillåta räddningstjänsten att utöka sin organisation med brandvärn, där varje värn får bestå av maximalt fyra brandmän per station.
att medel om 260 tkr fördelas inom KS budgetram i budget 2027 till räddningstjänsten för inrättandet av brandvärn, samt
att en engångssumma för personlig utrustning om 324 tkr omfördelas till räddningstjänsten i KS- budgetram 2027.

Erik Hamrin (M) yrkar bifall till att-sats ett och två, samt avslag till att-sats tre och fyra, samt yrkar

att hänskjuta den ekonomiska hanteringen av förmågeökningen med brandvärn till den ordinarie budgetprocessen för 2027.

Anders Wigelsbo (C) och Glenn Andersson (S) yrkat bifall till ordförandes förslag i sin helhet.

Henric Ericsson (SD) yrkar bifall till att-sats ett och två. Samt bifall till Erik Hamrins (M) yrkande om avslag av att-sats tre och fyra, med motyrkande.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande i att-sats ett och två mot avslag och finner yrkandet bifallet. Ordförande ställer sitt eget yrkande i att-sats tre och fyra mot Erik Hamrins (M) yrkande om avslag av desamma och finner ordförandens förslag

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 113 fortsättning

bifallet. Ordförande ställer till sist Erik Hamrins motyrkande mot avslag och finner det avslaget.

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att fastställa organisationen i enlighet med räddningstjänstens förslag, samt

att tillåta räddningstjänsten att utöka sin organisation med brandvärn, där varje värn får bestå av maximalt fyra brandmän per station,

att medel om 260 tkr fördelas inom KS budgetram i budget 2027 till räddningstjänsten för inrättandet av brandvärn, samt

att en engångssumma för personlig utrustning om 324 tkr omfördelas till räddningstjänsten i KS- budgetram 2027.

Reservation

Erik Hamrin (M) och Henric Ericsson (SD) avger skriftlig reservation:

Det här är ett genomtänkt förslag från kommunens förvaltning. De har tagit den tidigare genomförda utredningen på allvar och landat i en lösning som faktiskt är väldimensionerad och, så vitt vi kan se, kostnadseffektiv. Det förtjänar räddningstjänsten beröm för.

Vi har länge haft problem att bemanna de små orterna, delvis för att arbetsgivarna på landsbygden blir färre. Att räddningstjänsten då skapar en hybridmodell som behåller RIB-beredskapen och kompletterar med brandvärn visar på förmåga till nytänkande. Sådant gillar vi från oppositionen.

I ett läge där det civila försvaret ska byggas upp igen är det precis den sortens tänkande vi vill se. Våra stationer i Hedåker, Möklinta och Ransta stärks och kommunen får ut mer av varje krona. Tanken att fler ska upptäcka fördelarna med, och hur roligt det är att jobba åt räddningstjänsten genom att först bli en del av ett brandvärn, är vettig.

Vi reserverar oss dock till förmån för vårt eget yrkande vad gäller den ekonomiska hanteringen av de kostnader som är kopplade till detta beslut. Vi tycker att det är mycket oklokt att redan nu, och framför allt helt utanför vår ordinarie budgetprocess, börja fastslå summor till olika projekt som ska genomföras 2027.

Vi har under lång tid arbetat med att fastslå en process, och just nu gör styret en hel del för att underminera den. Det finns ingen orsak att göra det, och det är synd att de styrande partierna inte har större förtroende för den process vi gemensamt format för att hantera ekonomisk planering.

Vi gör helt enkelt tummen upp för räddningstjänstens arbete, men tummen ner för styrets insats.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 113 fortsättning

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Räddningstjänsten
Andreas Fernros
Räddningschef

MISSIV

Förslag på organisation för brandvärn

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Bakgrunden till behovet av att bilda värn beskrivs i KS § 139/2025 En framtida hållbar räddningstjänst. Prospero Samhällssäkerhet AB:s identifierade utmaningen i sin utredning 2024. Detta har styrkts av våra erfarenheter att rekrytera personal och även av erfarenheter från andra räddningstjänster inom RRÖS, Räddningsregion östra Svealand.

UTREDNING

Inom svensk räddningstjänst pågår en förändring och utveckling för att kunna möta nya krav enligt gällande lagstiftning. Detta bygger i sin tur på en förändrad riskbild som behöver mötas av det kommunala ansvaret för räddningstjänsten. Till detta kommer också ett förändrat säkerhetspolitiskt läge som ställer krav på en återuppbyggnad av det civila försvaret, som en del av totalförsvaret. I "Utredning av organisering för framtidens räddningstjänst i Sala kommun" från 2024 hänvisar Prospero Samhällssäkerhet AB till följande utmaningar gällande bemanningar och har gjort följande rekommendationer:

- Prospero rekommenderar en översyn av den befintliga RIB-organisationen, (räddningspersonal i beredskap). Prospero bedömer att sannolikheten att kunna rekrytera och bibehålla erforderlig RIB-personal långsiktigt inte är möjlig på samtliga orter som idag har denna beredskap.
- Prospero rekommenderar att analysera förutsättningarna för att utöka den heltidsanställda beredskapsstyrkan till en styrkeledare och fyra brandmän.
- Prospero ser återuppbyggnad av det civila försvaret och räddningstjänstens roll i detta som en utmaning och resurskrävande.
- Prospero hänvisar till Myndigheten för civilt försvars rapport Framtidsstudie 2030 att räddningstjänsten behöver planera för Räddningstjänst Under Höjd Beredskap (RUHB).

Baserat på analyser i rapporten och rekommendationer har räddningstjänsten Sala-Heby riktat blicken mot framtiden och arbetar för att skapa en hållbar och robust

organisation. Målsättningen har varit att stärka räddningstjänsten både för fredstid och RUHB.

Räddningstjänsten delar Prosperos analys att de senaste åren har bemanningen inom RIB-stationerna varit en utmaning, vilket har resulterat i ökad intern arbetsbelastning och en viss oförutsägbarhet inom verksamheten. Man ser det som avgörande att ha en RIB-station i Möklinta, Hedåker och Ransta. Dock innebär den existerande beredskapsnivån en utmaning, särskilt med tanke på att antalet arbetsgivare på orterna har minskat.

RRÖS (RÄDDNINGSREGION ÖSTRA SVEALAND)

När företag och arbetsplatser lämnar mindre orter minskar den lokala arbetskraftsbasen, vilket i sin tur påverkar kommunens möjligheter att rekrytera och behålla deltidsbrandmän. Ett minskat befolkningsunderlag och färre arbetsgivare innebär att antalet personer som både har möjlighet och förutsättningar att delta i beredskap successivt reduceras.

Inom RRÖS har en lösning på denna utveckling varit att omvandla RIB-stationer till brandvärn. Utgångspunkten har varit att engagemanget och viljan att bidra till beredskapen fortfarande funnits, men att arbetssituation och sociala förhållanden gjort det omöjligt för individerna att uppfylla kraven för RIB-tjänstgöring. Mot denna bakgrund har RIB-stationer omvandlats till brandvärn.

Inför dessa omställningar fanns en oro för att larm skulle förbli obesvarade, med potentiella konsekvenser för tredje man. Utfallet hittills har dock överträffat förväntningarna – samtliga larm har enligt vår kännedom kunnat besvaras och verksamheten har upprätthållit god funktion.

I de fall där omställning genomförts har det funnits en välutbildad RIB-organisation som övergått till brandvärn, samtidigt som utbildningsnivån har behållits och säkrats för att säkerställa fortsatt operativ kvalitet. I det ljuset kan benämningen "brandvärn" uppfattas som missvisande, då kompetensnivån motsvarar en betydligt högre standard än vad begreppet traditionellt signalerar.

FÖRSLAG BRANDVÄRN

Vi förslår en hybridlösning där vi behåller den nuvarande RIB-bemanningen 1+1 och adderar ett brandvärn med 4 brandmän per station. Det gäller Hedåker, Möklinta och Ransta. Brandvärn innebär att man har en anställningsform där personalen inte har någon fastslagen beredskap, och således inte heller någon beredskapsersättning. Ersättning utgår till berörd personal endast under eventuella larm och övning.

KOSTNADER

Personalkostnad baserad på snittet av stationens antal larm under de senaste 5 åren. Beräknat på att varje larm är två timmar, och fyra personer i värnet som åker på samtliga larm.

Beräknat på att värnet består av 4 personer samt övar den beslutade tiden för deras station, 43,5 timmar (dock minst 16 timmar/år).

4 brandmän i värnet som åker på samtliga larm och övar 43,5 tim/år						
Station	Antal larm/snitt	Kostnad larm 2h/larm* 4 person	Kostnad Larm/år	Kostnad övning/ person och år	Kostnad övning/ station och år	Total kostnad per station
Hedåker	31	2 212	68 572	8004	32 016	100 588
Möklinta	17	2 212	37 604	8004	32 016	69 620
Ransta	26	2 212	57 512	8004	32 016	89 528
Totalkostnad						259 736

Den totala årliga kostnaden att driva dessa värn är ca **260 000 kr/år** baserat på antal larm som skett de senaste 5 åren och att man övar alla övningstimmar och åker på alla larm.

Utöver denna årliga kostnad tillkommer en engångssumma för introduktionsutbildning och personlig utrustning.

Introduktionsutbildning ca 15 000: -/Brandman

Larmställ, hjälm, stövlar mm 27 000:-/Brandman

Summa övning, utrustning **324 000: - för 12 st**

FÖRVÄNTADE EFFEKTER

Vi ser betydande fördelar med en bemanningsmodell där en RIB-station kompletteras med ett brandvärn:

- Stärkt bemanning vid resurskrävande händelser.
- Ökad uthållighet i beredskapen, särskilt vid sjukdom, semester och andra typer av frånvaro som annars kan skapa operativa luckor.

- En bredare och mer flexibel rekryteringsbas, då brandvärnet möjliggör medverkan för personer som inte har möjlighet att ta en full RIB-tjänst, men som har vilja och förutsättningar att bidra.

I dag genomgår en ny RIB-anställd en utbildningscykel på cirka 3–4 år, till en kostnad om ungefär 200 000 kr. Genom att etablera brandvärn skapar vi dessutom en strukturerad intern rekryteringsväg. Individer som rekryteras till brandvärnet får successivt insikt i vad beredskapstjänst innebär och vilka krav rollen ställer, vilket leder till mer träffsäkra framtida rekryteringar.

På sikt bedömer vi att detta kan bidra till minskad personalomsättning, eftersom rekryteringen sker från en grupp som redan prövats i rollen och har en realistisk bild av uppdragets omfattning. Hybridmodellen kan därmed även bli delvis självbärande över tid, genom att den minskar behovet av kostsamma nyrekryteringar och utbildningsinsatser.

Ekonomiska konsekvenser

Inrättandet av ett brandvärn enligt framtaget förslag innebär en kostnadsökning som inte ryms inom den befintliga budgeten. Den totala årliga kostnaden att driva dessa värn är ca 260 000 kr/år baserat på antal larm som skett de senaste 5 åren.

En engångssumma för introduktionsutbildning och personlig utrustning uppskattas till 324 tkr.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att fastställa organisationen i enlighet med räddningstjänstens förslag, samt

att tillåta räddningstjänsten att utöka sin organisation med brandvärn, där varje värn får bestå av maximalt fyra brandmän per station.

att medel om 260 tkr fördelas inom KS budgetram i budget 2027 till räddningstjänsten för inrättandet av brandvärn.

att en engångssumma för personlig utrustning om 324 tkr omfördelas till räddningstjänsten i KS- budgetram 2027.

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☒	NEJ ☐
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☒	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utesluta någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

KSLU § 114 Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026-2028**INLEDNING**

Enligt lagen (2023:196) om kommuners brottsförebyggande arbete är kommunen skyldig att ta fram en åtgärdsplan utifrån en genomförd lägesbild över brottsligheten i kommunen. Åtgärdsplanen utgör kommunens svar på de problem och prioriteringar som identifierats i lägesbilden och ska antas av kommunfullmäktige.

Den åtgärdsplan som nu föreslås för antagande har tagits fram med utgångspunkt i kommunens lägesbild. Planen är inte avsedd att utgöra en heltäckande redovisning av kommunens samtliga brottsförebyggande insatser, utan innehåller ett urval av särskilt prioriterade åtgärder samt pilotåtgärder som bedömts angelägna att genomföra under planperioden.

Ekonomiska konsekvenser

I huvudsak bekostas åtgärderna inom ramen för respektive kontors ordinarie drift och medför därmed inga tillkommande kostnader. Två åtgärder finansieras med beviljade externa medel från Sala Sparbank.

En av åtgärderna avser genomförande av en verksamhetsanalys samt marknadsföring av kommunens brottsförebyggande arbete. Som ett första steg ska en resursanalys genomföras i syfte att klarlägga förutsättningarna och kostnaderna för dessa insatser. Finansieringen av åtgärden är därför ännu inte fastställd och kommer att hanteras i ett senare skede, när resursanalysen är genomförd.

Beslutsunderlag

KS 2026.2697 – Missiv från Säkerhet- och beredskapsenheten

KS 2026.2698 – Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026–2028

Säkerhetssamordnare Alexander Johansson föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026–2028.

Anders Wigelsbo (C) yrkar bifall till ordförandes förslag, samt i tillägg,
att avsnitt 2.6 kompletteras med följande stycke:

För att motverka det växande problemet med ungdomsfylleri i samband med Valborg, och de problem detta medför, behöver Sala kommun arbeta aktivt tillsammans med andra aktörer för att hitta fler åtgärder. Det kan till exempel handla om förstärkt fältverksamhet, ökad vuxennärvaro i riskmiljöer med riktade informationsinsatser till vårdnadshavare eller tillfälliga insatser under större helger och event.

KSLU § 114 fortsättning

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.
Ordförande ställer sedan Anders Wigelsbos (C) tilläggsyrkande mot avslag och finner det bifallet.

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026–2028, samt i tillägg,
att avsnitt 2.6 kompletteras med följande stycke:

För att motverka det växande problemet med ungdomsfylleri i samband med Valborg, och de problem detta medför, behöver Sala kommun arbeta aktivt tillsammans med andra aktörer för att hitta fler åtgärder. Det kan till exempel handla om förstärkt fältverksamhet, ökad vuxennärvaro i riskmiljöer med riktade informationsinsatser till vårdnadshavare eller tillfälliga insatser under större helger och event.

Erik Hamrin (M) återkommer till kommunstyrelsens sammanträde.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Säkerhet- och beredskapsenheten,
Alexander Johansson
Säkerhetssamordnare

MISSIV

Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026–2028

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Enligt lagen (2023:196) om kommuners brottsförebyggande arbete är kommunen skyldig att ta fram en åtgärdsplan utifrån en genomförd lägesbild över brottsligheten i kommunen. Åtgärdsplanen utgör kommunens svar på de problem och prioriteringar som identifierats i lägesbilden och ska antas av kommunfullmäktige.

Den åtgärdsplan som nu föreslås för antagande har tagits fram med utgångspunkt i kommunens lägesbild. Planen är inte avsedd att utgöra en heltäckande redovisning av kommunens samtliga brottsförebyggande insatser, utan innehåller ett urval av särskilt prioriterade åtgärder samt pilotåtgärder som bedömts angelägna att genomföra under planperioden.

Ekonomiska konsekvenser

I huvudsak bekostas åtgärderna inom ramen för respektive kontors ordinarie drift och medför därmed inga tillkommande kostnader. Två åtgärder finansieras med beviljade externa medel från Sala Sparbank.

En av åtgärderna avser genomförande av en verksamhetsanalys samt marknadsföring av kommunens brottsförebyggande arbete. Som ett första steg ska en resursanalys genomföras i syfte att klarlägga förutsättningarna och kostnaderna för dessa insatser. Finansieringen av åtgärden är därför ännu inte fastställd och kommer att hanteras i ett senare skede, när resursanalysen är genomförd.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår kommunstyrelsen

att anta Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026–2028.



Bilagor:

- 1 Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026–2028
- 2



CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☒ NEJ ☐

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☒ NEJ ☐

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☒ NEJ ☐

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☒

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☒ NEJ ☐

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om *"till det yttersta av sin förmåga"*? JA ☒ NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☒

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☒

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☒

Horisontella principerna

(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☒ NEJ ☐

Kan beslutet utesluta någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☒ NEJ ☐

Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026–2028 KOMMUNSTYRELSEN

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Åtgärdsplan för brottsförebyggande arbete 2026-2028		Dokumenttyp Plan	Omfattar Kommunstyrelsen
Beslutsinstans Kommunstyrelsen	Dokumentansvarig Säkerhetssamordnare	Publicering www.sala.se, intranät	
Beslutad datum	Översyn bör göras 2027-11-01	Klassificering	Diarienummer KS 2026/491
Gäller från och med	Ersätter	Författningssamling	

Innehåll

1	INLEDNING	4
2	ÅTGÄRDSPLAN.....	5
2.1	Kartläggning och utveckling av det brottsförebyggande arbetet i Sala kommun	5
2.1.1	VIDAREUTVECKLING	Error! Bookmark not defined.
2.2	Utveckling av arbetssätt för att förebygga felaktiga utbetalningar	6
2.3	Vattenprover för narkotikakartläggning	6
2.4	Utveckla och stärka arbetet med SSPF och BOB.	6
2.5	Stärka kunskap och ansvar för brottsförebyggande arbete i hela kommunorganisationen.	7
2.6	Event Valborg	7
2.7	Sommaraktiviteter för ungdomar 13-17år	7

1 INLEDNING

Från och med den 1 juli 2023 har kommuner ett ansvar för det lokala brottsförebyggande arbetet enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Kommunen ska ta fram en åtgärdsplan som utgår från den lägesbild som tagits fram, då dessa enligt lag ska hänga samman.

Åtgärdsplanen omfattar ett urval av prioriterade åtgärder inom områden där behovet av samordning och utveckling bedöms som särskilt stort. Den utgör därmed inte en fullständig beskrivning av kommunens samlade brottsförebyggande arbete. Ett brett brottsförebyggande arbete bedrivs redan inom kommunens olika verksamheter som en del av grunduppdraget och den dagliga verksamheten.

Åtgärdsplanen tydliggör gemensamma prioriteringar och bidrar till en mer samordnad inriktning i arbetet, med fokus på de problemområden som identifierats i lägesbilden. På det sättet styrs den övergripande utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet.

En deluppföljning av åtgärdsplanen skall ske under våren 2027. Åtgärdsplanen skall sedan följas upp och informeras till kommunstyrelsen i samband med att ny åtgärdsplan presenteras.

2 ÅTGÄRDSPLAN

2.1 Kartläggning och utveckling av det brottsförebyggande arbetet i Sala kommun

Sala kommun behöver skapa en samlad bild av det brottsförebyggande arbete som bedrivs inom kommunens olika kontor. Det bedrivs ett omfattande brottsförebyggande arbete i kommunens verksamheter och kartläggningen möjliggör att vi bättre kan utvärdera vidare behov men också få en helhetsbild av de insatser som sker. Arbetet är framtidsyttande och utgör ett första steg i ett mer grundligt och långsiktigt utvecklingsarbete för ett mer kommunövergripande och sammanhållet brottsförebyggande arbete.

Det möjliggör även att de insatser som görs bättre kan riktas mot de områden i kommunen som är i störst behov och att synliggöra vilka ytterligare åtgärder som behövs framåt.

Arbetet genomförs stegvis och involverar samtliga delar av kommunorganisationen. Kartläggningen ska omfatta tjänsteorganisationerna under:

- Kommunstyrelsen
- Bygg- och miljönämnden
- Kultur- och fritidsnämnden
- Skolnämnden
- Social- och arbetsmarknadsnämnden
- Äldre- och omsorgsnämnden

Inledningsvis genomförs en resursanalys i syfte att tydliggöra behov av resurser, organisation och arbetstid för kartläggning, kommunikation och efterföljande utvecklingsinsatser.

Därefter genomförs kartläggningen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunens kontor och verksamheter. Kartläggningen syftar till att ge en strukturerad bild av vilka insatser som genomförs, i vilken omfattning, hur de relaterar till varandra samt hur de sammantaget bidrar till kommunens brottsförebyggande arbete.

Parallellt med kartläggningen tas förslag fram för hur kommunens brottsförebyggande arbete kan synliggöras, både internt och externt, genom en kommunikationsplan. Kommunikationsinsatser genomförs därefter enligt framtagna kommunikationsplan i syfte att öka kunskapen om kommunens brottsförebyggande arbete, både internt och externt.

2.2 Utveckling av arbetssätt för att förebygga felaktiga utbetalningar

Sala kommun deltar som pilotkommun i Utbetalningsmyndighetens projekt avseende kommunal anslutning som en del av kommunens brottsförebyggande arbete mot välfärdsbrottslighet. Under perioden 2026–2027 sker löpande samverkan med Utbetalningsmyndigheten för att utveckla och testa arbetssätt, tekniska lösningar och former för informationsutbyte och analys.

Arbetet omfattar bland annat utveckling av lösningar för dataöverföring, identifiering av tekniska och verksamhetsmässiga anpassningar samt deltagande i arbetet med gemensamma standarder för dataformat och integrationer. Åtgärden syftar till att stärka kommunens förmåga att förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrott samt bidra till korrekta utbetalningar och en rättssäker hantering av offentliga medel.

2.3 Vattenprover för narkotikakartläggning

Som en del i kommunens narkotikakartläggning kommer analyser av avloppsvatten genomföras i syfte att få en bättre förståelse av förekomsten av narkotika.

För att möjliggöra jämförelser över tid genomförs provtagningen under oktober, återkommande över minst tre år med start 2026. Detta skapar bättre förutsättningar att följa utveckling och identifiera förändringar i användning och att åtgärden får önskad effekt.

Resultaten kommer att användas som ett kompletterande underlag i kommunens samlade lägesbild och i det fortsatta brottsförebyggande arbetet kopplat till narkotika.

2.4 Utveckla och stärka arbetet med SSPF och BOB.

Det redan pågående arbetet med SSPF ska utökas -i syfte att ytterligare stärka arbetet och förankra modellen i organisationen.

Arbetet, som har sin utgångspunkt i insatser riktade mot barn och unga, blir på så sätt en prioriterad del av kommunens brottsförebyggande arbete.

BOB ska utvecklas till en strukturerad del av detta arbete, i linje med kommunens ansvar och behov.

2.5 Stärka kunskap och ansvar för brottsförebyggande arbete i hela kommunorganisationen.

Sala kommun ska stärka kunskapen om brottsförebyggande arbete på politisk och tjänstemannanivå. Denna kompetensutveckling utgår från ståndpunkten att brottsförebyggande arbete är ett gemensamt ansvar som berör organisationens samtliga verksamhetsområden.

Utbildningsinsatserna ska genomföras för att integrera det brottsförebyggande perspektivet i verksamheten och de politiska beslutsprocesserna.

2.6 Event Valborg

Valborg är en högtid i Sala som innebär särskilda utmaningar. Då det under flera år återkommande skett en cruising utan arrangör innebär det att det är en stor mängd människor i omlopp. Det har samtidigt observerats att tillställningen i större utsträckning lockat ungdomar och då även resulterat i mer ungdomsfylla. För att motivera fler ungdomar till att fira nyktert skall ett event hållas i anslutning till projektet *Blås grönt*. Detta för att vara en extra motivator och som ett alternativ till övriga mindre samordnade aktiviteter. Eventet kommer i huvudsak att finansieras med tidigare sökta medel från Sala Sparbank. För att eventet skall få det utfall som önskas behöver flera delar av kommunorganisationen engageras.

2.7 Sommaraktiviteter för ungdomar 13-17år

För att stärka möjligheterna till meningsfulla aktiviteter för ungdomar i åldrarna 13–17 år samt öka vuxennärvaron under sommaren genomförs ett pilotprojekt vid Långforsbadet. Projektet syftar till att under två dagar per vecka under sommaren anordna aktiviteter och skapa närvaro av vuxna för ungdomarna.

Insatsen syftar till att motverka skadegörelse vid badet samt främja trygghet, positiva sammanhang och ett långsiktigt brottsförebyggande arbete.

Projektet finansieras genom medel från Sala Sparbank och följs upp under hösten 2026. Vid ett positivt utfall finns möjlighet till en förlängning av projektet i ytterligare två år.

Åtgärdsplan
Kommunstyrelsen

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala



Äldreplan Sala kommun 2026–2036

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Metadata om dokumentet

Dokumentnamn Äldreplan Sala kommun 2026-2036		Dokumenttyp Handlingsplan	Omfattar VOO
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Vård – och omsorgschef	Publicering Ledningssystem	

Beslutad/datum 2026-08-31	Översyn bör göras 2026-08-31	Klassificering 1.3.1	Diarienummer KS 2026/528
Relation ---	Ersätter 2020/986	Författningssamling ---	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1 Demografisk utveckling	4
1.2 Syfte	5
1.3 Genomförande.....	5
1.4 Framtagande av Äldreplanen.....	5
1.5 Lokala politiska mål för Vård- och omsorgskontoret	13
2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI	14
2.1 Vision och mål.....	14
2.2 Fokusområden	15
3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIVÄLDREOMSORG	16
3.1 Rekryteringsstrategi.....	16
3.2 Resursfördelning.....	17
3.3 Kompetensutveckling	18
3.4 Kvalitetsregister	19
4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET	21
4.1 Ett äldrevänligt Sala	21
4.2 Informativ verksamhet	22
4.3 Motiverande verksamhet	23
5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER.....	24
5.1 Fysisk aktivitet.....	24
5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg	25
5.3 Fallprevention	27
5.4 Kost och nutrition	28
5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention.....	30
5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol	32
5.7 Våld mot äldre	34
5.8 Ökad trygghet i samhället.....	34
5.9 Stöd till anhöriga.....	35
6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV.....	37
6.1 Nära till gemenskap	37
6.2 Måltidsmiljö	38
6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi	39
6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi	40
7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER	41
7.1 Särskilt boende	41
7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+	43
7.3 Ordinärt boende	45
8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK	46
9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER.....	47
10. KÄLLFÖRTECKNING	48
Elektroniska källor.....	49

1. INLEDNING

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att antalet och andelen äldre ökar. Ökningen kommer att ställa högre krav på samhället i form av förebyggande insatser. Det innebär en omställningsprocess för hela den kommunala verksamheten. Endast 25% av äldre över 80 år i Sala kommun hade under 2022 insatser i form av hemtjänst eller särskilt boende från Vård- och omsorgskontoret. Majoriteten äldre behöver därför även nås av andra delar av kommunens verksamheter.

Den demografiska utvecklingen är en utmaning för den kommunala välfärden såväl som den regionalt drivna hälso- och sjukvården. Därför behövs en plan för Sala kommuns äldre, som kan fungera som vägledning och styrning för kommunens arbete framåt.

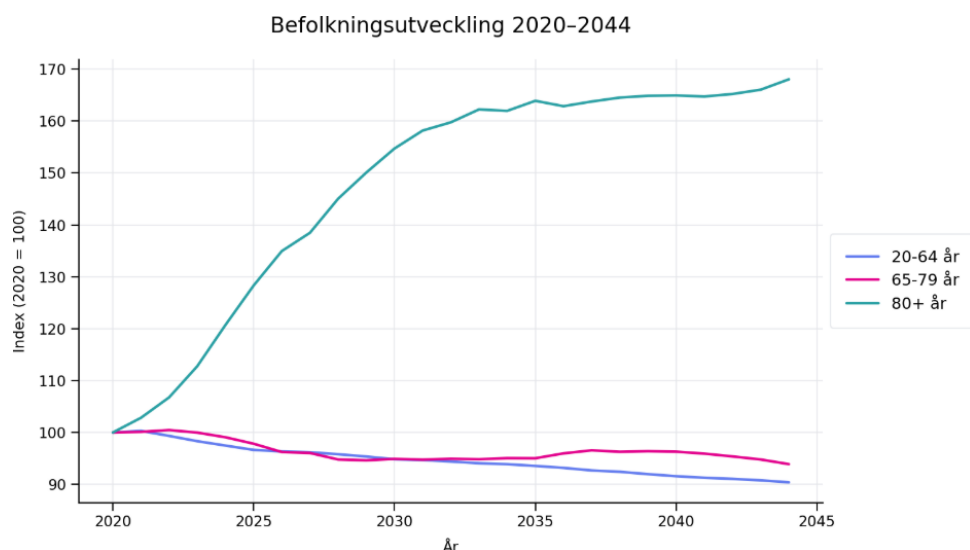
För att planen ska få bred täckning sett till olika behov krävs samverkan och samarbeten inom kommunens verksamheter samt mellan kommunal verksamhet och externa aktörer som företag och civilsamhället.

1.1 Demografisk utveckling

Befolkningsutvecklingen som varit samt den förväntade utvecklingen under perioden 2020–2044 visar en tydlig demografisk förändring där åldersstrukturen successivt förskjuts mot en äldre befolkning. Antalet personer i arbetsför ålder (20–64 år) minskar från 12 068 till 10 910 personer, vilket motsvarar en minskning med 1 158 personer (cirka 9,6 procent). Samtidigt minskar gruppen 65–79 år från 4 248 till 3 989 personer, vilket motsvarar en minskning med 259 personer (cirka 6,1 procent). Den mest framträdande förändringen sker i gruppen 80 år och äldre, som ökar kraftigt från 1 448 till 2 433 personer. Det innebär en ökning med 985 personer, motsvarande cirka 68 procent.

Denna utveckling innebär att relationen mellan antalet personer i arbetsför ålder och äldre förändras markant. År 2020 fanns det cirka 47 personer i åldern 65 år och äldre per 100 personer i arbetsför ålder, medan motsvarande siffra år 2044 förväntas öka till cirka 59 per 100.

Under perioden 2026 till 2036 förväntas antalet personer i arbetsför ålder (20–64 år) minska från 11 627 till 11 246, vilket motsvarar en minskning med 381 personer (cirka –3,3 %). Samtidigt förväntas antalet personer i åldern 80 år och äldre öka från 1 954 till 2 358 personer, vilket innebär en ökning med 404 personer (cirka +21 %) fram till 2036.



Källa: Statisticon 2025

1.2 Syfte

Syftet med Äldreplanen är att skapa en långsiktig handlingsberedskap för att möta de äldres behov i Sala kommun. Den omfattar äldres behov i stort som bostäder, fritid, tillgänglighet och förebyggande insatser. Den innehåller behov av insatser från socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. En stor del av den kommunala verksamheten så väl som aktörer utanför kommunens interna verksamhet samt civilsamhället inkluderas i Äldreplanen för att kunna uppnå syftet.

Vision och delmål vägleder arbetet med planen och utgör mål för insatser och åtgärder. De är en grund för planering av kommande arbete under Äldreplanens giltighetstid.

Äldreplanen är ett instrument för att styra, förändra och förbättra insatserna till äldre och beskriver hur kommuninvånarna 65 år och äldre ska kunna leva ett gott liv.

1.3 Genomförande

Äldreplanen är framtagen av Vård- och omsorgskontoret men en stor del av den kommunala verksamheten och andra organisationer omfattas av de åtgärder och insatser som föreslås. Det innebär att genomförandet av de förslag som presenteras inte bara sker inom Vård- och omsorgskontoret. Ansvar för genomförandet av utvecklingsinsatser ligger på respektive kontor. I de fall där civilsamhälle eller övriga externa aktörer inkluderas i förslagen ligger huvudansvaret för utveckling av insatser på kommunens verksamheter.

Äldreplanen gäller under en 10-årsperiod och bör granskas och revideras vid avgörande förändring av förutsättningar alternativt vart tredje år.

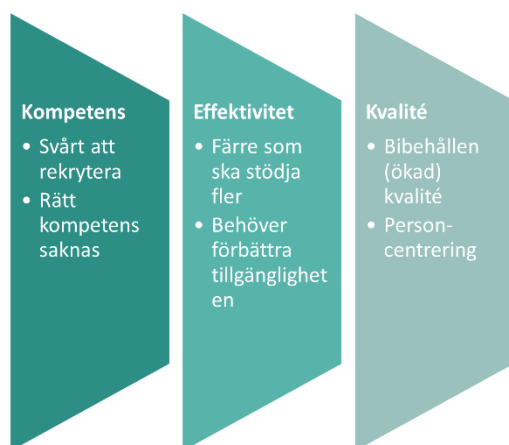
Ansvar ligger hos Vård- och omsorgskontoret tillsammans med övriga kommunala verksamheter.

1.4 Framtagande av Äldreplanen

I januari 2020 inleddes ett arbete för att ta fram en Äldreplan för perioden 2020–2030. Projektledare tillsattes för att leda arbetet samt samordna kommunala organisationer, kommunala verksamheter, frivilligorganisationer, externa aktörer, medborgarsynpunkter, fokusgrupper med flera. Grunden i Äldreplanen är en kartläggning av var Sala kommun står idag, vad olika prognoser visar för framtid och hur Sala kommun på bästa sätt bör arbeta framåt. Sala kommuns Äldreplan omfattar insatser som berör och gynnar samtliga kommuninvånare i åldersgruppen äldre. En mindre revidering av planen gjordes 2023.

Under 2024 fattade Äldre- och omsorgsnämnden beslut om att göra en revidering av Äldreplanen för en giltighetstid 2025 – 2035. Giltighetstiden är nu framflyttad till 2026–2036. Revideringen är mer omfattande och inbegriper den nationella omställningen till en Nära vård, tar höjd för ny socialtjänstlag (SoL) som trädde i kraft 2025, samt samsjuklighetsutredningen, som är verktyg för att möta de utmaningar som vi står inför och som även är centrala i Äldreplanen.

Utmaningar



Verktyg



Fokusområdena *Riktade och rehabiliterande insatser* och *Förebyggande arbete* har sammanfogats till att bli ett nytt fokusområde: *Förebyggande, främjande och tidiga insatser*. Avsnitt om suicidprevention samt riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol har lagts till i Äldreplanen.

I denna version har även personer med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning lyfts fram mer tydligt, då medellivslängden ökar för denna grupp som har särskilda behov och som behöver tillgodoses även som äldre.

MEDBORGARDIALOG OCH FÖRANKRING

Under arbetet med Äldreplanen genomfördes medborgardialoger i olika format. Syftet var att lyssna in vad Sala kommuns medborgare själva anser är viktigt inför framtiden och vad de anser krävs för att skapa ett gott, friskare och hållbart åldrande i Sala kommun.

Under 2024 genomfördes kompletterande dialog med representanter från pensionärsföreningar och demensföreningen i Sala samt med andra aktörer från civilsamhället som Svenska kyrkan och Röda Korset.

De synpunkter som redovisas nedan utgör svar från de enkäter som besvarats av medlemmar inom PRO under 2020.

Citat 1

”Det vore önskvärt med större tillgång på fler olika boendeformer; servicehus, kollektivboende och vanliga äldreboenden.”

Citat 2

”Bygg fler bostäder för äldre som är anpassade med hiss och fungerande uppkopplingsmöjligheter.”

Citat 3

”Jag vill kunna förstå och prata med den personal som hjälper mig!!”

-Citat 4

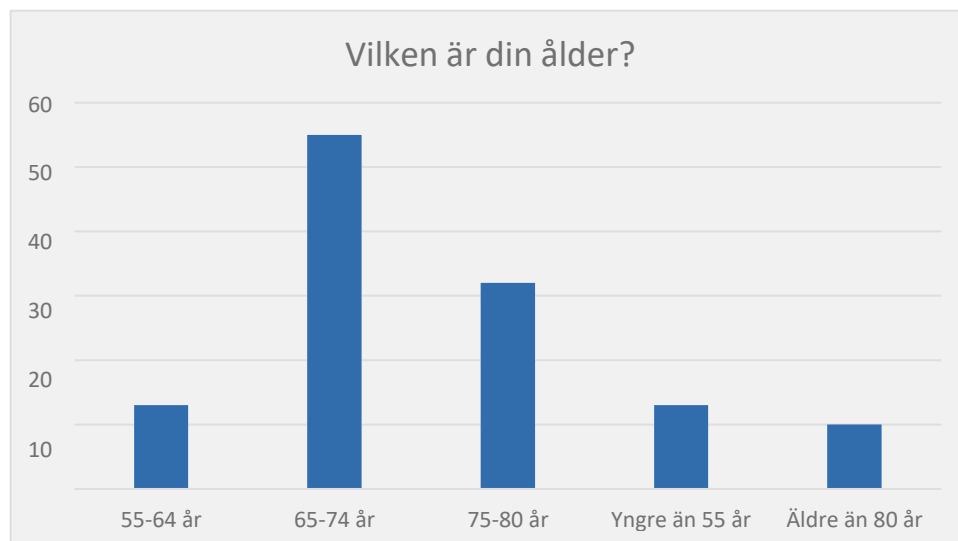
”Låt småbussar åka runt på minde vägar så att jag kan få komma i väg till närmaste affär eller in till stan.”

-Citat 5

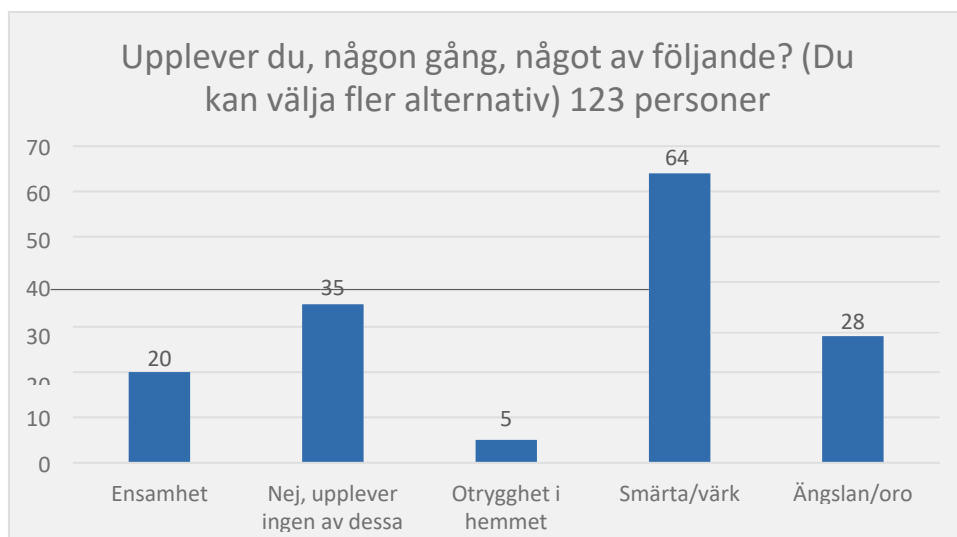
”Jag vill att det ska finnas fler träffpunkter dit jag kan gå för att t.ex. fika, äta, spela kort eller bara prata.”

Under oktober månad, år 2020, genomfördes en bredare enkätundersökning digitalt och i pappersform (Bilaga 1) för att fånga in fler synpunkter och förbättringsförslag från kommuninvånarna. Enkäten som publicerades på Sala kommuns hemsida riktade sig till följande åldersgrupper: yngre än 55, 55–64, 65–74, 75–80 samt äldre än 80 år. Totalt 124 svar inkom. Nedan redovisas en kort sammanfattning.

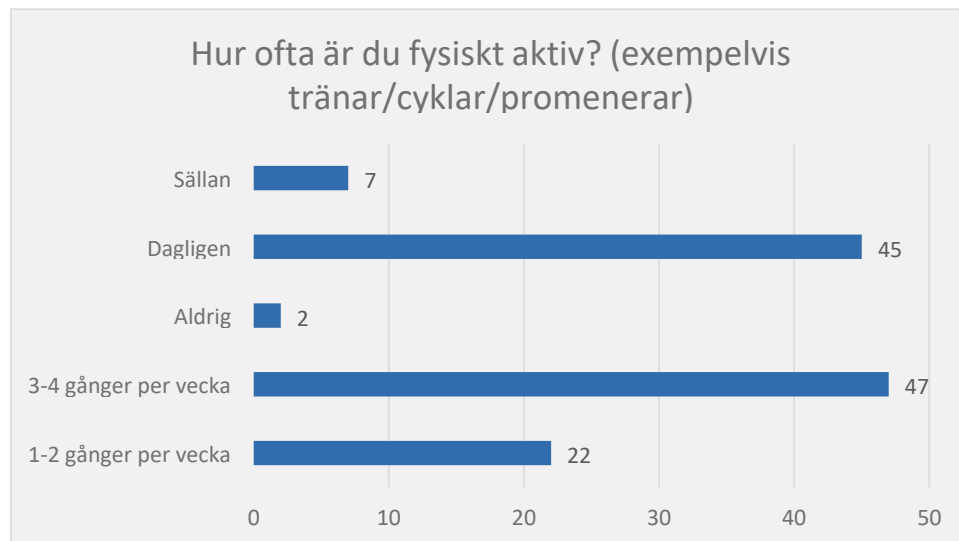
Fråga 1: Vilken är din ålder?



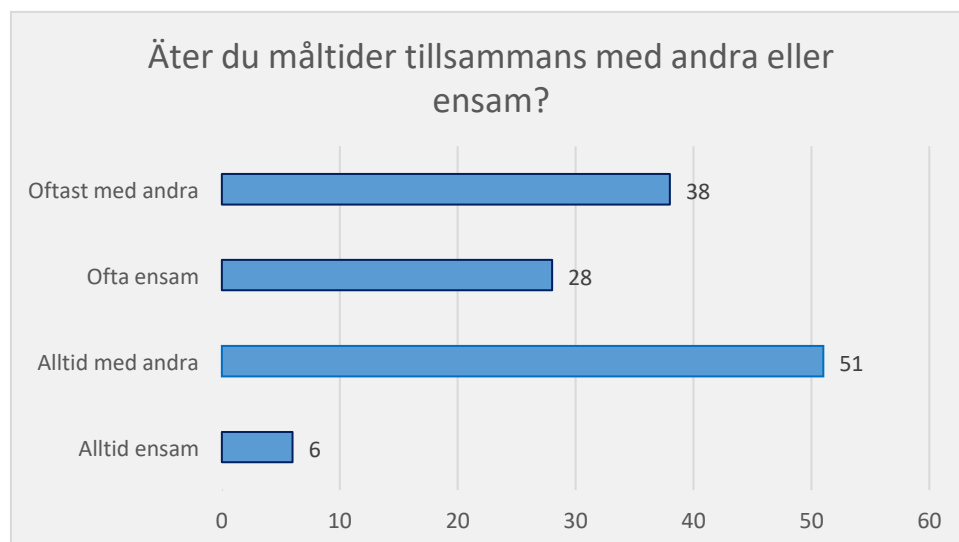
Fråga 2: Upplever du: otrygghet, ängslan/oro, ensamhet, smärta/värk?



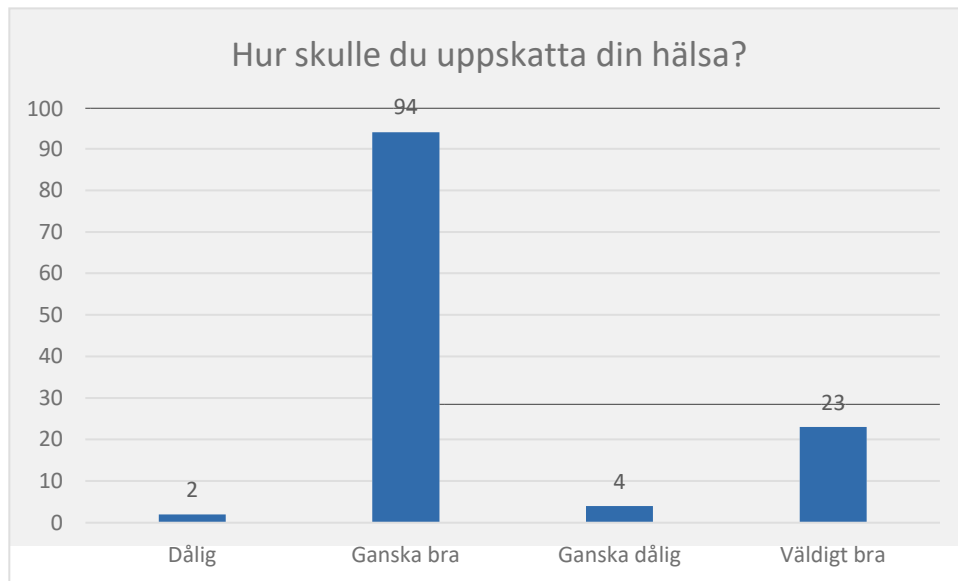
Fråga 3: Är du fysiskt aktiv?



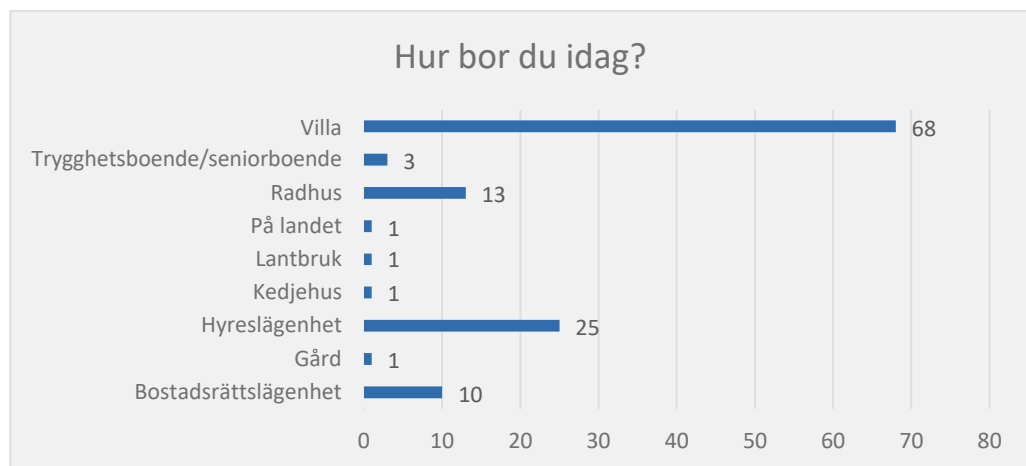
Fråga 4: Äter du tillsammans med andra eller ensam?



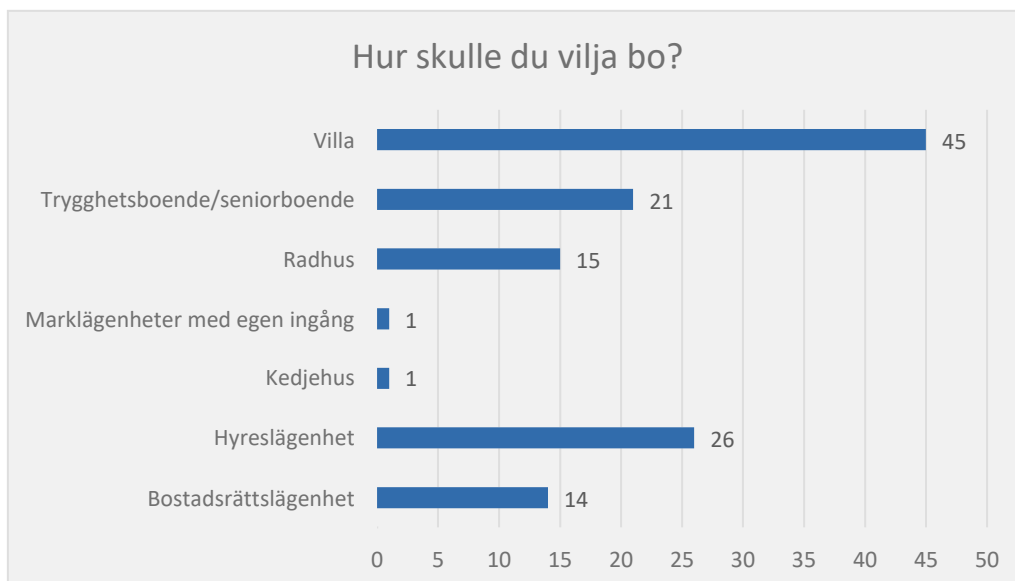
Fråga 5: Är du frisk?



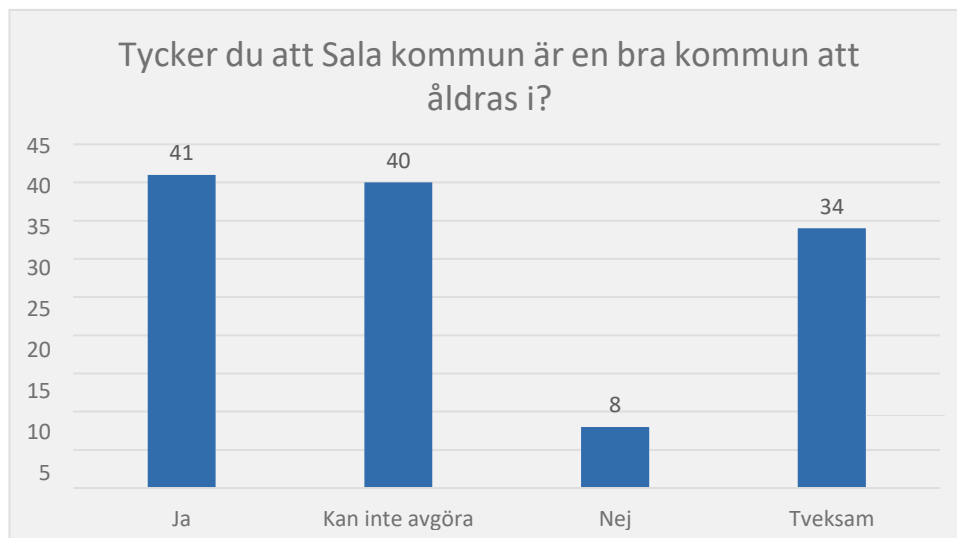
Fråga 6: Boendeform (Nuvarande).



Fråga 7: Boendeform (Önskemål).



Fråga 8: Är Sala en bra kommun att åldras i?



Fråga 9. Vad behöver utvecklas?

(Nedan redovisas antal svar per kategori av totalen som svarat, 123kommentarer)

• Äldreomsorg	58/123
• Bostäder	55/123
• Evenemang, aktiviteter och utbildningar	47/123
• Kollektivtrafik och vägar	32/123
• Möjlighet till träffpunkter/mötesplatser	30/123
• Möjligheter till gemensamma måltidsmiljöer	30/123
• Möjlighet till arbete/sysselsättning för äldre	29/123
• Tillgänglighet till byggnader/utemiljöer	20/123
• Information	16/123
• Kan inte avgöra	9 / 123

Övrigt:

Stödgrupp för personer/närstående i kunskap om demens. Friskvårdskontroller för äldre.

Uppsökande verksamhet för personer över 80 år.

Allas lika värde borde värdesättas högre.

Viktigt med kunskap och bemötande från personal.Hjälp med matlagning i hemmet och inköp av mat. Samma personal (Kontinuitet).

1.5 Lokala politiska mål för Vård- och omsorgskontoret

Enligt socialtjänstlagens (SoL) mål ska alla äldre kunna bo kvar så länge som möjligt i sitt ordinära boende och det är en utgångspunkt för de riktlinjer för biståndsbedömning av insatser som är beslutade för vård- och omsorgskontoret. Insatserna ska stödja till självständighet, trygghet och välmående. Det medför stora krav på verksamheterna att möta individen utifrån den enskildes situation, finna vägar för samarbete, nyttja varandras kunskaper och erfarenheter samt att alltid sätta den enskilde individens behov i centrum. Den lokala målbilden är i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserade strategier och är grundläggande i arbetet med Äldreplanen.

2.FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI

För att strukturera arbetet med att ta fram en plan för Sala kommuns äldre togs en modell fram där vision, mål och fokusområden tillsammans leder arbetet framåt. Att nå visionen utgör syftet med Äldreplanen. Om målen uppnås möjliggörs visionen. Fokusområden syftar till att möjliggöra måluppfyllelse genom insatser som sker inom dem.

2.1 Vision och mål

Vision och mål bygger på lokala mål, nationella riktlinjer och omvärldsanalyser.

Vision

Visionen bygger på Folkhälsomyndighetens arbete kring äldre samt råd och rekommendationer från såväl Socialdepartementet¹ som Socialstyrelsen.² Visionen är förenlig med de lokala politiska målen för Vård- och omsorgskontoret i Sala kommun.

De demografiska förutsättningarna kommer att innebära att det om några år inte finns personal så det räcker för att täcka upp för det ökande behovet. För att möta det krävs flera insatser. Kvarboende i ordinärt boende behöver möjliggöras i högre utsträckning, äldreomsorgens arbete måste effektiviseras och utvecklas och äldre måste få förutsättningar att i så hög utsträckning som möjligt bevara sin självständighet. Förebyggande, främjande och tidiga insatser samt större fokus på det friska måste till för att det ska bli verklighet. Med grund i det formulerades följande vision för Sala kommuns Äldreplan.

Ett hälsosamt åldrande

Grundläggande mål

För att möjliggöra visionen sattes även två grundläggande mål upp. De insatser och det arbete som ryms inom Äldreplanen ska utformas så att de bidrar till att målen uppfylls.

Målen togs fram med bakgrund i visionen. Folkhälsomyndigheten lyfter fram WHO:s definition av Ett hälsosamt åldrande: Hälsosamt åldrande är processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan som möjliggör välbefinnande i äldre ålder.³

Definitionen utgör en grund för att ta fram de grundläggande målen.

Ökad självständighet

”... processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan...”⁴

Ett hälsosamt åldrande fokuserar grundläggande på utvecklingen och upprätthållandet av den funktionella förmågan och ger möjlighet till självständighet. Ett hälsosamt åldrande är den process som leder till självständighet vilket i sin tur möjliggör ett välbefinnande.

¹ Socialdepartementet 2018

² Socialstyrelsen 2019

³ World report on ageing and health. WHO, 2015.

⁴ World report on ageing and health. WHO, 2015.

Med ökad självständighet som grundläggande mål finns möjligheten dels till ett hälsosamt åldrande, dels till lösningen på de utmaningar den framtida demografin innebär.

Ökat välbefinnande

”Hälsosamt åldrande... möjliggör välbefinnande i äldre ålder.”⁵ Att möjliggöra välbefinnande är inte detsamma som att skapa det. Äldreplanens insatser och arbete kan inte skapa välbefinnande, men däremot kan äldre ges möjligheter till det. Förutsättningarna måste finnas för att det ska vara möjligt. Äldreplanen har som grundläggande mål att bidra till att skapa förutsättningar.

2.2 Fokusområden

Fokusområden är områden som bidrar till att de grundläggande målen uppnås. Områdena togs fram i samråd med fokusgrupper och ledningsgrupper med stöd av Socialdepartementets skrivelse och Socialstyrelsens lägesrapport och riktlinjer. Områdena anses ha avgörande effekter för ett hälsosamt åldrande och inom respektive område kommer konkreta utvecklingsinsatser att lyftas, med syfte att uppnå de grundläggande målen. Syftet med fokusområdena är att skapa en struktur för inom vilka områden insatser bör arbetas fram. En del insatser och fokusområden hör samman och kan gå in i varandra. Fokusområden är:

- Kvalitativ och resurseffektiv äldreomsorg
- Tillgänglighet och delaktighet
- Förebyggande, främjande och tidiga insatser
- Socialt och meningsfullt liv
- Attraktiva och varierade boendeformer
- Digitalisering och välfärdsteknik

⁵ World report on ageing and health. WHO, 2015.

3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIV ÄLDREOMSORG

3.1 Rekryteringsstrategi

Socialdepartementet gör bedömningen att tillgången på vård- och omsorgspersonal kommer att ligga kvar runt dagens nivå⁶, behovet av personal kommer dock, på grund av den demografiska utvecklingen, att öka markant. Redan idag upplever många verksamheter inom äldreomsorgen i Sala kommun att rekryteringsprocessen är en utmaning där det är svårt att få tag i tillräckligt med personal med rätt kompetens för verksamhetens behov.

Utmaningen framåt ligger dels i att rekrytera nyanställda, dels i att ta vara på den personal som redan är verksam inom Vård- och omsorgskontoret. I Äldreplanen delas utmaningarna upp i *rekryteringsstrategi* (att rekrytera nya anställda att arbeta inom vård och omsorg) och *resursfördelning* (att behålla den personal som redan är verksam och att få dem räcka till mer).

SKR har i sin rekryteringsrapport för 2018 tagit fram förslag för att möta de utmaningar som väntar kring rekrytering inom välfärden.⁷ De lägger fram nio rekryteringsstrategier.⁸



Några av dem handlar om att effektivisera och ta vara på de resurser som finns, och några fokuserar på hur nyrekryteringen bör fokuseras för att lyckas möta utmaningarna på bästa sätt. Strategierna, i kombination med lokala åtgärder, är en god utgångspunkt för rekryteringsarbetet framåt i Sala kommun och efter anpassning till lokala förutsättningar kan Sala kommun rusta sig väl inför framtidens ökade behov.

⁶ Socialdepartementet 2018:14

⁷ SKL 2017 *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*

⁸ SKL 2018:33

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.⁹

- Möjligheten till utbildning i hemkommun, som finns i Sala
- Marknadsföring av yrken inom vård och omsorg
- Insatser för att göra yrken inom vård och omsorg mer attraktiva
- Insatser för att bredda rekryteringen, locka fler män till vården för att öka mångfalden och minska den ojämna könsfördelningen
- Insatser för att bredda rekryteringen, arbeta i samråd med övriga organisationer för att ta vara på kompetensen hos nyanlända
- Insatser för att bredda rekryteringen, fördela kompetensen mer effektivt för att skapa nya jobb med andra behovskrav på t.ex. utbildning

3.2 Resursfördelning

Den andra delen av rekryteringsutmaningen handlar om resursfördelning och resurseffektivitet. Effektivisering av resurser går att göra på flera områden. De strategier som visat goda resultat kring resurseffektivisering kan sammanfattas i följande punkter:¹⁰

- Ökad sysselsättningsgrad – om deltidsanställda ges möjlighet och motivation att öka sin sysselsättningsgrad behövs färre antal nyanställda. 2018 påbörjades en pilot om rätten till heltid i Sala kommun inom funktionsnedsättningsområdet och 2021 infördes det inom resten av Vård- och omsorgskontoret. Sen dess erbjuds alla heltidsarbete inom kontoret.
- Öka möjligheterna till karriärsutveckling – att utveckla sin karriär handlar om så mycket mer än att bli chef. Att öka möjligheterna för nya ansvarsområden, nya spetskompetenser eller mer ansvarstyngda arbetsuppgifter, bidrar till personlig utveckling och gör yrket mer attraktivt och mer stimulerande.
- Underlätta god löneutveckling – när konkurrensen om arbetskraften är hård måste arbetsgivare erbjuda konkurrenskraftiga löner för att locka nya anställda, men också ha en väl strukturerad löneutveckling där prestationer, engagemang och lojalitet belönas för att motivera personalen att fortsätta sitt jobb på arbetsplatsen.
- Skapa engagemang – engagerade medarbetare är mindre sjuka, mer positiva till sitt yrke och sin arbetsplats och mer angelägna om att jobba heltid. Dessutom bidrar det till att anställda blir ambassadörer för sitt yrke och sin arbetsplats, vilket i sin tur kan locka fler att arbeta inom vård och omsorg.
- Effektivisera verksamheterna – såväl verksamhetsstrategiska insatser som digitalisering och teknik bidrar till att arbetet effektiviseras och möjliggör för personalen att bidra i högre utsträckning i sitt dagliga arbete.

⁹ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

¹⁰ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

Utvecklingsmöjligheter

- Möjliggör att frisätta resurser för att öka förutsättningarna för resurseffektivisering på lång sikt

3.3 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling är en viktig del i att motivera personal att fortsätta arbeta inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret samt att förse verksamheterna med en bred kompetens och hög kvalitet. Idag sker en stor del av baspersonalens kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum.

Kompetensutveckling kan se ut på olika sätt:

- Föreläsningar om för yrket och/eller inom verksamheten relevanta ämnen
- Kurser inom yrkes- eller verksamhetsområdet
- Vidareutbildningar så som specialistutbildningar
- Internutbildningar om för yrket och/eller verksamheten relevanta ämnen
- Utökade ansvarsområden inom sin yrkesroll

Kompetensutveckling inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret är mer strukturerad sen 2020 då ESF-projektet Kompetenscentrum lade grunden för en digital lärandeplattform för kontoret. Efter projektets slut tillsattes en funktion, kallad kompetenssamordnare, för kontoren och som ansvarar för förvaltning och utveckling av Kompetenscentrum genom att omvärldsbevaka, samordna, ta fram och genomföra webbaserade och fysiska utbildningar samt riktade kompetensutvecklingsinsatser för chefer och personal.

Kompetenscentrum arbetar för lärande arbetsplatser inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret där medarbetare ges förutsättningar att utveckla en reflekterande och lösningsinriktad kompetens. För att främja ett gemensamt lärande på arbetsplatsen, ett så kallat *arbetsplatslärande*, behövs en struktur som gör det möjligt. Det handlar om att använda verktyg och hitta former för att dela kunskap och implementera den för att sedan följa upp, lära och utveckla. Exempel på verktyg som tagits fram inom kontoren är behovsanalys- och handlingsplan för kontinuerlig kompetensutveckling och kompetensutvecklingsmodell för undersköterska, vårdbiträde, stödassistent, stödpedagog och boendestödjare.

Den digitala plattformen innehåller en utbildningskatalog med ett åttiotial webbaserade utbildningar samt verktyg för chefer och medarbetare. Kompetensutvecklingen genom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret med understöd av Kompetenscentrum bygger på evidensbaserad kunskap och har ett pedagogiskt upplägg som främjar att kunskap blir till kompetens, som sedan omsätts i praktik och leder till stöd av god kvalitet för den enskilde.

Utvecklingsmöjligheter

Kompetensutvecklingen spelar en stor roll för arbetsmiljön, den personliga utvecklingen och för karriärsutvecklingen. Kommunen bör möjliggöra kompetensutveckling på bred front. Så väl vikarier som tillsvidareanställda måste få förutsättningar att kompetensutvecklas och utbildas och kommunen bör ha ett långsiktigt perspektiv snarare än att se till direkta kostnader.

Förslag:

- Fortsätta arbeta utifrån ett arbetsplatslärande och ta vara på befintlig kompetens inom verksamheterna och möjliggör spridning av den kunskapen.
- Uppmuntra till vidareutbildning på olika nivåer, gör det mer attraktivt att till exempel som vårdbiträde utbilda sig till undersköterska.
- Vidareutveckla arbetet med internutbildningar om exempelvis rehabilitering, demensvård, palliativ vård, delegerade hälso- och sjukvårdsuppgifter, dokumentation, värdegrundsarbete och arbetsmiljöarbete.

3.4 Kvalitetsregister

Nationella kvalitetsregister används inom hälso- och sjukvården och innehåller individbaserade uppgifter om problem, diagnos, behandling och resultat för olika sjukdomstillstånd. Syftet med insamling av uppgifter till kvalitetsregister är dels kvalitetssäkring av vårdåtgärder, dels underlag till forskning inom området.

Nationellt pågår satsningar för utveckling av automatiserad digital överföring från primärdokumentation i journal till de nationella registren.¹¹

Vård- och omsorgskontoret är idag anslutet till fyra nationella kvalitetsregister vilka används i varierande utsträckning inom den kommunala hälso- och sjukvården: *Senior Alert*, *svenskt register för beteendemässiga och psykiskasymptom vid demens (BPSD-registret)*, *svenska demensregistret (SveDem)* och *svenska palliativregistret*.¹²

Utöver de nationella kvalitetsregister som nämns ovan deltar Vård- och omsorgskontoret även i nationella mätningar som svenska HALT¹³ och regionala kvalitetsregister (Region Västmanland) avseende basala hygienrutiner och kläddregler samt mätning av vårdrelaterade infektioner i samverkan med Smittskyddsenheten och Vårdhygien, Region Västmanland.

Vård och omsorg har ett väletablerat och strukturerat arbete med inrapportering till kvalitetsregister (Senior alert, Palliativregistret, SweDem) inom särskilt boende och korttidsboende för äldre. Arbetet med breddinförande och implementering av BPSD pågår.

¹¹ <https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85srapport+Nationella+kvalitetsregister+2020-2023.pdf>

¹² Socialdepartementet 2018: 28

¹³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/vardhygien-och-varldrelaterade-infektioner/svenska-halt/>

Inom verksamhetsområdena hemtjänst och hemsjukvård arbetas det främst med SveDem och palliativregistret. Riskbedömningar (fall, nutrition, trycksår, munhälsa och blåsdysfunktion) och skattningar av beteendemässiga och psykiska symtom vid demens görs vid behov, men inget strukturerat övergripande arbetssätt finns i dagsläget. Det samma gäller för funktionsnedsättningsområdet och då framför allt för de som omfattas av LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade).

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun får effekter av inrapportering på individnivå, framför allt via Senior Alert som idag används som verktyg för riskbedömning. Ett fortsatt arbete med utveckling av arbetssätt kring nationella kvalitetsregister och analyser av inrapporterade uppgifter bör göras. Genom god täckningsgrad ges kommunen möjlighet att följa utvecklingen inom äldreomsorgen. Dels utifrån kvalitet, dels utifrån de behov och de utmaningar som äldreomsorgen står inför med en äldre population.

Utmaningen för verksamheterna är den dubbeldokumentation som idag behöver göras för varje kvalitetsregister. Genom en automatiserad överföring från primärdokumentation möjliggörs en högre täckningsgrad och därmed ett mer tillförlitligt material i kvalitetsregister.

- Möjliggöra samverkan inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter för utbyte av kunskap, erfarenhet och arbetssätt samt analys av data från nationella kvalitetsregister.
- Implementera Senior Alert i hemtjänsten och inom funktionsnedsättningsområdet.
- Samverka med Region Västmanland och förvaltning för sammanhållen journal för att möjliggöra automatiserad överföring av uppgifter från primär journal till kvalitetsregister.
- Se över möjlighet att ansluta Sala kommun till ytterligare kvalitetsregister som till exempel rikssår.
- Möjliggöra kompetensutveckling inom kvalitetsregister för chefer och omvårdnadspersonal inom Vård- och omsorgskontoret.

4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Äldreplanens innehåll behöver vara tillgängligt för medborgarna. Information om insatser och åtgärder behöver nå målgruppen för att delaktighet ska kunna uppnås. Deltagande i Äldreplanens insatser är avgörande för att de ska bidra till måluppfyllelse. Ett engagerat motivationsarbete kan behövas.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen nära vård. Fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser är även en viktig del i förslaget till en ny socialtjänstlag. Delaktighet i stöd och vård behandlas i kapitel 5.

4.1 Ett äldrevänligt Sala

För att göra Sala kommun äldrevänligt krävs först och främst samverkan inom kommunen. Samhällsbyggnadskontoret har ett stort ansvar, likaså Vård- och omsorgskontoret, Social- och arbetsmarknadskontoret, Kultur- och fritidskontoret samt Tekniska kontoret. Grundtanken med en äldrevänlig stad eller kommun är att utveckla och planera samhällen med hänsyn till en växande äldre befolkning. Områden som bostäder, offentliga miljöer, gator och vägar, kollektivtrafik, äldreomsorg, möjlighet till gemenskap och hälsofrämjande verksamheter är exempel på vad som bidrar till en äldrevänlig stad eller kommun. Det är i linje med Äldreplanens mål.

God samverkan är centralt. För att skapa ett äldrevänligt samhälle behöver samhällets delar samarbeta emot gemensamma mål och äldres önskemål behöver uppmärksammas och ingå i stadsplaneringen.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa samverkan krävs ofta en driven person eller grupp med syfte att upprätta och bibehålla samverkan genom olika diskussionsforum. Kommunikationsvägen är ofta lång i kommunen från den som uppmärksammar ett behov till den som kan tillgodose behovet.

Förslag:

- Åtgärder bör fokusera på hur samverkan mellan kommunens verksamheter, externa aktörer och civilsamhället kan stärkas.

4.2 Informativ verksamhet

Socialstyrelsen belyser i sin lägesrapport från 2019 vikten av en tillgänglig vård och omsorg. Det ska vara lätt att få kännedom om, kontakt med och att använda de tjänster som vård- och omsorgsverksamheterna erbjuder.¹⁴ Detsamma gäller även för verksamheter, insatser och tjänster som tillsammans bidrar till ökad självständighet och ökat välmående utanför vård och omsorg.

Informationsspridning är en viktig del i det. Den enskilde behöver få kännedom om vilket stöd och vilka verksamheter som finns; kontaktvägar; och hur man tar del av eller använder tjänster. Idag är Sala kommuns främsta kommunikationsväg med medborgarna hemsidan www.sala.se. Det är en bra plattform för att samla och förmedla information, men många äldre har begränsad möjlighet att ta del av innehållet på en hemsida.

Kommunikationsenheten är ett stöd för kommunens verksamheter i att formulera och nå ut med information riktad till olika målgrupper. Kommunikationsenheten kan även presentera information i andra format än det digitala, t.ex. i form av broschyrer och andra trycksaker. Kultur- och fritidskontoret samlar idag på ett bra sätt information om sitt aktivitetsutbud, som bland annat riktar sig till äldre, i en annonsdel i Sala Allehanda och Salabladet, där även föreningar kan annonsera sina aktiviteter.

Utvecklingsmöjligheter

Om äldre inte får kännedom om vilket stöd man kan få av kommunen och det utbud som finns eller vad civilsamhället kan erbjuda används det inte i full utsträckning och kan inte bidra till något resultat gällande till exempel förbättrad hälsa eller meningsfull fritid.

Förslag:

- Arbetet med tillgänglighet och informationsspridning behöver fortskrida och utvecklas. Kommunikationsenheten är en viktig stödfunktion och bör bland annat se över tillgängligheten i den information som riktar sig till äldre på www.sala.se.
- Utred möjligheten till spridning av tryckt information, t.ex. på anslagstavlor runt om i kommunen, vid mötesplatser som t.ex. mataffärer, vid bygdegårdar, sopstationer eller liknande.
- Samverkan med civilsamhället för informationsspridning bör utökas. Exempelvis genom att tjänstepersoner deltar vid soppluncher som Svenska kyrkan anordnar och informerar om sin verksamhet eller sina insatser.
- Utred möjligheten att tillsammans med civilsamhället ta fram trycksaker om aktivitets- och stödutbud som finns som t.ex. kan spridas av hemtjänsten (och därmed även nå de som är isolerade i hemmet), i väntrum på vårdcentraler, på bibliotek eller liknande.

¹⁴ Socialstyrelsen 2019:96

- Behov finns av att kunna stötta äldre i det digitala samhället. Exempelvis genomförs digitala utbildningar på Sala stadsbibliotek i Kultur- och fritidskontorets regi och man kan även få praktisk hjälp med sin smartphone. Andra kommuner som Hallstahammar erbjuder även teknisk support i hemmet med datorer och digitala kanaler inom TV. Utred om det kan vara aktuellt i Sala.
- Inrätta ett förebyggande team för äldre. Teamet informerar om möjliga insatser, lotsar till rätt kontakt och har möjlighet att besluta om trygghetslarm och serviceinsatser genom förenklad handläggning. Förebyggande team för äldre kan även arbeta uppsökande för att informera specifika åldersgrupper om vilka insatser och stöd som finns. Möjlighet till samtal och rådgivning. Teamet kan bestå av bland annat beteendevetare, arbetsterapeut och socionom. Se behov av och möjligheter till samverkan mellan olika kontor i utformandet av förebyggande teamet och synka om möjligt med andra förebyggande insatser i kommunal regi. Förebyggande teamet kan även underlätta för anhöriga och den äldre som vårdas i kontakten med myndighetsutövningen inom Individ- och familjeomsorgen (IFO).

4.3 Motiverande verksamhet

Det finns olika typer av motiverande arbete. Motiverande verksamhet i form av hembesök kan utformas på olika sätt; som kommunala insatser eller genomföras av civilsamhället. I Sala kommun finns olika stödfunktioner inom civilsamhället som exempelvis Svenska kyrkans möjlighet till samtal med diakoner eller samtalsstöd genom Talk2me¹⁵ som drivs av Västerås stadsmisson. Studieförbundet vuxenskolan genomför samtalsgrupper för seniorer om existentiell hälsa. På Röda Korsets Kupan och andra verksamheter finns möjlighet för äldre till en meningsfull sysselsättning genom att arbeta som volontär. Kommunen och civilsamhället bidrar tillsammans till minskad ensamhet och isolering, ökad tillgänglighet till stöd, delaktighet i samhället samt förbättrat välmående. Utmaningen ligger i att nå de som mår sämst och har svårt att lämna hemmet, eftersom uppsökande arbete försvåras av sekretess- och försäkringsskäl.

Det finns behov av att vidareutveckla motiverande verksamhet inom kommunens befintliga verksamhet. Vård- och omsorgskontorets verksamheter träffar dagligen äldre som är i behov av motiverande verksamhet. Att göra motiverande verksamhet till en naturlig del av det dagliga arbetet inom Vård- och omsorgskontoret kan leda till goda möjligheter för den enskilde att uppnå ökad självständighet och ökat välmående.

Utvecklingsmöjligheter

Behov av kompetensutveckling inom motiverande verksamhet inom Sala kommun bör utredas. Om personal som arbetar med äldre har god kännedom om vilka möjligheter äldre har i kommunen samt god kunskap om motiverande verksamhet ökar möjligheterna till delaktighet.

Förslag:

- Civilsamhället är viktigt för att äldre ska få möjlighet till aktiviteter som bidrar till ökad delaktighet och minskad isolering. Kommunen bör ha en uppmuntrande och bejakande attityd till samverkan.

¹⁵ www.talk2me.se

- Arbeta för att väcka både internt och externt engagemang kring motiverande verksamhet med målsättningen att öka delaktighet bland äldre, vilket bidrar till att nå Äldreplanens mål.

5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER

Vuxna personer, inklusive äldre som lider av sjukdom, har en fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsättning eller som är drabbade av social sårbarhet löper högre risk för komplikationer av ohälsosamma levnadsvanor¹⁶. Det är viktigt att prioritera förebyggande arbete i syfte att främja ett friskt åldrande och motverka ohälsosamma levnadsvanor.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen nära vård. Även i den nya socialtjänstlagen, som trädde i kraft 2025, finns fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser bland annat genom att sänka trösklarna och att kunna nå invånare tidigt, innan problem växt sig stora.

Det är ett gemensamt ansvar för kommunens verksamheter att möta individer utifrån den enskildes situation och att hitta sätt för aktivering och stöd samt att samarbeta på ett sätt som gynnar de äldre medborgarna.

Social-och arbetsmarknadskontorets biståndsenhet har delvis infört IBIC (individens behov i centrum), där man hittar vägar för samarbete, och nyttjar varandras kunskaper och erfarenheter. Individen får möjlighet att stärka sina egna resurser avseende genomförande av aktiviteter och delaktighet.¹⁷

Utvecklingsmöjligheter

- Implementera IBIC (individens behov i centrum) även på utförarsidan inom Vård- och omsorgskontoret.

5.1 Fysisk aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO) framhåller att alla vuxna, från 18 år och uppåt bör vara fysiskt aktiva varje dag.¹⁸ Personer 65 år och äldre bör också träna balans, styrka och rörlighet, samt utföra pulshöjande aktiviteter varje vecka. Långa perioder av stillasittande bör brytas och ersättas av någon form av fysisk aktivitet. Personer med funktionsnedsättning eller sjukdomstillstånd bör vara så aktiva som deras tillstånd medger.¹⁹ Fysisk aktivitet bidrar till ökat välmående och möjliggör självständighet samtidigt som det förebygger bland annat fallrisk och undernäring.

¹⁶ Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2018-6-24.pdf>

¹⁷ <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/aldre/individens-behov-i-centrum/>

¹⁸ Folkhälsomyndighetens rekommendationer kring fysisk aktivitet: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/riktlinjer-och-rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/>

¹⁹ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ef15f23c5be6408aacc160accde92722/framja-fysisk-aktivitet-och-minska-stillasittandet-riktlinjer.pdf>

Fysisk aktivitet motverkar även depression, och träning i grupp minskar även risken för depression relaterat till ensamhet.²⁰ Äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja träna. Genom fysisk aktivitet kan åldersrelaterad sjukdom förebyggas och sjukdomar och skador behandlas.²¹

Inom hälso- och sjukvården kan fysisk aktivitet på recept (FaR) användas som behandlingsmetod, i syfte att motivera enskilda att komma i gång med fysisk aktivitet, träning eller ökad grad av aktivitetsnivå.²²

Utvecklingsmöjligheter

Att börja med fysisk aktivitet är aldrig för sent, och att vara fysiskt aktiv i liten grad är bättre än att vara helt inaktiv. Oavsett tidigare eller nuvarande fysisk förmåga och aktivitetsnivå bör kommunens samtliga verksamheter verka för att tillgängliggöra för fler att vara så fysiskt aktiva som möjligt. Interesseorganisationer och privata aktörer inom sport och fritid är viktiga för samhällets hälsa i stort och bör därför även räknas med och bjudas in till frågor avseende äldres tillgänglighet till fysisk aktivitet.

Förslag:

- Vård- och omsorgskontoret verksamheter bör aktivt arbeta för att möjliggöra fysisk aktivitet i vardagen för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Samhällsbyggnadskontoret, Tekniska kontoret, Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret bör samverka för att ge alla äldre i samhället likvärdig tillgänglighet till fysisk aktivitet.
- Kultur- och fritidskontoret bör utreda möjligheter och förutsättningar till utökad samverkan med civilsamhället för att främja och tillgängliggöra fysisk aktivitet för äldre.
- Den kommunala hälso- och sjukvården bör utreda behov, möjligheter och förutsättningar att implementera FaR som metod.

5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg

Äldreomsorgen behöver förändra sitt arbetssätt och arbeta med större fokus på förebyggande insatser. Dels för att åstadkomma en mer effektiv vård, dels omsorg men även för att den äldre ska få möjlighet att leva ett mer självständigt liv.²³

Vanligen används begreppet *rehabiliterande förhållningssätt* för att beskriva ett hälsofrämjande arbetssätt inom äldreomsorgen. Rehabilitering är en reaktiv hälso- och sjukvårdsåtgärd och genom att använda begreppet *funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg* riktas i stället fokus till ett proaktivt och hälsofrämjande förhållningsätt i hela äldreomsorgen.

²⁰ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bab7ecf7462e444c9bd2c14ac2c5eae/utblick-folkhalsa-fysisk-traning-bland-aldre.pdf>

²¹ FYSS 2021 <https://www.fyss.se>

²² FYSS 2021 <https://www.fyss.se/wp-content/uploads/2022/06/Kap1.9.FaRpdf.pdf>

²³ Regeringskansliet (2017). Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Regeringens skrivelse 2017/18:280

Omställningen mot Nära vård²⁴ och den nya socialtjänstlagen belyser vikten av förebyggande insatser. Genom att arbeta med insatser för att främja självständighet kan vi minska behov av insatser från socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård.

Aktivt teamarbete (legitimerad personal, omvårdnadspersonal och biståndshandläggare) möjliggör att tidigt identifiera risker i den äldre vardag, funktionstillstånd och miljö.

Tillsammans med den äldre sätts mål upp, förutsättningar skapas och insatser planeras och utförs så att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och aktivt liv som möjligt.

Arbete med mer riktade insatser som tex gruppträning på dagverksamhet för personer som har behov av rehabilitering och även riskerar ofrivillig social isolering i hemmet pågår.

Utvecklingsmöjligheter

Den äldre populationen har idag fler och mer komplicerade och omfattande behov av socialtjänst, inklusive insatser inom ramen för LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade), och hälso- och sjukvård i hemmet. För att klara av framtidens utmaningar med mindre resurser och färre medarbetare inom vård och omsorg, behöver arbetssätt ses över, bland annat i samband med hemgång efter sjukhusvistelse. Dels i syfte att minska belastningen på sjukhusen, som en del i omställningen till Nära vård, dels som en del i att möta den åldrande befolkningens behov.

Intensiva insatser med rehabilitering och omvårdnad i hemmet efter utskrivning från sjukhusvistelse ger möjlighet till funktions- och aktivitetsbevarande insatser och har visat sig minska behovet av insatser från hemtjänst och kommunal hälso- och sjukvård samt återinläggningar över tid.

Förslag:

- Utveckla ett arbetssätt med teambaserad hemtagning efter sjukhusvistelse.
- Utveckla arbetssätt med tidigt uppsökande hembesök med bedömning av arbetsterapeut i samband med ansökan om insatser från socialtjänsten.

För att möjliggöra ett förändrat arbetssätt behöver Vård- och omsorgskontoret ha en tydligt fokus och tydliga mål som genomsyrar alla verksamheter. Att arbeta funktions- och aktivitetsbevarande är något som sker i vardagen. För att möjliggöra det behövs kompetensutveckling:

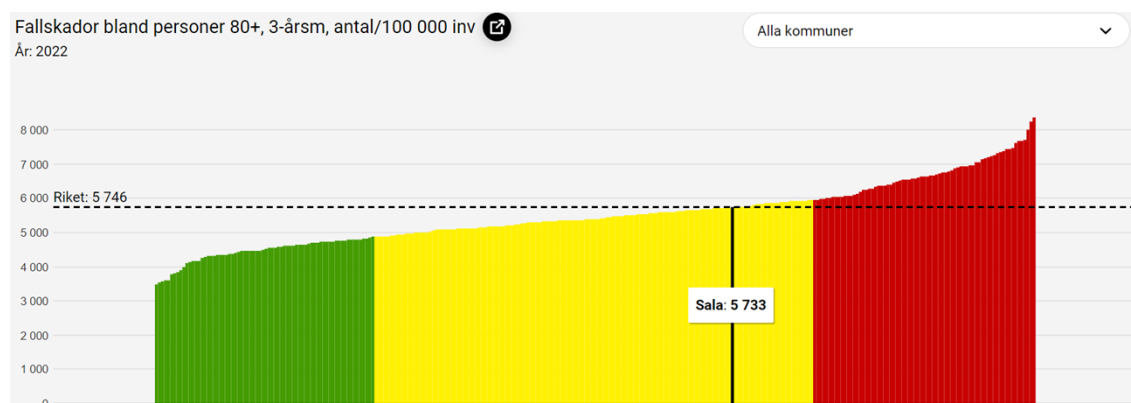
- Tydliggöra det funktions- och aktivitetsbevarande förhållningssättet i tex. verksamhetsplaner, mål, riktlinjer och rutiner.
- Tillgängliggöra intern utbildning i funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt genom att utnyttja den kompetens som redan finns i organisationen.

²⁴ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

5.3 Fallprevention

Fallolyckor är den i särklass vanligaste olyckstypen bland äldre. I åldersgruppen finns majoriteten av de fall som resulterar i en fallskada som kräver sjukvård och 9 av 10 fallskador som leder till dödsfall återfinns här.^{25 26}

Sala kommun ligger på samma nivå av antal fallskador för personer >80år som övriga riket i genomsnitt.²⁷



Källa: Kolada

En rapport från Socialstyrelsen visar att fallpreventivt arbete gynnar kommuner ur ett hälsoekonomiskt perspektiv. Med enkla förebyggande åtgärder i åldersgruppen >65 år ses stora vinster både för den enskilde och för samhället.²⁸

Fall som leder till sjukhusvård skapar ett lidande för individen men kostar även kommunen stora resurser på grund av det ökade vårdbehovet som ofta tillkommer.

På Kunskapsguiden²⁹ finns samlat material om fallpreventivt arbete från bland annat Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Ett strukturerat och evidensbaserat arbete visar genom forskning ha goda resultat för att minska antalet fallolyckor.

En fjärdedel av Sala Kommuns invånare äldre än 80 år hade år 2022 kommunala insatser i form av särskilt boende eller hemtjänst. Det är således många av de äldre i kommunen som inte har kontakt med kommunen via Vård- och omsorgskontorets verksamheter.

Vård- och omsorgskontoret arbetar idag strukturerat inom särskilt boende och korttidsverksamheten med teambaserade riskbedömningar för bland annat fall.

Samtliga äldre i de verksamheterna skattas årligen och 2023 hade ca 83 % risk för fall, varav 98 %

²⁵ Socialstyrelsen 2019

²⁶ Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Socialdepartementet, 2018

https://www.regeringen.se/contentassets/faebe5c0bff14b9fb7cd9df7625d2e10/framtidens-aldreomsorg--en-nationell-kvalitetsplan-2017_18_280.pdf

²⁷ Öppna jämförelser, Kolada: <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16752&report=206198>

²⁸ Socialstyrelsen 2022b

²⁹ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/fallolyckor-och-fallprevention/>

av dem hade fallförebyggande åtgärdsplaner.³⁰

I ordinärt boende används evidensbaserade metoder för fallförebyggande åtgärder men det finns idag inga beslut om ett strukturerat arbetssätt gällande riskbedömningar och tidiga fallpreventiva åtgärder.

Kultur- och fritidskontoret har sedan många år arbetat med seniordagar där fallprevention varit en del av programmet. Exempel på aktiviteter är "Balansera mera", en nationell satsning från Socialstyrelsen. Det finns vinterbroddar till äldre besökare på Träffpunkten att låna. Sedan 2023 erbjuds fysisk gruppträning för alla äldre som önskar komma i gång, med fokus på benstyrka och balans.

Utvecklingsmöjligheter

SKR belyser vikten av att ställa om från en reaktiv till en proaktiv och hälsofrämjande vård och omsorg, som ett led i omställningen mot Nära vård.³¹ De arbetssätt som finns idag inom vård och omsorg är reaktiva, med andra ord har medborgaren redan en kontakt med den kommunal hälso- och sjukvården eller socialtjänsten innan insatser påbörjas.

För att nå målen ökat välbefinnande och självständighet i Äldreplanen är det viktigt att öka medvetenheten hos medborgare om fallprevention, fall och fallrisker. Därför behövs ett proaktivt förhållningssätt till fallprevention. Kunskap och material finns redan samlat på Kunskapsguiden och kommunens främsta uppgift bör vara att sprida kunskap och utveckla strukturerade arbetssätt.

Fysisk aktivitet samt funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt som nämnts i tidigare kapitel är viktiga delar i det fallpreventiva arbetet.

Förslag:

- Utveckla samverkan mellan Kultur- och fritidskontoret, Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret i syfte att utveckla proaktiva och hälsofrämjande arbetssätt med information till medborgare om fallrisker och fallförebyggande åtgärder.
- Samverkan mellan kommunen och regionens primärvård för att identifiera individer med behov av fallpreventiva åtgärder i tidigt skede.
- Vård- och omsorgskontoret bör arbeta för att implementera teambaserat strukturerat arbetssätt kring fallriskbedömning i ordinärt boende, med hjälp av tex. Senior alert.

5.4 Kost och nutrition

Goda kostvanor och näring är en förutsättning för god livskvalitet och för att förebygga sjukdomar men det är också en förutsättning för att andra medicinska behandlingar ska ha god effekt, tex sårsläkning eller återhämtning efter allvarlig sjukdom. Många sjukdomar för också med sig ett ökat

³⁰ <https://reg.ucr.uu.se/senioralertpublik/tufm;jsessionid=5F49B4A482B3B73A4F8B5DA6FE715FD2.senioralertpublik.neptunu s?0>

³¹ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

näringsbehov. Forskning visar att äldre personer med undernäring oftare besöker sjukvården och även har längre behandlingstider än personer med god nutritionsstatus.³²

Livsmedelsverket påtalar i sina riktlinjer måltidens betydelse för livskvalitet. Måltiden är mer än bara näring och nutrition, den bidrar till socialt sammanhang och gemenskap³³ (se kapitel 6.2 för mer om måltidsmiljö och social gemenskap).

Socialstyrelsens kunskapsstöd riktar sig främst till de individer som besöker vården eller har stöd av kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst men beskriver också vikten av att tidigt identifiera risker för undernäring av närstående och personer i den äldres omgivning.

2022 kom Socialstyrelsen med nya föreskrifter och allmänna råd för förebyggande av och behandling vid undernäring³⁴, föreskrifterna krävställer att verksamheter inom hemtjänst, särskilt boende och LSS boenden och inom socialpsykiatri ska ha rutiner för att förebygga och behandla undernäring. Ansvar är delat mellan socialtjänsten och den kommunala och regionala primärvården.

Måltidsenheten på Tekniska kontoret arbetar i enlighet med Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i äldreomsorgen³⁵ och planerar måltiden ur ett helhetsperspektiv i enlighet med måltidsmodellen.³⁶

I Sala kommun finns en äldre vägledande policy³⁷ för äldreomsorgens måltider som fokuserar på måltider inom särskilt boende för äldre. Det finns även en rutin för att förebygga undernäring som utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar inom säbo, hemtjänst, LSS och socialpsykiatri.

Livsmedelsverket sammanställer statistik om äldreomsorgens måltider^{38 39} och vid genomlysning hittades inga lokala mål för Sala kommuns äldre avseende hållbara måltider och miljö.

Måltidsenheten tittar regelbundet på klimatpåverkan, ekologiska och närproducerade inköp och för bland annat svinnsstatistik. Måltidsenheten rapporterar kvalitativa mål och målluppfyllelse inom sina verksamheter men det finns ingen strategi för uppföljning av kvalitativa mätbara mål tillsammans med Vård- och omsorgskontoret.

Förutsättningarna för att uppnå en god kost och nutrition inom särskilt boende och dagverksamhet ser av naturliga skäl mycket annorlunda ut jämfört med äldre i ordinärt boende. Boenden och dagverksamheter har en större möjlighet att koncentrera insatser kring mat och nutrition till en plats och bedriva mer av en restaurangverksamhet än vad till exempel hemtjänst har. I hemtjänsten kommer ”matgästerna” inte till verksamheten utan maten ska i stället tillagas och serveras i det egna hemmet vilket ställer andra utmaningar i arbetet med att skapa en trivsamt och hälsofrämjande matmiljö (se kapitel 6:2).

³² Socialstyrelsen 2023

³³ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁴ [HSLF-FS 2022:49 \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/hslf-fs-2022-49)

³⁵ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁶ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

³⁷ [VOO - Mat - Riktlinjer för måltider inom Vård och Omsorg.docx](https://www.voo.se/mat-riktlinjer-for-maltider-inom-vard-och-omsorg.docx)

³⁸ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

³⁹ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://www.live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Forskningen redogör tydligt för vikten av att tidigt identifiera risken för undernäring, den stora utmaningen är att många av Sala kommuns äldre inte har kontakt med äldreomsorgen eller möjlighet att besöka kommunala restauranger. Måltidsenheten har inte uppdraget att tillhandahålla matlådor, vilket 76 % av landets kommuner gör.⁴⁰

Styrande dokument för förebyggandet och behandlingen av undernäring behöver revideras inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter med grund i de nya föreskrifterna och den senaste forskningen, men det förutsätter också ett nytt arbetssätt utifrån socialtjänstens ansvar. Nuvarande rutin utgår ifrån hälso- och sjukvårdens ansvar. En samverkan med vårdcentraler för att tidigt identifiera risk för undernäring hos äldre individer som inte redan har en etablerad kontakt med kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst.

Samhällsstrukturerna har ändrats mycket från bondesamhälle till industri och idag konsumentersamhälle. Det medför ändrade matvanor och önskemål om måltidsordning, serveringstider och menyer utifrån individuella preferenser.

Förslag:

- Se över möjligheten att rekrytera dietist till Tekniska kontorets måltidsenhet.
- Tydliggöra strukturer för samverkan kring kost och nutrition mellan Tekniska kontorets måltidsenhet och enheter inom Vård- och omsorgskontoret.
- Tydliggöra mål för uppföljning av nutrition och måltidskvalitet för alla verksamheter som arbetar med äldres kost och nutrition.
- Se över externa samarbetsparter som kan bidra till att öka kunskaper kring kost och nutrition för dem som inte tar del av kommunens verksamheter.
- Revidera kommunövergripande riktlinjer och rutiner för äldres kost och nutrition med utgångspunkt i aktuella författningar, forskning och erfarenhet.
- Se över möjligheten att delta i - [Nollundernäring \(nollundernaring.se\)](http://nollundernaring.se)
- Införa nattfastemätningar inom äldreomsorgens verksamheter.
- Individens önskemål, livsmönster och förändrade vanor bör beaktas vid planering av meny och serveringstider inom äldreomsorgen.
- Utred Tekniska kontorets måltidsenhets möjlighet att tillreda näringsriktiga matlådor till personer i ordinärt boende.
- Utred om måltidsenheten skulle kunna ha mer flexibla öppettider för att kunna servera middag senare på särskilt boende.

5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention

⁴⁰ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](http://fakta-aldreomsorgens-maltider.livsmedelsverket.se)

Socialstyrelsen slår i sin lägesrapport från 2019 fast att psykisk ohälsa bland äldre måste uppmärksammas i högre grad. Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska sjukdomar och psykiatriska tillstånd, men äldre kan även uppleva psykisk ohälsa p.g.a. ensamhet eller ett minskat socialt nätverk. Äldre behandlas oftast med läkemedelsinsatser då tillgången på psykologisk behandling för åldersgruppen är låg.⁴¹

Det pågår löpande arbete för att minska psykisk ohälsa i kommunens verksamheter, bland annat genom implementering av en ny överenskommelse för samverkan kring vuxnas psykiska ohälsa, där stöd till äldre särskilt lyfts fram som ett område som behöver utvecklas.⁴²

En riskfaktor som Socialstyrelsen lyfter för psykisk ohälsa är ofrivillig ensamhet.⁴³ Social gemenskap, fysisk aktivitet och bra matvanor är några faktorer som är viktiga för att förebygga psykisk ohälsa som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser kan i värsta fall leda till suicid. Varje år dör ca 1500 personer i suicid i Sverige. Suicid är inte en sjukdom, utan den yttersta konsekvensen av psykisk ohälsa och psykiskt lidande som i stunden är outhärdligt för den som är drabbad. Ca 70 % av de som tar sitt liv är män.

En fjärdedel av alla självmord i Sverige sker i åldersgruppen över 65 år, vars självmordsrisk är 40 % högre än befolkningen under 65 år. Samtidigt har äldre personer som avlidit av självmord i mycket mindre utsträckning haft psykiatrisk vård före eller behandling med psykofarmaka sex månader innan självmordet.⁴⁴

Suicid är ett samhällsproblem som går att förebygga genom att arbeta systematiskt med olika insatser för att minska risken att människor tar sitt liv. Det finns flera riskfaktorer där en förändrad livssituation som till exempel en förlust av en nära anhörig eller att gå i pension, är riskfaktorer som kan göra äldre särskilt sårbara.

Påverkansfaktorer som medföljer pensionen kan även vara en sämre ekonomi och social isolering, samt begränsningar i livssituationen på grund av kronisk eller funktionsnedsättande sjukdom.

Utvecklingsmöjligheter

Arbete för psykisk hälsa pågår löpande inom kommunen. Sedan 2019 genomförs utbildningar i Mental Health First Aid (MHFA)⁴⁵. Målet är att all personal inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret ska gå utbildningen. Viss utbildning har även skett av personal på Kultur- och fritidskontoret.

Vård- och omsorgskontoret, Social- och arbetsmarknadskontoret och Kultur- och fritidskontoret kan tillsammans med andra aktörer arbeta riktat mot kända riskfaktorer som t.ex. ensamhet och isolering och för att främja friskfaktorer som fysisk aktivitet, aktivering och att vara en del i sociala sammanhang som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Arbete pågår med att ta fram en övergripande handlingsplan för suicidprevention för Sala

⁴¹ Socialstyrelsen, 2019:7

⁴² [lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf)

⁴³ Socialstyrelsen, 2019:19

⁴⁴ Socialstyrelsen, 2016

⁴⁵ MHFA - Första hjälpen till psykisk hälsa | Karolinska Institutet

kommun.

Förslag:

- Kommunen samordnar interna verksamheter och civilsamhället i att ta fram ett program till evenemanget Tillsammans för psykisk hälsa som anordnas i Västmanland i oktober varje år. Evenemanget riktar sig till medborgarna och syftar till att öka kunskapen om och minska stigmat kring psykisk ohälsa och suicid.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid hos Vård- och omsorgskontoret genom fortsatt utbildning av personal i Mental Health First Aid (MHFA) och Socialstyrelsens utbildningar i bemötande.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid i andra verksamheter inom kommunen som har aktiviteter för eller på annat sätt kommer i kontakt med äldre.
- Påbörja ett strukturerat suicidpreventivt arbete inom Sala kommun.
- Höj kvaliteten i det suicidpreventiva arbetet inom kommunen genom att skapa kontorsövergripande rutiner för suicidförsök och suicid samt ta fram ett systematiskt arbetssätt för utredning efter suicidförsök och fullbordat suicid.

5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol

Alkoholkonsumtionen bland äldre personer har ökat under senare år samtidigt som den minskar i alla andra åldersgrupper. Den totala alkoholförbrukningen har ökat i den äldsta åldersgruppen, särskilt för kvinnor. Generellt har konsumtionen stigit med 16 % de senaste åren i åldersgruppen 65 – 84 år.⁴⁶ Även om de äldre männen står för den största konsumtionen av alkohol så är ökningen störst bland äldre kvinnor.

Att drabbas av både alkoholrelaterade sjukdomar och förtida död i sjukdomar relaterade till alkohol blir allt vanligare. Äldre personer är mer känsliga för hur alkoholen påverkar hälsan eftersom både muskelmassan och kroppsvätskan minskar när man blir äldre. Alkoholen fördelas då på en mindre volym kroppsvätska och promillehalten blir högre i kroppen än tidigare vid samma konsumtion.

Till exempel har äldre personer högre risk att drabbas av sjukdomar till följd av alkohol som hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes, cancer eller demenssjukdom. Vissa grupper bör inte dricka någon alkohol alls, exempelvis de som har leversjukdom eller magsår, tar psykoaktiva eller lugnande mediciner, har problem med minnet eller inlärning, dålig balans eller oregelbunden hjärtrytm. Det finns också risker kopplade till en högre läkemedelsanvändning och att alkoholkonsumtion kan öka risken att falla.⁴⁷ Alkoholberoende och andra typer av beroenden är även en riskfaktor för suicid.

Alla äldre personer som dricker alkohol har inte problem. De som har en problematisk

⁴⁶ Guttormsson, 2020

⁴⁷ [Om äldre personer och alkohol - Kunskapsguiden](#)

alkoholkonsumtion behöver erbjudas stöd, hjälp och behandling. Det kan till exempel gälla problem kopplade till alkoholen som inverkar på hälsan, försvårar möjligheten att klara av sitt vardagsliv eller svårigheter att upprätthålla sina sociala relationer.

Ansvar för att stödja, hjälpa och behandla alkoholproblem ligger hos kommunens öppenvårdsenhet och hälso- och sjukvården. Aktörerna kan behöva samarbeta med äldreomsorgen om en äldre person har alkoholproblem. Socialtjänsten ansvarar idag för socialt och psykosocialt stöd, medan hälso- och sjukvården ansvarar för den medicinska behandlingen.

Samsjuklighetsutredningens delbetänkande⁴⁸ föreslår en genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet där regionernas hälso- och sjukvård ska ansvara för all behandling av skadligt bruk och beroende på alla vårdnivåer och för alla åldrar. Samtidigt sker en perspektivförskjutning för socialtjänstens arbete med ökad fokus på förebyggande och sociala stödinsatser. Det finns även en skyldighet för regioner och kommuner att bedriva en gemensam vård- och stödverksamhet.

Personal inom hemtjänsten eller vid ett särskilt boende kan se tecken på och upptäcka eventuella alkoholproblem hos äldre personer och kan behöva motivera dem att ta emot stöd och hjälp och verka för att personen får tillgång till relevant hjälp. Kunskapsnivån hos personal och rutiner kan behöva höjas och arbetssätt för samverkan och internt stöd för arbete med individer inom Vård- och omsorgskontorets och Social- och arbetsmarknadskontorets verksamheter utarbetas. Utbildningsinsatser genomförs redan i viss utsträckning, t.ex. gick all personal inom hemtjänsten Socialstyrelsens utbildning om Äldre och alkohol under 2023.

Förslag:

- Stärka Individ och familjeomsorgens (IFO) utåtriktade förebyggande arbete genom informationsinsatser till äldre om risken med hög alkoholkonsumtion.
- Öka kunskapen om skadlig alkoholkonsumtion hos äldre inklusive inom funktionsnedsättningsområdet för Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontorets personal samt utveckla samverkan mellan verksamhetsområdena och med hälso- och sjukvården gällande äldre med riskbruk, skadligt bruk och beroende.

⁴⁸ Socialdepartementet, 2021:93

5.7 Våld mot äldre

Den Nationella strategin om våld mot äldre personer inom vård och omsorg syftar till att öka medvetenheten om förekomsten av våld mot äldre personer.⁴⁹ Våldsutsatta äldre ska ges möjlighet till ett värdigt, tryggt och hälsosamt åldrande samt ges möjlighet till välbefinnande. En förutsättning för det är att det finns kunskap för att uppmärksamma de som är utsatta.⁵⁰

Nationellt center för kvinnofrid (NCK) har sammanställt tillgänglig forskning inom området våld mot äldre. Enligt forskningsstudier anses våldsutsatta äldre vara en särskilt sårbar grupp och gemensamt för särskilt sårbara är att samhällets skydd och stöd vid våldsutsatthet ofta inte är anpassat till de särskilda behov som sårbarheten kan ge upphov till.⁵¹

I Sala kommun har en ökad samverkan inom Vård- och omsorgskontorets och Social- och arbetsmarknadskontorets olika verksamheter bidragit till att fler våldsutsatta äldre har uppmärksamats och erbjudits hjälp och stöd. Personal inom Vård- och omsorgskontoret har deltagit i kompetenshöjande utbildningstillfällen inom kampanjen Våldet går inte i pension under 2020 och all personal inom hemtjänsten har deltagit i intern utbildning om Våld mot äldre under 2023.

Utvecklingsmöjligheter

- Erbjud kompetensutveckling för all personal i verksamheter inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret i syfte att upptäcka våldsutsatta och erbjuda stöd och hjälp.
- Öka kompetensen om våld i nära relation i andra kommunala verksamheter som möter äldre som t.ex. Träffpunkten, biblioteksverksamheten och Kontaktcenter.
- Utredda möjlighet till akut skydd för särskilt utsatta äldre med stort vårdbehov, till exempel genom att utöka bedömningsriktlinjer för att omfatta omvårdnadsinsatser som att besluta om korttidsboende i skyddande syfte.

5.8 Ökad trygghet i samhället

Äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga kan drabbas av brott på grund av sin sårbarhet. Ofta handlar det om att någon stjälar pengar eller värdesaker genom att på olika sätt försöka lura sig in i bostaden.⁵²

17 % av äldre personer i åldern 65+ uppger att de blivit utsatt för brott enligt Brottsförebyggande rådets rapport *Brott mot äldre* (2018).⁵³ Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest under 2023, med 22 % till 237 692 brott, jämfört med 2022. Sett i ett tioårsperspektiv har de anmälda bedrägeribrotten ökat med 53 %.⁵⁴

⁴⁹ Socialstyrelsen, 2014

⁵⁰ [HSLF-FS 2022:39 \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se)

⁵¹ [Våld mot äldre kvinnor - en forsknings- och kunskapsöversikt \(uu.se\)](https://uu.se)

⁵² <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/brott-mot-alldre-och-personer-med-funktionsnedsattning/>

⁵³ Brottsförebyggande rådet 2018: 7

⁵⁴ [Antalet anmälda brott ökade under 2023 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://bra.se)

Det finns utbildningsmaterial som till exempel "Försök inte lura mig"⁵⁵ som Polisen tagit fram tillsammans med PRO, SPF Seniorerna och Brottsofferjouren.

Det kan till exempel användas vid informationsträffar och liknande och innehåller handledningsmaterial som gör att vem som helst som så önskar själv kan hålla i utbildningen.

Polismyndigheten arbetar nationellt kontinuerligt med informationskampanjer som riktar sig till äldre, framför allt rörande bedrägeribrott. Information om bedrägerier har exempelvis skickats till hushåll där någon över 70 år är folkbokförd.

I Sala kommun arbetar Polisen lokalt med informationsträffar runt om i kommunen när behov föreligger. Lokalt kommer Polisen att ta fram ett informationsblad och en checklista som kommunens personal kan gå igenom tillsammans med den äldre när kontakt upprättas som exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

Polisen och Sala kommun arbetar löpande med gemensamma trygghetsskapande insatser som bygger på aktuell lokal lägesbild som även omfattar gruppen äldre.

Implementeringen av en digital kommunikationsväg inom Sala kommun där upplevda otrygga miljöer i det offentliga rummet kan rapporteras pågår. Det är ett verktyg som kan användas av alla medborgare.

Utvecklingsmöjligheter

Otryggheten i samhället ökar i takt med att brott mot äldre ökar som exempelvis bedrägerier.

Förslag:

- Samverka och möjliggör för Polisen att nå ut till så många som möjligt med informationskampanjer, träffar och möten genom den kunskap som de besitter.
- Kompetensutveckla personal inom verksamheter som arbetar med äldre med Polisens utbildningsmaterial om brott mot äldre.
- Inför en rutin för en genomgång av Polisens informationsblad och checklista när kontakt upprättas exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

5.9 Stöd till anhöriga

Anhöriga står för en stor del av den vård och omsorg som bedrivs i kommunerna och kommunens insatser ska fungera stödjande för att möjliggöra för den anhörig som vill vårda en närstående att ha förutsättningarna för det. I enlighet med de nationella riktlinjerna ska anhörigvård ske på frivillig grund och får aldrig ses som ett krav som ställs på en anhörig.⁵⁶

I Sala kommun bedrivs arbetet med anhörigstöd idag främst genom Anhörigcentrum och anhörigstöd, som består av en anhörigkonsulent och två anhörigstödjare. Stöd till anhöriga är en

⁵⁵ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/aldre-och-funktionsnedsatta/forsok-inte-lura-mig/>

⁵⁶ Socialdepartementet, 2022b

fråga som berör fler verksamheter.

Anhörigcentrum erbjuder idag föreläsningar, informationsträffar, studiecirkelar och samtal – enskilda eller i grupp. Anhörigstödare arbetar med kommunens avlösarservice och erbjuder avlösning eller avlastning i hemmet för den anhörige.

Det möjliggör för den anhörige att uträtta ärenden, besöka vänner eller släktingar eller frigöra tid för vila och/eller rekreation.

Sala kommun har särskild personal för avlösning i hemmet vilket är ovanligt i Sveriges kommuner.⁵⁷ Det är något att vara stolt över eftersom det ger ett mer effektivt stöd på grund av kontinuiteten och eftersom de som avlöser har kompetens för uppdraget.

Enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) behöver anhängvårdare information och utbildning om exempelvis praktisk vård och omsorg i det dagliga livet, kunskap om den anhänges sjukdom, problem och behandling samt metoder och sätt som ger stöd att klara av situationen m.m.⁵⁸ Nka lyfter också behovet av förebyggande insatser för att bibehålla hälsa och motverka ohälsa hos anhängvårdare och på så sätt möjliggöra fortsatt vårdande i hemmet om så önskas.

Betänkandet för utredningen Ett stärkt stöd till anhäng presenterades i augusti 2024⁵⁹. Uppdraget var att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhäng. I betänkandet presenteras en rad förslag, som föreslås träda i kraft den 1 januari 2026:

- En ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen som ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhängkontakt till anhäng med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning.
- Dåvarande socialtjänstlagens bestämmelse om stöd till anhäng i 5 kap. 10 § SoL förtydligas så att det framgår att anhäng även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd.

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun har idag ett väl utvecklat stöd till anhäng med hög resurseffektivitet och goda resultat. Det område där arbetet bör utvecklas är att, i enlighet med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)⁶⁰ och de nationella riktlinjerna, arbeta förebyggande mot ohälsa hos anhäng.⁶¹

Förslag:

- Samtliga verksamheter som möter anhäng som vårdar en närstående ska känna till hur anhäng kan få hälsofrämjande insatser och kunna hänvisa vidare dit.

⁵⁷ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/avlosning/

⁵⁸ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/information-och-utbildning/

⁵⁹ Socialdepartementet 2024

⁶⁰ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/bibehalla-halsa-och-forebygga-ohalsa/

⁶¹ Socialdepartementet, 2018: 25

- Öka fokus på och uppmärksamma anhörigas insatser samt deras behov av stöd genom tydliggörande i riktlinjerna för biståndsbedömning.
- Social-och arbetsmarknadskontoret behöver ta del av de ändringar som föreslås i socialtjänstlagen i utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga och arbeta aktivt med att utveckla de stödåtgärder som lagen avser.

6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV

6.1 Nära till gemenskap

Möjligheten till gemenskap är en mänsklig rättighet⁶². Sala kommun har utmaningar i att kommunen är geografiskt stor med en stor andel landsbygd och mindre orter. Att skapa gemenskapsmöjligheter är lättare i en tätort.

För att möjliggöra gemenskap på landsbygd och på mindre orter krävs ett nytänkande kring former. Civilsamhället har en viktig roll och har andra möjligheter att bedriva verksamhet på platser där kommunen inte gör det. Uppsökande verksamhet, ideella organisationer som ordnar fikagrupper, samtalsgrupper eller intressegrupper är exempel på hur samverkan mellan kommun och civilsamhälle kan skapa en gemenskap runt om i kommunen.

Digitalisering och välfärdsteknik erbjuder också möjligheter att skapa gemenskap på distans. Digitala mötesplatser finns idag och fortsätter utvecklas. Tekniska lösningar till gemenskap för den enskilde utan krav på lokaler, resor eller fysiska sammankomster är ett komplement med stor potential.

Avsnitt 6.3 Träffpunkten beskriver nuvarande verksamhet.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa plattformar för gemenskap som finns tillgängliga för kommunens samtliga äldre krävs utveckling av digitala lösningar och ett utvecklat samarbete med civilsamhället.

- Se över infrastrukturen för mindre orter och landsbygd och utred hur digitaliseringen kan möjliggöras runt om i kommunen.
- Skapa samverkansytor där kommunen och civilsamhället tillsammans arbetar för att möjliggöra gemenskap runt om i kommunen.
- Se över möjligheterna att skapa digitala gemenskapsplattformar för kommunens äldre.

⁶² <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

6.2 Måltidsmiljö

Livsmedelsverket och Socialstyrelsen tydliggör i sin information om kost och nutrition vikten av måltidsmiljön för den enskildes aptit och därmed också näringsupptag. Måltidsmodellen⁶³ synliggör 6 komponenter för ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas för uppföljning av den offentliga måltidsverksamheten.

Väl tilltagen tid för måltiden, miljön i restaurangen eller måltidsplatsen och sällskap vid måltiden uppges vara tre viktiga faktorer.⁶⁴



Med stigande ålder ökar risken för ensamhet, vilket kan vara en bidragande faktor till nedsatt aptit och därmed ökad risk för fysiska och psykiska komplikationer tex. undernäring (se kapitel 6:2), nedstämdhet och depression.

I Sala kommun finns idag tre tillagningskök på särskilda boenden, två i Sala tätort och ett i Västerfärnebo. Tillagningsköket på Jakobsbergsgården levererar mat till de tre övriga äldreboendena i Sala tätort. I anslutning till tillagningsköket på Johannesbergsgatan 2 fanns tidigare en öppen restaurang för allmänheten som idag serverar till utomstående på beställning. De kommunala köken har inte i uppdrag att tillreda matlådor för leverans till hemtjänstmottagare men det utförs i mindre skala utifrån behov.

Tekniska kontorets måltidsenhet ansvarar för tillredning och leverans av måltider till särskilda boenden och ansvaret för måltidsmiljön åligger personalen på boendet. Det blir därför viktigt att kompetens om måltidsmiljöns betydelse för aptit och näringsintag finns hos alla medarbetare inom äldreomsorgen, även inom hemtjänsten som har en mer komplex utmaning eftersom de arbetar direkt i den enskildes hem.

28 % av landets kommuner däribland Sala erbjuder matlagning som tar mindre än 20 minuter per besök i ordinärt boende.⁶⁵ 6 % av landets kommuner erbjuder "måltidsvän" vilket inte erbjuds i Sala kommun.⁶⁶

Särskilda boenden har aktivitetsombud som brukar ombesörja olika aktiviteter och samarbetet med tillagningsköken fungerar väl. Exempel på aktiviteter som främjar den sociala samvaron över måltider kan vara pubkvällar, temadagar med världens mat eller att uppmärksamma nationella måltidsdagar.

Café Lugnet drivs i kommunal regi av Arbetsmarknadsenheten. Verksamheten riktar sig till äldre men är öppen för allmänheten i syfte att bryta ensamhet och erbjuda social samvaro. Café Lugnet serverar enklare måltider.

Det finns även andra möjligheter till social gemenskap vid måltider i form av restauranger. Ett fåtal finns även utanför Sala tätort. Utbudet för äldre som önskar äta i gemenskap med andra är störst i tätort men finns även på de mindre orterna. Svenska kyrkan anordnar exempelvis gemensamma måltider i Möklinta.

⁶³ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

⁶⁴ [Trivsamma måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/trivsamma-maltider)

⁶⁵ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

⁶⁶ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Måltidsmodellens sex pusselbitar bör arbetas med i alla verksamheter som möter de äldre i måltidssituationer. Här omfattas både Vård- och omsorgskontorets verksamheter och Tekniska kontorets måltidsenhet.

Tekniska kontorets måltidsenhet har idag 26 kök inom förskola, skola och äldreomsorgen i Sala. Skolans kök är utspridda i alla små orter utanför Sala tätort. Ett samarbete likt det som Västerås Stad erbjuder idag där äldre har möjlighet att äta lunch i skolmatsal skulle kunna utredas för Sala kommun.

Förslag:

- För att öka individernas självständighet och tillgänglighet till café, restauranger och mötesplatser bör möjligheten till ledsagning utredas.
- Se över hur olika kontor inom Sala kommun kan samarbeta för att utveckla möjligheterna till måltidsmiljöer i gemenskap med andra skulle kunna utökas utanför tätort, tex via skolrestaurangerna.
- Genomför utbildningsinsatser för medarbetare inom särskilt boende och hemtjänst i måltidsmodellen, eventuellt i samverkan med medarbetare i köken på särskilda boenden.

6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi

Sala kommun har idag en träffpunktsverksamhet som huserar i lokaler på Kaplanen. Det är en välbesökt och uppskattad verksamhet som drivs av Kultur- och fritidskontoret, som är öppen för allmänheten och erbjuder aktiviteter för äldre. Träffpunkten drivs av två anställda som ansvarar för planering och utförande av aktiviteter. De samarbetar med olika organisationer som till exempel Hälsocenter och Röda Korset och har fokus på fysisk aktivitet, nutrition och välmående.

Den demografiska förändringen med en växande andel äldre utgör en utmaning för Träffpunktens verksamhet framöver. Fler väljer att besöka Träffpunkten regelbundet och lokalernas kapacitet är emellanåt ansträngd redan idag. Fler besökare innebär ett behov av större lokaler och ytor för de aktiviteter som bedrivs.

En utmaning är även tillgängligheten för kommunens samtliga medborgare eftersom Träffpunkten är belägen i centrala Sala vilket försvårar eller omöjliggör deltagande för många äldre som bor på de mindre orterna eller på landsbygden.

Diskussioner har förts kring en ambulerande träffpunkt där verksamheten i något format flyttar runt mellan och bedriver verksamhet på kommunens mindre orter, för att kunna möjliggöra deltagande för de som annars inte skulle kunna ta del av verksamheten. Personal på Träffpunkten lyfter även frivilligorganisationers och pensionärsorganisationers verksamheter utanför Sala tätort som ett bra alternativ till kommunens träffpunkt.

Utvecklingsmöjligheter

Möjligheten att sprida den typ av verksamhet som bedrivs på Träffpunkten bör ses över. Personal på Träffpunkten ser goda resultat av aktiviteterna som bättre hälsa, öka välmående, högre

självständighet under längre period i livet samt ett mer skyndsamt återhämtande efter sjukhusvistelse vid t.ex. fallskada.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Utred möjligheterna till att få ut verksamheten i kommunen för att nå fler äldre i form av en ambulerande träffpunkt eller i annat format. Behov finns även att utveckla träffpunkter som passar äldre med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Stötta och uppmuntra organisationer som bedriver verksamhet utanför tätort som bidrar med verksamhet där kommunen inte finns.
- Kontoren Vård och Omsorg, Samhällsbyggnad, Tekniska och Kultur och Fritid bör se över möjligheterna till bättre nyttjande av, alternativt möjlighet till nya och större, lokaler för Träffpunkten för att på så sätt möjliggöra för fler äldre att ta del av den verksamhet som bedrivs.

6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi

Mötesplatser riktar sig till personer med behov av social stimulans och de som behöver hjälp med sin rehabiliteringsträning. För anhöriga kan verksamheten också vara en bra avlastning. För att få tillgång till mötesplatserna, även kallade dagverksamheter, krävs ett biståndsbeslut. Dagverksamhet finns på Jakobsbergsgården och Björkgården. För äldre personer med demenssjukdom finns en särskilt anpassad dagverksamhet på Johannesbergsgatan 2.

Utvecklingsmöjligheter

Att skapa naturliga samlingspunkter på mindre orter och på landsbygden är en utmaning. Andra organisationer och föreningar är ett viktigt komplement.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Se över möjligheterna att skapa mötesplatser på fler ställen i kommunen genom att använda lokaler och verksamheter som redan finns. Se även över möjligheten att skapa mötesplatser för äldre med särskilda behov som t.ex. intellektuell och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Kartlägg behov och efterfrågan på samlingspunkter runt om i kommunen och planera i samverkan med civilsamhället och andra aktörer hur det kan mötas.
- Utred möjligheten att tillsammans med flera organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet på särskilda boenden i kommunen för aktivering och minskad ensamhet och bidra till bättre hälsa.

7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara av den demografiska utvecklingen.

Antalet äldre i kommunen ökar och behoven förändras över tid, vilket ställer ökade krav på en långsiktig och differentierad planering av boendeformer för äldre.

Det är viktigt att nyansera frågan om bostäder för äldre. Ordinärt boende eller särskilt boende är inte de enda typerna av bostad för äldre och de demografiska förutsättningarna ställer större krav på en mer varierad och attraktiv bostadsmarknad. Fler personer med funktionsnedsättning blir äldre idag och därmed behöver äldreomsorgen anpassningar för målgruppen.

En majoritet av äldre är inte i behov av vård- och omsorgspersonal dygnet runt och har inte behov av plats på särskilt boende. Många äldre upplever dock sin boendesituation som otrygg av olika anledningar.

Framöver behöver därför fokuset ligga på att erbjuda bostäder som tillgodoser behovet av trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men där det inte finns behov av vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar eller särskilt boende. Framöver behöver fokuset ligga på boenden som stärker trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men som inte kräver vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar.

7.1 Särskilt boende

Idag finns sex särskilda boenden i Sala kommun riktade till äldre. Fem är belägna i Sala tätort, samt Björkgården som är beläget i Västerfärnebo, Ekebygården, Jakobsbergsgården (Parklängan 2 – 3), Johannesbergsgatan samt Björkgården ägs av Sala kommun. Boendet på Bryggeriet ägs av Salabostäder och boendet på Bergsmansgatan 30 ägs av Nordic Horizon AB. Samtliga boenden drivs i kommunal regi.

Boendebeståndet har uppdaterats utifrån en ny demografisk analys och inkluderar tillkommande lägenheter på Bergsmansgatan 30 samt förändringar på Björkgården.

Boende 251001	Totalt antal lgh	VxV	Vakanser	Notering
Bergsmansgatan 30	72	0	36	72 lgh färdiga men 36 lgh prognostiseras att öppna i etapper med start 2028.
Björkgården	49	0	0	Den tidigare stängda delen av byggnaden har öppnats och används nu fullt ut.
Bryggeriet	28	4	0	Växelvårdsplatser på Bryggeriet – ej fullvärdiga lgh.
Ekebygården	34	0	0	
Jakobsbergsgården Parklängan 2-3	37	0	0	
Johannesbergsgatan 2	80	0	0	

Utveckling

Som tidigare nämnts visar den demografiska utvecklingen att antalet äldre i åldersgrupperna 65–79 år samt 80 år och äldre har ökat och förväntas fortsätta öka under kommande år. Detta medför i sin tur ett ökat behov av platser i särskilda boenden.

Utifrån de senaste siffrorna från Kolada för år 2025 framgår att 1,3 procent av invånarna i åldersgruppen 65–79 år bor i särskilt boende samt att 10,4 procent av invånarna som är 80 år eller äldre bor i särskilt boende. År 2024 uppgick motsvarande andelar till 1,4 procent respektive 10,4 procent för åldersgrupperna. Statistiken visar att andelen invånare som är 80 år eller äldre och bor i särskilt boende har minskat över tid, medan andelen invånare i åldersgruppen 65–79 år har varit relativt stabil de senaste åren.

Nyckeltal		Område	2024	2025
Invånare 65-79 år i särskilt boende, andel (%)		Sala	1.4	1.3
Invånare 80+ i särskilt boende, andel (%)		Sala	10.4	10.4

Källa: Kolada

Nedanstående siffror redogör för behovet av antal platser utifrån den senaste befolkningsprognosen från Statisticon, samt med antagandet att den procentuella andelen äldre i respektive åldersgrupp som bor i särskilt boende kvarstår på nuvarande nivåer, det vill säga 1,3 procent respektive 10,4 procent. Om andelen äldre i behov av särskilt boende ökar eller minskar, förändras även den framtida prognosen.

I dagsläget kan 264 boendeplatser erbjudas. Under förutsättning att Bergsmansgatan 30 tas i drift fullt ut kan ytterligare 36 tomma platser erbjudas, vilket totalt ger 300 boendeplatser. Prognosen pekar i dagsläget på ett behov av mellan 290–298 boendeplatser under perioden 2031–2036 utifrån nuvarande prognos.

	Prognosticerat antal invånare i behov av särskilt boende 2025											
	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
Folkmängd 65-79 år, antal	4156	4088	4080	4027	4020	4032	4026	4033	4029	4038	4037	4077
Folkmängd 80 år eller äldre, antal	1858	1954	2005	2100	2173	2240	2290	2313	2349	2345	2373	2358
Folkmängd 65-79 år (1,3%), antal	58	53	53	52	52	52	52	52	52	52	52	53
Folkmängd 80 år eller äldre (10,4%), antal	193	203	209	218	226	233	238	241	244	244	247	245
Antal platser behov	251	256	262	271	278	285	290	293	297	296	299	298

Källa: Statisticon 2025

Utvecklingsmöjligheter

Mot bakgrund av det kommer det att krävas ytterligare platser och därmed fler särskilda boenden. Följande förslag läggs fram:

- De sju lägenheterna som tidigare varit tomställda på Björkgården togs i drift 251001.
- Utred verksamhetsbehov gällande modernisering av de äldre befintliga boendena i eget bestånd, samt arbeta fram långsiktiga underhållsplaner med ekonomisk kalkyl.
- Nogsamt bevaka befolkningsutvecklingen för att säkerställa att behovet av särskilda boendeplatser tillgodoses.
- Bevaka Samhällsbyggnadskontorets utveckling av området Norrmalm, för att möjliggöra ett framtida särskilt boende i det området.
- Se över alternativa boendeformer som komplement för särskilt boende utifrån målgruppsanpassning.

7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+

I Sala kommun finns seniorbostäder för 55+ samt 65+ delvis med tillgång till gemensamma lokaler.

Seniorbostäder - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer (ex. 55+) som är anpassade efter äldres behov. Boendena är helt fristående från vård- och omsorgspersonal och fungerar som ett vanligt bostadshus med undantaget kring ålderskrav och utformning. Nuvarande exempel i Sala kommun är Bovieran som utgör bostadsrätter. I Salabostäders bestånd finns 27 lägenheter för 55 + på Bryggerigatan 10. De har inte gemensamma lokaler, men Hyresgästföreningen har en stor lokal med olika verksamheter i närheten.

Seniorbostäder med tillgång till gemensamma lokaler - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer som är anpassade efter äldres behov. Ingen vård- och omsorgspersonal finns i huset utan kommunens ordinarie hemtjänst förser boende med service- och omsorgsinsatser. I Salabostäders bestånd finns ett antal 65+ boenden; på Kaplanen (52 lägenheter), Karpigatan 6 (6 lägenheter) och Dammgatan 19 (23 lägenheter) som har lokal för gemensamma aktiviteter samt utrymmen för gemensamma måltider och social samvaro samt möjlighet till hobby och rekreation. Det finns viss tillgång till fritidsaktiviteter för äldre på olika sätt, men det drivs ej i egen regi.

Utvecklingsmöjligheter

Många äldre upplever en otrygghet i ordinärt boende som beror på exempelvis isolering och ensamhet⁶⁷, och för att skapa förutsättningar för äldre att uppleva ökad trygghet och gemenskap är inte särskilt boende den enda lösningen. Andra typer av seniorbostäder behövs. Tillgång till gemensamma lokaler kan öka självständigheten hos den äldre som med ökad trygghet, gemenskap och delaktighet får ett ökat välmående samt löper mindre risk att bli beroende av vård- och omsorgspersonal.

⁶⁷ Socialdepartementet, 2018:37

Förslag:

- Kommunen bör ge Salabostäder eller privata aktörer i uppdrag att bygga attraktiva seniorboenden med eller utan gemenskapslokaler efter kartlagt behov.
- Vård- och omsorgskontoret bör samverka med Samhällsbyggnadskontoret för att utreda efterfrågan på och möjligheterna till byggnation som erbjuder alternativa boendeformer.
- Utred behov av och möjlighet för kommunala verksamheter och civilsamhälle att genomföra aktiviteter på seniorboenden med gemenskapslokaler.

7.3 Ordinärt boende

Ordinärt boende avser alla de boendeformer som inte är utformade specifikt för åldersgruppen äldre. Det kan till exempel vara bostadsrätter, hyresrätter, radhus, eller villor. Att kunna bo kvar i ordinärt boende är avgörande för kommunens kapacitet för omsorg av äldre med stödbehov. Fokus på att skapa åldersvänliga städer har ökat, fler kommuner arbetar aktivt med att skapa städer, samhällen och kommuner som ska vara hållbara under hela livet, vilket är avgörande utifrån de demografiska prognoserna. Nordens välfärdscenter har i flera publikationer lyft forskning och exempel på hur åldersvänliga samhällen skapas, där stort fokus är på förebyggande insatser kring hälsa och välmående, men även på tillgängliga och attraktiva bostäder.⁶⁸

I Sala kommun är många bostäder inte anpassade efter äldres behov. Det saknas till exempel ofta hiss i flervåningshus. Salabostäder kan till exempel erbjuda anpassade bostäder från sitt bestånd om behov finns och ser gärna att en flytt till ett anpassat boende sker i tid så att den äldre kan bo ett tiotal år i det nya boendet, eftersom kortsiktiga bostadsanpassningar för två till tre år är mycket kostsamma. Det flyttmönstret skulle även kunna bidra till en ökad rörlighet på bostadsmarknaden.

Utvecklingsmöjligheter

Vid nyproduktion av bostäder i Sala kommun bör läge, utformning och tillgänglighet prioriteras. Bostäder som byggs bör byggas för livets alla förutsättningar, faser och åldrar. Fler bostäder som är anpassade för äldre som seniorbostäder 55+ och 65+ behövs.

Det skulle bidra till en mer rörlig bostadsmarknad, och möjliggöra kvarboende även vid hög ålder.

Förslag:

- Vård- och Omsorgskontoret bör i samverkan med Samhällsbyggnadskontoret se över hur kommunens stadsplanering tillgodoser en alltmer åldrande befolkning.
- Samhällsstrateger bör arbeta med fokus att skapa en "äldrevänlig" kommun.
- Nybyggnation av bostäder anpassade för seniorer bör prioriteras.
- Samverkan med hyresvärdar och bostadsrättsföreningar måste utvecklas för att öka tillgängligheten i befintliga bostäder.

⁶⁸ Nordens välfärdscenter, 2018, 2019

8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK

Begreppsförklaring

Digitalisering – en process att gå från analogt och materiellt till digitalt. Används om den digitala utvecklingen som sker där alltmer anpassas för till exempel dator och annan digital utrustning.

Välfärdsteknik – Socialstyrelsen beskriver begreppet välfärdsteknik som ”digitalteknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.”⁶⁹

Socialstyrelsens lägesrapport för 2019 visar att användningen av digitala arbetssätt inom kommuners socialtjänst ökar.⁷⁰ På en övergripande nivå presenteras kommunernas arbete med digitalisering och välfärdsteknik i lägesrapporten och mer djupgående publicerade Socialstyrelsen även *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019*. I den sistnämnda går det att ta del av olika satsningar inom kommunal och privat verksamhet samt hur utvecklingen går framåt inom olika områden.

Flera nationella lägesrapporter, kvalitetsplaner och framtidsprognoser lyfter värdet av digitalisering och välfärdsteknik samt använder ytterligare begrepp och termer som e-hälsa, välfärdsteknologi och digitala lösningar. Regeringen uttrycker att:

Med hjälp av välfärdsteknik som till exempel mobila larm eller applikationer på mobiler och surfplattor som påminner eller ger stöd, kan äldre personer vara mer delaktiga, mer självständiga och uppnå högre livskvalitet.⁷¹

I Regeringens samarbete med SKR utarbetades en vision om e-hälsa fram:

År 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.⁷²

Området kan ge fördelar och vinster till vård och omsorg. Välfärdsteknik beskrivs som allt ifrån digitala lösningar på kommunikation, där e-tjänster av olika slag har visats ge goda resultat, till digitala trygghetslarm och användandet av smarta telefoner inom äldreomsorgen.

Potentialen är stor för verksamheterna där en stor del av behovet kan effektiviseras bort med hjälp av tekniska och digitala lösningar och på så sätt frigöra personal till andra prioriterade arbetsuppgifter. Men som framgår av ovanstående utlåtanden är vinsterna för den enskilde också stora, då det bidrar till ökad gemenskap, ökad delaktighet och ökad självständighet.

I Sala kommun bedrevs ett ESF-projekt, *Välfärdsteknologi, 2018–2021* som syftade till att kompetensutveckla alla anställda i välfärdsteknologi inom vård och omsorg.

⁶⁹ Socialstyrelsen, 2019:33

⁷⁰ Socialstyrelsen, 2019:32

⁷¹ Socialdepartementet, 2018:10

⁷² [Vision e-hälsa | SKR](#)

Flera utbildningar inom digitalt arbete genomfördes med chefer och ledningsgrupper samt kompetensutveckling inom välfärdsteknologi för såväl chefer som baspersonal. De pilottestade planeringssystem inom särskiltboende, mobila arbetssätt för dokumentation inom hemtjänst och började under våren 2020 att arbeta med framtagning av e-tjänster för vård och omsorg.

Samtliga projekt inom välfärdsteknik har mottagits väl inom respektive verksamhet och utvecklingen fortsätter.

Under hösten 2021 ansökte Vård- och omsorgskontoret om ytterligare medel hos Europeiska Socialfonden och blev beviljade projektmedel för att bredda införa och implementera upphandlade system. Systemen består av ett planeringsverktyg som testats i pilotverksamheter, ett nytt verksamhetssystem, ett system för digital signering av delegerade och ordinerade insatser samt ett system för avvikelshantering.

Utvecklingsmöjligheter

Digitalisering och välfärdsteknik är ett område som ständigt går framåt och det är viktigt att Sala kommun följer med i utvecklingen.

Fördelarna med digitalisering, välfärdsteknik, e-hälsa och välfärdsteknologi kan sammanfattas som följande:

- Bidrar till ökad resurseffektivisering
- Bidrar till ökad kvalitet i insatsers utformande och genomförande
- Bidrar till mer tid mellan personal och vårdtagare
- Bidrar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för den enskilde
- Bidrar till mindre behovsökning av nyrekrytering
- Bidrar till en bättre arbetsmiljö för personal inom vård och omsorg

Förslag:

- Fortsätta satsningar på digitalisering och välfärdsteknik.
- Betona vikten av området för ledningsgrupper såväl inom Vård och Omsorg som inom andra delar av kommunen samt uppmana till samverkan och implementering av framtagna projekt.
- Med hjälp av omvärldsbevakning se vilka digitala lösningar som finns att tillgå och som visat på goda resultat.
- Kartlägga behovet av digitala lösningar i Sala kommun och möjliggöra ett införande.

9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER

Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett, 14 antal remissinstanser. Fyra antal svar inkom under omgång två.

Totalt nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

10. KÄLLFÖRTECKNING

- Brottsförebyggande rådet (2018). *Brott mot äldre. Om utsatthet och otrygghet.*
- Guttormsson, U. (2020) *Självrapporterade alkoholvanor i >Sverige 2004 – 2019 CAN Rapport 1995.*
- Livsmedelsverket (2019). *Bra måltider i äldreomsorgen. Råd för ordinära och särskilda boenden – hemtjänst och äldreboenden.*
- Nordens välfärdscenter (2018). *En bättre plats att åldras på – Arbete för åldersvänliga städer i Norden.*
- Nordens välfärdscenter (2019). *Skapa åldersvänliga städer i Norden.* Från konferensen i Stockholm 15-16 oktober 2018.
- Regeringskansliet (2017). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.* Regeringens skrivelse 2017/18:280
- Socialdepartementet (2018). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.*
- Socialdepartementet (2021) *Från delar till helhet En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Delbetänkande av samsjuklighetsutredningen SOU 2031:93.*
- Socialdepartementet (2022a). *Nationell anhörigstrategi -inom hälso- och sjukvård och omsorg*
- Socialdepartementet (2024). *Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. SOU 2024:60.*
- Socialstyrelsen (2014). *Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg*
- Socialstyrelsen (2016) *Äldres behov av psykiatrisk vård och stöd.*
- Socialstyrelsen (2018). *Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Stöd för styrning och ledning.*
- Socialstyrelsen (2019). *Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2019.*
- Socialstyrelsen (2022). *Fallprevention – en kostnadseffektiv åtgärd? Hälsoekonomiska beräkningar av fallpreventiva åtgärder för äldre*
- Socialstyrelsen (2023). *Att förebygga och behandla undernäring Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst*
- Sveriges kommuner och landsting (2017) *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*
- World Health organization 2015. *World report on ageing and health (who.int)*

Elektroniska källor

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka): www.anhoriga.se

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Polisen: www.polisen.se

Vision e-hälsa | SKR

Länsgemensam överenskommelse om samverkan om vuxnas psykiska ohälsa
lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf
(regionvastmanland.se)

Ny Socialtjänstlag: [En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst - Regeringen.se](#)

Nära vård: [Omställning till Nära vård | SKR](#)

KSLU § 117 Äldreplan Sala kommun

INLEDNING

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade 2026-02-19, § 9, att godkänna Äldreplan för Sala kommun 2025-2035 samt att hemställa till kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Det finns en nu gällande Äldreplan Sala kommun 2022-2032, antagen av kommunfullmäktige 2021-11-28, § 138. Den föreslagna Äldreplanen ska ersätta nu gällande Äldreplan. Förslaget bör revideras till att gälla från åren 2026 - 2036.

Det uppmärksammades även att Social- och arbetsmarknadskontoret inte omnämndes, vilket nu har åtgärdats genom att det lagts till. Vidare har informationen om den öppna verksamheten på Jakobsbergsgården uppdaterats. Verksamheten är inte längre öppen två dagar i veckan utan biståndsbeslut, utan deltagande är numera endast möjligt med biståndsbeslut.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inte några negativa ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.2703 – Missiv från vård- och omsorgskontoret,

KS 2026.2704 – Äldreplan Sala kommun 2026-2036

KS 2026.425 – Protokollsutdrag från Äldre- och omsorgsnämnden, ÄON § 9 2026-02-19

KS 2026.2422 – Bilaga ÄON § 9 - Missiv från Vård- och omsorgskontoret

KS 2026.2423 – Bilaga ÄON § 9 - Äldreplan Sala kommun 2025-2035

KS 2026.2424 – Bilaga ÄON § 9 - Bilaga Remissvar Äldreplan

Vård- och omsorgschef Anneli L Sundin föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,

att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta *Äldreplan Sala kommun 2026-2036* i enlighet med bilaga 1,

att upphäva *Äldreplan Sala kommun 2022-2032*.

att uppdra till förvaltningen att se över det statistiska underlaget. Samt,

att återkoppla det till ledningsutskottet.

Camilla Runerås (S) och Anders Wigelsbo (C) yrkar bifall till ordförandes förslag.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

KSLU § 117 fortsättning

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta *Äldreplan Sala kommun 2026-2036* i enlighet med bilaga 1, samt

att upphäva *Äldreplan Sala kommun 2022-2032*.

Erik Hamrin (M) återkommer till kommunstyrelsens sammanträde.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Vård- och omsorgskontoret
Anneli L Sundin
Vård- och omsorgschef

MISSIV

Äldreplan Sala kommun

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade 2026-02-19, § 9, att godkänna Äldreplan för Sala kommun 2025-2035 samt att hemställa till kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Det finns en nu gällande Äldreplan Sala kommun 2022-2032, antagen av kommunfullmäktige 2021-11-28, § 138. Den föreslagna Äldreplanen ska ersätta nu gällande Äldreplan. Förslaget bör revideras till att gälla från åren 2026 - 2036.

Det uppmärksammades även att Social- och arbetsmarknadskontoret inte omnämndes, vilket nu har åtgärdats genom att det lagts till. Vidare har informationen om den öppna verksamheten på Jakobsbergsgården uppdaterats. Verksamheten är inte längre öppen två dagar i veckan utan biståndsbeslut, utan deltagande är numera endast möjligt med biståndsbeslut.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inte några negativa ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar, att anta *Äldreplan Sala kommun 2026-2036* i enlighet med bilaga 1, samt att upphäva *Äldreplan Sala kommun 2022-2032*.

Bilagor:

- 1 Äldreplan Sala kommun 2026-2036
- 2 Protokollsutdrag från Äldre- och omsorgsnämnden, § ÄON 9 2026-02-19
- 3 Missiv från Vård- och omsorgskontoret
- 4 Äldreplan Sala kommun 2025-2035
5. Bilaga Remissvar Äldreplan



CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☐ NEJ ☒

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☐ NEJ ☐

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☐ NEJ ☐

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☐

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☐ NEJ ☐

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om *"till det yttersta av sin förmåga"*? JA ☐ NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Horisontella principerna

(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☒ NEJ ☐

Kan beslutet utestänga någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☒ NEJ ☐

Äldreplan Sala kommun 2026–2036

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Metadata om dokumentet

Dokumentnamn Äldreplan Sala kommun 2026-2036		Dokumenttyp Handlingsplan	Omfattar VoO
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Vård – och omsorgschef	Publicering Ledningssystem	

Beslutad/datum 2026-08-31	Översyn bör göras 2026-08-31	Klassificering 1.3.1	Diarienummer KS 2026/528
Relation ---	Ersätter 2020/986	Författningssamling ---	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser	4
1.2 Demografi	4
1.3 Syfte	5
1.4 Genomförande	5
1.5 Framtagande av Äldreplanen	6
1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret	13
2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI	14
2.1 Vision och mål	14
2.2 Fokusområden	15
3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIVÄLDREOMSORG	16
3.1 Rekryteringsstrategi	16
3.2 Resursfördelning	17
3.3 Kompetensutveckling	18
3.4 Kvalitetsregister	19
4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET	21
4.1 Ett äldrevänligt Sala	21
4.2 Informativ verksamhet	22
4.3 Motiverande verksamhet	23
5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER	24
5.1 Fysisk aktivitet	24
5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg	25
5.3 Fallprevention	27
5.4 Kost och nutrition	28
5.5 Psyisk ohälsa och suicidprevention	30
5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol	32
5.7 Våld mot äldre	34
5.8 Ökad trygghet i samhället	34
5.9 Stöd till anhöriga	35
6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV	37
6.1 Nära till gemenskap	37
6.2 Måltidsmiljö	38
6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi	39
6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi	40
7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER	41
7.1 Särskilt boende	41
7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+ samt biståndsbedömt mellanboende	43
7.3 Ordinärt boende	45
8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK	46
9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER	47
10. KÄLLFÖRTECKNING	48
Elektroniska källor	49

1. INLEDNING

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att antalet och andelen äldre ökar. Ökningen kommer att ställa högre krav på samhället i form av förebyggande insatser. Det innebär en omställningsprocess för hela den kommunala verksamheten. Endast 25% av äldre över 80 år i Sala kommun hade under 2022 insatser i form av hemtjänst eller särskilt boende från Vård- och omsorgskontoret. Majoriteten äldre behöver därför även nås av andra delar av kommunens verksamheter.

Den demografiska utvecklingen är en utmaning för den kommunala välfärden såväl som den regionalt drivna hälso- och sjukvården. Därför behövs en plan för Sala kommuns äldre, som kan fungera som vägledning och styrning för kommunens arbete framåt.

För att planen ska få bred täckning sett till olika behov krävs samverkan och samarbeten inom kommunens verksamheter samt mellan kommunal verksamhet och externa aktörer som företag och civilsamhället.

1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser

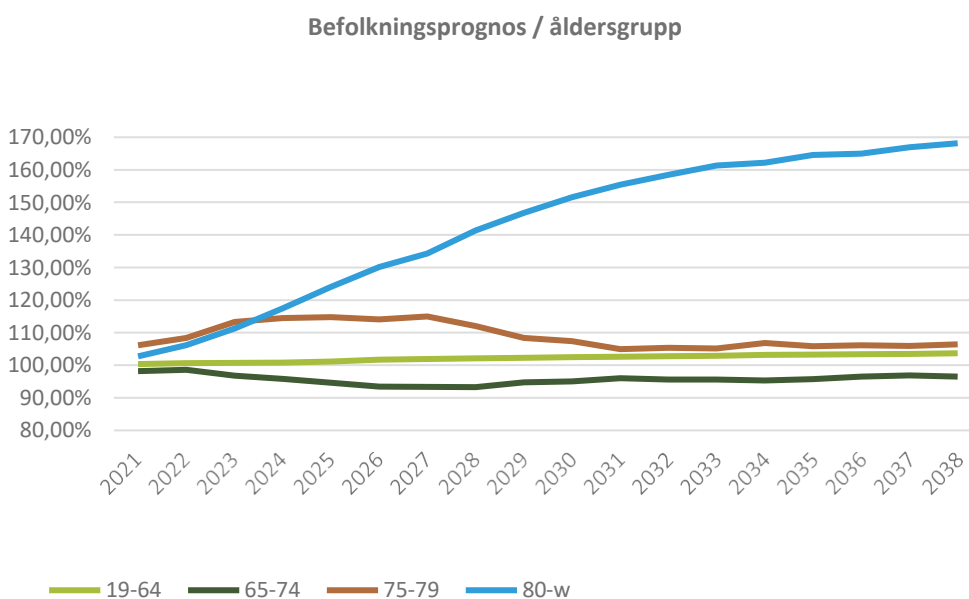
I Äldreplanen avser begreppet "äldre" personer med en uppnådd levnadsålder om 65 år eller mer. Ytterligare indelning av åldersgruppen "äldre" kan förekomma och avser då:

Åldersklass 1: 65–74 år

Åldersklass 2: 75–79 år

Åldersklass 3: 80+ år

1.2 Demografi



Källa: SCBs befolkningsprognos

SCB:s befolkningsprognos för Sala kommun förutspår en befolkningsökning på ca 7,8 % mellan åren 2020 (då den första versionen av Äldreplanen togs fram) och 2035. 2020 års befolkning var ca 23,000 invånare och den beräknas 2035 bestå av ca 25,000 personer i alla åldrar.

Åldersgruppen äldre står med klar majoritet för den största procentuella befolkningsökningen. Åldersklass 1 (65–74 år) beräknas minska med 133 personer från 2020 till 2035 och beräknas då utgöras av ca 2934 personer. Åldersklass 2 (75–79 år) beräknas öka med ca 73 personer under samma period.

Åldersklass 3 (80+ år) beräknas som grafen ovan visar att öka och det finns ingen indikation på att ökningen stannar upp inom de närmaste 15 åren. 2020 var antalet äldre inom åldersklass 3 1506 personer och gruppen förväntas 2035 bestå av ca 2478 personer, vilket innebär en ökning med 64 %.

Åldersgruppen 20–64 år, den åldersgrupp som majoriteten av de yrkesverksamma invånarna tillhör, står i förhållande till de äldre för en mindre ökning. 2020 var ca 12,317 av Sala kommuns befolkning i åldern 20–64 år, och beräknas öka med 886 personer tills år 2035.

Totalt sett beräknas en ökning av åldersgruppen äldre med ca 912 invånare till 2035 där de äldre med minst stödbehov (åldersklass 1) står för en minskning och de äldre med störst stödbehov (åldersklass 3) står för en stor ökning.

1.3 Syfte

Syftet med Äldreplanen är att skapa en långsiktig handlingsberedskap för att möta de äldres behov i Sala kommun. Den omfattar äldres behov i stort som bostäder, fritid, tillgänglighet och förebyggande insatser. Den innehåller behov av insatser från socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. En stor del av den kommunala verksamheten så väl som aktörer utanför kommunens interna verksamhet samt civilsamhället inkluderas i Äldreplanen för att kunna uppnå syftet.

Vision och delmål vägleder arbetet med planen och utgör mål för insatser och åtgärder. De är en grund för planering av kommande arbete under Äldreplanens giltighetstid.

Äldreplanen är ett instrument för att styra, förändra och förbättra insatserna till äldre och beskriver hur kommuninvånarna 65 år och äldre ska kunna leva ett gott liv.

1.4 Genomförande

Äldreplanen är framtagen av Vård- och omsorgskontoret men en stor del av den kommunala verksamheten och andra organisationer omfattas av de åtgärder och insatser som föreslås. Det innebär att genomförandet av de förslag som presenteras inte bara sker inom Vård- och omsorgskontoret. Ansvar för genomförandet av utvecklingsinsatser ligger på respektive kontor. I de fall där civilsamhälle eller övriga externa aktörer inkluderas i förslagen ligger huvudansvaret för utveckling av insatser på kommunens verksamheter.

Äldreplanen gäller under en 10-årsperiod och bör granskas och revideras vid avgörande förändring av förutsättningar alternativt var tredje år.

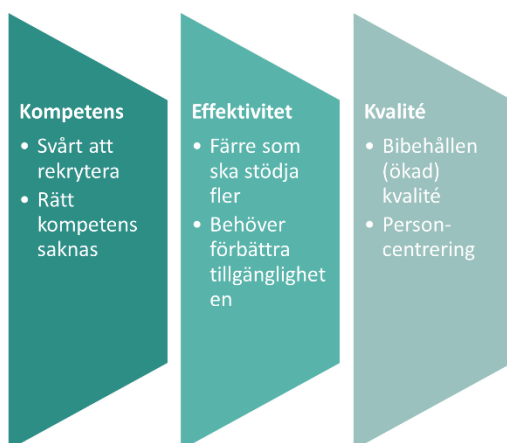
Ansvarvaret ligger hos Vård- och omsorgskontoret tillsammans med övriga kommunala verksamheter.

1.5 Framtagande av Äldreplanen

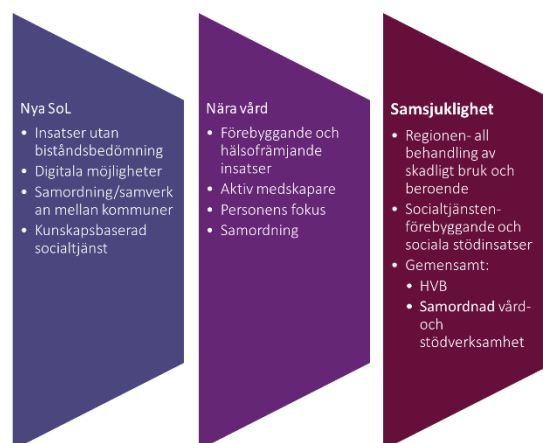
I januari 2020 inleddes ett arbete för att ta fram en Äldreplan för perioden 2020–2030. Projektledare tillsattes för att leda arbetet samt samordna kommunala organisationer, kommunala verksamheter, frivilligorganisationer, externa aktörer, medborgarsynpunkter, fokusgrupper med flera. Grunden i Äldreplanen är en kartläggning av var Sala kommun står idag, vad olika prognoser visar för framtid och hur Sala kommun på bästa sätt bör arbeta framåt. Sala kommuns Äldreplan omfattar insatser som berör och gynnar samtliga kommuninvånare i åldersgruppen äldre. En mindre revidering av planen gjordes 2023.

Under 2024 fattade Äldre- och omsorgsnämnden beslut om att göra en revidering av Äldreplanen för en giltighetstid 2025 – 2035. Giltighetstiden är nu framflyttad till 2026–2036. Revideringen är mer omfattande och inbegriper den nationella omställningen till en Nära vård, tar höjd för ny Socialtjänstlag (SoL) som trädde i kraft 2025, samt samsjuklighetsutredningen, som är verktyg för att möta de utmaningar som vi står inför och som även är centrala i Äldreplanen.

Utmaningar



Verktyg



Fokusområdena *Riktade och rehabiliterande insatser* och *Förebyggande arbete* har sammanfogats till att bli ett nytt fokusområde: *Förebyggande, främjande och tidiga insatser*. Avsnitt om suicidprevention samt riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol har lagts till i Äldreplanen.

I denna version har även personer med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning lyfts fram mer tydligt, då medellivslängden ökar för denna grupp som har särskilda behov och som behöver tillgodoses även som äldre.

MEDBORGARDIALOG OCH FÖRANKRING

Under arbetet med Äldreplanen genomfördes medborgardialoger i olika format. Syftet var att lyssna in vad Sala kommuns medborgare själva anser är viktigt inför framtiden och vad de anser krävs för att skapa ett gott, friskare och hållbart åldrande i Sala kommun.

Under 2024 genomfördes kompletterande dialog med representanter från pensionärsföreningar och demensföreningen i Sala samt med andra aktörer från civilsamhället som Svenska kyrkan och Röda Korset.

De synpunkter som redovisas nedan utgör svar från de enkäter som besvarats av medlemmar inom PRO under 2020.

Citat 1

”Det vore önskvärt med större tillgång på fler olika boendeformer; servicehus, kollektivboende och vanliga äldreboenden.”

Citat 2

”Bygg fler bostäder för äldre som är anpassade med hiss och fungerande uppkopplingsmöjligheter.”

Citat 3

”Jag vill kunna förstå och prata med den personal som hjälper mig!!”

-Citat 4

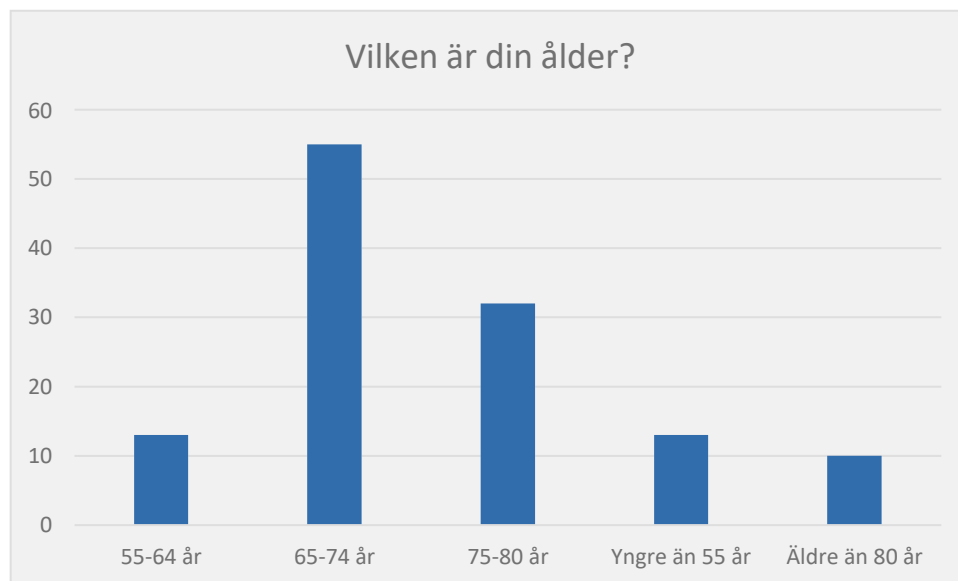
”Låt småbussar åka runt på minde vägar så att jag kan få komma i väg till närmaste affär eller in till stan.”

-Citat 5

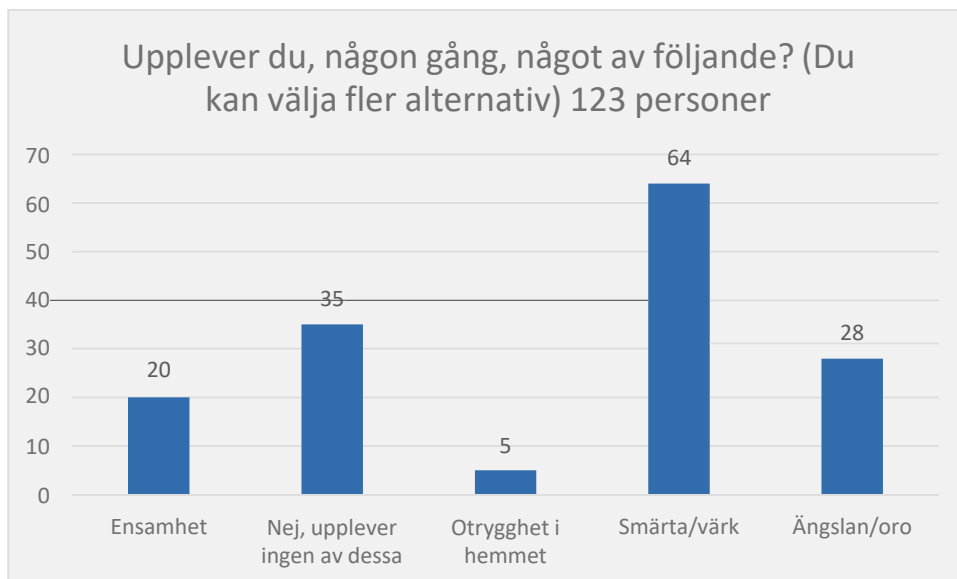
”Jag vill att det ska finnas fler träffpunkter dit jag kan gå för att t.ex. fika, äta, spela kort eller bara prata.”

Under oktober månad, år 2020, genomfördes en bredare enkätundersökning digitalt och i pappersform (Bilaga 1) för att fånga in fler synpunkter och förbättringsförslag från kommuninvånarna. Enkäten som publicerades på Sala kommuns hemsida riktade sig till följande åldersgrupper: yngre än 55, 55–64, 65–74, 75–80 samt äldre än 80 år. Totalt 124 svar inkom. Nedan redovisas en kort sammanfattning.

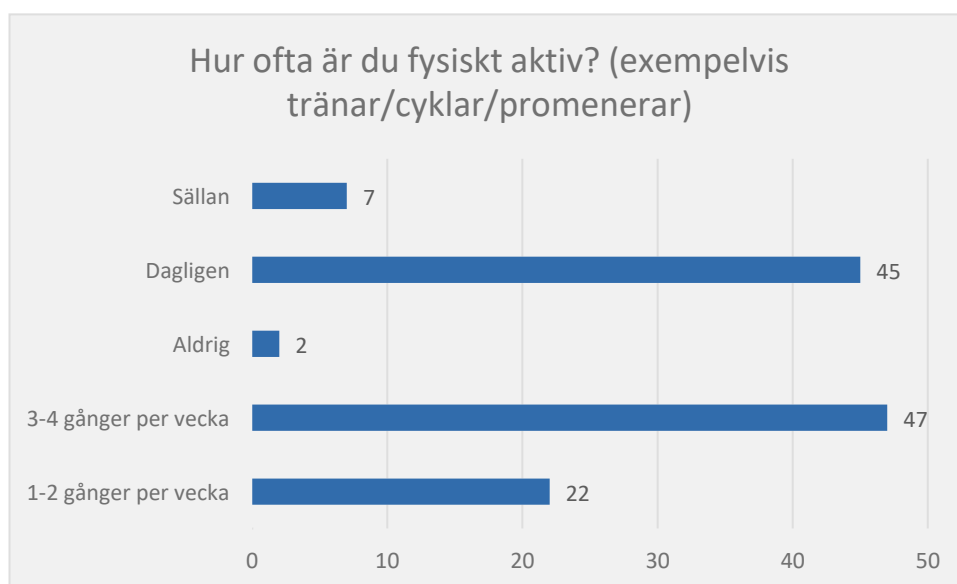
Fråga 1: Vilken är din ålder?



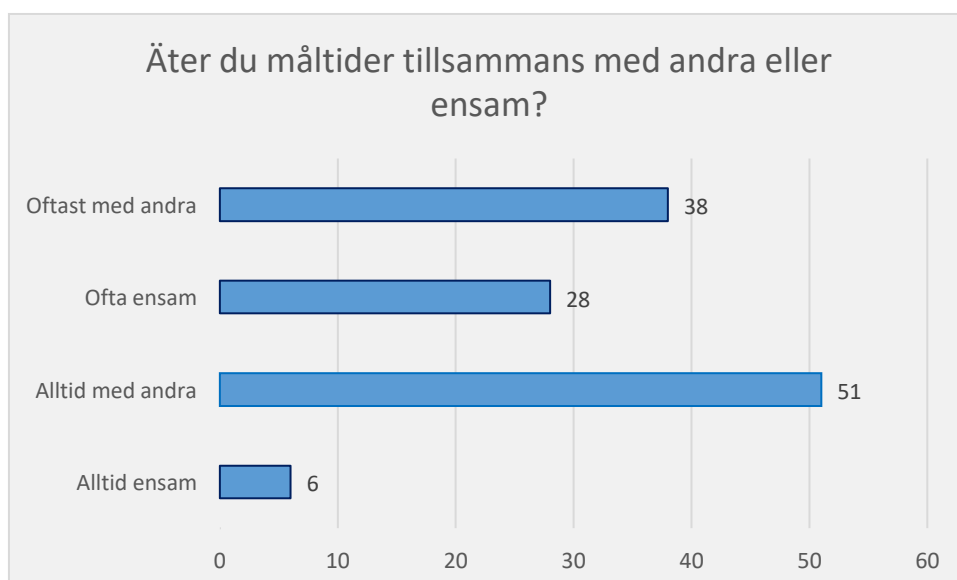
Fråga 2: Upplever du: otrygghet, ängslan/oro, ensamhet, smärta/värk?



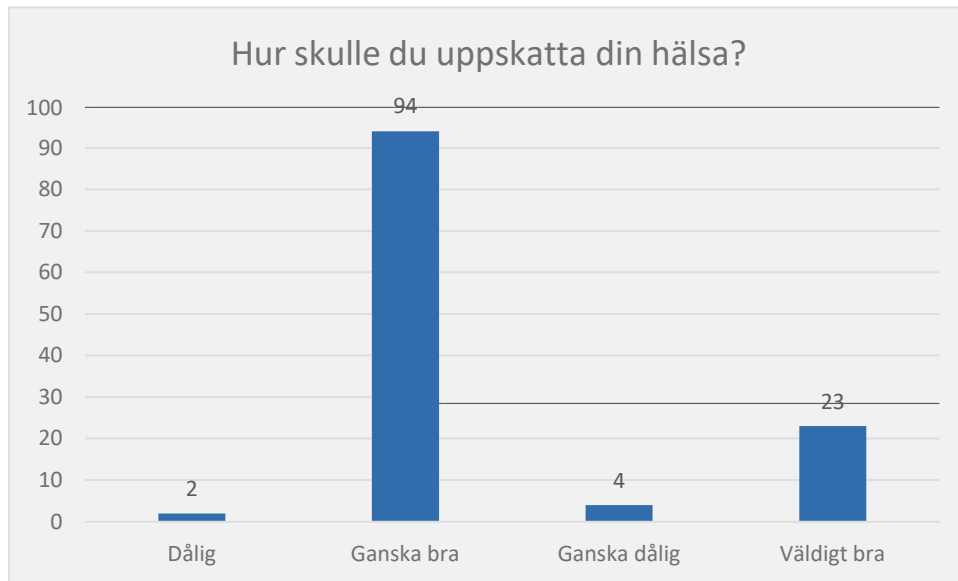
Fråga 3: Är du fysiskt aktiv?



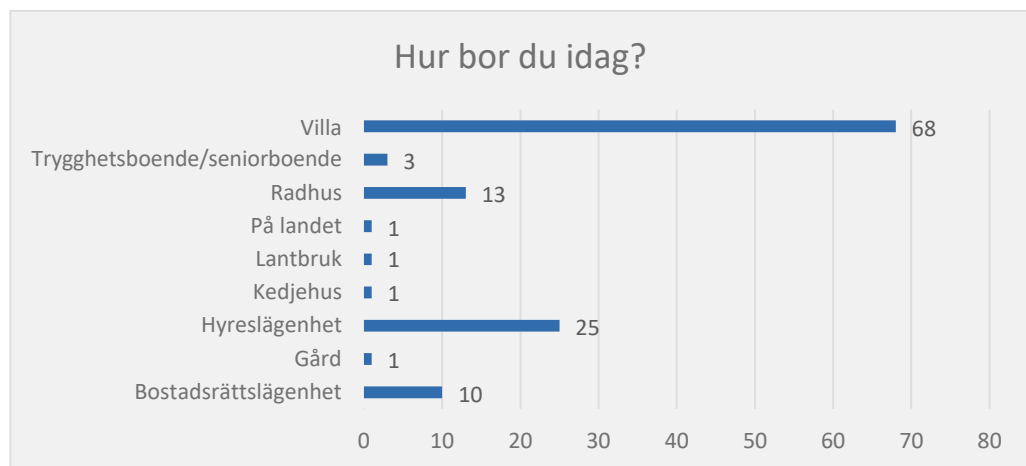
Fråga 4: Äter du tillsammans med andra eller ensam?



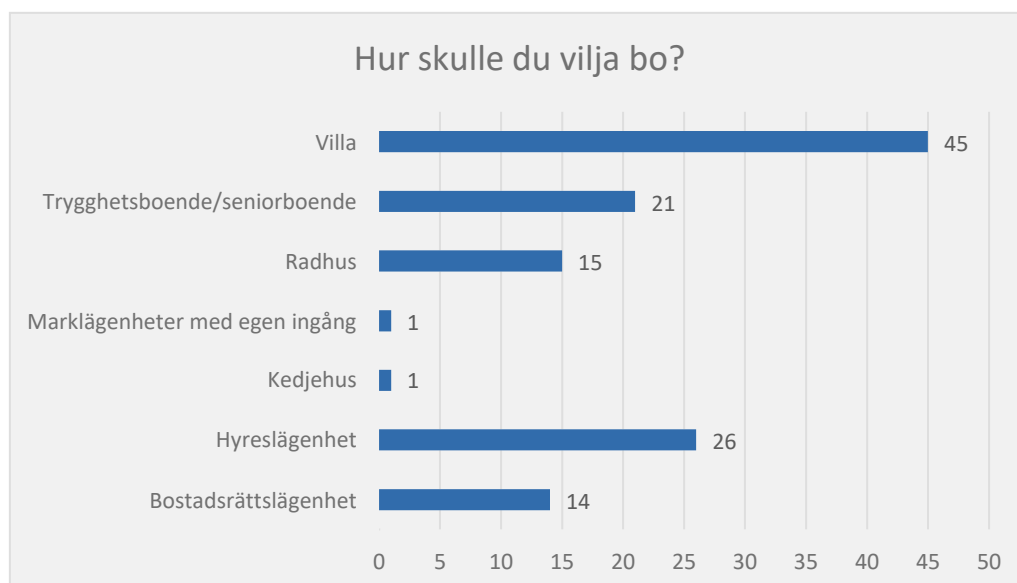
Fråga 5: Är du frisk?



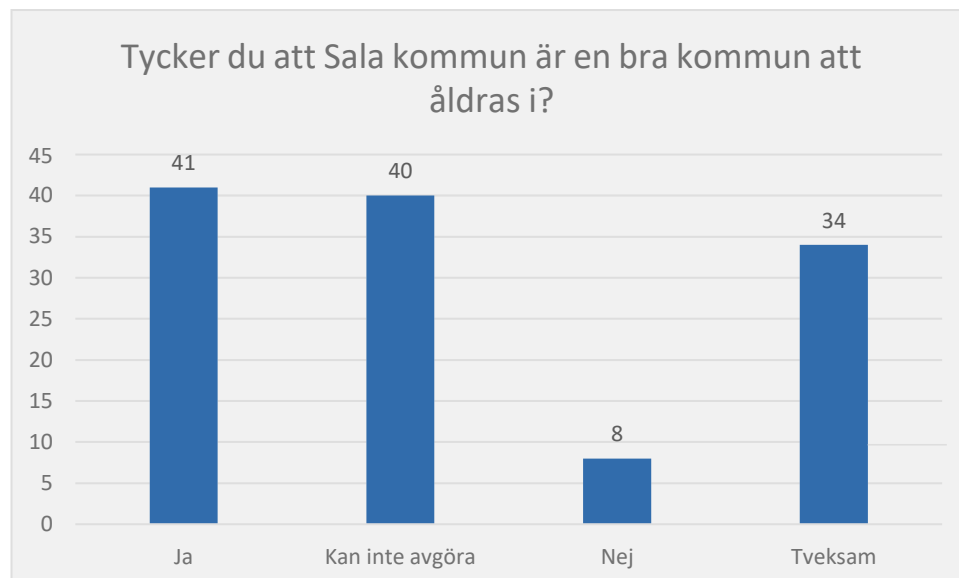
Fråga 6: Boendeform (Nuvarande).



Fråga 7: Boendeform (Önskemål).



Fråga 8: Är Sala en bra kommun att åldras i?



Fråga 9. Vad behöver utvecklas?

(Nedan redovisas antal svar per kategori av totalen som svarat, 123kommentarer)

• Äldreomsorg	58/123
• Bostäder	55/123
• Evenemang, aktiviteter och utbildningar	47/123
• Kollektivtrafik och vägar	32/123
• Möjlighet till träffpunkter/mötesplatser	30/123
• Möjligheter till gemensamma måltidsmiljöer	30/123
• Möjlighet till arbete/sysselsättning för äldre	29/123
• Tillgänglighet till byggnader/utemiljöer	20/123
• Information	16/123
• Kan inte avgöra	9 / 123

Övrigt:

Stödgrupp för personer/närstående i kunskap om demens. Friskvårdskontroller för äldre.

Uppsökande verksamhet för personer över 80 år.

Allas lika värde borde värdesättas högre.

Viktigt med kunskap och bemötande från personal. Hjälp med matlagning i hemmet och inköp av mat. Samma personal (Kontinuitet).

1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret

Enligt Socialtjänstlagens (SoL) mål ska alla äldre kunna bo kvar så länge som möjligt i sitt ordinära boende och det är en utgångspunkt för de riktlinjer för biståndsbedömning av insatser som är beslutade för Vård- och omsorgskontoret. Insatserna ska stödja till självständighet, trygghet och välmående. Det medför stora krav på verksamheterna att möta individen utifrån den enskildes situation, finna vägar för samarbete, nyttja varandras kunskaper och erfarenheter samt att alltid sätta den enskilde individens behov i centrum. Den lokala målbilden är i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserade strategier och är grundläggande i arbetet med Äldreplanen.

2.FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI

För att strukturera arbetet med att ta fram en plan för Sala kommuns äldre togs en modell fram där vision, mål och fokusområden tillsammans leder arbetet framåt. Att nå visionen utgör syftet med Äldreplanen. Om målen uppnås möjliggörs visionen. Fokusområden syftar till att möjliggöra måluppfyllelse genom insatser som sker inom dem.

2.1 Vision och mål

Vision och mål bygger på lokala mål, nationella riktlinjer och omvärldsanalyser.

Vision

Visionen bygger på Folkhälsomyndighetens arbete kring äldre samt råd och rekommendationer från såväl Socialdepartementet¹ som Socialstyrelsen.² Visionen är förenlig med de lokala politiska målen för Vård- och omsorgskontoret i Sala kommun.

De demografiska förutsättningarna kommer att innebära att det om några år inte finns personal så det räcker för att täcka upp det ökande behovet. För att möta det krävs flera insatser. Kvarboende i ordinärt boende behöver möjliggöras i högre utsträckning, äldreomsorgens arbete måste effektiviseras och utvecklas och äldre måste få förutsättningar att i så hög utsträckning som möjligt bevara sin självständighet. Förebyggande, främjande och tidiga insatser samt större fokus på det friska måste till för att det ska bli verklighet. Med grund i det formulerades följande vision för Sala kommuns Äldreplan.

Ett hälsosamt åldrande

Grundläggande mål

För att möjliggöra visionen sattes även två grundläggande mål upp. De insatser och det arbete som ryms inom Äldreplanen ska utformas så att de bidrar till att målen uppfylls.

Målen togs fram med bakgrund i visionen. Folkhälsomyndigheten lyfter fram WHO:s definition av Ett hälsosamt åldrande: Hälsosamt åldrande är processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan som möjliggör välbefinnande i äldre ålder.³

Definitionen utgör en grund för att ta fram de grundläggande målen.

Ökad självständighet

”... processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan...”⁴

Ett hälsosamt åldrande fokuserar grundläggande på utvecklingen och upprätthållandet av den funktionella förmågan och ger möjlighet till självständighet. Ett hälsosamt åldrande är den process som leder till självständighet vilket i sin tur möjliggör ett välbefinnande.

¹ Socialdepartementet 2018

² Socialstyrelsen 2019

³ World report on ageing and health. WHO, 2015.

⁴ World report on ageing and health. WHO, 2015.

Med ökad självständighet som grundläggande mål finns möjligheten dels till ett hälsosamt åldrande, dels till lösningen på de utmaningar den framtida demografin innebär.

Ökat välbefinnande

”Hälsosamt åldrande... möjliggör välbefinnande i äldre ålder.”⁵ Att möjliggöra välbefinnande är inte detsamma som att skapa det. Äldreplanens insatser och arbete kan inte skapa välbefinnande, men däremot kan äldre ges möjligheter till det. Förutsättningarna måste finnas för att det ska vara möjligt. Äldreplanen har som grundläggande mål att bidra till att skapa förutsättningar

2.2 Fokusområden

Fokusområden är områden som bidrar till att de grundläggande målen uppnås. Områdena togs fram i samråd med fokusgrupper och ledningsgrupper med stöd av Socialdepartementets skrivelse och Socialstyrelsens lägesrapport och riktlinjer. Områdena anses ha avgörande effekter för ett hälsosamt åldrande och inom respektive område kommer konkreta utvecklingsinsatser att lyftas, med syfte att uppnå de grundläggande målen. Syftet med fokusområdena är att skapa en struktur för inom vilka områden insatser bör arbetas fram. En del insatser och fokusområden hör samman och kan gå in i varandra. Fokusområden är:

- Kvalitativ och resurseffektiv äldreomsorg
- Tillgänglighet och delaktighet
- Förebyggande, främjande och tidiga insatser
- Socialt och meningsfullt liv
- Attraktiva och varierade boendeformer
- Digitalisering och välfärdsteknik

⁵ World report on ageing and health. WHO, 2015.

3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIV ÄLDREOMSORG

3.1 Rekryteringsstrategi

Socialdepartementet gör bedömningen att tillgången på vård- och omsorgspersonal kommer att ligga kvar runt dagens nivå⁶, behovet av personal kommer dock, på grund av den demografiska utvecklingen, att öka markant. Redan idag upplever många verksamheter inom äldreomsorgen i Sala kommun att rekryteringsprocessen är en utmaning där det är svårt att få tag i tillräckligt med personal med rätt kompetens för verksamhetens behov.

Utmaningen framåt ligger dels i att rekrytera nyanställda, dels i att ta vara på den personal som redan är verksam inom Vård- och omsorgskontoret. I Äldreplanen delas utmaningarna upp i *rekryteringsstrategi* (att rekrytera nya anställda att arbeta inom vård och omsorg) och *resursfördelning* (att behålla den personal som redan är verksam och att få dem räcka till mer).

SKR har i sin rekryteringsrapport för 2018 tagit fram förslag för att möta de utmaningar som väntar kring rekrytering inom välfärden.⁷ De lägger fram niorekryteringsstrategier.⁸



Några av dem handlar om att effektivisera och ta vara på de resurser som finns, och några fokuserar på hur nyrekryteringen bör fokuseras för att lyckas möta utmaningarna på bästa sätt. Strategierna, i kombination med lokala åtgärder, är en god utgångspunkt för rekryteringsarbetet framåt i Sala kommun och efter anpassning till lokala förutsättningar kan Sala rusta sig väl inför framtidens ökade behov.

⁶ Socialdepartementet 2018:14

⁷ SKL 2017 *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*

⁸ SKL 2018:33

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.⁹

- Möjligheten till utbildning i hemkommun, som finns i Sala
- Marknadsföring av yrken inom vård och omsorg
- Insatser för att göra yrken inom vård och omsorg mer attraktiva
- Insatser för att bredda rekryteringen, locka fler män till vården för att öka mångfalden och minska den ojämna könsfördelningen
- Insatser för att bredda rekryteringen, arbeta i samråd med övriga organisationer för att ta vara på kompetensen hos nyanlända
- Insatser för att bredda rekryteringen, fördela kompetensen mer effektivt för att skapa nya jobb med andra behovskrav på t.ex. utbildning

3.2 Resursfördelning

Den andra delen av rekryteringsutmaningen handlar om resursfördelning och resurseffektivitet. Effektivisering av resurser går att göra på flera områden. De strategier som visat goda resultat kring resurseffektivisering kan sammanfattas i följande punkter:¹⁰

- Ökad sysselsättningsgrad – om deltidsanställda ges möjlighet och motivation att öka sin sysselsättningsgrad behövs färre antal nyanställda. 2018 påbörjades en pilot om rätten till heltid i Sala kommun inom funktionsnedsättningsområdet och 2021 infördes det inom resten av Vård- och omsorgskontoret. Sen dess erbjuds alla heltidsarbete inom kontoret.
- Öka möjligheterna till karriärsutveckling – att utveckla sin karriär handlar om så mycket mer än att bli chef. Att öka möjligheterna för nya ansvarsområden, nya spetskompetenser eller mer ansvarstygda arbetsuppgifter, bidrar till personlig utveckling och gör yrket mer attraktivt och mer stimulerande.
- Underlätta god löneutveckling – när konkurrensen om arbetskraften är hård måste arbetsgivare erbjuda konkurrenskraftiga löner för att locka nya anställda, men också ha en väl strukturerad löneutveckling där prestationer, engagemang och lojalitet belönas för att motivera personalen att fortsätta sitt jobb på arbetsplatsen.
- Skapa engagemang – engagerade medarbetare är mindre sjuka, mer positiva till sitt yrke och sin arbetsplats och mer angelägna om att jobba heltid. Dessutom bidrar det till att anställda blir ambassadörer för sitt yrke och sin arbetsplats, vilket i sin tur kan locka fler att arbeta inom vård och omsorg.
- Effektivisera verksamheterna – såväl verksamhetsstrategiska insatser som digitalisering och teknik bidrar till att arbete effektiviseras och möjliggör för personalen att bidra i högre utsträckning i sitt dagliga arbete.

⁹ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

¹⁰ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

Utvecklingsmöjligheter

- Möjliggör att frisätta resurser för att öka förutsättningarna för resurseffektivisering på lång sikt

3.3 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling är en viktig del i att motivera personal att fortsätta arbeta inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret samt att förse verksamheterna med en bred kompetens och hög kvalitet. Idag sker en stor del av baspersonalens kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum.

Kompetensutveckling kan se ut på olika sätt:

- Föreläsningar om för yrket och/eller inom verksamheten relevanta ämnen
- Kurser inom yrkes- eller verksamhetsområdet
- Vidareutbildningar så som specialistutbildningar
- Internutbildningar om för yrket och/eller verksamheten relevanta ämnen
- Utökade ansvarsområden inom sin yrkesroll

Kompetensutveckling inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret är mer strukturerad sen 2020 då ESF-projektet Kompetenscentrum lade grunden för en digital lärandeplattform för kontoret. Efter projektets slut tillsattes en funktion, kallad kompetenssamordnare, för kontoren och som ansvarar för förvaltning och utveckling av Kompetenscentrum genom att omvärldsbevaka, samordna, ta fram och genomföra webbaserade och fysiska utbildningar samt riktade kompetensutvecklingsinsatser för chefer och personal.

Kompetenscentrum arbetar för lärande arbetsplatser inom Vård- och Omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret där medarbetare ges förutsättningar att utveckla en reflekterande och lösningsinriktad kompetens. För att främja ett gemensamt lärande på arbetsplatsen, ett så kallat *arbetsplatslärande*, behövs en struktur som gör det möjligt. Det handlar om att använda verktyg och hitta former för att dela kunskap och implementera den för att sedan följa upp, lära och utveckla. Exempel på verktyg som tagits fram inom kontoren är Behovsanalys- och handlingsplan för kontinuerlig kompetensutveckling och Kompetensutvecklingsmodell för undersköterska, vårdbiträde, stödassistent, stödpedagog och boendestödare.

Den digitala plattformen innehåller en utbildningskatalog med ett åttiotal webbaserade utbildningar samt verktyg för chefer och medarbetare. Kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret Kompetenscentrum bygger på evidensbaserad kunskap och har ett pedagogiskt upplägg som främjar att kunskap blir till kompetens, som sedan omsätts i praktik och leder till stöd av god kvalitet för den enskilde.

Utvecklingsmöjligheter

Kompetensutveckling spelar stor roll för arbetsmiljö, personlig utveckling och karriärsutveckling. Kommunen bör möjliggöra kompetensutveckling på bred front. Så väl vikarier som tillsvidareanställda måste få förutsättningar att kompetensutvecklas och utbildas och kommunen bör ha ett långsiktigt perspektiv snarare än att se till direkta kostnader.

Förslag:

- Fortsätta arbeta utifrån ett arbetsplatslärande och ta vara på befintlig kompetens inom verksamheterna och möjliggörspridning av den kunskapen.
- Uppmuntra till vidareutbildning på olika nivåer, gör det mer attraktivt att till exempel som vårdbiträde utbildas sig till undersköterska.
- Vidareutveckla arbetet med internutbildningar om exempelvis rehabilitering, demensvård, palliativ vård, delegerade hälso- och sjukvårdsuppgifter, dokumentation, värdegrundsarbete och arbetsmiljöarbete.

3.4 Kvalitetsregister

Nationella kvalitetsregister används inom hälso- och sjukvården och innehåller individbaserade uppgifter om problem, diagnos, behandling och resultat för olika sjukdomstillstånd. Syftet med insamling av uppgifter till kvalitetsregister är dels kvalitetssäkring av vårdåtgärder, dels underlag till forskning inom området.

Nationellt pågår satsningar för utveckling av automatiserad digital överföring från primärdokumentation i journal till de nationella registren.¹¹

Vård- och omsorgskontoret är idag anslutet till fyra nationella kvalitetsregister vilka används i varierande utsträckning inom den kommunala hälso- och sjukvården. *Senior Alert*, *Svenskt register för beteendemässiga och psykiskasymptom vid demens (BPSD-registret)*, *Svenska Demensregistret (SveDem)* och *Svenska Palliativregistret*.¹²

Utöver de nationella kvalitetsregister som nämns ovan deltar Vård- och omsorgskontoret även i nationella mätningar som Svenska HALT¹³ och regionala kvalitetsregister (Region Västmanland) avseende basala hygienrutiner och klädregler samt mätning av vårdrelaterade infektioner i samverkan med Smittskyddsenheten och Vårdhygien, Region Västmanland.

Vård och omsorg har ett väletablerat och strukturerat arbete med inrapportering till kvalitetsregister (Senior alert, Palliativregistret, SweDem) inom särskilt boende och korttidsboende för äldre. Arbetet med breddinförande och implementering av BPSD pågår.

¹¹ <https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85rsrapport+Nationella+kvalitetsregister+2020-2023.pdf>

¹² Socialdepartementet 2018: 28

¹³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/vardhygien-och-vardrelaterade-infektioner/svenska-halt/>

Inom verksamhetsområde Hemtjänst och Hemsjukvård arbetas det främst med SveDem och Palliativregistret. Riskbedömningar (fall, nutrition, trycksår, munhälsa och blåsdysfunktion) och skattningar av beteendemässiga och psykiska symtom vid demens görs vid behov, men inget strukturerat övergripande arbetssätt finns i dagsläget. Det samma gäller för funktionsnedsättningsområdet och då framför allt för de som omfattas av LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade).

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun får effekter av inrapportering på individnivå, framför allt via Senior Alert som idag används som verktyg för riskbedömning. Ett fortsatt arbete med utveckling av arbetssätt kring nationella kvalitetsregister och analyser av inrapporterade uppgifter bör göras. Genom god täckningsgrad ges kommunen möjlighet att följa utvecklingen inom äldreomsorgen. Dels utifrån kvalitet, dels utifrån de behov och de utmaningar som äldreomsorgen står inför med en äldre population.

Utmaningen för verksamheterna är den dubbeldokumentation som idag behöver göras för varje kvalitetsregister. Genom en automatiserad överföring från primärdokumentation möjliggörs en högre täckningsgrad och därmed ett mer tillförlitligt material i kvalitetsregister.

- Möjliggöra samverkan inom Vård- och Omsorgskontorets verksamheter för utbyte av kunskap, erfarenhet och arbetssätt samt analys av data från nationella kvalitetsregister.
- Implementera Senior Alert i hemtjänsten och inom funktionsnedsättningsområdet.
- Samverka med Region Västmanland och förvaltning för sammanhållen journal för att möjliggöra automatiserad överföring av uppgifter från primär journal till kvalitetsregister.
- Se över möjlighet att ansluta Sala kommun till ytterligare kvalitetsregister som till exempel Rikssår.
- Möjliggöra kompetensutveckling inom kvalitetsregister för chefer och omvårdnadspersonal inom Vård- och omsorgskontoret.

4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Äldreplanens innehåll behöver vara tillgängligt för medborgarna. Information om insatser och åtgärder behöver nå målgruppen för att delaktighet ska kunna uppnås. Deltagande i Äldreplanens insatser är avgörande för att de ska bidra till måluppfyllelse. Ett engagerat motivationsarbete kan behövas.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser är även en viktig del i förslaget till ny Socialtjänstlag. Delaktighet i stöd och vård behandlas i kapitel 5.

4.1 Ett äldrevänligt Sala

För att göra Sala kommun äldrevänlig krävs först och främst samverkan inom kommunen. Samhällsbyggnadskontoret har ett stort ansvar, likaså Vård- och omsorgskontoret, Social-och arbetsmarknadskontoret, Kultur- och fritidskontoret samt Tekniska kontoret. Grundtanken med en äldrevänlig stad eller kommun är att utveckla och planera samhällen med hänsyn till en växande äldre befolkning. Områden som bostäder, offentliga miljöer, gator och vägar, kollektivtrafik, äldreomsorg, möjlighet till gemenskap och hälsofrämjande verksamheter är exempel på vad som bidrar till en äldrevänlig stad eller kommun. Det är i linje med Äldreplanens mål.

God samverkan är centralt. För att skapa ett äldrevänligt samhälle behöver samhällets delar samarbeta emot gemensamma mål och äldres önskemål behöver uppmärksammas och ingå i stadsplaneringen.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa samverkan krävs ofta en driven person eller grupp med syfte att upprätta och bibehålla samverkan genom olika diskussionsforum. Kommunikationsvägen är ofta lång i kommunen från den som uppmärksammar ett behov till den som kan tillgodose behovet.

Förslag:

- Åtgärder bör fokusera på hur samverkan mellan kommunens verksamheter, externa aktörer och civilsamhället kan stärkas.

4.2 Informativ verksamhet

Socialstyrelsen belyser i sin lägesrapport från 2019 vikten av tillgänglig vård och omsorg. Det ska vara lätt att få kännedom om, kontakt med och att använda de tjänster som vård- och omsorgsverksamheterna erbjuder.¹⁴ Detsamma gäller även för verksamheter, insatser och tjänster som tillsammans bidrar till ökad självständighet och ökat välmående utanför vård och omsorg.

Informationsspridning är en viktig del i det. Den enskilde behöver få kännedom om vilket stöd och vilka verksamheter som finns; kontaktvägar; och hur man tar del av eller använder tjänster. Idag är Salakommuns främsta kommunikationsväg med medborgare hemsidan www.sala.se. Det är en bra plattform för att samla och förmedla information, men många äldre har begränsad möjlighet att ta del av innehållet på en hemsida.

Kommunikationsenheten är ett stöd för kommunens verksamheter i att formulera och nå ut med information riktad till olika målgrupper. Kommunikationsenheten kan även presentera information i andra format än det digitala, t.ex. i form av broschyrer och andra trycksaker. Kultur- och fritidskontoret samlar idag på ett bra sätt information om sitt aktivitetsutbud, som bland annat riktar sig till äldre, i en annonsdel i Sala Allehanda och Salabladet där även föreningar kan annonsera sina aktiviteter.

Utvecklingsmöjligheter

Om äldre inte får kännedom om vilket stöd man kan få av kommunen och det utbud som finns eller vad civilsamhället kan erbjuda används det inte i full utsträckning och kan inte bidra till något resultat gällande till exempel förbättrad hälsa eller meningsfull fritid.

Förslag:

- Arbetet med tillgänglighet och informationsspridning behöver fortskrida och utvecklas. Kommunikationsenheten är en viktig stödfunktion och bör bland annat se över tillgängligheten i den information som riktar sig till äldre på www.sala.se.
- Utred möjligheten till spridning av tryckt information, t.ex. på anslagstavlor runt om i kommunen, vid mötesplatser som t.ex. mataffärer, vid bygdegårdar, sopstationer eller liknande.
- Samverkan med civilsamhället för informationsspridning bör utökas. Exempelvis genom att tjänstepersoner deltar vid soppluncher som Svenska kyrkan anordnar och informerar om sin verksamhet eller sina insatser.
- Utred möjligheten att tillsammans med civilsamhället ta fram trycksaker om aktivitets- och stödutbud som finns som t.ex. kan spridas av hemtjänsten (och därmed även nå de som är isolerade i hemmet), i väntrum på vårdcentraler, på bibliotek eller liknande.

¹⁴ Socialstyrelsen 2019:96

- Behov finns av att kunna stötta äldre i det digitala samhället. Exempelvis genomförs digitala utbildningar på Sala stadsbibliotek i Kultur- och fritidskontorets regi och man kan även få praktisk hjälp med sin smartphone. Andra kommuner som Hallstahammar erbjuder även teknisk support i hemmet med datorer och digitala kanaler inom TV. Utred om det kan vara aktuellt i Sala.
- Inrätta ett förebyggandeteam för äldre. Teamet informerar om möjliga insatser, lotsar till rätt kontakt och har möjlighet att besluta om trygghetslarm och serviceinsatser genom förenklad handläggning. Förebyggandeteam för äldre kan även arbeta uppsökande för att informera specifika åldersgrupper om vilka insatser och stöd som finns. Möjlighet till samtal och rådgivning. Teamet kan bestå av bland annat beteendevetare, arbetsterapeut och socionom. Se behov av och möjligheter till samverkan mellan olika kontor i utformandet av förebyggandeteamet och synka om möjligt med andra förebyggande insatser i kommunal regi. Förebyggandeteamet kan även underlätta för anhöriga och den äldre som vårdas i kontakten med myndighetsutövningen inom individ- och familjeomsorgen (IFO).

4.3 Motiverande verksamhet

Det finns olika typer av motiverande arbete. Motiverande verksamhet i form av hembesök kan utformas på olika sätt; som kommunala insatser eller genomföras av civilsamhället. I Sala kommun finns olika stödfunktioner inom civilsamhället som exempelvis Svenska kyrkans möjlighet till samtal med diakoner eller samtalsstöd genom Talk2me¹⁵ som drivs av Västerås stadsmission. Studieförbundet vuxenskolan genomför samtalsgrupper för seniorer om existentiell hälsa. På Röda Korsets Kupan och andra verksamheter finns möjlighet för äldre till en meningsfull sysselsättning genom att arbeta som volontär. Kommunen och civilsamhället bidrar tillsammans till minskad ensamhet och isolering, ökad tillgänglighet till stöd, delaktighet i samhället samt förbättrat välmående. Utmaningen ligger i att nå de som mår sämst och har svårt att lämna hemmet, eftersom uppsökande arbete försvåras av sekretess- och försäkringsskäl.

Det finns behov av att vidareutveckla motiverande verksamhet inom kommunens befintliga verksamhet. Vård- och omsorgskontorets verksamheter träffar dagligen äldre som är i behov av motiverande verksamhet. Att göra motiverande verksamhet till en naturlig del av det dagliga arbetet inom Vård- och omsorgskontoret kan leda till goda möjligheter för den enskilde att uppnå ökad självständighet och ökat välmående.

Utvecklingsmöjligheter

Behov av kompetensutveckling inom motiverande verksamhet inom Sala kommun bör utredas. Om personal som arbetar med äldre har god kännedom om vilka möjligheter äldre har i kommunen samt god kunskap om motiverande verksamhet ökar möjligheterna till delaktighet.

Förslag:

- Civilsamhället är viktigt för att äldre ska få möjlighet till aktiviteter som bidrar till ökad delaktighet och minskad isolering. Kommunen bör ha en uppmuntrande och bejakande attityd tillsamverkan.

¹⁵ www.talk2me.se

- Arbeta för att väcka både internt och externt engagemang kring motiverande verksamhet med målsättningen att öka delaktighet bland äldre, vilket bidrar till att nå Äldreplanens mål.

5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER

Vuxna personer, inklusive äldre som lider av sjukdom, har en fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsättning eller som är drabbade av social sårbarhet löper högre risk för komplikationer av ohälsosamma levnadsvanor¹⁶. Det är viktigt att prioritera förebyggande arbete i syfte att främja ett friskt åldrande och motverka ohälsosamma levnadsvanor.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Även i förslaget till en ny Socialtjänstlag, som förväntas träda i kraft 2025, finns en fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser bland annat genom att sänka trösklarna och att kunna nå invånare tidigt, innan problem växt sig stora.

Det är ett gemensamt ansvar för kommunens verksamheter att möta individer utifrån den enskildes situation och att hitta sätt för aktivering och stöd samt att samarbeta på ett sätt som gynnar de äldre medborgarna.

Social-och arbetsmarknadskontorets biståndsenhet har delvis infört IBIC (individens behov i centrum), där man hittar vägar för samarbete, nyttjar varandra kunskaper och erfarenheter. Individen får möjlighet att stärka sina egna resurser avseende genomförande av aktiviteter och delaktighet.¹⁷

Utvecklingsmöjligheter

- Implementera IBIC (individens behov i centrum) även på utförarsidan inom Vård- och omsorgskontoret.

5.1 Fysisk aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO) framhåller att alla vuxna, från 18 år och uppåt bör vara fysiskt aktiva varje dag.¹⁸ Personer 65 år och äldre bör också träna balans, styrka och rörlighet, samt utföra pulshöjande aktiviteter varje vecka. Långa perioder av stillasittande bör brytas och ersättas av någon form av fysisk aktivitet. Personer med funktionsnedsättning eller sjukdomstillstånd bör vara så aktiva som deras tillstånd medger.¹⁹ Fysisk aktivitet bidrar till ökat välmående och möjliggör självständighet samtidigt som det förebygger bland annat fallrisk och undernäring.

¹⁶ Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2018-6-24.pdf>

¹⁷ <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/aldre/individens-behov-i-centrum/>

¹⁸ Folkhälsomyndighetens rekommendationer kring fysisk aktivitet: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/riktlinjer-och-rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/>

¹⁹ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ef15f23c5be6408aacc160accde92722/framja-fysisk-aktivitet-och-minska-stillasittandet-riktlinjer.pdf>

Fysisk aktivitet motverkar även depression, och träning i grupp minskar även risken för depression relaterat till ensamhet.²⁰ Äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja träna. Genom fysisk aktivitet kan åldersrelaterad sjukdom förebyggas och sjukdomar och skador behandlas.²¹

Inom hälso- och sjukvården kan Fysisk aktivitet på recept (FaR) användas som behandlingsmetod, i syfte att motivera enskilda att komma i gång med fysisk aktivitet, träning eller ökad grad av aktivitetsnivå.²²

Utvecklingsmöjligheter

Att börja med fysisk aktivitet är aldrig för sent, och att vara fysiskt aktiv i liten grad är bättre än att vara helt inaktiv. Oavsett tidigare eller nuvarande fysisk förmåga och aktivitetsnivå bör kommunens samtliga verksamheter verka för att tillgängliggöra för fler att vara så fysiskt aktiva som möjligt. Intresseorganisationer och privata aktörer inom sport och fritid är viktiga för samhällets hälsa i stort och bör därför även räknas med och bjudas in till frågor avseende äldres tillgänglighet till fysisk aktivitet.

Förslag:

- Vård- och omsorgskontoret verksamheter bör aktivt arbeta för att möjliggöra fysisk aktivitet i vardagen för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Samhällsbyggnadskontoret, Tekniska kontoret, Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret bör samverka för att ge alla äldre i samhället likvärdig tillgänglighet till fysisk aktivitet.
- Kultur- och fritidskontoret bör utreda möjligheter och förutsättningar till utökad samverkan med civilsamhället för att främja och tillgängliggöra fysisk aktivitet för äldre.
- Den kommunala hälso- och sjukvården bör utreda behov, möjligheter och förutsättningar att implementera FaR som metod.

5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg

Äldreomsorgen behöver förändra sitt arbetssätt och arbeta med större fokus på förebyggande insatser. Dels för att åstadkomma en mer effektiv vård, dels omsorg men även för att den äldre ska få möjlighet att leva ett mer självständigt liv.²³

Vanligen används begreppet *rehabiliterande förhållningssätt* för att beskriva ett hälsofrämjande arbetssätt inom äldreomsorgen. Rehabilitering är en reaktiv hälso- och sjukvårdsåtgärd och genom att använda begreppet *funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg* riktas i stället

²⁰ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bab7ecf7462e444c9bd2c14ac2c5eae/utblick-folkhalsa-fysisk-traning-bland-aldre.pdf>

²¹ FYSS 2021 <https://www.fyss.se>

²² FYSS 2021 <https://www.fyss.se/wp-content/uploads/2022/06/Kap1.9.FaRpdf.pdf>

²³ Regeringskansliet (2017). Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Regeringens skrivelse 2017/18:280

fokus till ett proaktivt och hälsofrämjande förhållningsätt i hela äldreomsorgen.

Omställningen mot Nära vård²⁴ och den nya Socialtjänstlagen belyser vikten av förebyggande insatser. Genom att arbeta med insatser för att främja självständighet kan vi minska behov av insatser från socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård.

Aktivt teamarbete (legitimerad personal, omvårdnadspersonal och biståndshandläggare) möjliggör att tidigt identifiera risker i den äldre vardag, funktionstillstånd och miljö.

Tillsammans med den äldre sätts mål upp, förutsättningar skapas och insatser planeras och utförs så att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och aktivt liv som möjligt.

Arbete med mer riktade insatser som tex gruppträning på dagverksamhet för personer som har behov av rehabilitering och även riskerar ofrivillig social isolering i hemmet pågår.

Utvecklingsmöjligheter

Den äldre populationen har idag fler och mer komplicerade och omfattande behov av socialtjänst, inklusive insatser inom ramen för LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade), och hälso- och sjukvård i hemmet. För att klara av framtidens utmaningar med mindre resurser och färre medarbetare inom vård och omsorg, behöver arbetssätt ses över, bland annat i samband med hemgång efter sjukhusvistelse. Dels i syfte att minska belastningen på sjukhusen, som en del i omställningen till Nära vård, dels som en del i att möta den åldrande befolkningens behov.

Intensiva insatser med rehabilitering och omvårdnad i hemmet efter utskrivning från sjukhusvistelse ger möjlighet till funktions- och aktivitetsbevarande insatser och har visat sig minska behovet av insatser från hemtjänst och kommunal hälso- och sjukvård samt återinläggningar över tid.

Förslag:

- Utveckla ett arbetssätt med teambaserad hemtagning efter sjukhusvistelse.
- Utveckla arbetssätt med tidigt uppsökande hembesök med bedömning av arbetsterapeut i samband med ansökan om insatser från socialtjänsten.

För att möjliggöra ett förändrat arbetssätt behöver Vård- och omsorgskontoret ha en tydligt fokus och tydliga mål som genomsyrar alla verksamheter. Att arbeta funktions- och aktivitetsbevarande är något som sker i vardagen. För att möjliggöra det behövs kompetensutveckling:

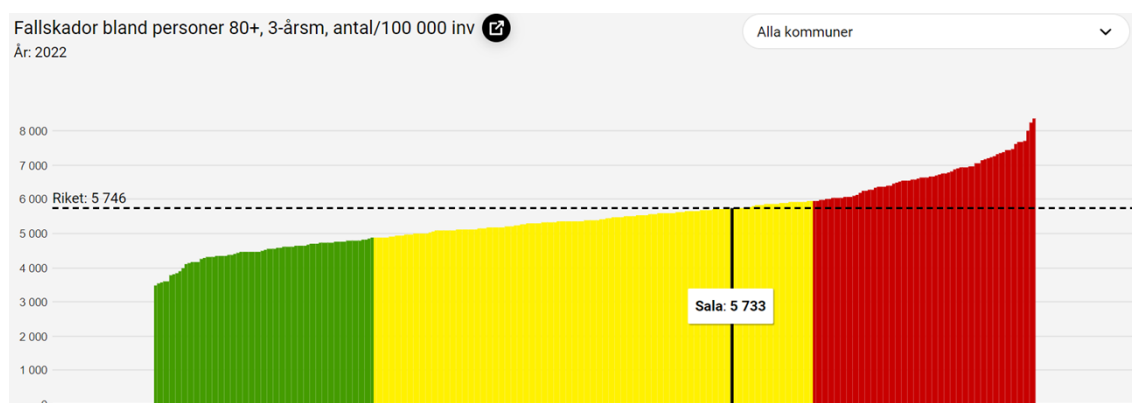
- Tydliggöra det funktions- och aktivitetsbevarande förhållningssättet i tex. verksamhetsplaner, mål, riktlinjer och rutiner.
- Tillgängliggöra intern utbildning i funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt genom att utnyttja den kompetens som redan finns i organisationen.

²⁴ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

5.3 Fallprevention

Fallolyckor är den i särklass vanligaste olyckstypen bland äldre. I åldersgruppen finns majoriteten av de fall som resulterar i en fallskada som kräver sjukvård och 9 av 10 fallskador som leder till dödsfall återfinns här.^{25 26}

Sala kommun ligger på samma nivå av antal fallskador för personer >80år som övriga riket i genomsnitt.²⁷



En rapport från Socialstyrelsen visar att fallpreventivt arbete gynnar kommuner ur ett hälsoekonomiskt perspektiv. Med enkla förebyggande åtgärder i åldersgruppen >65 år ses stora vinster både för den enskilde och för samhället.²⁸

Fall som leder till sjukhusvård skapar ett lidande för individen men kostar även kommunen stora resurser på grund av det ökade vårdbehovet som ofta tillkommer.

På Kunskapsguiden²⁹ finns samlat material om fallpreventivt arbete från bland annat Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Ett strukturerat och evidensbaserat arbete visar forskningen ha goda resultat för att minska antalet fallolyckor.

En fjärdedel av Sala Kommuns invånare äldre än 80 år hade år 2022 kommunala insatser i form av särskilt boende eller hemtjänst. Det är således många av de äldre i kommunen som inte har kontakt med kommunen via Vård- och omsorgskontorets verksamheter.

Vård- och omsorgskontoret arbetar idag strukturerat inom särskilt boende och korttidsverksamheten med teambaserade riskbedömningar för bland annat fall.

Samtliga äldre i de verksamheterna skattas årligen och 2023 hade ca 83 % risk för fall. 98 % av dem hade fallförebyggande åtgärdsplaner.³⁰

²⁵ Socialstyrelsen 2019

²⁶ Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Socialdepartementet, 2018

https://www.regeringen.se/contentassets/faebe5c0bff14b9fb7cd9df7625d2e10/framtidens-aldreomsorg--en-nationell-kvalitetsplan-2017_18_280.pdf

²⁷ Öppna jämförelser, Kolada: <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16752&report=206198>

²⁸ Socialstyrelsen 2022b

²⁹ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/alldre/fallolyckor-och-fallprevention/>

³⁰ <https://reg.ucr.uu.se/senioralertpublik/tufm;jsessionid=5F49B4A482B3B73A4F8B5DA6FE715FD2.senioralertpublik.neptunu.s?0>

I ordinärt boende används evidensbaserade metoder för fallförebyggande åtgärder men det finns idag inga beslut om strukturerat arbetssätt gällande riskbedömningar och tidiga fallpreventiva åtgärder.

Kultur- och fritidskontoret har sedan många år arbetat med seniordagar där fallprevention varit en del av programmet. Exempel på aktiviteter är "Balansera mera", en nationell satsning från Socialstyrelsen. Det finns vinterbroddar till äldre besökare på Träffpunkten att låna. Sedan 2023 erbjuds fysisk gruppträning för alla äldre som önskar komma i gång, med fokus på benstyrka och balans.

Utvecklingsmöjligheter

SKR belyser vikten av att ställa om från reaktiv till proaktiv och hälsofrämjande vård och omsorg, som ett led i omställningen mot Nära vård.³¹ De arbetssätt som finns idag inom vård och omsorg är reaktiva, med andra ord har medborgaren redan en kontakt med den kommunal hälso- och sjukvården eller socialtjänsten innan insatser påbörjas.

För att nå målen ökat välbefinnande och självständighet i Äldreplanen är det viktigt att öka medvetenhet hos medborgare om fallprevention, fall och fallrisker. Därför behövs ett proaktivt förhållningssätt till fallprevention. Kunskap och material finns redan samlat på Kunskapsguiden och kommunens främsta uppgift bör vara att sprida kunskap och utveckla strukturerade arbetssätt.

Fysisk aktivitet samt funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt som nämnts i tidigare kapitel är viktiga delar i det fallpreventiva arbetet.

Förslag:

- Utveckla samverkan mellan Kultur- och fritidskontoret, Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret[§] i syfte att utveckla proaktiva och hälsofrämjande arbetssätt med information till medborgare om fallrisker och fallförebyggande åtgärder.
- Samverkan mellan kommunen och Regionens primärvård för att identifiera individer med behov av fallpreventiva åtgärder i tidigt skede.
- Vård- och omsorgskontoret bör arbeta för att implementera teambaserat strukturerat arbetssätt kring fallriskbedömning i ordinärt boende, med hjälp av tex. Senior alert.

5.4 Kost och nutrition

Goda kostvanor och näring är en förutsättning för god livskvalitet och för att förebygga sjukdomar men det är också en förutsättning för att andra medicinska behandlingar ska ha god effekt, tex sårläkning eller återhämtning efter allvarlig sjukdom. Många sjukdomar för också med sig ett ökat näringsbehov. Forskning visar att äldre personer med undernäring oftare besöker sjukvården och även har längre behandlingstider än personer med god nutritionsstatus.³²

³¹ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

³² Socialstyrelsen 2023

tillhandahålla matlådor, vilket 76 % av landets kommuner gör.⁴⁰

Styrande dokument för förebyggande och behandling av undernäring behöver revideras inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter med grund i de nya föreskrifterna och den senaste forskningen, men det förutsätter också ett nytt arbetssätt utifrån socialtjänstens ansvar. Nuvarande rutin utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar. En samverkan med vårdcentraler för att tidigt identifiera risk för undernäring hos äldre individer som inte redan har en etablerad kontakt med kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst.

Samhällsstrukturerna har ändrats mycket från bondesamhälle till industri och idag konsumentersamhälle. Det medför ändrade matvanor och önskemål om måltidsordning, serveringstider och menyer utifrån individuella preferenser.

Förslag:

- Se över möjligheten att rekrytera dietist till Tekniska kontorets måltidsenhet.
- Tydliggöra strukturer för samverkan kring kost och nutrition mellan Tekniska kontorets måltidsenhet och enheter inom Vård- och omsorgskontoret.
- Tydliggöra mål för uppföljning av nutrition och måltidskvalitet för alla verksamheter som arbetar med äldres kost och nutrition.
- Se över externa samarbetsparter som kan bidra till att öka kunskaper kring kost och nutrition för dem som inte tar del av kommunens verksamheter.
- Revidera kommunövergripande riktlinjer och rutiner för äldres kost och nutrition med utgångspunkt i aktuella författningar, forskning och erfarenhet.
- Se över möjligheten att delta i - [Nollundernäring \(nollundernaring.se\)](http://nollundernaring.se)
- Införa nattfastemätningar inom äldreomsorgens verksamheter.
- Individens önskemål, livsmönster och förändrade vanor bör beaktas vid planering av meny och serveringstider inom äldreomsorgen.
- Utred Tekniska kontorets måltidsenhets möjlighet att tillreda näringsriktiga matlådor till personer i ordinärt boende.
- Utred om måltidsenheten skulle kunna ha mer flexibla öppettider för att kunna servera middag senare på särskilt boende.

5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention

Socialstyrelsen slår i sin lägesrapport från 2019 fast att psykisk ohälsa bland äldre måste uppmärksammas i högre grad. Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska sjukdomar och psykiatriska tillstånd, men äldre kan även uppleva psykisk ohälsa p.g.a. ensamhet eller minskat socialt nätverk. Äldre behandlas oftast med läkemedelsinsatser då tillgången på psykologisk behandling för åldersgruppen är låg.⁴¹

⁴⁰ Fakta - Äldreomsorgens måltider (livsmedelsverket.se)

⁴¹ Socialstyrelsen, 2019:7

Det pågår löpande arbete för att minska psykisk ohälsa i kommunens verksamheter, bland annat genom implementering av en ny överenskommelse för samverkan kring vuxnas psykiska ohälsa, där stöd till äldre särskilt lyfts fram som ett område som behöver utvecklas.⁴²

En riskfaktor som Socialstyrelsen lyfter för psykisk ohälsa är ofrivillig ensamhet.⁴³ Social gemenskap, fysisk aktivitet och bra matvanor är några faktorer som är viktiga för att förebygga psykisk ohälsa som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser kan i värsta fall leda till suicid. Varje år dör ca 1500 personer i suicid i Sverige. Suicid är inte en sjukdom, utan den yttersta konsekvensen av psykisk ohälsa och psykiskt lidande som i stunden är outhärdligt för den som är drabbad. Ca 70 % av de som tar sitt liv är män.

En fjärdedel av alla självmord i Sverige sker i åldersgruppen över 65 år, vars självmordsrisk är 40 % högre än befolkningen under 65 år. Samtidigt har äldre personer som avlidit av självmord i mycket mindre utsträckning haft psykiatrisk vård före eller behandling med psykofarmaka sex månader innan självmordet.⁴⁴

Suicid är ett samhällsproblem som går att förebygga genom att arbeta systematiskt med olika insatser för att minska risken att människor tar sitt liv. Det finns flera riskfaktorer där förändrad livssituation som t.ex. förlust av nära anhörig eller att gå i pension, är riskfaktorer som kan göra äldre särskilt sårbara.

Påverkansfaktorer som medföljer pensionen kan även vara en sämre ekonomi och social isolering, samt begränsningar i livssituationen på grund av kronisk eller funktionsnedsättande sjukdom.

Utvecklingsmöjligheter

Arbete för psykisk hälsa pågår löpande inom kommunen. Sedan 2019 genomförs utbildningar i Mental Health First Aid (MHFA)⁴⁵. Målet är att all personal inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret ska gå utbildningen. Viss utbildning har även skett av personal på Kultur- och fritidskontoret.

Vård- och omsorgskontoret, Social- och arbetsmarknadskontoret och Kultur- och fritidskontoret kan tillsammans med andra aktörer arbeta riktat mot kända riskfaktorer som t.ex. ensamhet och isolering och för att främja friskfaktorer som fysisk aktivitet, aktivering och att vara en del i sociala sammanhang som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Arbete pågår med att ta fram en övergripande handlingsplan för suicidprevention för Sala kommun.

Förslag:

- Kommunen samordnar interna verksamheter och civilsamhället i att ta fram ett program till evenemanget Tillsammans för psykisk hälsa som anordnas i Västmanland i oktober varje år. Evenemanget riktar sig till medborgarna och syftar till att öka kunskapen om och minska

⁴² [lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf)

⁴³ Socialstyrelsen, 2019:19

⁴⁴ Socialstyrelsen, 2016

⁴⁵ MHFA - Första hjälpen till psykisk hälsa | Karolinska Institutet

stigmat kring psykisk ohälsa och suicid.

- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid hos Vård- och omsorgskontoret genom fortsatt utbildning av personal i Mental Health First Aid (MHFA) och Socialstyrelsens utbildningar i bemötande.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid i andra verksamheter inom kommunen som har aktiviteter för eller på annat sätt kommer i kontakt med äldre.
- Påbörja ett strukturerat suicidpreventivt arbete inom Sala kommun.
- Höj kvaliteten i det suicidpreventiva arbetet inom kommunen genom att skapa en kontorsövergripande rutiner för suicidförsök och suicid samt ta fram systematiskt arbetssätt för utredning efter suicidförsök och fullbordat suicid.

5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol

Alkoholkonsumtionen bland äldre personer har ökat under senare år samtidigt som den minskar i alla andra åldersgrupper. Den totala alkoholförbrukningen har ökat i den äldsta åldersgruppen, särskilt för kvinnor. Generellt har konsumtionen stigit med 16 % de senaste åren i åldersgruppen 65 – 84 år.⁴⁶ Även om de äldre männen står för den största konsumtionen av alkohol så är ökningen störst bland äldre kvinnor.

Att drabbas av både alkoholrelaterade sjukdomar och förtida död i sjukdomar relaterade till alkohol blir allt vanligare. Äldre personer är mer känsliga för hur alkoholen påverkar hälsan eftersom både muskelmassan och kroppsvätskan minskar när man blir äldre. Alkoholen fördelas då på en mindre volym kroppsvätska och promillehalten blir högre i kroppen än tidigare vid samma konsumtion.

Till exempel har äldre personer högre risk att drabbas av sjukdomar till följd av alkohol som hjärtkärlsjukdomar, diabetes, cancer eller demensjukdom. Vissa grupper bör inte dricka någon alkohol alls, exempelvis de som har leversjukdom eller magsår, tar psykoaktiva eller lugnande mediciner, har problem med minnet eller inlärning, dålig balans eller oregelbunden hjärtrytm. Det finns också risker kopplade till en högre läkemedelsanvändning och att alkoholkonsumtion kan öka risken att falla.⁴⁷ Alkoholberoende och andra typer av beroenden är även en riskfaktor för suicid.

Alla äldre personer som dricker alkohol har inte problem. De som har en problematisk alkoholkonsumtion behöver erbjudas stöd, hjälp och behandling. Det kan till exempel gälla problem kopplade till alkoholen som inverkar på hälsan, försvårar möjligheten att klara av sitt vardagsliv eller svårigheter att upprätthålla sina sociala relationer.

Ansvar för att stödja, hjälpa och behandla alkoholproblem ligger hos kommunens öppenvårdsenhet och hälso- och sjukvården. Aktörerna kan behöva samarbeta med äldreomsorgen om en äldre person har alkoholproblem. Socialtjänsten ansvarar idag för socialt

⁴⁶ Guttormsson, 2020

⁴⁷ [Om äldre personer och alkohol - Kunskapsguiden](#)

och psykosocialt stöd, medan hälso- och sjukvården ansvarar för den medicinska behandlingen.

Samsjuklighetsutredningens delbetänkande⁴⁸ föreslår en genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet där regionernas hälso- och sjukvård ska ansvara för all behandling av skadligt bruk och beroende på alla vårdnivåer och för alla åldrar. Samtidigt sker en perspektivförskjutning för socialtjänstens arbete med ökad fokus på förebyggande och sociala stödinsatser. Det finns även en skyldighet för regioner och kommuner att bedriva en gemensam vård- och stödverksamhet.

Personal inom hemtjänsten eller vid ett särskilt boende kan se tecken på och upptäcka eventuella alkoholproblem hos äldre personer och kan behöva motivera dem att ta emot stöd och hjälp och verka för att personen får tillgång till relevant hjälp. Kunskapsnivån hos personal och rutiner kan behöva höjas och arbetssätt för samverkan och internt stöd för arbete med individer inom Vård- och omsorgskontorets och Social- och arbetsmarknadskontorets verksamheter utarbetas. Utbildningsinsatser genomförs redan i viss utsträckning, t.ex. gick all personal inom hemtjänsten Socialstyrelsens utbildning om Äldre och alkohol under 2023.

Förslag:

- Stärka Individ och familjeomsorgens (IFO) utåtriktade förebyggande arbete genom informationsinsatser till äldre om risken med hög alkoholkonsumtion.
- Öka kunskapen om skadlig alkoholkonsumtion hos äldre inklusive inom funktionsnedsättningsområdet för Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontorets personal samt utveckla samverkan mellan verksamhetsområdena och med hälso- och sjukvården gällande äldre med riskbruk, skadligt bruk och beroende.

⁴⁸ Socialdepartementet, 2021:93

5.7 Våld mot äldre

Den Nationella strategin om våld mot äldre personer inom vård och omsorg syftar till att öka medvetenheten om förekomsten av våld mot äldre personer.⁴⁹ Våldsutsatta äldre ska ges möjlighet till ett värdigt, tryggt och hälsosamt åldrande samt ges möjlighet till välbefinnande. En förutsättning för det är att det finns kunskap för att uppmärksamma de som är utsatta.⁵⁰

Nationellt center för kvinnofrid (NCK) har sammanställt tillgänglig forskning inom området våld mot äldre. Enligt forskningsstudier anses våldsutsatta äldre vara en särskilt sårbar grupp och gemensamt för särskilt sårbara är att samhällets skydd och stöd vid våldsutsatthet ofta inte är anpassat till de särskilda behov som sårbarheten kan ge upphov till.⁵¹

I Sala kommun har en ökad samverkan inom Vård- och omsorgskontorets och Social- och arbetsmarknadskontorets olika verksamheter bidragit till att fler våldsutsatta äldre har uppmärksammas och erbjudits hjälp och stöd. Personal inom Vård- och omsorgskontoret har deltagit i kompetenshöjande utbildningstillfällen inom kampanjen Våldet går inte i pension under 2020 och all personal inom hemtjänsten har deltagit i intern utbildning om Våld mot äldre under 2023.

Utvecklingsmöjligheter

- Erbjud kompetensutveckling för all personal i verksamheter inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret i syfte att upptäcka våldsutsatta och erbjuda stöd och hjälp.
- Öka kompetensen om våld i nära relation i andra kommunala verksamheter som möter äldre som t.ex. Träffpunkten, biblioteksverksamheten och Kontaktcenter.
- Utredda möjlighet till akut skydd för särskilt utsatta äldre med stort vårdbehov, till exempel genom att utöka bedömningsriktlinjer för att omfatta omvårdnadsinsatser som att besluta om korttidsboende i skyddande syfte.

5.8 Ökad trygghet i samhället

Äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga kan drabbas av brott på grund av sin sårbarhet. Ofta handlar det om att någon stjälar pengar eller värdesaker genom att på olika sätt försöka lura sig in i bostaden.⁵²

17 % av äldre personer i åldern 65+ uppger att de blivit utsatt för brott enligt Brottsförebyggande rådets rapport *Brott mot äldre* (2018).⁵³ Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest under 2023, med 22 % till 237 692 brott, jämfört med 2022. Sett i ett tioårsperspektiv har de anmälda bedrägeribrotten ökat med 53 %.⁵⁴

⁴⁹ Socialstyrelsen, 2014

⁵⁰ [HSLF-FS 2022:39 \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se)

⁵¹ [Våld mot äldre kvinnor - en forsknings- och kunskapsöversikt \(uu.se\)](https://uu.se)

⁵² <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/brott-mot-alldre-och-personer-med-funktionsnedsattning/>

⁵³ Brottsförebyggande rådet 2018: 7

⁵⁴ [Antalet anmälda brott ökade under 2023 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://bra.se)

Det finns utbildningsmaterial som till exempel "Försök inte lura mig"⁵⁵ som Polisen tagit fram tillsammans med PRO, SPF Seniorerna och Brottsofferjouren.

Det kan till exempel användas vidinformationsträffar och liknande och innehåller handledningsmaterial som gör att vem som helst som så önskar själv kan hålla i utbildningen.

Polismyndigheten arbetar nationellt kontinuerligt med informationskampanjer som riktar sig till äldre, framför allt rörande bedrägeribrott. Information om bedrägerier har exempelvis skickats till hushåll där någon över 70 år är folkbokförd.

I Sala kommun arbetar Polisen lokalt med informationsträffar runt om i kommunen när behov föreligger. Lokalt kommer Polisen att ta fram ett informationsblad och en checklista som kommunens personal kan gå igenom tillsammans med den äldre när kontakt upprättas som exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

Polisen och Sala kommun arbetar löpande med gemensamma trygghetsskapande insatser som bygger på aktuell lokal lägesbild som även omfattar gruppen äldre.

Implementering av digital kommunikationsväg inom Sala kommun där upplevda otrygga miljöer i det offentliga rummet kan rapporters pågår. Det är ett verktyg som kan användas av alla medborgare.

Utvecklingsmöjligheter

Otryggheten i samhället ökar i takt med att brott mot äldre ökar som exempelvis bedrägerier.

Förslag:

- Samverka och möjliggör för Polisen att nå ut till så många som möjligt med informationskampanjer, träffar och möten och den kunskap de besitter.
- Kompetensutveckla personal inom verksamheter som arbetar med äldre med Polisens utbildningsmaterial om brott mot äldre.
- Inför rutin för genomgång av Polisens informationsblad och checklista när kontakt upprättas exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

5.9 Stöd till anhöriga

Anhöriga står för en stor del av den vård och omsorg som bedrivs i kommunerna och kommunens insatser ska fungera stödjande för att möjliggöra för den anhörig som vill vårda en närstående att ha förutsättningarna för det. I enlighet med de nationella riktlinjerna ska anhörigvård ske på frivillig grund och får aldrig ses som ett krav som ställs på en anhörig.⁵⁶

I Sala kommun bedrivs arbetet med anhörigstöd idag främst genom Anhörigcentrum och anhörigstöd, som består av en anhörigkonsulent och två anhörigstödjare. Stöd till anhöriga är en fråga som berör fler verksamheter.

⁵⁵ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/aldre-och-funktionsnedsatta/forsok-inte-lura-mig/>

⁵⁶ Socialdepartementet, 2022b

Anhörigcentrum erbjuder idag föreläsningar, informationsträffar, studiecirkel och samtal – enskilda eller i grupp. Anhörigstödare arbetar med kommunens avlösarservice och erbjuder avlösning eller avlastning i hemmet för den anhörige.

Det möjliggör för den anhörige att uträtta ärenden, besöka vänner eller släktingar eller frigöra tid för vila och/eller rekreation.

Sala kommun har särskild personal för avlösning i hemmet vilket är ovanligt i Sveriges kommuner.⁵⁷ Det är något att vara stolt över eftersom det ger ett mer effektivt stöd på grund av kontinuiteten och eftersom de som avlöser har kompetens för uppdraget.

Enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) behöver anhängvårdare information och utbildning om exempelvis praktisk vård och omsorg i det dagliga livet, kunskap om den anhänges sjukdom, problem och behandling samt metoder och sätt som ger stöd att klara av situationen m.m.⁵⁸ Nka lyfter också behovet av förebyggande insatser för att bibehålla hälsa och motverka ohälsa hos anhängvårdare och på så sätt möjliggöra fortsatt vårdande i hemmet om så önskas.

Betänkandet för utredningen Ett stärkt stöd till anhäng presenterades i augusti 2024⁵⁹. Uppdraget var att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhäng. I betänkandet presenteras en rad förslag, som föreslås träda i kraft den 1 januari 2026:

- En ny bestämmelse införs i Socialtjänstlagen som ger Socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhängkontakt till anhäng med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning.
- Socialtjänstlagens nuvarande bestämmelse om stöd till anhäng i 5 kap. 10 § SoL förtydligas så att det framgår att anhäng även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd.

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun har idag ett väl utvecklat stöd till anhäng med hög resurseffektivitet och goda resultat. Det område där arbetet bör utvecklas är att, i enlighet med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)⁶⁰ och de nationella riktlinjerna, arbeta förebyggande mot ohälsa hos anhäng.⁶¹

Förslag:

- Samtliga verksamheter som möter anhäng som vårdar en närstående ska känna till hur anhäng kan få hälsofrämjande insatser och kunna hänvisa vidare dit.
- Öka fokus på och uppmärksamma anhängs insatser samt deras behov av stöd genom tydliggörande i riktlinjerna för biståndsbedömning.

⁵⁷ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/avlosning/

⁵⁸ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/information-och-utbildning/

⁵⁹ Socialdepartementet 2024

⁶⁰ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/bibehalla-halsa-och-forebygga-ohalsa/

⁶¹ Socialdepartementet, 2018: 25

- Social-och arbetsmarknadskontoret behöver ta de av de ändringar som föreslås Socialtjänstlagen i utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga och arbeta aktivt med att utveckla de stödåtgärder som lagen avser.

6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV

6.1 Nära till gemenskap

Möjligheten till gemenskap är en mänsklig rättighet⁶². Sala kommun har utmaningar i att kommunen är geografiskt stor med hög andel landsbygd och mindre orter. Att skapa gemenskapsmöjligheter är lättare i en tätort.

För att möjliggöra gemenskap på landsbygd och på mindre orter krävs ett nytänkande kring former. Civilsamhället har en viktig roll och har andra möjligheter att bedriva verksamhet på platser där kommunen inte gör det. Uppsökande verksamhet, ideella organisationer som ordnar fikagrupper, samtalsgrupper eller intressegrupper är exempel på hur samverkan mellan kommun och civilsamhälle kan skapa gemenskap runt om i kommunen.

Digitalisering och välfärdsteknik erbjuder också möjligheter att skapa gemenskap på distans. Digitala mötesplatser finns idag och fortsätter utvecklas. Tekniska lösningar till gemenskap för den enskilde utan krav på lokaler, resor eller fysiska sammankomster är ett komplement med stor potential.

Avsnitt 6.3 Träffpunkten beskriver nuvarande verksamhet.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa plattformar för gemenskap som finns tillgängliga för kommunens samtliga äldre krävs utveckling av digitala lösningar och ett utvecklat samarbete med civilsamhället.

- Se över infrastrukturen för mindre orter och landsbygd och utred hur digitaliseringen kan möjliggöras runt om i kommunen.
- Skapa samverkansytor där kommunen och civilsamhället tillsammans arbetar för att möjliggöra gemenskap runt om i kommunen.
- Se över möjligheterna att skapa digitala gemenskapsplattformar för kommunens äldre.

⁶² <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

6.2 Måltidsmiljö

Livsmedelsverket och Socialstyrelsen tydliggör i sin information om kost och nutrition vikten av måltidsmiljön för den enskildes aptit och därmed också näringsupptag. Måltidsmodellen⁶³ synliggör 6 komponenter för ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas för uppföljning av den offentliga måltidsverksamheten.

Väl tilltagen tid för måltiden, miljön i restaurangen eller måltidsplatsen och sällskap vid måltiden uppges vara tre viktiga faktorer.⁶⁴



Med stigande ålder ökar risken för ensamhet, vilket kan vara en bidragande faktor till nedsatt aptit och därmed ökad risk för fysiska och psykiska komplikationer tex. undernäring (se kapitel 6:2), nedstämdhet och depression.

I Sala kommun finns det idag tre tillagningskök på särskilda boenden, två i Sala tätort och ett i Västerfärnebo. Tillagningsköket på Jakobsbergsgården levererar mat till de tre övriga äldreboendena i Sala tätort. I anslutning till tillagningsköket på Johannesbergsgatan 2 fanns tidigare en öppen restaurang för allmänheten som idag serverar till utomstående på beställning. De kommunala köken har inte i uppdrag att tillreda matlådor för leverans till hemtjänstmottagare men det utförs i mindre skala utifrån behov.

Tekniska kontorets måltidsenhet ansvarar för tillredning och leverans av måltider till särskilda boenden och ansvaret för måltidsmiljön åligger personalen på boendet. Det blir därför viktigt att kompetens om måltidsmiljöns betydelse för aptit och näringsintag finns hos alla medarbetare inom äldreomsorgen, även inom hemtjänsten som har en mer komplex utmaning eftersom de arbetar direkt i den enskildes hem.

28 % av landets kommuner däribland Sala erbjuder matlagning som tar mindre än 20 minuter per besök i ordinärt boende.⁶⁵ 6 % av landets kommuner erbjuder "måltidsvän" vilket inte erbjuds i Sala kommun.⁶⁶

Särskilda boenden har aktivitetsombud som brukar ombesörja olika aktiviteter och samarbetet med tillagningsköken fungerar väl. Exempel på aktiviteter som främjar den sociala samvaron över måltider kan vara pubkvällar, temadagar med Världens mat eller att uppmärksamma nationella måltidsdagar.

Café Lugnet drivs i kommunal regi av Arbetsmarknadsenheten. Verksamheten riktar sig till äldre men är öppen för allmänheten i syfte att bryta ensamhet och erbjuda socialsamvaro. Café Lugnet serverar enklare måltider.

Det finns även andra möjlighet till social gemenskap vid måltider i form av restauranger. Ett fåtal finns även utanför Sala tätort. Utbudet för äldre som önskar äta i gemenskap med andra är störst i tätort men finns även på de mindre orterna. Svenska kyrkan anordnar exempelvis gemensamma måltider i Möklinta.

⁶³ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

⁶⁴ [Trivsamma måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/trivsamma-maltider)

⁶⁵ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

⁶⁶ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Måltidsmodellens sex pusselbitar bör arbetas med i alla verksamheter som möter de äldre i måltidssituationer. Här omfattas både Vård- och omsorgskontorets verksamheter och Tekniska kontorets måltidsenhet.

Tekniska kontorets måltidsenhet har idag 26 kök inom förskola, skola och äldreomsorgen i Sala. Skolans kök är utspridda i alla små orter utanför Sala tätort. Ett samarbete likt det som Västerås Stad erbjuder idag där äldre har möjlighet att äta lunch i skolmatsal skulle kunna utredas för Sala kommun.

Förslag:

- För att öka individernas självständighet och tillgänglighet till café, restauranger och mötesplatser bör möjligheten till ledsagning utredas.
- Se över hur olika kontor inom Sala kommun kan samarbeta för att utveckla möjligheterna till måltidsmiljöer i gemenskap med andraskulle kunna utökas utanför tätort, tex via skolrestaurangerna.
- Genomför utbildningsinsatser för medarbetare inom särskilt boende och hemtjänst i måltidsmodellen, eventuellt i samverkan med medarbetare i köken på särskilda boenden.

6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi

Sala har idag en träffpunktsverksamhet som huserar i lokaler på Kaplanen. Det är en välbesökt och uppskattad verksamhet som drivs av Kultur- och fritidskontoret, är öppen för allmänheten och erbjuder aktiviteter för äldre. Träffpunkten drivs av två anställda som ansvarar för planering och utförande av aktiviteter. De samarbetar med olika organisationer som till exempel Hälsocenter och Röda Korset och har fokus på fysisk aktivitet, nutrition och välmående.

Den demografiska förändringen med en växande andel äldre utgör en utmaning för Träffpunktens verksamhet framöver. Fler väljer att besöka Träffpunkten regelbundet och lokalernas kapacitet är vid tillfällen ansträngd redan idag. Fler besökare innebär ett behov av större lokaler och ytor för de aktiviteter som bedrivs.

En utmaning är även tillgängligheten för kommunens samtliga medborgare eftersom Träffpunkten är belägen i centrala Sala vilket försvårar eller omöjliggör deltagande för många äldre som bor på de mindre orterna eller på landsbygden.

Diskussioner har förts kring en ambulerande träffpunkt där verksamheten i något format flyttar runt mellan och bedriver verksamhet på kommunens mindre orter, för att kunna möjliggöra deltagande för desom annars inte skulle kunna ta del av verksamheten. Personal på Träffpunkten lyfter även frivilligorganisationers och pensionärsorganisationers verksamheter utanför Sala tätort som ett bra alternativ till kommunens träffpunkt.

Utvecklingsmöjligheter

Möjligheten att sprida den typ av verksamhet som bedrivs på Träffpunkten bör ses över. Personal på Träffpunkten ser goda resultat av aktiviteterna som bättre hälsa, öka välmående, högre

självständighet under längre period i livet samt ett mer skyndsamt återhämtande efter sjukhusvistelse vid t.ex. fallskada.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Utred möjligheterna till att få ut verksamheten i kommunen för att nå fler äldre i form av en ambulerande träffpunkt eller i annat format. Behov finns även att utveckla träffpunkter som passar äldre med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Stötta och uppmuntra organisationer som bedriver verksamhet utanför tätort som bidrar med verksamhet där kommunen inte finns.
- Kontoren Vård och Omsorg, Samhällsbyggnad, Tekniska och Kultur och Fritid bör se över möjligheterna till bättre nyttjande av, alternativt möjlighet till nya och större, lokaler för Träffpunkten för att på så sätt möjliggöra för fler äldre att ta del av den verksamhet som bedrivs.

6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi

Mötesplatser riktar sig till personer med behov av social stimulans och de som behöver hjälp med sin rehabiliteringsträning. För anhöriga kan verksamheten också vara en bra avlastning. För att få tillgång till mötesplatserna, även kallade dagverksamheter, krävs ett biståndsbeslut. Dagverksamhet finns på Jakobsbergsgården och Björkgården. För äldre personer med demenssjukdom finns en särskilt anpassad dagverksamhet på Johannesbergsgatan 2.

Utvecklingsmöjligheter

Att skapa naturliga samlingspunkter på mindre orter och på landsbygden är en utmaning. Andra organisationer och föreningar är ett viktigt komplement.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Se över möjligheterna att skapa mötesplatser på fler ställen i kommunen genom att använda lokaler och verksamheter som redan finns. Se även över möjlighet att skapa mötesplatser för äldre med särskilda behov som t.ex. intellektuell och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Kartlägg behov och efterfrågan på samlingspunkter runt om i kommunen och planera i samverkan med civilsamhället och andra aktörer hur det kan mötas.
- Utred möjligheten att tillsammans med flera organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet på särskilda boenden i kommunen för aktivering och minskad ensamhet och bidra till bättre hälsa.

7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utvecklingen.

Antalet äldre i kommunen ökar och behoven förändras över tid, vilket ställer ökade krav på en långsiktig och differentierad planering av boendeformer för äldre.

Det är viktigt att nyansera frågan om bostäder för äldre. Ordinärt boende eller särskilt boende är inte de enda typerna av bostad för äldre och de demografiska förutsättningarna ställer större krav på mer varierad och attraktiv bostadsmarknad. Fler personer med funktionsnedsättning blir äldre idag och därmed behöver äldreomsorgen anpassningar för målgruppen.

En majoritet av äldre är inte i behov av vård- och omsorgspersonal dygnet runt och har inte behov av plats på särskilt boende. Många äldre upplever dock sin boendesituation som otrygg av olika anledningar.

Framöver behöver därför fokus ligga på att erbjuda bostäder som tillgodoser behov av trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men där det inte finns behov av vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar eller särskilt boende. Framöver behöver fokus ligga på boenden som stärker trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men som inte kräver vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar.

7.1 Särskilt boende

Idag finns sex särskilda boenden i Sala kommun riktade till äldre. Fem är belägna i Sala tätort, samt Björkgården som är beläget i Västerfärnebo, Ekebygården, Jakobsbergsgården (Parklängan 2 – 3), Johannesbergsgatan samt Björkgården ägs av Sala kommun. Boendet på Bryggeriet ägs av Salabostäder och boendet på Bergsmansgatan 30 ägs av Nordic Horizon AB. Samtliga boenden drivs i kommunal regi.

Boendebeståndet har uppdaterats utifrån ny demografisk analys och inkluderar tillkommande lägenheter på Bergsmansgatan 30 samt förändringar på Björkgården.

Boende 251001	Totalt antal lgh	VxV	Vakanser	Notering
Bergsmansgatan 30	72	0	36	72 lgh färdiga men 36 lgh prognostiseras att öppna i etapper med start 2028.
Björkgården	49	0	0	Den tidigare stängda delen av byggnaden har öppnats och används nu fullt ut.
Bryggeriet	28	4	0	Växelvårdsplatser på Bryggeriet – ej fullvärdiga lgh.
Ekebygården	34	0	0	
Jakobsbergsgården Parklängan 2-3	37	0	0	
Johannesbergsgatan 2	80	0	0	

Utveckling

Demografiska kartläggningen och analysen visar att under en längre tid framöver kommer antalet äldre i landets kommuner att öka. Orsaken är dels att den stora 40-talist generationen uppnått pensionsåldern fullt ut, dels att medellivslängden ökar och att de äldre lever längre än tidigare. Den närmaste framtiden medför främst en ökning i åldersgruppen 80 år och äldre, där 40-talisterna börjar träda in.

För Sala kommun visar statistik i Kolada (2024) att 1,4 % av innevånarna mellan 65-79 år bor i särskilt boende samt att 10,4 % av innevånarna 80 år och äldre bor i särskilt boende.

Nyckeltal		Område	2023	2024	2025
Invånare 65-79 år i särskilt boende, andel (%)		Sala	1.4	1.4	
Invånare 80+ i särskilt boende, andel (%)		Sala	11.0	10.4	

Fram till 2029 förväntas behovet av särskilda boendeplatser kunna tillgodoses under förutsättning att de 36 tomställda platserna på Bergsmansgatan 30 tas i drift. Från 2030 - 2035 ökar behovet av särskildaboendeplatser med ytterligare 21 platser.

Totalt mellan åren 2025 – 2035 förväntas behovet av särskilda boendeplatser öka med 52 platser.

		2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
0-5 år		1 231	1 216	1 211	1 182	1 164	1 169	1 158	1 160	1 167	1 172	1 177
6-9 år		1 057	1 012	952	934	920	902	912	890	874	877	865
10-12 år		844	839	846	830	805	761	723	719	722	715	704
13-15 år		891	882	839	842	838	845	830	808	768	734	731
16-18 år		813	816	876	873	864	828	831	828	833	819	799
19-24 år		1 225	1 272	1 286	1 305	1 336	1 377	1 382	1 377	1 376	1 374	1 366
25-44 år		5 083	5 034	5 005	4 992	4 971	4 938	4 901	4 855	4 820	4 773	4 714
45-64 år		5 582	5 586	5 556	5 524	5 469	5 418	5 404	5 421	5 413	5 445	5 469
65-79 år		4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80-100 år		1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
		22 739	22 700	22 655	22 609	22 560	22 509	22 456	22 403	22 349	22 293	22 234
65-79år	1,40%	4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80+ år	10,40%	1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
Behov	65-79 år	58	57	57	56	56	56	56	56	56	57	57
	80+ år	193	203	209	218	226	233	238	241	244	244	247
	Totalt	251	260	266	275	282	289	295	297	301	300	303
Behov per år			9	5	9	7	7	5	2	4	0	3

Källa: Statisticon

Utvecklingsmöjligheter

Mot bakgrund av det kommer det att krävas ytterligare platser och därmed fler särskilda boenden. Följande förslag läggs fram:

- De sju lägenheterna som tidigare varit tomställda på Björkgården togs i drift 251001.
- Utred verksamhetsbehov gällande modernisering av de äldre befintliga boendena i eget bestånd, samt arbeta fram långsiktiga underhållsplaner med ekonomisk kalkyl.
- Nogsamt bevaka befolkningsutvecklingen för att säkerställa att behovet av särskildaboendeplatser tillgodoses.
- Bevaka Samhällsbyggnadskontorets utveckling av området Norrmalm, för att möjliggöra ett framtida särskilt boende i det området.
- Se över alternativa boendeformer som komplement för särskilt boende utifrån målgruppsanpassning.

7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+

I Sala kommun finns seniorbostäder för 55+ samt 65+ delvis med tillgång till gemensamma lokaler.

Seniorbostäder - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer (ex. 55+) som är anpassade efter äldres behov. Boendena är helt fristående från vård- och omsorgspersonal och fungerar som ett vanligt bostadshus med undantaget kring ålderskrav och utformning. Nuvarande exempel i Sala kommun är Bovieran som utgör bostadsrätter. I Salabostäders bestånd finns 27 lägenheter för 55 + på Bryggerigatan 10. De har inte gemensamma lokaler, men Hyresgästföreningen har en stor lokal med olika verksamheter i närheten.

Seniorbostäder med tillgång till gemensamma lokaler - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer som är anpassade efter äldres behov. Ingen vård- och omsorgspersonal finns i huset utan kommunens ordinarie hemtjänst förser boende med service- och omsorgsinsatser. I Salabostäders bestånd finns ett antal 65+ boenden; på Kaplanen (52 lägenheter), Karpnatan 6 (6 lägenheter) och Dammgatan 19 (23 lägenheter) som har lokal för gemensamma aktiviteter samt utrymmen för gemensamma måltider och social samvaro samt möjlighet till hobby och rekreation. Det finns viss tillgång till fritidsaktiviteter för äldre på olika sätt, men det drivs ej i egen regi.

Utvecklingsmöjligheter

Många äldre upplever en otrygghet i ordinärt boende som beror på exempelvis isolering och ensamhet⁶⁷, och för att skapa förutsättningar för äldre att uppleva ökad trygghet och gemenskap är inte särskilt boende den enda lösningen. Andra typer av seniorbostäder behövs. Tillgång till gemensamma lokaler kan öka självständigheten hos den äldre som med ökad trygghet, gemenskap och delaktighet får ett ökat välmående samt löper mindre risk att bli beroende av vård- och omsorgspersonal.

⁶⁷ Socialdepartementet, 2018:37

Förslag:

- Kommunen bör ge Salabostäder eller privata aktörer i uppdrag att bygga attraktiva seniorboenden med eller utan gemenskapslokaler efter kartlagt behov.
- Vård- och omsorgskontoret bör samverka med Samhällsbyggnadskontoret för att utreda efterfrågan på och möjligheterna till byggnation som erbjuder alternativa boendeformer.
- Utred behov av och möjlighet för kommunala verksamheter och civilsamhälle att genomföra aktiviteter på seniorboenden med gemenskapslokaler.

7.3 Ordinärt boende

Ordinärt boende avser alla de boendeformer som inte är utformade specifikt för åldersgruppen äldre. Det kan till exempel vara bostadsrätter, hyresrätter, radhus, eller villor. Att kunna bo kvar i ordinärt boende är avgörande för kommunens kapacitet för omsorg av äldre med stödbehov. Fokus på att skapa åldersvänliga städer har ökat, fler kommuner arbetar aktivt med att skapa städer, samhällen och kommuner som ska vara hållbara under hela livet, vilket är avgörande utifrån de demografiska prognoserna. Nordens välfärdscenter har i flera publikationer lyft forskning och exempel på hur åldersvänliga samhällen skapas, där stor fokus är på förebyggande insatser kring hälsa och välmående, men även på tillgängliga och attraktiva bostäder.⁶⁸

I Sala kommun är många bostäder inte anpassade efter äldres behov. Det saknas till exempel ofta hiss i flervåningshus. Salabostäder kan till exempel erbjuda anpassade bostäder från sitt bestånd om behov finns och ser gärna att flytt till ett anpassat boende sker i tid så att den äldre kan bo ett tiotal år i det nya boendet, eftersom kortsiktiga bostadsanpassningar för två till tre år är mycket kostsamma. Det flyttmönstret skulle även kunna bidra till en ökad rörlighet på bostadsmarknaden.

Utvecklingsmöjligheter

Vid nyproduktion av bostäder i Sala kommun bör läge, utformning och tillgänglighet prioriteras. Bostäder som byggs bör byggas för livets alla förutsättningar, faser och åldrar. Fler bostäder som är anpassade för äldre som seniorbostäder 55+ och 65+ behövs.

Det skulle bidra till en mer rörlig bostadsmarknad, och möjliggöra kvarboende även vid hög ålder.

Förslag:

- Vård- och Omsorgskontoret bör i samverkan med Samhällsbyggnadskontoret se över hur kommunens stadsplanering tillgodoser en alltmer åldrande befolkning.
- Samhällsstrateger bör arbeta med fokus att skapa en "äldrevänlig" kommun.
- Nybyggnation av bostäder anpassade för seniorer bör prioriteras.
- Samverkan med hyresvärdar och bostadsrättsföreningar måste utvecklas för att öka tillgängligheten i befintliga bostäder.

⁶⁸ Nordens välfärdscenter, 2018, 2019

8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK

Begreppsförklaring

Digitalisering – en process att gå från analogt och materiellt till digitalt. Används om den digitala utvecklingen som sker där alltmer anpassas för till exempel dator och annan digital utrustning.

Välfärdsteknik – Socialstyrelsen beskriver begreppet välfärdsteknik som ”digitalteknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.”⁶⁹

Socialstyrelsen lägesrapport för 2019 visar att användningen av digitala arbetssätt inom kommuners socialtjänst ökar.⁷⁰ På en övergripande nivå presenteras kommunernas arbete med digitalisering och välfärdsteknik i lägesrapporten och mer djupgående publicerade Socialstyrelsen även *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019*. I den sistnämnda går att ta del av olika satsningar inom kommunal och privat verksamhet samt hur utvecklingen går framåt inom olika områden.

Flera nationella lägesrapporter, kvalitetsplaner och framtidsprognoser lyfter värdet av digitalisering och välfärdsteknik samt använder ytterligare begrepp och termer som e-hälsa, välfärdsteknologi och digitala lösningar. Regeringen uttrycker att:

Med hjälp av välfärdsteknik som till exempel mobila larm eller applikationer på mobiler och surfplattor som påminner eller ger stöd, kan äldre personer vara mer delaktiga, mer självständiga och uppnå högre livskvalitet.⁷¹

I Regeringens samarbete med SKR arbetades en vision om e-hälsa fram:

År 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.⁷²

Området kan ge fördelar och vinster till vård och omsorg. Välfärdsteknik beskrivs som allt ifrån digitala lösningar på kommunikation, där e-tjänster av olika slag har visats ge goda resultat, till digitala trygghetslarm och användandet av smarta telefoner inom äldreomsorgen.

Potentialen är stor för verksamheterna där en stor del av behovet kan effektiviseras bort med hjälp av tekniska och digitala lösningar och på så sätt frigöra personal till andra prioriterade arbetsuppgifter. Men som framgår av ovanstående utlåtanden är vinsterna för den enskilde också stora, då det bidrar till ökad gemenskap, ökad delaktighet och ökad självständighet.

I Sala kommun bedrevs ett ESF-projekt, *Välfärdsteknologi, 2018–2021* som syftade till att kompetensutveckla alla anställda i välfärdsteknologi inom vård och omsorg.

⁶⁹ Socialstyrelsen, 2019:33

⁷⁰ Socialstyrelsen, 2019:32

⁷¹ Socialdepartementet, 2018:10

⁷² [Vision e-hälsa | SKR](#)

Flera utbildningar inom digitalt arbete genomfördes med chefer och ledningsgrupper samt kompetensutveckling inom välfärdsteknologi för såväl chefer som baspersonal. De pilottestade planeringssystem inom särskiltboende, mobila arbetssätt för dokumentation inom hemtjänst och började under våren 2020 att arbeta med framtagning av e-tjänster för vård och omsorg.

Samtliga projekt inom välfärdsteknik har mottagits väl inom respektive verksamhet och utvecklingen fortsätter.

Under hösten 2021 ansökte Vård- och omsorgskontoret om ytterligare medel hos Europeiska Socialfonden och blev beviljade projektmedel för att bredda införa och implementera upphandlade system. Systemen består av ett planeringsverktyg som testats i pilotverksamheter, ett nytt verksamhetssystem, ett system för digital signering av delegerade och ordinerade insatser samt ett system för avvikelshantering.

Utvecklingsmöjligheter

Digitalisering och välfärdsteknik är ett område som ständigt går framåt och det är viktigt att Sala kommun följer med i utvecklingen.

Fördelarna med digitalisering, välfärdsteknik, e-hälsa och välfärdsteknologi kansammanfattas som följande:

- Bidrar till ökad resurseffektivisering
- Bidrar till ökad kvalitet i insatsers utformande och genomförande
- Bidrar till mer tid mellan personal och vårdtagare
- Bidrar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för den enskilde
- Bidrar till mindre behovsökning av nyrekrytering
- Bidrar till en bättre arbetsmiljö för personal inom vård och omsorg

Förslag:

- Fortsatta satsningar på digitalisering och välfärdsteknik.
- Betona vikten av området för ledningsgrupper såväl inom Vård och Omsorg som inom andra delar av kommunen samt uppmana till samverkan och implementering av framtagna projekt.
- Med hjälp av omvärldsbevakning se vilka digitala lösningar som finns att tillgå och som visat på goda resultat.
- Kartlägga behovet av digitala lösningar i Sala kommun och möjliggöra ett införande.

9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER

Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett, 14 antal remissinstanser. Fyra antal svar inkom under omgång två.

Totalt nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

10. KÄLLFÖRTECKNING

- Brottsförebyggande rådet (2018). *Brott mot äldre. Om utsatthet och otrygghet.*
- Guttormsson, U. (2020) *Självrapporterade alkoholvanor i >Sverige 2004 – 2019* CAN Rapport 1995.
- Livsmedelsverket (2019). *Bra måltider i äldreomsorgen. Råd för ordinära och särskilda boenden – hemtjänst och äldreboenden.*
- Nordens välfärdscenter (2018). *En bättre plats att åldras på – Arbete för åldersvänliga städer i Norden.*
- Nordens välfärdscenter (2019). *Skapa åldersvänliga städer i Norden.* Från konferensen i Stockholm 15-16 oktober 2018.
- Regeringskansliet (2017). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.* Regeringens skrivelse 2017/18:280
- Socialdepartementet (2018). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.*
- Socialdepartementet (2021) *Från delar till helhet En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Delbetänkande av samsjuklighetsutredningen SOU 2031:93.*
- Socialdepartementet (2022a). *Nationell anhörigstrategi -inom hälso- och sjukvård och omsorg*
- Socialdepartementet (2024). *Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. SOU 2024:60.*
- Socialstyrelsen (2014). *Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg*
- Socialstyrelsen (2016) *Äldres behov av psykiatrisk vård och stöd.*
- Socialstyrelsen (2018). *Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Stöd för styrning och ledning.*
- Socialstyrelsen (2019). *Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2019.*
- Socialstyrelsen (2022). *Fallprevention – en kostnadseffektiv åtgärd? Hälsoekonomiska beräkningar av fallpreventiva åtgärder för äldre*
- Socialstyrelsen (2023). *Att förebygga och behandla undernäring Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst*
- Sveriges kommuner och landsting (2017) *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*
- World Health organization 2015. *World report on ageing and health* (who.int)

Elektroniska källor

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka): www.anhoriga.se

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Polisen: www.polisen.se

Vision e-hälsa | SKR

Länsgemensam överenskommelse om samverkan om vuxnas psykiska ohälsa

[lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf](#)

(regionvastmanland.se)

Ny Socialtjänstlag: [En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst - Regeringen.se](#)

Nära vård: [Omställning till Nära vård | SKR](#)

Sala kommuns Äldreplan 2026 – 2036

SALA KOMMUN Vård och omsorg

Telefonnummer: 0224-74 70 00 | E-post: kommun.info@sala.se | Postadress: Box 304, 733 25 Sala

ÄON § 9 Äldreplan Sala kommun

INLEDNING

Äldre- och omsorgsnämnden beslutar om att översända Äldreplanen till Kommunstyrelsen för fastställande att gälla för Sala kommun 2025 – 2035. Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

Sedan dess har Äldreplanen genomgått en revidering av verksamhetsfakta som skett under perioden.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett.

Fyra antal svar inkom under omgång två.

Nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet kommer inte att innebära några ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

Bilaga ÄON 2026.60 Missiv- Äldreplan Sala kommun
Bilaga ÄON 2026.61 Äldreplan Sala kommun
Bilaga ÄON 2026.62 Bilaga Remissvar Äldreplan
Föredragning av Verksamhetschef SÄBO Malin Johansson

Yrkanden

Ordförande Camilla Runerås (S) yrkar,
att Äldre- och omsorgsnämnden beslutar,

att godkänna Äldreplan för Sala kommun enligt förslag i bilaga.

att hemställa till Kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

fortsättning § 9

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden beslutar,

att godkänna Äldreplan för Sala kommun enligt förslag i bilaga.

att hemställa till Kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	---	---	--------------------

Vård- och omsorgskontoret
Anneli L Sundin
T.F Vård- och omsorgschef

MISSIV

Äldreplan Sala kommun

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Äldre- och omsorgsnämnden beslutar om att översända Äldreplanen till Kommunstyrelsen för fastställande att gälla för Sala kommun 2025 – 2035. Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

Sedan dess har Äldreplanen genomgått en revidering av verksamhetsfakta som skett under perioden.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett.

Fyra antal svar inkom under omgång två.

Nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att godkänna Äldreplan för Sala kommun enligt förslag i bilaga.

att hemställa till Kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Bilagor:

- 1 Äldreplan Sala kommun

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Äldreplan Sala kommun 2025–2035

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Metadata om dokumentet

Dokumentnamn Äldreplan Sala kommun 2025-2035		Dokumenttyp Handlingsplan	Omfattar VoO
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Socialchef:	Publicering Ledningssystem	

Beslutad/datum	Översyn bör göras	Klassificering 1.3.1	Diarienummer ÄON 2024/171
Relation ---	Ersätter ---	Författningssamling ---	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser	4
1.2 Demografi	4
1.3 Syfte	5
1.4 Genomförande	5
1.5 Framtagande av Äldreplanen	6
1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret	13
2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI	14
2.1 Vision och mål	14
2.2 Fokusområden	15
3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIVÄLDREOMSORG	16
3.1 Rekryteringsstrategi	16
3.2 Resursfördelning	17
3.3 Kompetensutveckling	18
3.4 Kvalitetsregister	19
4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET	21
4.1 Ett äldrevänligt Sala	21
4.2 Informativ verksamhet	22
4.3 Motiverande verksamhet	23
5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER	24
5.1 Fysisk aktivitet	24
5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg	25
5.3 Fallprevention	27
5.4 Kost och nutrition	28
5.5 Psyisk ohälsa och suicidprevention	31
5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol	32
5.7 Våld mot äldre	34
5.8 Ökad trygghet i samhället	34
5.9 Stöd till anhöriga	35
6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV	37
6.1 Nära till gemenskap	37
6.2 Måltidsmiljö	37
6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi	39
6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi	40
7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER	42
7.1 Särskilt boende	42
7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+ samt biståndsbedömt mellanboende	44
7.3 Ordinärt boende	45
8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK	47
9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER	48
10. KÄLLFÖRTECKNING	49
Elektroniska källor	50

1. INLEDNING

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att antalet och andelen äldre ökar. Ökningen kommer att ställa högre krav på samhället i form av förebyggande insatser. Det innebär en omställningsprocess för hela den kommunala verksamheten. Endast 25% av äldre över 80 år i Sala kommun hade under 2022 insatser i form av hemtjänst eller särskilt boende från Vård- och omsorgskontoret. Majoriteten äldre behöver därför även nås av andra delar av kommunens verksamheter.

Den demografiska utvecklingen är en utmaning för den kommunala välfärden såväl som den regionalt drivna hälso- och sjukvården. Därför behövs en plan för Sala kommuns äldre, som kan fungera som vägledning och styrning för kommunens arbete framåt.

För att planen ska få bred täckning sett till olika behov krävs samverkan och samarbeten inom kommunens verksamheter samt mellan kommunal verksamhet och externa aktörer som företag och civilsamhället.

1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser

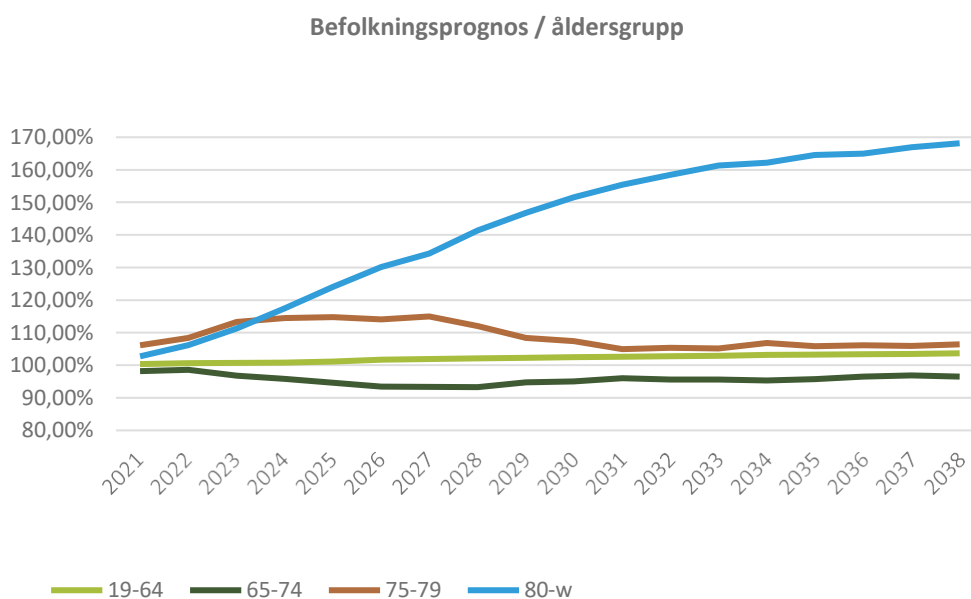
I Äldreplanen avser begreppet "äldre" personer med en uppnådd levnadsålder om 65 år eller mer. Ytterligare indelning av åldersgruppen "äldre" kan förekomma och avser då:

Åldersklass 1: 65–74 år

Åldersklass 2: 75–79 år

Åldersklass 3: 80+ år

1.2 Demografi



Källa: SCBs befolkningsprognos

SCB:s befolkningsprognos för Sala kommun förutspår en befolkningsökning på ca 7,8 % mellan åren 2020 (då den första versionen av Äldreplanen togs fram) och 2035. 2020 års befolkning var ca 23,000 invånare och den beräknas 2035 bestå av ca 25,000 personer i alla åldrar.

Åldersgruppen äldre står med klar majoritet för den största procentuella befolkningsökningen. Åldersklass 1 (65–74 år) beräknas minska med 133 personer från 2020 till 2035 och beräknas då utgöras av ca 2934 personer. Åldersklass 2 (75–79 år) beräknas öka med ca 73 personer under samma period.

Åldersklass 3 (80+ år) beräknas som grafen ovan visar att öka och det finns ingen indikation på att ökningen stannar upp inom de närmaste 15 åren. 2020 var antalet äldre inom åldersklass 3 1506 personer och gruppen förväntas 2035 bestå av ca 2478 personer, vilket innebär en ökning med 64 %.

Åldersgruppen 20–64 år, den åldersgrupp som majoriteten av de yrkesverksamma invånarna tillhör, står i förhållande till de äldre för en mindre ökning. 2020 var ca 12,317 av Sala kommuns befolkning i åldern 20–64 år, och beräknas öka med 886 personer tills år 2035.

Totalt sett beräknas en ökning av åldersgruppen äldre med ca 912 invånare till 2035 där de äldre med minst stödbehov (åldersklass 1) står för en minskning och de äldre med störst stödbehov (åldersklass 3) står för en stor ökning.

1.3 Syfte

Syftet med Äldreplanen är att skapa en långsiktig handlingsberedskap för att möta de äldres behov i Sala kommun. Den omfattar äldres behov i stort som bostäder, fritid, tillgänglighet och förebyggande insatser. Den innehåller behov av insatser från socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. En stor del av den kommunala verksamheten så väl som aktörer utanför kommunens interna verksamhet samt civilsamhället inkluderas i Äldreplanen för att kunna uppnå syftet.

Vision och delmål vägleder arbetet med planen och utgör mål för insatser och åtgärder. De är en grund för planering av kommande arbete under Äldreplanens giltighetstid.

Äldreplanen är ett instrument för att styra, förändra och förbättra insatserna till äldre och beskriver hur kommuninvånarna 65 år och äldre ska kunna leva ett gott liv.

1.4 Genomförande

Äldreplanen är framtagen av Vård- och omsorgskontoret men en stor del av den kommunala verksamheten och andra organisationer omfattas av de åtgärder och insatser som föreslås. Det innebär att genomförandet av de förslag som presenteras inte bara sker inom Vård- och omsorgskontoret. Ansvar för genomförandet av utvecklingsinsatser ligger på respektive kontor. I de fall där civilsamhälle eller övriga externa aktörer inkluderas i förslagen ligger huvudansvaret för utveckling av insatser på kommunens verksamheter.

Äldreplanen gäller under en 10-årsperiod och bör granskas och revideras vid avgörande förändring av förutsättningar alternativt var tredje år.

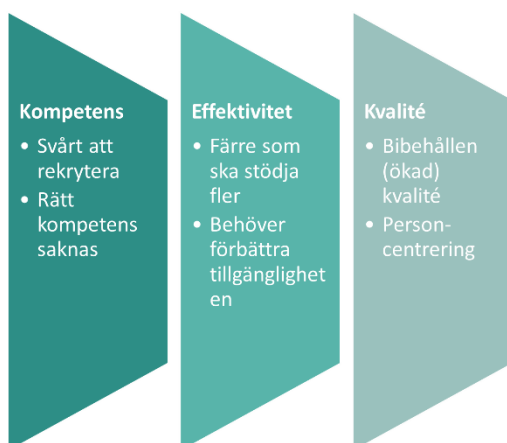
Ansvarvaret ligger hos Vård- och omsorgskontoret tillsammans med övriga kommunala verksamheter.

1.5 Framtagande av Äldreplanen

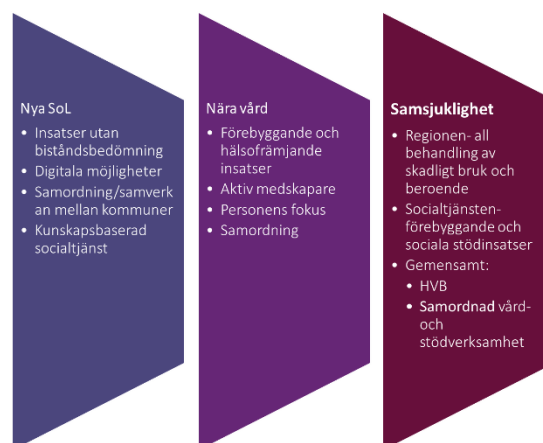
I januari 2020 inleddes ett arbete för att ta fram en Äldreplan för perioden 2020–2030. Projektledare tillsattes för att leda arbetet samt samordna kommunala organisationer, kommunala verksamheter, frivilligorganisationer, externa aktörer, medborgarsynpunkter, fokusgrupper med flera. Grunden i Äldreplanen är en kartläggning av var Sala kommun står idag, vad olika prognoser visar för framtid och hur Sala kommun på bästa sätt bör arbeta framåt. Sala kommuns Äldreplan omfattar insatser som berör och gynnar samtliga kommuninvånare i åldersgruppen äldre. En mindre revidering av planen gjordes 2023.

Under 2024 fattade Äldre- och omsorgsnämnden beslut om att göra en revidering av Äldreplanen för en giltighetstid 2025 – 2035. Revideringen är mer omfattande och inbegriper den nationella omställningen till en Nära vård, tar höjd för ny Socialtjänstlag (SoL) som förväntas träda i kraft 2025, samt samsjuklighetsutredningen, som är verktyg för att möta de utmaningar som vi står inför och som även är centrala i Äldreplanen.

Utmaningar



Verktyg



Fokusområdena *Riktade och rehabiliterande insatser* och *Förebyggande arbete* har sammanfogats till att bli ett nytt fokusområde: *Förebyggande, främjande och tidiga insatser*. Avsnitt om suicidprevention samt riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol har lagts till i Äldreplanen.

I denna version har även personer med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning lyfts fram mer tydligt, då medellivslängden ökar för denna grupp som har särskilda behov och som behöver tillgodoses även som äldre.

MEDBORGARDIALOG OCH FÖRANKRING

Under arbetet med Äldreplanen genomfördes medborgardialoger i olika format. Syftet var att lyssna in vad Sala kommuns medborgare själva anser är viktigt inför framtiden och vad de anser krävs för att skapa ett gott, friskare och hållbart åldrande i Sala kommun.

Under 2024 genomfördes kompletterande dialog med representanter från pensionärsföreningar och demensföreningen i Sala samt med andra aktörer från civilsamhället som Svenska kyrkan och Röda Korset.

De synpunkter som redovisas nedan utgör svar från de enkäter som besvarats av medlemmar inom PRO under 2020.

Citat 1

”Det vore önskvärt med större tillgång på fler olika boendeformer; servicehus, kollektivboende och vanliga äldreboenden.”

Citat 2

”Bygg fler bostäder för äldre som är anpassade med hiss och fungerande uppkopplingsmöjligheter.”

Citat 3

”Jag vill kunna förstå och prata med den personal som hjälper mig!!”

-Citat 4

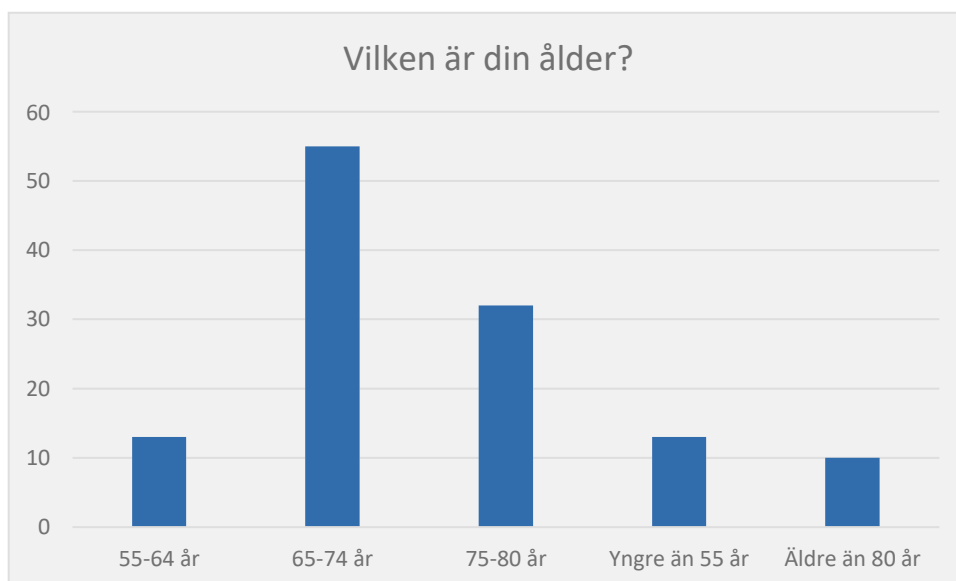
”Låt småbussar åka runt på minde vägar så att jag kan få komma i väg till närmaste affär eller in till stan.”

-Citat 5

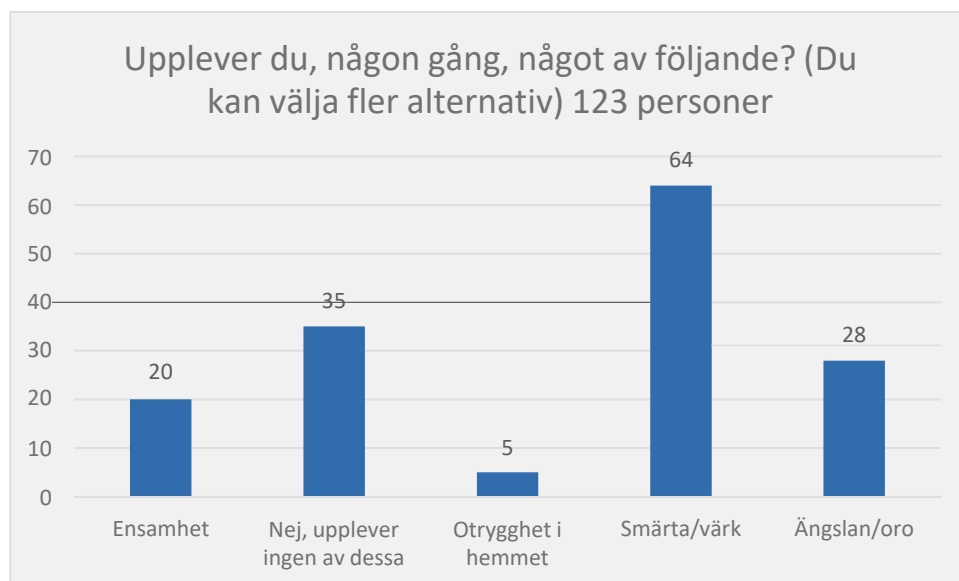
”Jag vill att det ska finnas fler träffpunkter dit jag kan gå för att t.ex. fika, äta, spela kort eller bara prata.”

Under oktober månad, år 2020, genomfördes en bredare enkätundersökning digitalt och i pappersform (Bilaga 1) för att fånga in fler synpunkter och förbättringsförslag från kommuninvånarna. Enkäten som publicerades på Sala kommuns hemsida riktade sig till följande åldersgrupper: yngre än 55, 55–64, 65–74, 75–80 samt äldre än 80 år. Totalt 124 svar inkom. Nedan redovisas en kort sammanfattning.

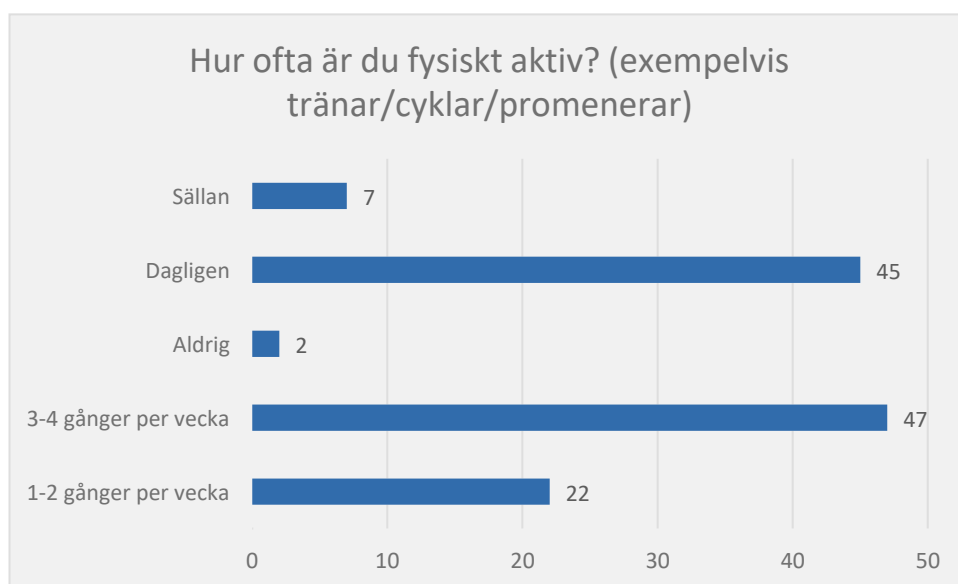
Fråga 1: Vilken är din ålder?



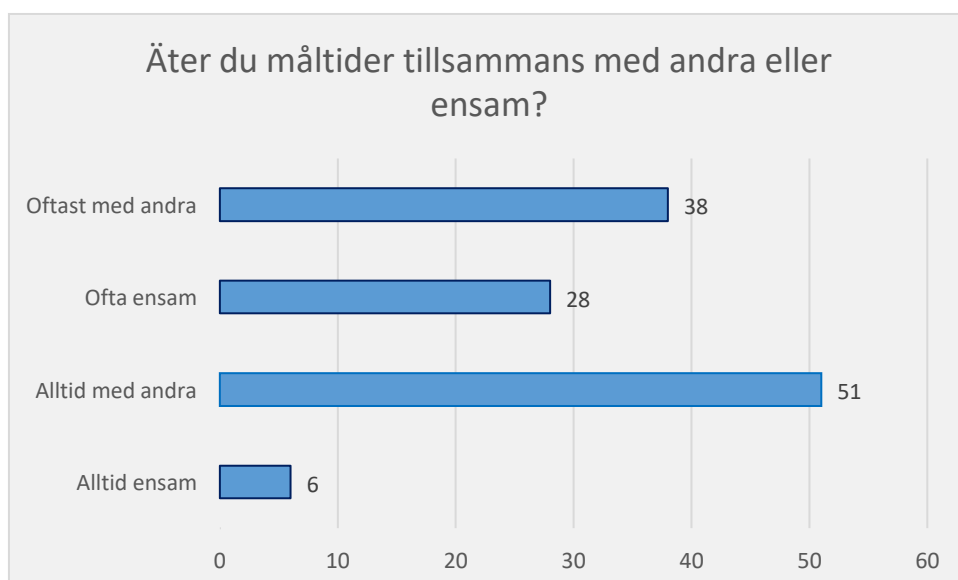
Fråga 2: Upplever du: otrygghet, ängslan/oro, ensamhet, smärta/värk?



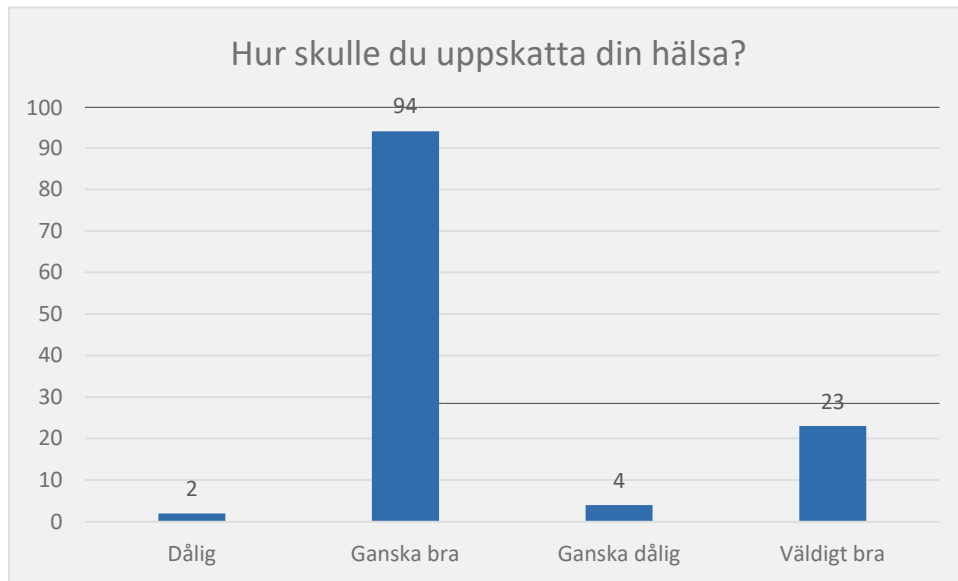
Fråga 3: Är du fysiskt aktiv?



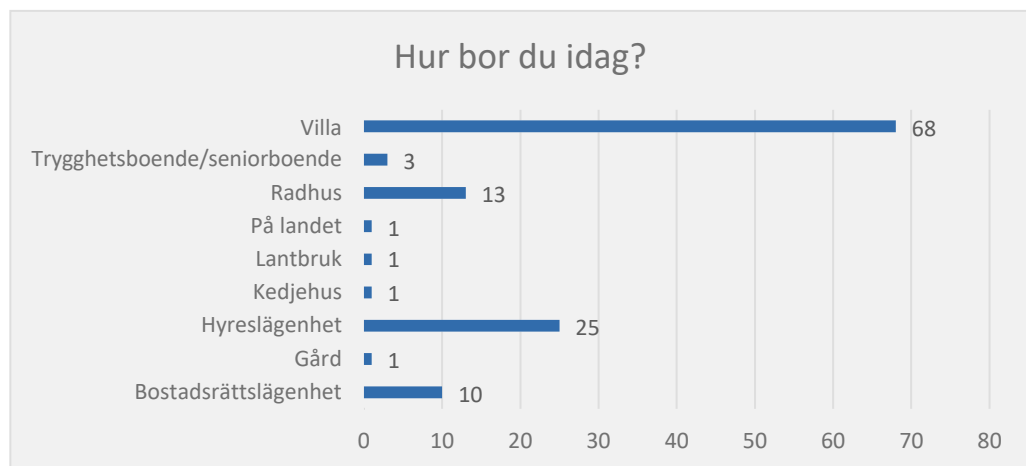
Fråga 4: Äter du tillsammans med andra eller ensam?



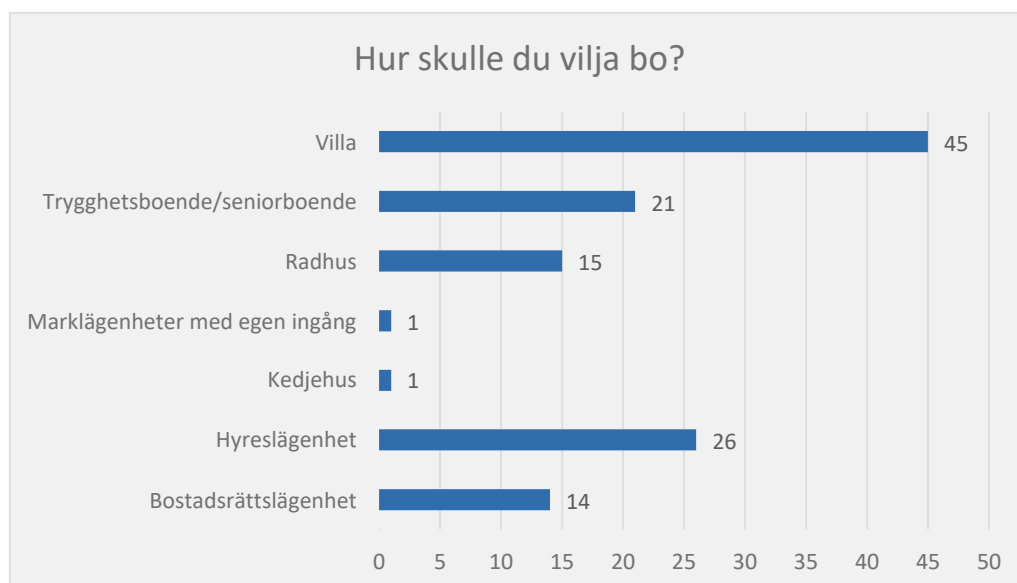
Fråga 5: Är du frisk?



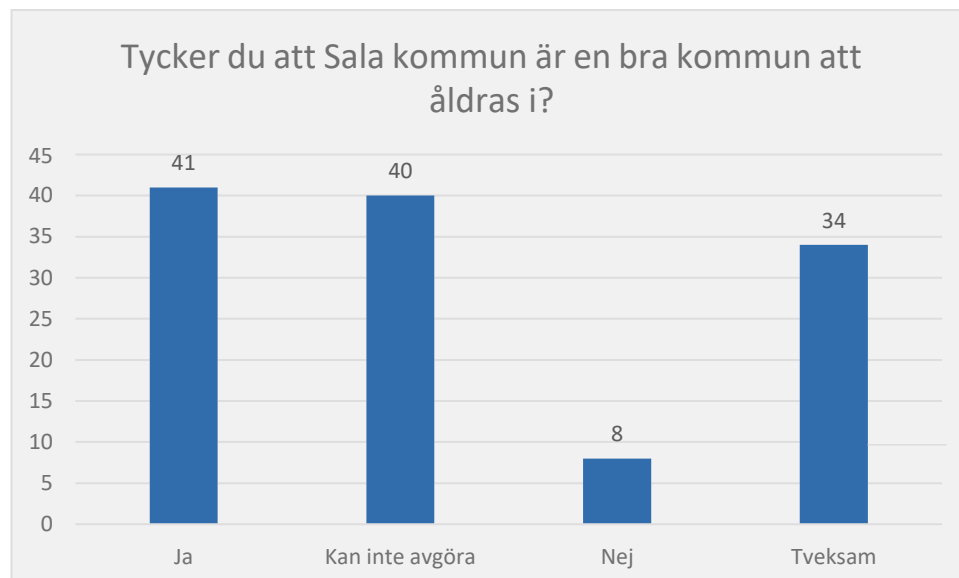
Fråga 6: Boendeform (Nuvarande).



Fråga 7: Boendeform (Önskemål).



Fråga 8: Är Sala en bra kommun att åldras i?



Fråga 9. Vad behöver utvecklas?

(Nedan redovisas antal svar per kategori av totalen som svarat, 123kommentarer)

• Äldreomsorg	58/123
• Bostäder	55/123
• Evenemang, aktiviteter och utbildningar	47/123
• Kollektivtrafik och vägar	32/123
• Möjlighet till träffpunkter/mötesplatser	30/123
• Möjligheter till gemensamma måltidsmiljöer	30/123
• Möjlighet till arbete/sysselsättning för äldre	29/123
• Tillgänglighet till byggnader/utemiljöer	20/123
• Information	16/123
• Kan inte avgöra	9 / 123

Övrigt:

Stödgrupp för personer/närstående i kunskap om demens. Friskvårdskontroller för äldre.

Uppsökande verksamhet för personer över 80 år.

Allas lika värde borde värdesättas högre.

Viktigt med kunskap och bemötande från personal. Hjälp med matlagning i hemmet och inköp av mat. Samma personal (Kontinuitet).

1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret

Enligt Socialtjänstlagens (SoL) mål ska alla äldre kunna bo kvar så länge som möjligt i sitt ordinära boende och det är en utgångspunkt för de riktlinjer för biståndsbedömning av insatser som är beslutade för Vård- och omsorgskontoret. Insatserna ska stödja till självständighet, trygghet och välmående. Det medför stora krav på verksamheterna att möta individen utifrån den enskildes situation, finna vägar för samarbete, nyttja varandras kunskaper och erfarenheter samt att alltid sätta den enskilde individens behov i centrum. Den lokala målbilden är i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserade strategier och är grundläggande i arbetet med Äldreplanen.

2.FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI

För att strukturera arbetet med att ta fram en plan för Sala kommuns äldre togs en modell fram där vision, mål och fokusområden tillsammans leder arbetet framåt. Att nå visionen utgör syftet med Äldreplanen. Om målen uppnås möjliggörs visionen. Fokusområden syftar till att möjliggöra måluppfyllelse genom insatser som sker inom dem.

2.1 Vision och mål

Vision och mål bygger på lokala mål, nationella riktlinjer och omvärldsanalyser.

Vision

Visionen bygger på Folkhälsomyndighetens arbete kring äldre samt råd och rekommendationer från såväl Socialdepartementet¹ som Socialstyrelsen.² Visionen är förenlig med de lokala politiska målen för Vård- och omsorgskontoret i Sala kommun.

De demografiska förutsättningarna kommer att innebära att det om några år inte finns personal så det räcker för att täcka upp det ökande behovet. För att möta det krävs flera insatser. Kvarboende i ordinärt boende behöver möjliggöras i högre utsträckning, äldreomsorgens arbete måste effektiviseras och utvecklas och äldre måste få förutsättningar att i så hög utsträckning som möjligt bevara sin självständighet. Förebyggande, främjande och tidiga insatser samt större fokus på det friska måste till för att det ska bli verklighet. Med grund i det formulerades följande vision för Sala kommuns Äldreplan.

Ett hälsosamt åldrande

Grundläggande mål

För att möjliggöra visionen sattes även två grundläggande mål upp. De insatser och det arbete som ryms inom Äldreplanen ska utformas så att de bidrar till att målen uppfylls.

Målen togs fram med bakgrund i visionen. Folkhälsomyndigheten lyfter fram WHO:s definition av Ett hälsosamt åldrande: Hälsosamt åldrande är processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan som möjliggör välbefinnande i äldre ålder.³

Definitionen utgör en grund för att ta fram de grundläggande målen.

Ökad självständighet

”... processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan...”⁴

Ett hälsosamt åldrande fokuserar grundläggande på utvecklingen och upprätthållandet av den funktionella förmågan och ger möjlighet till självständighet. Ett hälsosamt åldrande är den process som leder till självständighet vilket i sin tur möjliggör ett välbefinnande.

¹ Socialdepartementet 2018

² Socialstyrelsen 2019

³ World report on ageing and health. WHO, 2015.

⁴ World report on ageing and health. WHO, 2015.

Med ökad självständighet som grundläggande mål finns möjligheten dels till ett hälsosamt åldrande, dels till lösningen på de utmaningar den framtida demografin innebär.

Ökat välbefinnande

”Hälsosamt åldrande... möjliggör välbefinnande i äldre ålder.”⁵ Att möjliggöra välbefinnande är inte detsamma som att skapa det. Äldreplanens insatser och arbete kan inte skapa välbefinnande, men däremot kan äldre ges möjligheter till det. Förutsättningarna måste finnas för att det ska vara möjligt. Äldreplanen har som grundläggande mål att bidra till att skapa förutsättningar

2.2 Fokusområden

Fokusområden är områden som bidrar till att de grundläggande målen uppnås. Områdena togs fram i samråd med fokusgrupper och ledningsgrupper med stöd av Socialdepartementets skrivelse och Socialstyrelsens lägesrapport och riktlinjer. Områdena anses ha avgörande effekter för ett hälsosamt åldrande och inom respektive område kommer konkreta utvecklingsinsatser att lyftas, med syfte att uppnå de grundläggande målen. Syftet med fokusområdena är att skapa en struktur för inom vilka områden insatser bör arbetas fram. En del insatser och fokusområden hör samman och kan gå in i varandra. Fokusområden är:

- Kvalitativ och resurseffektiv äldreomsorg
- Tillgänglighet och delaktighet
- Förebyggande, främjande och tidiga insatser
- Socialt och meningsfullt liv
- Attraktiva och varierade boendeformer
- Digitalisering och välfärdsteknik

⁵ World report on ageing and health. WHO, 2015.

3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIV ÄLDREOMSORG

3.1 Rekryteringsstrategi

Socialdepartementet gör bedömningen att tillgången på vård- och omsorgspersonal kommer att ligga kvar runt dagens nivå⁶, behovet av personal kommer dock, på grund av den demografiska utvecklingen, att öka markant. Redan idag upplever många verksamheter inom äldreomsorgen i Sala kommun att rekryteringsprocessen är en utmaning där det är svårt att få tag i tillräckligt med personal med rätt kompetens för verksamhetens behov.

Utmaningen framåt ligger dels i att rekrytera nyanställda, dels i att ta vara på den personal som redan är verksam inom Vård- och omsorgskontoret. I Äldreplanen delas utmaningarna upp i *rekryteringsstrategi* (att rekrytera nya anställda att arbeta inom vård och omsorg) och *resursfördelning* (att behålla den personal som redan är verksam och att få dem räcka till mer).

SKR har i sin rekryteringsrapport för 2018 tagit fram förslag för att möta de utmaningar som väntar kring rekrytering inom välfärden.⁷ De lägger fram niorekryteringsstrategier.⁸



Några av dem handlar om att effektivisera och ta vara på de resurser som finns, och några fokuserar på hur nyrekryteringen bör fokuseras för att lyckas möta utmaningarna på bästa sätt. Strategierna, i kombination med lokala åtgärder, är en god utgångspunkt för rekryteringsarbetet framåt i Sala kommun och efter anpassning till lokala förutsättningar kan Sala rusta sig väl inför framtidens ökade behov.

⁶ Socialdepartementet 2018:14

⁷ SKL 2017 *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*

⁸ SKL 2018:33

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.⁹

- Möjligheten till utbildning i hemkommun, som finns i Sala
- Marknadsföring av yrken inom vård och omsorg
- Insatser för att göra yrken inom vård och omsorg mer attraktiva
- Insatser för att bredda rekryteringen, locka fler män till vården för att öka mångfalden och minska den ojämna könsfördelningen
- Insatser för att bredda rekryteringen, arbeta i samråd med övriga organisationer för att ta vara på kompetensen hos nyanlända
- Insatser för att bredda rekryteringen, fördela kompetensen mer effektivt för att skapa nya jobb med andra behovskrav på t.ex. utbildning

3.2 Resursfördelning

Den andra delen av rekryteringsutmaningen handlar om resursfördelning och resurseffektivitet. Effektivisering av resurser går att göra på flera områden. De strategier som visat goda resultat kring resurseffektivisering kan sammanfattas i följande punkter:¹⁰

- Ökad sysselsättningsgrad – om deltidsanställda ges möjlighet och motivation att öka sin sysselsättningsgrad behövs färre antal nyanställda. 2018 påbörjades en pilot om rätten till heltid i Sala kommun inom funktionsnedsättningsområdet och 2021 infördes det inom resten av Vård- och omsorgskontoret. Sen dess erbjuds alla heltidsarbete inom kontoret.
- Öka möjligheterna till karriärsutveckling – att utveckla sin karriär handlar om så mycket mer än att bli chef. Att öka möjligheterna för nya ansvarsområden, nya spetskompetenser eller mer ansvarstygda arbetsuppgifter, bidrar till personlig utveckling och gör yrket mer attraktivt och mer stimulerande.
- Underlätta god löneutveckling – när konkurrensen om arbetskraften är hård måste arbetsgivare erbjuda konkurrenskraftiga löner för att locka nya anställda, men också ha en väl strukturerad löneutveckling där prestationer, engagemang och lojalitet belönas för att motivera personalen att fortsätta sitt jobb på arbetsplatsen.
- Skapa engagemang – engagerade medarbetare är mindre sjuka, mer positiva till sitt yrke och sin arbetsplats och mer angelägna om att jobba heltid. Dessutom bidrar det till att anställda blir ambassadörer för sitt yrke och sin arbetsplats, vilket i sin tur kan locka fler att arbeta inom vård och omsorg.
- Effektivisera verksamheterna – såväl verksamhetsstrategiska insatser som digitalisering och teknik bidrar till att arbete effektiviseras och möjliggör för personalen att bidra i högre utsträckning i sitt dagliga arbete.

⁹ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

¹⁰ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

Utvecklingsmöjligheter

- Möjliggör att frisätta resurser för att öka förutsättningarna för resurseffektivisering på lång sikt

3.3 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling är en viktig del i att motivera personal att fortsätta arbeta inom Vård- och omsorgskontoret samt att förse verksamheterna med en bred kompetens och hög kvalitet. Idag sker en stor del av baspersonalens kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum.

Kompetensutveckling kan se ut på olika sätt:

- Föreläsningar om för yrket och/eller inom verksamheten relevanta ämnen
- Kurser inom yrkes- eller verksamhetsområdet
- Vidareutbildningar så som specialistutbildningar
- Internutbildningar om för yrket och/eller verksamheten relevanta ämnen
- Utökade ansvarsområden inom sin yrkesroll

Kompetensutveckling inom Vård- och omsorgskontoret är mer strukturerad sen 2020 då ESF-projektet Kompetenscentrum lade grunden för en digital lärandeplattform för kontoret. Efter projektets slut tillsattes en funktion, kallad kompetenssamordnare, för kontoret och som ansvarar för förvaltning och utveckling av Kompetenscentrum genom att omvärldsbevaka, samordna, ta fram och genomföra webbaserade och fysiska utbildningar samt riktade kompetensutvecklingsinsatser för chefer och personal.

Kompetenscentrum arbetar för lärande arbetsplatser inom Vård- och Omsorgskontoret där medarbetare ges förutsättningar att utveckla en reflekterande och lösningsinriktad kompetens. För att främja ett gemensamt lärande på arbetsplatsen, ett så kallat *arbetsplatslärande*, behövs en struktur som gör det möjligt. Det handlar om att använda verktyg och hitta former för att dela kunskap och implementera den för att sedan följa upp, lära och utveckla. Exempel på verktyg som tagits fram inom kontoret är Behovsanalys- och handlingsplan för kontinuerlig kompetensutveckling och Kompetensutvecklingsmodell för undersköterska, vårdbiträde, stödassistent, stödpedagog och boendestödare.

Den digitala plattformen innehåller en utbildningskatalog med ett åttiotal webbaserade utbildningar samt verktyg för chefer och medarbetare. Kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum bygger på evidensbaserad kunskap och har ett pedagogiskt upplägg som främjar att kunskap blir till kompetens, som sedan omsätts i praktik och leder till stöd av god kvalitet för den enskilde.

Utvecklingsmöjligheter

Kompetensutveckling spelar stor roll för arbetsmiljö, personlig utveckling och karriärsutveckling. Kommunen bör möjliggöra kompetensutveckling på bred front. Så väl vikarier som tillsvidareanställda måste få förutsättningar att kompetensutvecklas och utbildas och kommunen bör ha ett långsiktigt perspektiv snarare än att se till direkta kostnader.

Förslag:

- Fortsätta arbeta utifrån ett arbetsplatslärande och ta vara på befintlig kompetens inom verksamheterna och möjliggöra spridning av den kunskapen.
- Uppmuntra till vidareutbildning på olika nivåer, gör det mer attraktivt att till exempel som vårdbiträde utbildas till undersköterska.
- Vidareutveckla arbetet med internutbildningar om exempelvis rehabilitering, demensvård, palliativ vård, delegerade hälso- och sjukvårdsuppgifter, dokumentation, värdegrundsarbete och arbetsmiljöarbete.

3.4 Kvalitetsregister

Nationella kvalitetsregister används inom hälso- och sjukvården och innehåller individbaserade uppgifter om problem, diagnos, behandling och resultat för olika sjukdomstillstånd. Syftet med insamling av uppgifter till kvalitetsregister är dels kvalitetssäkring av vårdåtgärder, dels underlag till forskning inom området.

Nationellt pågår satsningar för utveckling av automatiserad digital överföring från primärdokumentation i journal till de nationella registren.¹¹

Vård- och omsorgskontoret är idag anslutet till fyra nationella kvalitetsregister vilka används i varierande utsträckning inom den kommunala hälso- och sjukvården. *Senior Alert*, *Svenskt register för beteendemässiga och psykiska symptom vid demens (BPSD-registret)*, *Svenska Demensregistret (SveDem)* och *Svenska Palliativregistret*.¹²

Utöver de nationella kvalitetsregister som nämns ovan deltar Vård- och omsorgskontoret även i nationella mätningar som Svenska HALT¹³ och regionala kvalitetsregister (Region Västmanland) avseende basala hygienrutiner och klädregler samt mätning av vårdrelaterade infektioner i samverkan med Smittskyddsenheten och Vårdhygien, Region Västmanland.

Vård och omsorg har ett väletablerat och strukturerat arbete med inrapportering till kvalitetsregister (Senior alert, Palliativregistret, SweDem) inom särskilt boende och korttidsboende för äldre. Arbetet med breddinförande och implementering av BPSD pågår.

¹¹ <https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85rsrapport+Nationella+kvalitetsregister+2020-2023.pdf>

¹² Socialdepartementet 2018: 28

¹³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/vardhygien-och-vardrelaterade-infektioner/svenska-halt/>

Inom verksamhetsområde Hemtjänst och Hemsjukvård arbetas det främst med SveDem och Palliativregistret. Riskbedömningar (fall, nutrition, trycksår, munhälsa och blåsdysfunktion) och skattningar av beteendemässiga och psykiska symtom vid demens görs vid behov, men inget strukturerat övergripande arbetssätt finns i dagsläget. Det samma gäller för funktionsnedsättningsområdet och då framför allt för de som omfattas av LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade).

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun får effekter av inrapportering på individnivå, framför allt via Senior Alert som idag används som verktyg för riskbedömning. Ett fortsatt arbete med utveckling av arbetssätt kring nationella kvalitetsregister och analyser av inrapporterade uppgifter bör göras. Genom god täckningsgrad ges kommunen möjlighet att följa utvecklingen inom äldreomsorgen. Dels utifrån kvalitet, dels utifrån de behov och de utmaningar som äldreomsorgen står inför med en äldre population.

Utmaningen för verksamheterna är den dubbeldokumentation som idag behöver göras för varje kvalitetsregister. Genom en automatiserad överföring från primärdokumentation möjliggörs en högre täckningsgrad och därmed ett mer tillförlitligt material i kvalitetsregister.

- Möjliggöra samverkan inom Vård- och Omsorgskontorets verksamheter för utbyte av kunskap, erfarenhet och arbetssätt samt analys av data från nationella kvalitetsregister.
- Implementera Senior Alert i hemtjänsten och inom funktionsnedsättningsområdet.
- Samverka med Region Västmanland och förvaltning för sammanhållen journal för att möjliggöra automatiserad överföring av uppgifter från primär journal till kvalitetsregister.
- Se över möjlighet att ansluta Sala kommun till ytterligare kvalitetsregister som till exempel Rikssår.
- Möjliggöra kompetensutveckling inom kvalitetsregister för chefer och omvårdnadspersonal inom Vård- och omsorgskontoret.

4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Äldreplanens innehåll behöver vara tillgängligt för medborgarna. Information om insatser och åtgärder behöver nå målgruppen för att delaktighet ska kunna uppnås. Deltagande i Äldreplanens insatser är avgörande för att de ska bidra till måluppfyllelse. Ett engagerat motivationsarbete kan behövas.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser är även en viktig del i förslaget till ny Socialtjänstlag. Delaktighet i stöd och vård behandlas i kapitel 5.

4.1 Ett äldrevänligt Sala

För att göra Sala kommun äldrevänlig krävs först och främst samverkan inom kommunen. Samhällsbyggnadskontoret har ett stort ansvar, likaså Vård- och omsorgskontoret, Kultur- och fritidskontoret samt Tekniska kontoret. Grundtanken med en äldrevänlig stad eller kommun är att utveckla och planera samhällen med hänsyn till en växande äldre befolkning. Områden som bostäder, offentliga miljöer, gator och vägar, kollektivtrafik, äldreomsorg, möjlighet till gemenskap och hälsofrämjande verksamheter är exempel på vad som bidrar till en äldrevänlig stad eller kommun. Det är i linje med Äldreplanens mål.

God samverkan är centralt. För att skapa ett äldrevänligt samhälle behöver samhällets delar samarbeta emot gemensamma mål och äldres önskemål behöver uppmärksammas och ingå i stadsplaneringen.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa samverkan krävs ofta en driven person eller grupp med syfte att upprätta och bibehålla samverkan genom olika diskussionsforum. Kommunikationsvägen är ofta lång i kommunen från den som uppmärksammar ett behov till den som kan tillgodose behovet.

Förslag:

- Åtgärder bör fokusera på hur samverkan mellan kommunens verksamheter, externa aktörer och civilsamhället kan stärkas.

4.2 Informativ verksamhet

Socialstyrelsen belyser i sin lägesrapport från 2019 vikten av tillgänglig vård och omsorg. Det ska vara lätt att få kännedom om, kontakt med och att använda de tjänster som vård- och omsorgsverksamheterna erbjuder.¹⁴ Detsamma gäller även för verksamheter, insatser och tjänster som tillsammans bidrar till ökad självständighet och ökat välmående utanför vård och omsorg.

Informationsspridning är en viktig del i det. Den enskilde behöver få kännedom om vilket stöd och vilka verksamheter som finns; kontaktvägar; och hur man tar del av eller använder tjänster. Idag är Salakommuns främsta kommunikationsväg med medborgare hemsidan www.sala.se. Det är en bra plattform för att samla och förmedla information, men många äldre har begränsad möjlighet att ta del av innehållet på en hemsida.

Kommunikationsenheten är ett stöd för kommunens verksamheter i att formulera och nå ut med information riktad till olika målgrupper. Kommunikationsenheten kan även presentera information i andra format än det digitala, t.ex. i form av broschyrer och andra trycksaker. Kultur- och fritidskontoret samlar idag på ett bra sätt information om sitt aktivitetsutbud, som bland annat riktar sig till äldre, i en annonsdel i Sala Allehanda och Salabladet där även föreningar kan annonsera sina aktiviteter.

Utvecklingsmöjligheter

Om äldre inte får kännedom om vilket stöd man kan få av kommunen och det utbud som finns eller vad civilsamhället kan erbjuda används det inte i full utsträckning och kan inte bidra till något resultat gällande till exempel förbättrad hälsa eller meningsfull fritid.

Förslag:

- Arbetet med tillgänglighet och informationsspridning behöver fortskrida och utvecklas. Kommunikationsenheten är en viktig stödfunktion och bör bland annat se över tillgängligheten i den information som riktar sig till äldre på www.sala.se.
- Utred möjligheten till spridning av tryckt information, t.ex. på anslagstavlor runt om i kommunen, vid mötesplatser som t.ex. mataffärer, vid bygdegårdar, sopstationer eller liknande.
- Samverkan med civilsamhället för informationsspridning bör utökas. Exempelvis genom att tjänstepersoner deltar vid soppluncher som Svenska kyrkan anordnar och informerar om sin verksamhet eller sina insatser.
- Utred möjligheten att tillsammans med civilsamhället ta fram trycksaker om aktivitets- och stödutbud som finns som t.ex. kan spridas av hemtjänsten (och därmed även nå de som är isolerade i hemmet), i väntrum på vårdcentraler, på bibliotek eller liknande.

¹⁴ Socialstyrelsen 2019:96

- Behov finns av att kunna stötta äldre i det digitala samhället. Exempelvis genomförs digitala utbildningar på Sala stadsbibliotek i Kultur- och fritidskontorets regi och man kan även få praktisk hjälp med sin smartphone. Andra kommuner som Hallstahammar erbjuder även teknisk support i hemmet med datorer och digitala kanaler inom TV. Utred om det kan vara aktuellt i Sala.
- Inrätta ett förebyggandeteam för äldre. Teamet informerar om möjliga insatser, lotsar till rätt kontakt och har möjlighet att besluta om trygghetslarm och serviceinsatser genom förenklad handläggning. Förebyggandeteam för äldre kan även arbeta uppsökande för att informera specifika åldersgrupper om vilka insatser och stöd som finns. Möjlighet till samtal och rådgivning. Teamet kan bestå av bland annat beteendevetare, arbetsterapeut och socionom. Se behov av och möjligheter till samverkan mellan olika kontor i utformandet av förebyggandeteamet och synka om möjligt med andra förebyggande insatser i kommunal regi. Förebyggandeteamet kan även underlätta för anhöriga och den äldre som vårdas i kontakten med myndighetsutövningen inom individ- och familjeomsorgen (IFO).

4.3 Motiverande verksamhet

Det finns olika typer av motiverande arbete. Motiverande verksamhet i form av hembesök kan utformas på olika sätt; som kommunala insatser eller genomföras av civilsamhället. I Sala kommun finns olika stödfunktioner inom civilsamhället som exempelvis Svenska kyrkans möjlighet till samtal med diakoner eller samtalsstöd genom Talk2me¹⁵ som drivs av Västerås stadsmission. Studieförbundet vuxenskolan genomför samtalsgrupper för seniorer om existentiell hälsa. På Röda Korsets Kupan och andra verksamheter finns möjlighet för äldre till en meningsfull sysselsättning genom att arbeta som volontär. Kommunen och civilsamhället bidrar tillsammans till minskad ensamhet och isolering, ökad tillgänglighet till stöd, delaktighet i samhället samt förbättrat välmående. Utmaningen ligger i att nå de som mår sämst och har svårt att lämna hemmet, eftersom uppsökande arbete försvåras av sekretess- och försäkringsskäl.

Det finns behov av att vidareutveckla motiverande verksamhet inom kommunens befintliga verksamhet. Vård- och omsorgskontorets verksamheter träffar dagligen äldre som är i behov av motiverande verksamhet. Att göra motiverande verksamhet till en naturlig del av det dagliga arbetet inom Vård- och omsorgskontoret kan leda till goda möjligheter för den enskilde att uppnå ökad självständighet och ökat välmående.

Utvecklingsmöjligheter

Behov av kompetensutveckling inom motiverande verksamhet inom Sala kommun bör utredas. Om personal som arbetar med äldre har god kännedom om vilka möjligheter äldre har i kommunen samt god kunskap om motiverande verksamhet ökar möjligheterna till delaktighet.

Förslag:

- Civilsamhället är viktigt för att äldre ska få möjlighet till aktiviteter som bidrar till ökad delaktighet och minskad isolering. Kommunen bör ha en uppmuntrande och bejakande attityd tillsamverkan.

¹⁵ www.talk2me.se

- Arbeta för att väcka både internt och externt engagemang kring motiverande verksamhet med målsättningen att öka delaktighet bland äldre, vilket bidrar till att nå Äldreplanens mål.

5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER

Vuxna personer, inklusive äldre som lider av sjukdom, har en fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsättning eller som är drabbade av social sårbarhet löper högre risk för komplikationer av ohälsosamma levnadsvanor¹⁶. Det är viktigt att prioritera förebyggande arbete i syfte att främja ett friskt åldrande och motverka ohälsosamma levnadsvanor.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Även i förslaget till en ny Socialtjänstlag, som förväntas träda i kraft 2025, finns en fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser bland annat genom att sänka trösklarna och att kunna nå invånare tidigt, innan problem växt sig stora.

Det är ett gemensamt ansvar för kommunens verksamheter att möta individer utifrån den enskildes situation och att hitta sätt för aktivering och stöd samt att samarbeta på ett sätt som gynnar de äldre medborgarna.

Vård- och omsorgskontorets verksamheter har delvis infört IBIC (individens behov i centrum), där man hittar vägar för samarbete, nyttjar varandra kunskaper och erfarenheter. Individen får möjlighet att stärka sina egna resurser avseende genomförande av aktiviteter och delaktighet.¹⁷

Utvecklingsmöjligheter

- Implementera IBIC (individens behov i centrum) även på utförarsidan inom Vård- och omsorgskontoret.

5.1 Fysisk aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO) framhåller att alla vuxna, från 18 år och uppåt bör vara fysiskt aktiva varje dag.¹⁸ Personer 65 år och äldre bör också träna balans, styrka och rörlighet, samt utföra pulshöjande aktiviteter varje vecka. Långa perioder av stillasittande bör brytas och ersättas av någon form av fysisk aktivitet. Personer med funktionsnedsättning eller sjukdomstillstånd bör vara så aktiva som deras tillstånd medger.¹⁹ Fysisk aktivitet bidrar till ökat välmående och möjliggör självständighet samtidigt som det förebygger bland annat fallrisk och undernäring.

¹⁶ Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2018-6-24.pdf>

¹⁷ <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/aldre/individens-behov-i-centrum/>

¹⁸ Folkhälsomyndighetens rekommendationer kring fysisk aktivitet: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/riktlinjer-och-rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/>

¹⁹ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ef15f23c5be6408aacc160accde92722/framja-fysisk-aktivitet-och-minska-stillasittandet-riktlinjer.pdf>

Fysisk aktivitet motverkar även depression, och träning i grupp minskar även risken för depression relaterat till ensamhet.²⁰ Äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja träna. Genom fysisk aktivitet kan åldersrelaterad sjukdom förebyggas och sjukdomar och skador behandlas.²¹

Inom hälso- och sjukvården kan Fysisk aktivitet på recept (FaR) användas som behandlingsmetod, i syfte att motivera enskilda att komma i gång med fysisk aktivitet, träning eller ökad grad av aktivitetsnivå.²²

Utvecklingsmöjligheter

Att börja med fysisk aktivitet är aldrig för sent, och att vara fysiskt aktiv i liten grad är bättre än att vara helt inaktiv. Oavsett tidigare eller nuvarande fysisk förmåga och aktivitetsnivå bör kommunens samtliga verksamheter verka för att tillgängliggöra för fler att vara så fysiskt aktiva som möjligt. Interesseorganisationer och privata aktörer inom sport och fritid är viktiga för samhällets hälsa i stort och bör därför även räknas med och bjudas in till frågor avseende äldres tillgänglighet till fysisk aktivitet.

Förslag:

- Vård- och omsorgskontoret verksamheter bör aktivt arbeta för att möjliggöra fysisk aktivitet i vardagen för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Samhällsbyggnadskontoret, Tekniska kontoret, Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret bör samverka för att ge alla äldre i samhället likvärdig tillgänglighet till fysisk aktivitet.
- Kultur- och fritidskontoret bör utreda möjligheter och förutsättningar till utökad samverkan med civilsamhället för att främja och tillgängliggöra fysisk aktivitet för äldre.
- Den kommunala hälso- och sjukvården bör utreda behov, möjligheter och förutsättningar att implementera FaR som metod.

5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg

Äldreomsorgen behöver förändra sitt arbetssätt och arbeta med större fokus på förebyggande insatser. Dels för att åstadkomma en mer effektiv vård, dels omsorg men även för att den äldre ska få möjlighet att leva ett mer självständigt liv.²³

Vanligen används begreppet *rehabiliterande förhållningssätt* för att beskriva ett hälsofrämjande arbetssätt inom äldreomsorgen. Rehabilitering är en reaktiv hälso- och sjukvårdsåtgärd och genom att använda begreppet *funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg* riktas i stället fokus till ett proaktivt och hälsofrämjande förhållningsätt i hela äldreomsorgen.

²⁰ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bab7ecf7462e444c9bd2c14ac2c5eae/utblick-folkhalsa-fysisk-traning-bland-aldre.pdf>

²¹ FYSS 2021 <https://www.fyss.se>

²² FYSS 2021 <https://www.fyss.se/wp-content/uploads/2022/06/Kap1.9.FaRpdf.pdf>

²³ Regeringskansliet (2017). Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Regeringens skrivelse 2017/18:280

Omställningen mot Nära vård²⁴ och den nya Socialtjänstlagen belyser vikten av förebyggande insatser. Genom att arbeta med insatser för att främja självständighet kan vi minska behov av insatser från socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård.

Aktivt teamarbete (legitimerad personal, omvårdnadspersonal och biståndshandläggare) möjliggör att tidigt identifiera risker i den äldre vardag, funktionstillstånd och miljö.

Tillsammans med den äldre sätts mål upp, förutsättningar skapas och insatser planeras och utförs så att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och aktivt liv som möjligt.

Arbete med mer riktade insatser som tex gruppträning på dagverksamhet för personer som har behov av rehabilitering och även riskerar ofrivillig social isolering i hemmet pågår.

Utvecklingsmöjligheter

Den äldre populationen har idag fler och mer komplicerade och omfattande behov av socialtjänst, inklusive insatser inom ramen för LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade), och hälso- och sjukvård i hemmet. För att klara av framtidens utmaningar med mindre resurser och färre medarbetare inom vård och omsorg, behöver arbetssätt ses över, bland annat i samband med hemgång efter sjukhusvistelse. Dels i syfte att minska belastningen på sjukhusen, som en del i omställningen till Nära vård, dels som en del i att möta den åldrande befolkningens behov.

Intensiva insatser med rehabilitering och omvårdnad i hemmet efter utskrivning från sjukhusvistelse ger möjlighet till funktions- och aktivitetsbevarande insatser och har visat sig minska behovet av insatser från hemtjänst och kommunal hälso- och sjukvård samt återinläggningar över tid.

Förslag:

- Utveckla ett arbetssätt med teambaserad hemtagning efter sjukhusvistelse.
- Utveckla arbetssätt med tidigt uppsökande hembesök med bedömning av arbetsterapeut i samband med ansökan om insatser från socialtjänsten.

För att möjliggöra ett förändrat arbetssätt behöver Vård- och omsorgskontoret ha en tydligt fokus och tydliga mål som genomsyrar alla verksamheter. Att arbeta funktions- och aktivitetsbevarande är något som sker i vardagen. För att möjliggöra det behövs kompetensutveckling:

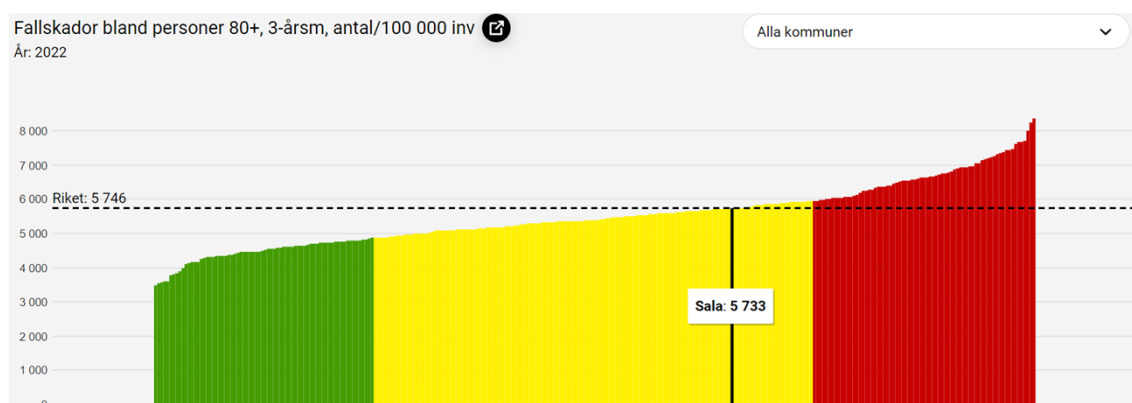
- Tydliggöra det funktions- och aktivitetsbevarande förhållningssättet i tex. verksamhetsplaner, mål, riktlinjer och rutiner.
- Tillgängliggöra intern utbildning i funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt genom att utnyttja den kompetens som redan finns i organisationen.

²⁴ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

5.3 Fallprevention

Fallolyckor är den i särklass vanligaste olyckstypen bland äldre. I åldersgruppen finns majoriteten av de fall som resulterar i en fallskada som kräver sjukvård och 9 av 10 fallskador som leder till dödsfall återfinns här.^{25 26}

Sala kommun ligger på samma nivå av antal fallskador för personer >80år som övriga riket i genomsnitt.²⁷



En rapport från Socialstyrelsen visar att fallpreventivt arbete gynnar kommuner ur ett hälsoekonomiskt perspektiv. Med enkla förebyggande åtgärder i åldersgruppen >65 år ses stora vinster både för den enskilde och för samhället.²⁸

Fall som leder till sjukhusvård skapar ett lidande för individen men kostar även kommunen stora resurser på grund av det ökade vårdbehovet som ofta tillkommer.

På Kunskapsguiden²⁹ finns samlat material om fallpreventivt arbete från bland annat Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Ett strukturerat och evidensbaserat arbete visar forskningen ha goda resultat för att minska antalet fallolyckor.

En fjärdedel av Sala Kommuns invånare äldre än 80 år hade år 2022 kommunala insatser i form av särskilt boende eller hemtjänst. Det är således många av de äldre i kommunen som inte har kontakt med kommunen via Vård- och omsorgskontorets verksamheter.

Vård- och omsorgskontoret arbetar idag strukturerat inom särskilt boende och korttidsverksamheten med teambaserade riskbedömningar för bland annat fall.

Samtliga äldre i de verksamheterna skattas årligen och 2023 hade ca 83 % risk för fall. 98 % av dem hade fallförebyggande åtgärdsplaner.³⁰

²⁵ Socialstyrelsen 2019

²⁶ Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Socialdepartementet, 2018

https://www.regeringen.se/contentassets/faebe5c0bff14b9fb7cd9df7625d2e10/framtidens-aldreomsorg--en-nationell-kvalitetsplan-2017_18_280.pdf

²⁷ Öppna jämförelser, Kolada: <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16752&report=206198>

²⁸ Socialstyrelsen 2022b

²⁹ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/alldre/fallolyckor-och-fallprevention/>

³⁰ <https://reg.ucr.uu.se/senioralertpublik/tufm;jsessionid=5F49B4A482B3B73A4F8B5DA6FE715FD2.senioralertpublik.neptunu.s?0>

I ordinärt boende används evidensbaserade metoder för fallförebyggande åtgärder men det finns idag inga beslut om strukturerat arbetssätt gällande riskbedömningar och tidiga fallpreventiva åtgärder.

Kultur- och fritidskontoret har sedan många år arbetat med seniordagar där fallprevention varit en del av programmet. Exempel på aktiviteter är "Balansera mera", en nationell satsning från Socialstyrelsen. Det finns vinterbroddar till äldre besökare på Träffpunkten att låna. Sedan 2023 erbjuds fysisk gruppträning för alla äldre som önskar komma i gång, med fokus på benstyrka och balans.

Utvecklingsmöjligheter

SKR belyser vikten av att ställa om från reaktiv till proaktiv och hälsofrämjande vård och omsorg, som ett led i omställningen mot Nära vård.³¹ De arbetssätt som finns idag inom vård och omsorg är reaktiva, med andra ord har medborgaren redan en kontakt med den kommunal hälso- och sjukvården eller socialtjänsten innan insatser påbörjas.

För att nå målen ökat välbefinnande och självständighet i Äldreplanen är det viktigt att öka medvetenhet hos medborgare om fallprevention, fall och fallrisker. Därför behövs ett proaktivt förhållningssätt till fallprevention. Kunskap och material finns redan samlat på Kunskapsguiden och kommunens främsta uppgift bör vara att sprida kunskap och utveckla strukturerade arbetssätt.

Fysisk aktivitet samt funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt som nämnts i tidigare kapitel är viktiga delar i det fallpreventiva arbetet.

Förslag:

- Utveckla samverkan mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret i syfte att utveckla proaktiva och hälsofrämjande arbetssätt med information till medborgare om fallrisker och fallförebyggande åtgärder.
- Samverkan mellan kommunen och Regionens primärvård för att identifiera individer med behov av fallpreventiva åtgärder i tidigt skede.
- Vård- och omsorgskontoret bör arbeta för att implementera teambaserat strukturerat arbetssätt kring fallriskbedömning i ordinärt boende, med hjälp av tex. Senior alert.

5.4 Kost och nutrition

Goda kostvanor och näring är en förutsättning för god livskvalitet och för att förebygga sjukdomar men det är också en förutsättning för att andra medicinska behandlingar ska ha god effekt, tex sårsläkning eller återhämtning efter allvarlig sjukdom. Många sjukdomar för också med sig ett ökat näringsbehov. Forskning visar att äldre personer med undernäring oftare besöker sjukvården och även har längre behandlingstider än personer med god nutritionsstatus.³²

Livsmedelsverket påtalar i sina riktlinjer måltidens betydelse för livskvalitet. Måltiden är mer än

³¹ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

³² Socialstyrelsen 2023

bara näring och nutrition, den bidrar till socialt sammanhang och gemenskap³³ (se kapitel 6.2 för mer om måltidsmiljö och social gemenskap).

Socialstyrelsens kunskapsstöd riktar sig främst till de individer som besöker vården eller har stöd av kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst men beskriver också vikten av att tidigt identifiera risker för undernäring av närstående och personer i den äldres omgivning.

2022 kom Socialstyrelsen med nya föreskrifter och allmänna råd för förebyggande av och behandling vid undernäring³⁴, föreskrifterna krävställer att verksamheter inom hemtjänst, särskilt boende och LSS boenden och inom socialpsykiatri ska ha rutiner för att förebygga och behandla undernäring. Ansvar är delat mellan socialtjänsten och den kommunala och regionala primärvården.

Måltidsenheten på Tekniska kontoret arbetar i enlighet med Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i äldreomsorgen³⁵ och planerar måltiden ur ett helhetsperspektiv i enlighet med måltidsmodellen.³⁶

I Sala kommun finns en äldre vägledande policy³⁷ för äldreomsorgens måltider som fokuserar på måltider inom särskilt boende för äldre. Det finns även en rutin för att förebygga undernäring som utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar inom SÄBO, Hemtjänst, LSS och Socialpsykiatri.

Livsmedelsverket sammanställer statistik om äldreomsorgens måltider^{38 39} och vid genomlysning hittades inga lokala mål för Sala kommuns äldre avseende hållbara måltider och miljö.

Måltidsenheten tittar regelbundet på klimatpåverkan, ekologiska och närproducerade inköp och för bland annat svinnsstatistik. Måltidsenheten rapporterar kvalitativa mål och måluppfyllelse inom sina verksamheter men det finns ingen strategi för uppföljning av kvalitativa mätbara mål tillsammans med Vård- och omsorgskontoret.

Förutsättningarna för att uppnå god kost och nutrition inom särskilt boende och dagverksamhet ser av naturliga skäl mycket annorlunda ut jämfört med äldre i ordinärt boende. Boenden och dagverksamheter har en större möjlighet att koncentrera insatser kring mat och nutrition till en plats och bedriva mer av en restaurangverksamhet än vad till exempel hemtjänst har. I Hemtjänsten kommer ”matgästerna” inte till verksamheten utan maten ska i stället tillagas och serveras i det egna hemmet vilket ställer andra utmaningar i arbetet med att skapa en trivsam och hälsofrämjande matmiljö (se kapitel 6:2).

³³ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁴ [HSLF-FS 2022:49 \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/hslf-fs-2022-49)

³⁵ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁶ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

³⁷ [VOO - Mat - Riktlinjer för måltider inom Vård och Omsorg.docx](#)

³⁸ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

³⁹ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Forskningen redogör tydligt för vikten av att tidigt identifiera risken för undernäring, den stora utmaningen är att många av Sala kommuns äldre inte har kontakt med äldreomsorgen eller möjlighet att besöka kommunala restauranger. Måltidsenheten har inte uppdraget att tillhandahålla matlådor, vilket 76 % av landets kommuner gör.⁴⁰

Styrande dokument för förebyggande och behandling av undernäring behöver revideras inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter med grund i de nya föreskrifterna och den senaste forskningen, men det förutsätter också ett nytt arbetssätt utifrån socialtjänstens ansvar. Nuvarande rutin utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar. En samverkan med vårdcentraler för att tidigt identifiera risk för undernäring hos äldre individer som inte redan har en etablerad kontakt med kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst.

Samhällsstrukturerna har ändrats mycket från bondesamhälle till industri och idag konsumentssamhälle. Det medför ändrade matvanor och önskemål om måltidsordning, serveringstider och menyer utifrån individuella preferenser.

Förslag:

- Se över möjligheten att rekrytera dietist till Tekniska kontorets måltidsenhet.
- Tydliggöra strukturer för samverkan kring kost och nutrition mellan Tekniska kontorets måltidsenhet och enheter inom Vård- och omsorgskontoret.
- Tydliggöra mål för uppföljning av nutrition och måltidskvalitet för alla verksamheter som arbetar med äldres kost och nutrition.
- Se över externa samarbetsparter som kan bidra till att öka kunskaper kring kost och nutrition för dem som inte tar del av kommunens verksamheter.
- Revidera kommunövergripande riktlinjer och rutiner för äldres kost och nutrition med utgångspunkt i aktuella författningar, forskning och erfarenhet.
- Se över möjligheten att delta i - [Nollundernäring \(nollundernaring.se\)](http://nollundernaring.se)
- Införa nattfastemätningar inom äldreomsorgens verksamheter.
- Individens önskemål, livsmönster och förändrade vanor bör beaktas vid planering av meny och serveringstider inom äldreomsorgen.
- Utred Tekniska kontorets måltidsenhets möjlighet att tillreda näringsriktiga matlådor till personer i ordinärt boende.
- Utred om måltidsenheten skulle kunna ha mer flexibla öppettider för att kunna servera middag senare på särskilt boende.

⁴⁰ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](http://Fakta - Äldreomsorgens måltider (livsmedelsverket.se))

5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention

Socialstyrelsen slår i sin lägesrapport från 2019 fast att psykisk ohälsa bland äldre måste uppmärksammas i högre grad. Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska sjukdomar och psykiatriska tillstånd, men äldre kan även uppleva psykisk ohälsa p.g.a. ensamhet eller minskat socialt nätverk. Äldre behandlas oftast med läkemedelsinsatser då tillgången på psykologisk behandling för åldersgruppen är låg.⁴¹

Det pågår löpande arbete för att minska psykisk ohälsa i kommunens verksamheter, bland annat genom implementering av en ny överenskommelse för samverkan kring vuxnas psykiska ohälsa, där stöd till äldre särskilt lyfts fram som ett område som behöver utvecklas.⁴²

En riskfaktor som Socialstyrelsen lyfter för psykisk ohälsa är ofrivillig ensamhet.⁴³ Social gemenskap, fysisk aktivitet och bra matvanor är några faktorer som är viktiga för att förebygga psykisk ohälsa som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser kan i värsta fall leda till suicid. Varje år dör ca 1500 personer i suicid i Sverige. Suicid är inte en sjukdom, utan den yttersta konsekvensen av psykisk ohälsa och psykiskt lidande som i stunden är outhärdligt för den som är drabbad. Ca 70 % av de som tar sitt liv är män.

En fjärdedel av alla självmord i Sverige sker i åldersgruppen över 65 år, vars självmordsrisk är 40 % högre än befolkningen under 65 år. Samtidigt har äldre personer som avlidit av självmord i mycket mindre utsträckning haft psykiatrisk vård före eller behandling med psykofarmaka sex månader innan självmordet.⁴⁴

Suicid är ett samhällsproblem som går att förebygga genom att arbeta systematiskt med olika insatser för att minska risken att människor tar sitt liv. Det finns flera riskfaktorer där förändrad livssituation som t.ex. förlust av nära anhörig eller att gå i pension, är riskfaktorer som kan göra äldre särskilt sårbara.

Påverkansfaktorer som medföljer pensionen kan även vara en sämre ekonomi och social isolering, samt begränsningar i livssituationen på grund av kronisk eller funktionsnedsättande sjukdom.

Utvecklingsmöjligheter

Arbete för psykisk hälsa pågår löpande inom kommunen. Sedan 2019 genomförs utbildningar i Mental Health First Aid (MHFA)⁴⁵. Målet är att all personal inom Vård- och omsorgskontoret ska gå utbildningen. Viss utbildning har även skett av personal på Kultur- och fritidskontoret.

Vård- och omsorgskontoret och Kultur- och fritidskontoret kan tillsammans med andra aktörer arbeta riktat mot kända riskfaktorer som t.ex. ensamhet och isolering och för att främja friskfaktorer som fysisk aktivitet, aktivering och att vara en del i sociala sammanhang som ingår i Äldreplanens fokusområden.

⁴¹ Socialstyrelsen, 2019:7

⁴² [lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf)

⁴³ Socialstyrelsen, 2019:19

⁴⁴ Socialstyrelsen, 2016

⁴⁵ MHFA - Första hjälpen till psykisk hälsa | Karolinska Institutet

Arbete pågår under 2024 med att ta fram en övergripande handlingsplan för suicidprevention för Sala kommun.

Förslag:

- Kommunen samordnar interna verksamheter och civilsamhället i att ta fram ett program till evenemanget Tillsammans för psykisk hälsa som anordnas i Västmanland i oktober varje år. Evenemanget riktar sig till medborgarna och syftar till att öka kunskapen om och minska stigmat kring psykisk ohälsa och suicid.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid hos Vård- och omsorgskontoret genom fortsatt utbildning av personal i Mental Health First Aid (MHFA) och Socialstyrelsens utbildningar i bemötande.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid i andra verksamheter inom kommunen som har aktiviteter för eller på annat sätt kommer i kontakt med äldre.
- Påbörja ett strukturerat suicidpreventivt arbete inom Sala kommun.
- Höj kvaliteten i det suicidpreventiva arbetet inom Vård- och omsorgskontoret genom att skapa en kontorsövergripande rutin för suicidförsök och suicid samt ta fram systematiskt arbetssätt för utredning efter suicidförsök och fullbordat suicid.

5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol

Alkoholkonsumtionen bland äldre personer har ökat under senare år samtidigt som den minskar i alla andra åldersgrupper. Den totala alkoholförbrukningen har ökat i den äldsta åldersgruppen, särskilt för kvinnor. Generellt har konsumtionen stigit med 16 % de senaste åren i åldersgruppen 65 – 84 år.⁴⁶ Även om de äldre männen står för den största konsumtionen av alkohol så är ökningen störst bland äldre kvinnor.

Att drabbas av både alkoholrelaterade sjukdomar och förtida död i sjukdomar relaterade till alkohol blir allt vanligare. Äldre personer är mer känsliga för hur alkoholen påverkar hälsan eftersom både muskelmassan och kroppsvätskan minskar när man blir äldre. Alkoholen fördelas då på en mindre volym kroppsvätska och promillehalten blir högre i kroppen än tidigare vid samma konsumtion.

Till exempel har äldre personer högre risk att drabbas av sjukdomar till följd av alkohol som hjärtsjukdomar, diabetes, cancer eller demensjukdom. Vissa grupper bör inte dricka någon alkohol alls, exempelvis de som har leversjukdom eller magsår, tar psykoaktiva eller lugnande mediciner, har problem med minnet eller inlärning, dålig balans eller oregelbunden hjärtrytm. Det finns också risker kopplade till en högre läkemedelsanvändning och att alkoholkonsumtion kan öka risken att falla.⁴⁷ Alkoholberoende och andra typer av beroenden är även en riskfaktor för suicid.

⁴⁶ Guttormsson, 2020

⁴⁷ [Om äldre personer och alkohol - Kunskapsguiden](#)

Alla äldre personer som dricker alkohol har inte problem. De som har en problematisk alkoholkonsumtion behöver erbjudas stöd, hjälp och behandling. Det kan till exempel gälla problem kopplade till alkoholen som inverkar på hälsan, försvårar möjligheten att klara av sitt vardagsliv eller svårigheter att upprätthålla sina sociala relationer.

Ansvar för att stödja, hjälpa och behandla alkoholproblem ligger hos kommunens öppenvårdsenhet och hälso- och sjukvården. Aktörerna kan behöva samarbeta med äldreomsorgen om en äldre person har alkoholproblem. Socialtjänsten ansvarar idag för socialt och psykosocialt stöd, medan hälso- och sjukvården ansvarar för den medicinska behandlingen.

Samsjuklighetsutredningens delbetänkande⁴⁸ föreslår en genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet där regionernas hälso- och sjukvård ska ansvara för all behandling av skadligt bruk och beroende på alla vårdnivåer och för alla åldrar. Samtidigt sker en perspektivförskjutning för socialtjänstens arbete med ökad fokus på förebyggande och sociala stödinsatser. Det finns även en skyldighet för regioner och kommuner att bedriva en gemensam vård- och stödverksamhet.

Personal inom hemtjänsten eller vid ett särskilt boende kan se tecken på och upptäcka eventuella alkoholproblem hos äldre personer och kan behöva motivera dem att ta emot stöd och hjälp och verka för att personen får tillgång till relevant hjälp. Kunskapsnivån hos personal och rutiner kan behöva höjas och arbetssätt för samverkan och internt stöd för arbete med individer inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter utarbetas. Utbildningsinsatser genomförs redan i viss utsträckning, t.ex. gick all personal inom hemtjänsten Socialstyrelsens utbildning om Äldre och alkohol under 2023.

Förslag:

- Stärka Individ och familjeomsorgens (IFO) utåtriktade förebyggande arbete genom informationsinsatser till äldre om risken med hög alkoholkonsumtion.
- Öka kunskapen om skadlig alkoholkonsumtion hos äldre inklusive inom funktionsnedsättningsområdet för Vård- och omsorgskontorets personal samt utveckla samverkan mellan verksamhetsområdena och med hälso- och sjukvården gällande äldre med riskbruk, skadligt bruk och beroende.

⁴⁸ Socialdepartementet, 2021:93

5.7 Våld mot äldre

Den Nationella strategin om våld mot äldre personer inom vård och omsorg syftar till att öka medvetenheten om förekomsten av våld mot äldre personer.⁴⁹ Våldsutsatta äldre ska ges möjlighet till ett värdigt, tryggt och hälsosamt åldrande samt ges möjlighet till välbefinnande. En förutsättning för det är att det finns kunskap för att uppmärksamma de som är utsatta.⁵⁰

Nationellt center för kvinnofrid (NCK) har sammanställt tillgänglig forskning inom området våld mot äldre. Enligt forskningsstudier anses våldsutsatta äldre vara en särskilt sårbar grupp och gemensamt för särskilt sårbara är att samhällets skydd och stöd vid våldsutsatthet ofta inte är anpassat till de särskilda behov som sårbarheten kan ge upphov till.⁵¹

I Sala kommun har en ökad samverkan inom Vård- och omsorgskontorets olika verksamheter bidragit till att fler våldsutsatta äldre har uppmärksammats och erbjudits hjälp och stöd. Personal inom Vård- och omsorgskontoret har deltagit i kompetenshöjande utbildningstillfällen inom kampanjen Våldet går inte i pension under 2020 och all personal inom hemtjänsten har deltagit i intern utbildning om Våld mot äldre under 2023.

Utvecklingsmöjligheter

- Erbjud kompetensutveckling för all personal i verksamheter inom Vård- och omsorgskontoret i syfte att upptäcka våldsutsatta och erbjuda stöd och hjälp.
- Öka kompetensen om våld i nära relation i andra kommunala verksamheter som möter äldre som t.ex. Träffpunkten, biblioteksverksamheten och Kontaktcenter.
- Utredda möjlighet till akut skydd för särskilt utsatta äldre med stort vårdbehov, till exempel genom att utöka bedömningsriktlinjer för att omfatta omvårdnadsinsatser som att besluta om korttidsboende i skyddande syfte.

5.8 Ökad trygghet i samhället

Äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga kan drabbas av brott på grund av sin sårbarhet. Ofta handlar det om att någon stjälar pengar eller värdesaker genom att på olika sätt försöka lura sig in i bostaden.⁵²

17 % av äldre personer i åldern 65+ uppger att de blivit utsatt för brott enligt Brottsförebyggande rådets rapport *Brott mot äldre* (2018).⁵³ Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest under 2023, med 22 % till 237 692 brott, jämfört med 2022. Sett i ett tioårsperspektiv har de anmälda bedrägeribrotten ökat med 53 %.⁵⁴

Det finns utbildningsmaterial som till exempel "Försök inte lura mig"⁵⁵ som Polisen tagit fram tillsammans med PRO, SPF Seniorerna och Brottsofferjouren.

⁴⁹ Socialstyrelsen, 2014

⁵⁰ [HSLF-FS 2022:39 \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se)

⁵¹ [Våld mot äldre kvinnor - en forsknings- och kunskapsöversikt \(uu.se\)](https://uu.se)

⁵² <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/brott-mot-aldre-och-personer-med-funktionsnedsattning/>

⁵³ Brottsförebyggande rådet 2018: 7

⁵⁴ [Antalet anmälda brott ökade under 2023 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://bra.se)

⁵⁵ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/aldre-och-funktionsnedsatta/forsok-inte-lura-mig/>

Det kan till exempel användas vidinformationsträffar och liknande och innehåller handledningsmaterial som gör att vem som helst som så önskar själv kan hålla i utbildningen.

Polismyndigheten arbetar nationellt kontinuerligt med informationskampanjer som riktar sig till äldre, framför allt rörande bedrägeribrott. Information om bedrägerier har exempelvis skickats till hushåll där någon över 70 år är folkbokförd.

I Sala kommun arbetar Polisen lokalt med informationsträffar runt om i kommunen när behov föreligger. Lokalt kommer Polisen att ta fram ett informationsblad och en checklista som kommunens personal kan gå igenom tillsammans med den äldre när kontakt upprättas som exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

Polisen och Sala kommun arbetar löpande med gemensamma trygghetsskapande insatser som bygger på aktuell lokal lägesbild som även omfattar gruppen äldre.

Implementering av digital kommunikationsväg inom Sala kommun där upplevda otrygga miljöer i det offentliga rummet kan rapporters pågår. Det är ett verktyg som kan användas av alla medborgare.

Utvecklingsmöjligheter

Otryggheten i samhället ökar i takt med att brott mot äldre ökar som exempelvis bedrägerier.

Förslag:

- Samverka och möjliggör för Polisen att nå ut till så många som möjligt med informationskampanjer, träffar och möten och den kunskap de besitter.
- Kompetensutveckla personal inom verksamheter som arbetar med äldre med Polisens utbildningsmaterial om brott mot äldre.
- Inför rutin för genomgång av Polisens informationsblad och checklista när kontakt upprättas exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

5.9 Stöd till anhöriga

Anhöriga står för en stor del av den vård och omsorg som bedrivs i kommunerna och kommunens insatser ska fungera stödjande för att möjliggöra för den anhörig som vill vårda en närstående att ha förutsättningarna för det. I enlighet med de nationella riktlinjerna ska anhörigvård ske på frivillig grund och får aldrig ses som ett krav som ställs på en anhörig.⁵⁶

I Sala kommun bedrivs arbetet med anhörigstöd idag främst genom Anhörigcentrum och anhörigstöd, som består av en anhörigkonsulent och två anhörigstödjare. Stöd till anhöriga är en fråga som berör fler verksamheter.

Anhörigcentrum erbjuder idag föreläsningar, informationsträffar, studiecirklar och samtal – enskilda eller i grupp. Anhörigstödjare arbetar med kommunens avlösarservice och erbjuder avlösning eller avlastning i hemmet för den anhörige.

⁵⁶ Socialdepartementet, 2022b

Det möjliggör för den anhörige att uträtta ärenden, besöka vänner eller släktingar eller frigöra tid för vila och/eller rekreation.

Sala kommun har särskild personal för avlösning i hemmet vilket är ovanligt i Sveriges kommuner.⁵⁷ Det är något att vara stolt över eftersom det ger ett mer effektivt stöd på grund av kontinuiteten och eftersom de som avlöser har kompetens för uppdraget.

Enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) behöver anhängvårdare information och utbildning om exempelvis praktisk vård och omsorg i det dagliga livet, kunskap om den anhänges sjukdom, problem och behandling samt metoder och sätt som ger stöd att klara av situationen m.m.⁵⁸ Nka lyfter också behovet av förebyggande insatser för att bibehålla hälsa och motverka ohälsa hos anhängvårdare och på så sätt möjliggöra fortsatt vårdande i hemmet om så önskas.

Betänkandet för utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga presenterades i augusti 2024⁵⁹. Uppdraget var att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga. I betänkandet presenteras en rad förslag, som föreslås träda i kraft den 1 januari 2026:

- En ny bestämmelse införs i Socialtjänstlagen som ger Socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhängkontakt till anhöriga med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning.
- Socialtjänstlagens nuvarande bestämmelse om stöd till anhöriga i 5 kap. 10 § SoL förtydligas så att det framgår att anhöriga även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd.

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun har idag ett väl utvecklat stöd till anhöriga med hög resurseffektivitet och goda resultat. Det område där arbetet bör utvecklas är att, i enlighet med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)⁶⁰ och de nationella riktlinjerna, arbeta förebyggande mot ohälsa hos anhöriga.⁶¹

Förslag:

- Samtliga verksamheter som möter anhöriga som vårdar en närstående ska känna till hur anhöriga kan få hälsofrämjande insatser och kunna hänvisa vidare dit.
- Öka fokus på och uppmärksamma anhängins insatser samt deras behov av stöd genom tydliggörande i riktlinjerna för biståndsbedömning.
- Vård- och omsorgskontoret behöver ta de av de ändringar som föreslås Socialtjänstlagen i utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga och arbeta aktivt med att utveckla de stödåtgärder som lagen avser.

⁵⁷ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/avlosning/

⁵⁸ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/information-och-utbildning/

⁵⁹ Socialdepartementet 2024

⁶⁰ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/bibehalla-halsa-och-forebyggga-ohalsa/

⁶¹ Socialdepartementet, 2018: 25

6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV

6.1 Nära till gemenskap

Möjligheten till gemenskap är en mänsklig rättighet⁶². Sala kommun har utmaningar i att kommunen är geografiskt stor med hög andel landsbygd och mindre orter. Att skapa gemenskapsmöjligheter är lättare i en tätort.

För att möjliggöra gemenskap på landsbygd och på mindre orter krävs ett nytänkande kring former. Civilsamhället har en viktig roll och har andra möjligheter att bedriva verksamhet på platser där kommunen inte gör det. Uppsökande verksamhet, ideella organisationer som ordnar fikagrupper, samtalsgrupper eller intressegrupper är exempel på hur samverkan mellan kommun och civilsamhälle kan skapa gemenskap runt om i kommunen.

Digitalisering och välfärdsteknik erbjuder också möjligheter att skapa gemenskap på distans. Digitala mötesplatser finns idag och fortsätter utvecklas. Tekniska lösningar till gemenskap för den enskilde utan krav på lokaler, resor eller fysiska sammankomster är ett komplement med stor potential.

Avsnitt 6.3 Träffpunkten beskriver nuvarande verksamhet.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa plattformar för gemenskap som finns tillgängliga för kommunens samtliga äldre krävs utveckling av digitala lösningar och ett utvecklat samarbete med civilsamhället.

- Se över infrastrukturen för mindre orter och landsbygd och utred hur digitaliseringen kan möjliggöras runt om i kommunen.
- Skapa samverkansytor där kommunen och civilsamhället tillsammans arbetar för att möjliggöra gemenskap runt om i kommunen.
- Se över möjligheterna att skapa digitala gemenskapsplattformar för kommunens äldre.

6.2 Måltidsmiljö

Livsmedelsverket och Socialstyrelsen tydliggör i sin information om kost och nutrition vikten av måltidsmiljön för den enskildes aptit och därmed också näringsupptag. Måltidsmodellen⁶³ synliggör 6 komponenter för ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas för uppföljning av den offentliga måltidsverksamheten.

Väl tilltagen tid för måltiden, miljön i restaurangen eller måltidsplatsen och sällskap vid måltiden uppges vara tre viktiga faktorer.⁶⁴



⁶² <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

⁶³ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

⁶⁴ [Trivsamma måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/trivsamma-maltider)

Med stigande ålder ökar risken för ensamhet, vilket kan vara en bidragande faktor till nedsatt aptit och därmed ökad risk för fysiska och psykiska komplikationer tex. undernäring (se kapitel 6:2), nedstämdhet och depression.

I Sala kommun finns det idag tre tillagningskök på särskilda boenden, två i Sala tätort och ett i Västerfärnebo. Tillagningsköket på Jakobsbergsgården levererar mat till de tre övriga äldreboendena i Sala tätort. I anslutning till tillagningsköket på Johannesbergsgatan 2 fanns tidigare en öppen restaurang för allmänheten som idag serverar till utomstående på beställning. De kommunala köken har inte i uppdrag att tillreda matlådor för leverans till hemtjänstmottagare men det utförs i mindre skala utifrån behov.

Tekniska kontorets måltidsenhet ansvarar för tillredning och leverans av måltider till särskilda boenden och ansvaret för måltidsmiljön åligger personalen på boendet. Det blir därför viktigt att kompetens om måltidsmiljöns betydelse för aptit och näringsintag finns hos alla medarbetare inom äldreomsorgen, även inom hemtjänsten som har en mer komplex utmaning eftersom de arbetar direkt i den enskildes hem.

28 % av landets kommuner däribland Sala erbjuder matlagning som tar mindre än 20 minuter per besök i ordinärt boende.⁶⁵ 6 % av landets kommuner erbjuder "måltidsvän" vilket inte erbjuds i Sala kommun.⁶⁶

Särskilda boenden har aktivitetsombud som brukar ombesörja olika aktiviteter och samarbetet med tillagningsköken fungerar väl. Exempel på aktiviteter som främjar den sociala samvaron över måltider kan vara pubkvällar, temadagar med Världens mat eller att uppmärksamma nationella måltidsdagar.

Café Lugnet drivs i kommunal regi av Arbetsmarknadsenheten. Verksamheten riktar sig till äldre men är öppen för allmänheten i syfte att bryta ensamhet och erbjuda socialsamvaro. Café Lugnet serverar enklare måltider.

Det finns även andra möjlighet till social gemenskap vid måltider i form av restauranger. Ett fåtal finns även utanför Sala tätort. Utbudet för äldre som önskar äta i gemenskap med andra är störst i tätort men finns även på de mindre orterna. Svenska kyrkan anordnar exempelvis gemensamma måltider i Möklinta.

⁶⁵ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/fakta/aldreomsorgens-maltider)

⁶⁶ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Måltidsmodellens sex pusselbitar bör arbetas med i alla verksamheter som möter de äldre i måltidssituationer. Här omfattas både Vård- och omsorgskontorets verksamheter och Tekniska kontorets måltidsenhet.

Tekniska kontorets måltidsenhet har idag 26 kök inom förskola, skola och äldreomsorgen i Sala. Skolans kök är utspridda i alla små orter utanför Sala tätort. Ett samarbete likt det som Västerås Stad erbjuder idag där äldre har möjlighet att äta lunch i skolmatsal skulle kunna utredas för Sala kommun.

Förslag:

- För att öka individernas självständighet och tillgänglighet till café, restauranger och mötesplatser bör möjligheten till ledsagning utredas.
- Se över hur olika kontor inom Sala kommun kan samarbeta för att utveckla möjligheterna till måltidsmiljöer i gemenskap med andraskulle kunna utökas utanför tätort, tex via skolrestaurangerna.
- Genomför utbildningsinsatser för medarbetare inom särskilt boende och hemtjänst i måltidsmodellen, eventuellt i samverkan med medarbetare i köken på särskilda boenden.

6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi

Sala har idag en träffpunktsverksamhet som huserar i lokaler på Kaplanen. Det är en välbesökt och uppskattad verksamhet som drivs av Kultur- och fritidskontoret, är öppen för allmänheten och erbjuder aktiviteter för äldre. Träffpunkten drivs av två anställda som ansvarar för planering och utförande av aktiviteter. De samarbetar med olika organisationer som till exempel Hälsocenter och Röda Korset och har fokus på fysisk aktivitet, nutrition och välmående.

Den demografiska förändringen med en växande andel äldre utgör en utmaning för Träffpunktens verksamhet framöver. Fler väljer att besöka Träffpunkten regelbundet och lokalernas kapacitet är vid tillfällen ansträngd redan idag. Fler besökare innebär ett behov av större lokaler och ytor för de aktiviteter som bedrivs.

En utmaning är även tillgängligheten för kommunens samtliga medborgare eftersom Träffpunkten är belägen i centrala Sala vilket försvårar eller omöjliggör deltagande för många äldre som bor på de mindre orterna eller på landsbygden.

Diskussioner har förts kring en ambulerande träffpunkt där verksamheten i något format flyttar runt mellan och bedriver verksamhet på kommunens mindre orter, för att kunna möjliggöra deltagande för desom annars inte skulle kunna ta del av verksamheten. Personal på Träffpunkten lyfter även frivilligorganisationers och pensionärsorganisationers verksamheter utanför Sala tätort som ett bra alternativ till kommunens träffpunkt.

Möjligheten att sprida den typ av verksamhet som bedrivs på Träffpunkten bör ses över. Personal på Träffpunkten ser goda resultat av aktiviteterna som bättre hälsa, öka välmående, högre självständighet under längre period i livet samt ett mer skyndsamt återhämtande efter sjukhusvistelse vid t.ex. fallskada.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Utred möjligheterna till att få ut verksamheten i kommunen för att nå fler äldre i form av en ambulerande träffpunkt eller i annat format. Behov finns även att utveckla träffpunkter som passar äldre med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Stötta och uppmuntra organisationer som bedriver verksamhet utanför tätort som bidrar med verksamhet där kommunen inte finns.
- Kontoren Vård och Omsorg, Samhällsbyggnad, Tekniska och Kultur och Fritid bör se över möjligheterna till bättre nyttjande av, alternativt möjlighet till nya och större, lokaler för Träffpunkten för att på så sätt möjliggöra för fler äldre att ta del av den verksamhet som bedrivs.

6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi

Mötesplatser riktar sig till personer med behov av social stimulans och de som behöver hjälp med sin rehabiliteringsträning. För anhöriga kan verksamheten också vara en bra avlastning.

Mötesplatsen på Jakobsbergsgården går att besöka två halvdagar i veckan utan biståndsbeslut⁶⁷. Anmälan kan ske direkt till mötesplatsen. För större behov behövs ett biståndsbeslut. För äldre med demenssjukdom finns dagverksamhet på Johannesbergsgatan 2. Även på Björkgården finns möjlighet till biståndsbedömd dagverksamhet. Mötesplatser som inte kräver biståndsbeslut för deltagande gör det enkelt att delta.

⁶⁷ Biståndsbeslut behövs vid deltagande som överstiger två halvdagar/vecka. Information hämtad från www.sala.se/info/4669/?&zq=m%C3%B6tesplats

Utvecklingsmöjligheter

Att skapa naturliga samlingspunkter på mindre orter och på landsbygden är en utmaning. Andra organisationer och föreningar är ett viktigt komplement.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Se över möjligheterna att skapa mötesplatser på fler ställen i kommunen genom att använda lokaler och verksamheter som redan finns. Se även över möjlighet att skapa mötesplatser för äldre med särskilda behov som t.ex. intellektuell och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Kartlägg behov och efterfrågan på samlingspunkter runt om i kommunen och planera i samverkan med civilsamhället och andra aktörer hur det kan mötas.
- Utred möjligheten att tillsammans med flera organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet på särskilda boenden i kommunen för aktivering och minskad ensamhet och bidra till bättre hälsa.

7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utvecklingen.

Antalet äldre i kommunen ökar och behoven förändras över tid, vilket ställer ökade krav på en långsiktig och differentierad planering av boendeformer för äldre.

Det är viktigt att nyansera frågan om bostäder för äldre. Ordinärt boende eller särskilt boende är inte de enda typerna av bostad för äldre och de demografiska förutsättningarna ställer större krav på mer varierad och attraktiv bostadsmarknad. Fler personer med funktionsnedsättning blir äldre idag och därmed behöver äldreomsorgen anpassningar för målgruppen.

En majoritet av äldre är inte i behov av vård- och omsorgspersonal dygnet runt och har inte behov av plats på särskilt boende. Många äldre upplever dock sin boendesituation som otrygg av olika anledningar.

Framöver behöver därför fokus ligga på att erbjuda bostäder som tillgodoser behov av trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men där det inte finns behov av vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar eller särskilt boende. Framöver behöver fokus ligga på boenden som stärker trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men som inte kräver vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar.

7.1 Särskilt boende

Idag finns sex särskilda boenden i Sala kommun riktade till äldre. Fem är belägna i Sala tätort, samt Björkgården som är beläget i Västerfärnebo, Ekebygården, Jakobsbergsgården (Parklängan 2 – 3), Johannesbergsgatan samt Björkgården ägs av Sala kommun. Boendet på Bryggeriet ägs av Salabostäder och boendet på Bergsmansgatan 30 ägs av Nordic Horizon AB. Samtliga boenden drivs i kommunal regi.

Boendebeståndet har uppdaterats utifrån ny demografisk analys och inkluderar tillkommande lägenheter på Bergsmansgatan 30 samt förändringar på Björkgården.

Boende 251001	Totalt antal lgh	VxV	Vakanser	Notering
Bergsmansgatan 30	72	0	36	72 lgh färdiga men 36 lgh prognostiseras att öppna i etapper med start 2028.
Björkgården	49	0	0	Den tidigare stängda delen av byggnaden har öppnats och används nu fullt ut.
Bryggeriet	28	4	0	Växelvårdsplatser på Bryggeriet – ej fullvärdiga lgh.
Ekebygården	34	0	0	
Jakobsbergsgården Parklängan 2-3	37	0	0	
Johannesbergsgatan 2	80	0	0	

Utveckling

Demografiska kartläggningen och analysen visar att under en längre tid framöver kommer antalet äldre i landets kommuner att öka. Orsaken är dels att den stora 40-talist generationen uppnått pensionsåldern fullt ut, dels att medellivslängden ökar och att de äldre lever längre än tidigare. Den närmaste framtiden medför främst en ökning i åldersgruppen 80 år och äldre, där 40-talisterna börjar träda in.

För Sala kommun visar statistik i Kolada (2024) att 1,4 % av innevånarna mellan 65-79 år bor i särskilt boende samt att 10,4 % av innevånarna 80 år och äldre bor i särskilt boende.

Nyckeltal		Område	2023	2024	2025
Invånare 65-79 år i särskilt boende, andel (%)		Sala	1.4	1.4	
Invånare 80+ i särskilt boende, andel (%)		Sala	11.0	10.4	

Fram till 2029 förväntas behovet av särskilda boendeplatser kunna tillgodoses under förutsättning att de 36 tomställda platserna på Bergsmansgatan 30 tas i drift. Från 2030 - 2035 ökar behovet av särskildaboendeplatser med ytterligare 21 platser.

Totalt mellan åren 2025 – 2035 förväntas behovet av särskilda boendeplatser öka med 52 platser.

		2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
0-5 år		1 231	1 216	1 211	1 182	1 164	1 169	1 158	1 160	1 167	1 172	1 177
6-9 år		1 057	1 012	952	934	920	902	912	890	874	877	865
10-12 år		844	839	846	830	805	761	723	719	722	715	704
13-15 år		891	882	839	842	838	845	830	808	768	734	731
16-18 år		813	816	876	873	864	828	831	828	833	819	799
19-24 år		1 225	1 272	1 286	1 305	1 336	1 377	1 382	1 377	1 376	1 374	1 366
25-44 år		5 083	5 034	5 005	4 992	4 971	4 938	4 901	4 855	4 820	4 773	4 714
45-64 år		5 582	5 586	5 556	5 524	5 469	5 418	5 404	5 421	5 413	5 445	5 469
65-79 år		4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80-100 år		1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
		22 739	22 700	22 655	22 609	22 560	22 509	22 456	22 403	22 349	22 293	22 234
65-79år	1,40%	4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80+ år	10,40%	1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
Behov	65-79 år	58	57	57	56	56	56	56	56	56	57	57
	80+ år	193	203	209	218	226	233	238	241	244	244	247
	Totalt	251	260	266	275	282	289	295	297	301	300	303
Behov per år			9	5	9	7	7	5	2	4	0	3

Källa: Statisticon

Utvecklingsmöjligheter

Mot bakgrund av det kommer det att krävas ytterligare platser och därmed fler särskilda boenden. Följande förslag läggs fram:

- De sju lägenheterna som tidigare varit tomställda på Björkgården togs i drift 251001.
- Utred verksamhetsbehov gällande modernisering av de äldre befintliga boendena i eget bestånd, samt arbeta fram långsiktiga underhållsplaner med ekonomisk kalkyl.
- Nogsamt bevaka befolkningsutvecklingen för att säkerställa att behovet av särskildaboendeplatser tillgodoses.
- Bevaka Samhällsbyggnadskontorets utveckling av området Norrmalm, för att möjliggöra ett framtida särskilt boende i det området.
- Se över alternativa boendeformer som komplement för särskilt boende utifrån målgruppsanpassning.

7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+

I Sala kommun finns seniorbostäder för 55+ samt 65+ delvis med tillgång till gemensamma lokaler.

Seniorbostäder - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer (ex. 55+) som är anpassade efter äldres behov. Boendena är helt fristående från vård- och omsorgspersonal och fungerar som ett vanligt bostadshus med undantaget kring ålderskrav och utformning. Nuvarande exempel i Sala kommun är Bovieran som utgör bostadsrätter. I Salabostäders bestånd finns 27 lägenheter för 55 + på Bryggerigatan 10. De har inte gemensamma lokaler, men Hyresgästföreningen har en stor lokal med olika verksamheter i närheten.

Seniorbostäder med tillgång till gemensamma lokaler - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer som är anpassade efter äldres behov. Ingen vård- och omsorgspersonal finns i huset utan kommunens ordinarie hemtjänst förser boende med service- och omsorgsinsatser. I Salabostäders bestånd finns ett antal 65+ boenden; på Kaplanen (52 lägenheter), Karpigatan 6 (6 lägenheter) och Dammgatan 19 (23 lägenheter) som har lokal för gemensamma aktiviteter samt utrymmen för gemensamma måltider och social samvaro samt möjlighet till hobby och rekreation. Det finns viss tillgång till fritidsaktiviteter för äldre på olika sätt, men det drivs ej i egen regi.

Utvecklingsmöjligheter

Många äldre upplever en otrygghet i ordinärt boende som beror på exempelvis isolering och ensamhet⁶⁸, och för att skapa förutsättningar för äldre att uppleva ökad trygghet och gemenskap är inte särskilt boende den enda lösningen. Andra typer av seniorbostäder behövs. Tillgång till gemensamma lokaler kan öka självständigheten hos den äldre som med ökad trygghet, gemenskap och delaktighet får ett ökat välmående samt löper mindre risk att bli beroende av

⁶⁸ Socialdepartementet, 2018:37

vård- och omsorgspersonal.

Förslag:

- Kommunen bör ge Salabostäder eller privata aktörer i uppdrag att bygga attraktiva seniorboenden med eller utan gemenskapslokaler efter kartlagt behov.
- Vård- och omsorgskontoret bör samverka med Samhällsbyggnadskontoret för att utreda efterfrågan på och möjligheterna till byggnation som erbjuder alternativa boendeformer.
- Utred behov av och möjlighet för kommunala verksamheter och civilsamhälle att genomföra aktiviteter på seniorboenden med gemenskapslokaler.

7.3 Ordinärt boende

Ordinärt boende avser alla de boendeformer som inte är utformade specifikt för åldersgruppen äldre. Det kan till exempel vara bostadsrätter, hyresrätter, radhus, eller villor. Att kunna bo kvar i ordinärt boende är avgörande för kommunens kapacitet för omsorg av äldre med stödbehov. Fokus på att skapa åldersvänliga städer har ökat, fler kommuner arbetar aktivt med att skapa städer, samhällen och kommuner som ska vara hållbara under hela livet, vilket är avgörande utifrån de demografiska prognoserna. Nordens välfärdscenter har i flera publikationer lyft forskning och exempel på hur åldersvänliga samhällen skapas, där stor fokus är på förebyggande insatser kring hälsa och välmående, men även på tillgängliga och attraktiva bostäder.⁶⁹

I Sala kommun är många bostäder inte anpassade efter äldres behov. Det saknas till exempel ofta hiss i flervåningshus. Salabostäder kan till exempel erbjuda anpassade bostäder från sitt bestånd om behov finns och ser gärna att flytt till ett anpassat boende sker i tid så att den äldre kan bo ett tiotal år i det nya boendet, eftersom kortsiktiga bostadsanpassningar för två till tre år är mycket kostsamma. Det flyttmönstret skulle även kunna bidra till en ökad rörlighet på bostadsmarknaden.

Utvecklingsmöjligheter

Vid nyproduktion av bostäder i Sala kommun bör läge, utformning och tillgänglighet prioriteras. Bostäder som byggs bör byggas för livets alla förutsättningar, faser och åldrar. Fler bostäder som är anpassade för äldre som seniorbostäder 55+ och 65+ behövs.

Det skulle bidra till en mer rörlig bostadsmarknad, och möjliggöra kvarboende även vid hög ålder.

⁶⁹ Nordens välfärdscenter, 2018, 2019

Förslag:

- Vård- och Omsorgskontoret bör i samverkan med Samhällsbyggnadskontoret se över hur kommunens stadsplanering tillgodoser en alltmer åldrande befolkning.
- Samhällsstrateger bör arbeta med fokus att skapa en "äldrevänlig" kommun.
- Nybyggnation av bostäder anpassade för seniorer bör prioriteras.
- Samverkan med hyresvärdar och bostadsrättsföreningar måste utvecklas för att öka tillgängligheten i befintliga bostäder.

8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK

Begreppsförklaring

Digitalisering – en process att gå från analogt och materiellt till digitalt. Används om den digitala utvecklingen som sker där alltmer anpassas för till exempel dator och annan digital utrustning.

Välfärdsteknik – Socialstyrelsen beskriver begreppet välfärdsteknik som ”digitalteknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.”⁷⁰

Socialstyrelsen lägesrapport för 2019 visar att användningen av digitala arbetssätt inom kommuners socialtjänst ökar.⁷¹ På en övergripande nivå presenteras kommunernas arbete med digitalisering och välfärdsteknik i lägesrapporten och mer djupgående publicerade Socialstyrelsen även *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019*. I den sistnämnda går att ta del av olika satsningar inom kommunal och privat verksamhet samt hur utvecklingen går framåt inom olika områden.

Flera nationella lägesrapporter, kvalitetsplaner och framtidsprognoser lyfter värdet av digitalisering och välfärdsteknik samt använder ytterligare begrepp och termer som e-hälsa, välfärdsteknologi och digitala lösningar. Regeringen uttrycker att:

Med hjälp av välfärdsteknik som till exempel mobila larm eller applikationer på mobiler och surfplattor som påminner eller ger stöd, kan äldre personer vara mer delaktiga, mer självständiga och uppnå högre livskvalitet.⁷²

I Regeringens samarbete med SKR arbetades en vision om e-hälsa fram:

År 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.⁷³

Området kan ge fördelar och vinster till vård och omsorg. Välfärdsteknik beskrivs som allt ifrån digitala lösningar på kommunikation, där e-tjänster av olika slag har visats ge goda resultat, till digitala trygghetslarm och användandet av smarta telefoner inom äldreomsorgen.

Potentialen är stor för verksamheterna där en stor del av behovet kan effektiviseras bort med hjälp av tekniska och digitala lösningar och på så sätt frigöra personal till andra prioriterade arbetsuppgifter. Men som framgår av ovanstående utlåtanden är vinsterna för den enskilde också stora, då det bidrar till ökad gemenskap, ökad delaktighet och ökad självständighet.

I Sala kommun bedrevs ett ESF-projekt, *Välfärdsteknologi, 2018–2021* som syftade till att kompetensutveckla alla anställda i välfärdsteknologi inom vård och omsorg.

⁷⁰ Socialstyrelsen, 2019:33

⁷¹ Socialstyrelsen, 2019:32

⁷² Socialdepartementet, 2018:10

⁷³ [Vision e-hälsa | SKR](#)

Flera utbildningar inom digitalt arbete genomfördes med chefer och ledningsgrupper samt kompetensutveckling inom välfärdsteknologi för såväl chefer som baspersonal. De pilottestade planeringssystem inom särskiltboende, mobila arbetssätt för dokumentation inom hemtjänst och började under våren 2020 att arbeta med framtagning av e-tjänster för vård och omsorg.

Samtliga projekt inom välfärdsteknik har mottagits väl inom respektive verksamhet och utvecklingen fortsätter.

Under hösten 2021 ansökte Vård- och omsorgskontoret om ytterligare medel hos Europeiska Socialfonden och blev beviljade projektmedel för att bredda införa och implementera upphandlade system. Systemen består av ett planeringsverktyg som testats i pilotverksamheter, ett nytt verksamhetssystem, ett system för digital signering av delegerade och ordinerade insatser samt ett system för avvikelshantering.

Utvecklingsmöjligheter

Digitalisering och välfärdsteknik är ett område som ständigt går framåt och det är viktigt att Sala kommun följer med i utvecklingen.

Fördelarna med digitalisering, välfärdsteknik, e-hälsa och välfärdsteknologi kansammanfattas som följande:

- Bidrar till ökad resurseffektivisering
- Bidrar till ökad kvalitet i insatsers utformande och genomförande
- Bidrar till mer tid mellan personal och vårdtagare
- Bidrar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för den enskilde
- Bidrar till mindre behovsökning av nyrekrytering
- Bidrar till en bättre arbetsmiljö för personal inom vård och omsorg

Förslag:

- Fortsätta satsningar på digitalisering och välfärdsteknik.
- Betona vikten av området för ledningsgrupper såväl inom Vård och Omsorg som inom andra delar av kommunen samt uppmana till samverkan och implementering av framtagna projekt.
- Med hjälp av omvärldsbevakning se vilka digitala lösningar som finns att tillgå och som visat på goda resultat.
- Kartlägga behovet av digitala lösningar i Sala kommun och möjliggöra ett införande.

9. REMISSINSTANSERNAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER

Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett, 14 antal remissinstanser. Fyra antal svar inkom under omgång två.

Totalt nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

10. KÄLLFÖRTECKNING

- Brottsförebyggande rådet (2018). *Brott mot äldre. Om utsatthet och otrygghet.*
- Guttormsson, U. (2020) *Självrapporterade alkoholvanor i >Sverige 2004 – 2019* CAN Rapport 1995.
- Livsmedelsverket (2019). *Bra måltider i äldreomsorgen. Råd för ordinära och särskilda boenden – hemtjänst och äldreboenden.*
- Nordens välfärdscenter (2018). *En bättre plats att åldras på – Arbete för åldersvänliga städer i Norden.*
- Nordens välfärdscenter (2019). *Skapa åldersvänliga städer i Norden.* Från konferensen i Stockholm 15-16 oktober 2018.
- Regeringskansliet (2017). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.* Regeringens skrivelse 2017/18:280
- Socialdepartementet (2018). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.*
- Socialdepartementet (2021) *Från delar till helhet En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Delbetänkande av samsjuklighetsutredningen SOU 2031:93.*
- Socialdepartementet (2022a). *Nationell anhörigstrategi -inom hälso- och sjukvård och omsorg*
- Socialdepartementet (2024). *Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. SOU 2024:60.*
- Socialstyrelsen (2014). *Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg*
- Socialstyrelsen (2016) *Äldres behov av psykiatrisk vård och stöd.*
- Socialstyrelsen (2018). *Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Stöd för styrning och ledning.*
- Socialstyrelsen (2019). *Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2019.*
- Socialstyrelsen (2022). *Fallprevention – en kostnadseffektiv åtgärd? Hälsoekonomiska beräkningar av fallpreventiva åtgärder för äldre*
- Socialstyrelsen (2023). *Att förebygga och behandla undernäring Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst*
- Sveriges kommuner och landsting (2017) *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*
- World Health organization 2015. *World report on ageing and health* (who.int)

Elektroniska källor

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka): www.anhoriga.se

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Polisen: www.polisen.se

Vision e-hälsa | SKR

Länsgemensam överenskommelse om samverkan om vuxnas psykiska ohälsa

[lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf](#)

(regionvastmanland.se)

Ny Socialtjänstlag: [En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst - Regeringen.se](#)

Nära vård: [Omställning till Nära vård | SKR](#)

Sala kommuns Äldreplan 2025 – 2035

SALA KOMMUN Vård och omsorg

Telefonnummer: 0224-74 70 00 | E-post: kommun.info@sala.se | Postadress: Box 304, 733 25 Sala

Centerpartiets synpunkter på Äldreplanen

Till att börja med vill vi tacka för möjligheten att få lämna våra synpunkter på Äldreplanen.

När det beslutas om den nya Äldreplanen, behöver det säkerställas att den ersätter den tidigare Äldreplanen. Dessutom behövs det en språklig revidering för att förbättra tydligheten och läsbarheten, det var många sammansatta ord och några syftningsfel.

Bygdegårdar som samlingsplatser

Bygdegårdarna är en viktig resurs för att skapa samlingsplatser och mötespunkter i kommunen. Civilsamhället är en värdefull aktör och bör involveras i högre grad. Därför behöver vi samverka i större utsträckning med civilsamhällets och folkbildningens verksamheter, som har goda möjligheter att nå målgruppen, särskilt på landsbygden.

Individens inflytande och delaktighet

Kommunens arbete behöver präglas av lyhördhet och dialog. Det är avgörande att lyssna på individens behov och önskemål samt att involvera dem i beslutsprocesser så långt det är möjligt. Kommunens roll ska inte vara styrande, utan snarare stödjande och möjliggörande för att individen ska kunna påverka sin egen situation.

Boendemiljö och tillgänglighet

Alla invånare har rätt till en god boendemiljö och en tillgänglig utomhusmiljö, oavsett individuella behov. Planering och utveckling av bostadsområden och offentliga miljöer bör utgå från principen om universell utformning för att säkerställa att så många som möjligt kan ta del av samhällets resurser på lika villkor.

Välfärdsteknik och digitala lösningar

Välfärdsteknik spelar en viktig roll i att stärka självständighet och livskvalitet. Det är därför nödvändigt att beakta och integrera tekniska lösningar som kan stödja invånarnas vardag, oavsett ålder eller funktionsförmåga. Implementeringen av sådan teknik bör ske med utgångspunkt i användarnas behov och förutsättningar.

Nära vård i hela kommunen

Tillgången av nära vård ska vara jämlik och nå ut i hela kommunen. Det kräver en effektiv samverkan mellan primärvård, kommunala verksamheter och ideella aktörer för att säkerställa att vård och omsorg finns tillgänglig där människor bor och verkar.

KULTUR- OCH FRITID
Daniel Watkinson

Tjänsteutlåtande: Yttrande om Äldreplanen 2025–2035

Från: Daniel Watkinson, Kultur- och fritidskontoret

Till: Kultur- och fritidsnämnden

Bakgrund

Äldreplanen för Sala kommun 2025–2035 har tagits fram för att möta de behov som uppstår i och med en åldrande befolkning. Planen omfattar inte bara omsorg utan även social delaktighet, hälsa, boende och kultur för äldre invånare. Genom att erbjuda ett brett spektrum av aktiviteter och stödsatser syftar planen till att främja ett aktivt och meningsfullt liv för äldre, med fokus på delaktighet och livskvalitet.

Som en viktig del i detta arbete har Kultur- och fritidskontoret fått i uppdrag att lämna synpunkter på hur planen påverkar nämndens ansvarsområden och verksamheter.

Yttrande från Kultur- och fritidskontoret

Stöd för kommunens Vision och Målområden

Kultur- och fritidskontoret ser Äldreplanen som en naturlig del av kommunens strävan att förverkliga visionen om ett hållbart och tryggt Sala med livskvalitet och växtkraft för alla invånare. De insatser som nämnden ansvarar för, såsom kultur- och fritidsaktiviteter, är avgörande för att främja äldres hälsa, delaktighet och sociala integration, vilket direkt stödjer kommunens målområden.

Träffpunkter och Mötesplatser för Äldre

Ett av de centrala förslagen i Äldreplanen är att skapa fler träffpunkter för äldre och bedriva verksamhet på kommunens mindre orter och landsbygden, där de kan delta i aktiviteter som främjar gemenskap och välbefinnande. Detta kan ske i olika former och bidra till ökad livskvalitet både i stadskärnan och på landsbygden.

Fysisk och Kulturell Aktivitet

Planen framhåller vikten av att främja både fysisk aktivitet och kulturellt engagemang för äldre. Kultur- och fritidskontoret stödjer dessa insatser idag och ser ett stort värde i att utveckla befintliga aktiviteter, såsom Balansera Mera och olika kulturevenemang. Dessa insatser bidrar inte bara till att förbättra äldres hälsa, utan också till att skapa sociala band och motverka ofrivillig ensamhet.

KULTUR- OCH FRITID

Daniel Watkinson

Samverkan med Civilsamhället

Äldreplanen betonar vikten av att samarbeta med civilsamhället för att stärka äldres sociala och kulturella delaktighet. Möjligheten för flera kontor inom Sala kommun att tillsammans med olika organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet och fördjupa partnerskap med lokala föreningar, ideella organisationer och näringslivet bör utredas. Detta skulle inte bara öka utbudet av aktiviteter, utan också bidra till en mer bred täckning av verksamhet genom ideella insatser.

Ekonomisk Hållbarhet

Många av insatserna i Äldreplanen kan genomföras på ett kostnadseffektivt sätt genom att utnyttja befintliga resurser och förstärka samverkan med civilsamhället. Genom att främja hälsa och social samvaro kan vi även minska behovet av mer kostsamma vård- och omsorgsinsatser i framtiden, vilket gynnar kommunens långsiktiga ekonomi.

Sammanfattning

Kultur- och fritidskontoret ställer sig positiv till Äldreplanen 2025–2035 och ser den som en möjlighet att stärka äldres livskvalitet genom kultur- och fritidsaktiviteter.

Förslagen om att skapa fler träffpunkter, främja fysisk och kulturell aktivitet samt höja digital kompetens är alla viktiga steg.

Ökad samverkan med andra aktörer för att nå hela målgruppen äldre bidrar också till att uppfylla kommunens vision om ett hållbart och tryggt samhälle.

Med vänliga hälsningar,

Daniel Watkinson
Kultur- och fritidskontoret
Sala Kommun

KULTUR- OCH FRITID

Daniel Watkinson

Konsekvenser för landsbygden

Äldreplanen syftar till att skapa lika förutsättningar för alla äldre, oavsett var de bor i kommunen. Genom att öka tillgången till träffpunkter och aktiviteter även på landsbygden kan äldre utanför tätorten känna sig mer delaktiga och få förbättrad livskvalitet. Aktiviteter som sociala mötesplatser och fysiska aktiviteter på landsbygden minskar isolering och bidrar till ett inkluderande samhälle.

Ekonomiska konsekvenser

Äldreplanen fokuserar på förebyggande insatser som stärker äldres hälsa och delaktighet. Genom att utnyttja befintliga resurser och samverka med civilsamhället kan många av planens insatser genomföras kostnadseffektivt. På lång sikt kan detta minska behovet av dyrare insatser, såsom avancerad vård och omsorg, vilket kan leda till besparingar för kommunen.

Barnkonsekvensanalys

Även om Äldreplanen riktar sig till äldre, kan barn och ungdomar påverkas positivt genom att deras äldre familjemedlemmar får bättre tillgång till aktiviteter och stöd. Detta kan minska omsorgsbördan på yngre familjemedlemmar och skapa bättre balans mellan generationerna, vilket i sin tur stärker familjesituationen och främjar generationsöverskridande relationer.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kultur- och fritidsnämnden föreslås besluta

att anta kultur- och fritidskontorets yttrande gällande Äldreplanen 2025–2035 som sitt eget.



Svar på remiss Äldreplan

Vi ser positivt på att det läggs stor vikt på hög kvalitet i äldreplanen och att det finns flera olika former av boende beskrivna i äldreplanen.

Vikten av god folkhälsa lyfts också på ett fint sätt.

Vi saknar dock ett avsnitt om beredskap vid extremväder och andra händelser.

Äldreplanen bör även kunna beskriva hur vi måste planera för klimatanpassningar och rusta för ett förändrat klimat med extremväder.

Vi behöver anpassa våra nuvarande och framtida boenden efter de klimatförändringar som sker. Våra boenden ska ha möjlighet att hantera värmeböljor, eventuella översvämningar och starka vindar. Man behöver upprätta handlingsplaner för att hantera uppkomna situationer som beror på extremväder. Här ser vi risker bli i de transnationella klimatriskerna där klimatförändringar i omvärlden kan påverka vår tillgång till olika handelsvaror, läkemedel och vaccin.

Samhällsviktiga verksamheter behöver ha en beredskap för att kunna upprätthålla verksamheter när olika störningar i infrastrukturen uppstår till följd av klimatförändringarna.

Risikanalyser och handlingsplaner för situationer då vår personal kan få problem med att ta sig till sina arbetsplatser behöver tas fram.

Miljöpartiet i Sala 26/11-24



Remissyttrande Äldreplan 2025–2035

Moderaterna i Sala ställer sig positiv till stora delar av Äldreplanen och det är tydligt att kommunens verksamhet bedriver en ändamålsenlig verksamhet av god kvalitet och har en helhetssyn på en verksamhet som är bredare än vad som ofta föreslås. Äldreplanen lyfter vid ett flertal tillfällen den demografiska kommande utmaningen, och det av goda skäl.

Äldreomsorgen står inför en nationell prövning, men det är också en prövning som vi på kommunal nivå behöver stärka upp för och bygga vår verksamhet efter. Planen lyfter delar av detta, men här ser vi att vi vid kommande revideringar kommer behöva utveckla och precisera våra insatser.

I vårt remissyttrande har vi fem punkter som vi skulle vilja att man fortsatt prioriterar högt:

- Löpande kompetensförsörjning
- Förebyggande arbete för vår äldre medborgares välmående
- Boendeformer som möter upp de kommande behoven
- En trygg äldreomsorg
- En äldreomsorg som på allvar kliver in i en digital era

Löpande kompetensförsörjning

Den kommande demografiska utmaningen har ett flertal bottnar varav en av de allra mest centrala är kompetensförsörjning. I Äldreplanen beskrivs såväl en rekryteringsstrategi som en resursfördelning i syfte att rekrytera nya medarbetare samt behålla befintliga resurser. Båda dessa delar är synnerligen viktiga för att säkerställa kompetensförsörjningen.

Vi ser att det här arbetet bör vara prioriterat inom hela verksamheten och följas upp på ett strukturerat sätt. Detta i syfte att se vilka insatser vi gör som får en positiv effekt och vilka insatser som behöver förändras. Här fyller en uppföljning en central roll.

Det inkluderar även vikten av att följa upp de nyrekryteringar som görs så att de kommer in i verksamheterna på ett bra sätt, möjlighet till kompetensväxling och nya karriärvägar samt se över potentiella kompetensområden som kommer efterfrågas i framtiden.

Förebyggande arbete för vår äldre medborgares välmående

Det förebyggande arbetet beskrivs i planen på ett flertal ställen vilket är bra. Att arbeta förebyggande med bland annat psykisk och fysisk hälsa, ofrivillig ensamhet, nutrition, fallprevention mm är en viktig del i såväl den äldres som anhörigas vardag. Ett löpande arbete att fånga upp och förebygga bör fortsätta att prioriteras. Här är det viktigt att den kommande utvecklingen avseende såväl den demografiska som den digitala omhändertas. I det förebyggande

arbetet är det av stor vikt att man samverkar med andra kommunala verksamheter samt civilsamhället. Här blir ett sammanhållet team en viktig resurs.

Trygghet i äldreomsorgen

Trygghet inom äldreomsorgen är en central fråga. En fråga som bör lyftas vid de flesta planeringar, aktiviteter och förändringar som genomförs. Äldreplanen lyfter tryggheten utifrån fler aspekter så som trygghet i bostaden, anhörigas trygghet, men även personalens arbetsmiljö.

I den här mycket viktiga frågan vill vi även poängtera vikten av det svenska språket inom äldreomsorgen där såväl våra äldre som medarbetare ska känna sig trygga med att de känner sig förstådda och förstår varandra.

Att göra utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning är också en säkerhetsåtgärd i en trygghetsskapande äldreomsorg som bör införas omgående.

Boendeformer som möter upp de kommande behoven

Boendeformer inom äldreomsorgen tas omhand i Äldreplanen och vi ser positivt på att kommunen bör samverka med andra bostadsbolag och privata aktörer i syfte att det behov som finns säkerställs. Vi ser även vikten av de lokaler som vi betalar för också nyttjas på ett ändamålsenligt och finansiellt försvarbart sätt.

Även detta är ett område som behöver följas upp löpande med anledning av den demografiska utvecklingen för att säkerställa att vi har ett brett utbud av olika boendeformer där våra äldre och medarbetare trivs och mår bra.

En äldreomsorg som på allvar kliver in i en digital era

Att fortsätta satsningen på digitalisering och välfärdsteknik är centralt för att möta dagens behov, men även kommande utmaningar. Det arbete som beskrivs i planen behöver göras, men vi behöver intensifiera det arbetet och utveckla nya arbetssätt med ny teknik.

Larm och kameror är bra, men den omvärldsbevakning som beskrivs bör inledas omgående för att identifiera andra och nya lösningar kopplat till såväl besök i ordinärt boende, på särskilda boenden, men även i syfte att underlätta handläggning. Här finns det ett stora möjligheter som Sala kommun bör ta sig an.

Med dessa justeringar anser vi att en bra plan kan göras ännu bättre.

För Moderaterna Sala

Victoria Kihlström (M)

Magnus Giertz (M)

Skolkontoret, Vuxnas lärande
Ulrika Karlsson
Tillförordnad verksamhetschef/rektor

Vård- och omsorgskontoret
vard.och.omsorg@sala.se

SKRIVELSE

Remissvar

Skolkontoret lämnar följande remissvar på förfrågan från Vård- och omsorgskontorets *Äldreplan 2024*.

Skolkontoret har inga synpunkter på framtagna plan. Vi vill däremot framföra att vi ser positivt på skrivningen gällande punkt 3.1 *Rekryteringsstrategi*:

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.

Som kommunal utbildningsanordnare med Vård- och omsorgsutbildning (undersköterskeutbildning) både på gymnasiet och inom vuxenutbildningen fortsätter och utökar vi gärna samarbetet kring frågor som rör utbildning, marknadsföring av yrket samt andra frågor som är gemensamma för våra verksamhetsområden.

Med vänlig hälsning
Ulrika Karlsson,
Tillförordnad verksamhetschef/rektor



YTTRANDE ÖVER ÄLDREPLAN SALA KOMMUN 2025-2035

Socialdemokraterna i Sala tackar för möjligheten att få ge synpunkter på Äldreplanen Sala kommun 2025-2035.

Planen är omfattande och viktig, den visar hur stor del av kommunen som omfattas mycket av den demografiska svängningen och belyser att hela kommunen har ett arbete att göra för att kommunen skall klara utmaningarna med en kraftigt ökande del äldre befolkning. Att gruppen äldre äldre ökar med ca 800 personer 2035 jämfört med 2025 innebär förvisso att äldreomsorgen skall räcka till ca 250 personer fler än idag men det innebär också att allt förebyggande arbete tex kultur, friskvård samt andra sociala aktiviteter i kommunen behöver öka för att rymma flera hundra fler personer så de mår gott och kan leva ett självständigt liv.

Socialdemokraterna i Sala är sammantaget positiv till planen.

Ulrika Spårebo

Socialdemokraterna Sala

Från: [Per Byström](#)
Till: [Vård och omsorg](#)
Ärende: Yttrande Äldreplan 2025-2035
Datum: den 21 oktober 2024 16:00:53

Yttrande över Salas Äldreplan 2025-2035

I svaret på Äldreplan 2020 framförde SPF Seniorerna Sala en rad utvecklingsområden som vi prioriterade. I stort sett alla frågor kvarstår att arbeta vidare med. Dock har Sala kommun utvecklat och är under arbete med flera punkter på äldreplanen. Nedan framför vi de frågor som vi anser det viktigast att fokusera vidare på.

- Rekrytering, och bibehållande av personal i alla kategorier.
- Kontroll i belastningsregister vid nyanställning i vården.
- Tydligare strukturerad kompetensutveckling med föreslagen samordnare och kompetenscentrum.
- Motiverande verksamheter med civilsamhällets organisationer och deras uppsökande och förebyggande aktiviteter.
- Fokusering av funktions- och aktivitetsbevarande i stället för rehabiliterande för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Förebyggande av undernäring även hos de som inte tar del av kommunala verksamheter. Exempelvis näringsriktiga matlådor och flexibla matserveringar vid boenden och skolor med möjlighet till måltider i gemenskap med andra.
- Öka kompetens gällande psykisk ohälsa och suicid och strukturerad prevention.
- Utveckling av stöd till anhöriga.
- Arbeta mot riskbruk, beroende och våld mot äldre.
- Ökad trygghet i samhället genom samverkan med Polisen.
- Kartlägg behov av särskilda boenden på olika områden i kommunen. Modernisera och bygg vad den demografiska utvecklingen kräver.
- Utveckla alternativa seniorboenden.

Sala 21 oktober 2024
för SPF Seniorerna Sala
Per Byström
sekreterare

YTTRANDE ÖVER ÄLDREPLAN SALA KOMMUN 2025-2035

Sverigedemokraterna i Sala är glada över att få möjligheten att ge våra synpunkter på äldreplanen 2025-2035

Då Sala kommun står inför många utmaningar de kommande åren är denna omfattande plan en viktig handling.

Vi ser antalet äldre äldre öka markant och i detta finns många utmaningar.

Det är av stor vikt att vi tillsammans i kommunen tar ett gemensamt krafttag för att arbeta förebyggande med internutbildningar och med civilsamhället.

Vi behöver arbeta för ökad trygghet för våra äldre i sin vardag.

Samt stärka kunskapen och arbetssätt vid samsjuklighet.

Vi ställer oss positiva till äldreplanen 2025-2035

Cecilia Viman

Sverigedemokraterna



Vänsterpartiet Sala

Remissvar Äldreplan Sala kommun 2025-2035

Vi i Vänsterpartiet har, med intresse och belåtenhet, läst dokumentet som skickats ut på remiss. Det är ett omfattande och genomgripande arbete som gjorts. Vi uppskattar att det visar på komplexiteten och att det tydligt pekar på vikten av samarbete inom kommunens verksamheter, med regionen och andra aktörer.

Däremot saknar vi skrivningar om ANDTS (Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak och Spel) utöver riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol.

Med vänlig hälsning

Johanna Ritvadotter
Gruppledare Vänsterpartiet Sala

KSLU § 115 Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun

INLEDNING

E-arkiv är ett av de kommungemensamma digitaliseringsbehoven som prioriterats av digitaliseringsrådet. Kommunledningsgruppen har godkänt start av projektet. Just nu så pågår arbetet för att gå över till e-arkiv. Från den 1 januari 2026 har Sala kommun börjat jobba digitalt med nya ärenden men för handlingar som inkommer i pappersform eller i annan fysisk form så har originalet sparats och även skannats in digitalt eftersom det i nuläget inte finns något beslut om att originalet får gallras, så kallad ersättningsskanning.

För att kunna börja arkivera digitalt och inte behöva arkivera handlingar dubbelt, det vill säga både i papper och digitalt, så behöver det tas fram en riktlinje för ersättningsskanning så att handlingar som inkommer i papper får gallras och sedan endast bevaras digitalt.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inte några negativa ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.2699 – Missiv från kommunledningskontoret

KS 2026.2700 – Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun

Kanslichef Sandra Ahlbin föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att pappershandlingar samt andra fysiska handlingar som överförs till annat medium (skannats) ska gallras under förutsättning att riktlinje för ersättningsskanning följs, samt
att anta *Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun* i enlighet med bilaga att gälla från den 1 januari 2026.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Ledningsutskottet beslutar,

att pappershandlingar samt andra fysiska handlingar som överförs till annat medium (skannats) ska gallras under förutsättning att riktlinje för ersättningsskanning följs, samt

att anta *Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun* i enlighet med bilaga att gälla från den 1 januari 2026.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 115 fortsättning

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Kommunledningskontoret, Kanslienheten
Tomas Alriksson
Kommunarkivarie

MISSIV

Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

E-arkiv är ett av de kommungemensamma digitaliseringsbehoven som prioriterats av digitaliseringsrådet. Kommunledningsgruppen har godkänt start av projektet. Just nu så pågår arbetet för att gå över till e-arkiv. Från den 1 januari 2026 har Sala kommun börjat jobba digitalt med nya ärenden men för handlingar som inkommer i pappersform eller i annan fysisk form så har originalet sparats och även skannats in digitalt eftersom det i nuläget inte finns något beslut om att originalet får gallras, så kallad ersättningsskanning.

För att kunna börja arkivera digitalt och inte behöva arkivera handlingar dubbelt, det vill säga både i papper och digitalt, så behöver det tas fram en riktlinje för ersättningsskanning så att handlingar som inkommer i papper får gallras och sedan endast bevaras digitalt.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inte några negativa ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att pappershandlingar samt andra fysiska handlingar som överförts till annat medium (skannats) ska gallras under förutsättning att riktlinje för ersättningsskanning följs, samt

att anta *Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun* i enlighet med bilaga att gälla från den 1 januari 2026.

Bilagor:

- 1 *Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun*

CHECKLISTA

**Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet
och de Horisontella principerna**

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

**Horisontella principerna
(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)**

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utesluta någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun

KOMMUNSTYRELSEN

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun		Dokumenttyp Riktlinje	Omfattar Kommunen
Beslutsinstans Kommunstyrelsen	Dokumentansvarig Kommunjurist	Publicering www.sala.se , intranät	
Beslutad datum	Översyn bör göras Vid behov	Klassificering 1.3.1	Diarienummer 2026/286
Relation	Ersätter		Författningssamling

INNEHÅLL

1	INLEDNING	4
2	RIKTLINJENS OMFATTNING	5
3	GALLRING	6
4	ERSÄTTNINGSSKANNING	7
4.1	Vad som gäller för skanning av pappersoriginal vid ersättningsskanning.....	7
4.2	Vad som gäller för gallring av pappersoriginal vid ersättningsskanning	7
4.3	Vad som inte får ersättningsskannas	8
4.4	Hänsyn till bevisvärde	9

1 INLEDNING

E-arkiv är ett av de kommungemensamma digitaliseringsbehoven som prioriterats av digitaliseringsrådet. Kommunledningsgruppen har godkänt start av projektet. Just nu så pågår arbetet för att gå över till e-arkiv. Från den 1 januari 2026 har Sala kommun börjat jobba digitalt med nya ärenden men för handlingar som inkommer i pappersform eller i annan fysisk form så har originalet sparats och även skannats in digitalt eftersom det i nuläget inte finns något beslut om att originalet får gallras, så kallad ersättningsskanning.

För att kunna börja arkivera digitalt och inte behöva arkivera handlingar dubbelt, det vill säga både i papper och digitalt, så behöver det tas fram en riktlinje för ersättningsskanning så att handlingar som inkommer i papper får gallras och sedan endast bevaras digitalt.

I denna riktlinje innefattar begreppet pappershandlingar alla former av fysiska handlingar.

2 RIKTLINJENS OMFATTNING

Riktlinjen ska tillämpas av kommunens nämnder och kommunstyrelsen. För att arkivregler, så som denna riktlinje, ska omfatta även de kommunala bolagen måste de fastställas i ägardirektiv, bolagsordningar, stadgar eller motsvarande.

3 GALLRING

Att gallra innebär förstörande av allmän handling eller uppgift i allmän handling. Enligt arkivlagen får allmän handling förstöras under förutsättning, att man beaktar att arkiven är en del av vårt kulturarv samt att de handlingar som bevaras tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, forskningens behov samt behovet av information för förvaltning och rättsskipning. När det gäller elektroniska handlingar sker även gallring då man till exempel vid konvertering eller överföring av data förlorar sökmöjligheter och data samt förlorar möjlighet att fastställa handlingars autenticitet och att göra viss sammanställning av data.

4 ERSÄTTNINGSSKANNING

Ersättningsskanning är en lösning som innebär att en pappershandling som utgör ett original skannas in till en digital version och den inskannade versionen utgör därmed originalet och att pappershandlingen kan gallras. Denna riktlinje ger Sala kommuns myndigheter direktiv om hur de ska hantera handlingar vid ersättningsskanning. Riktlinjen för ersättningsskanning ingår i kommunens arkivvård. För tillsynen av att riktlinjen efterföljs ansvarar kommunstyrelsen som är kommunens arkivmyndighet.

4.1 Vad som gäller för skanning av pappersoriginal vid ersättningsskanning

Skanning av pappersoriginal vid ersättningsskanning får endast ske utifrån följande direktiv:

- Handlingar som ersättningsskannas ska alltid skannas i pdf/a-format.
- Handlingarna ska skannas med en upplösningen av minst 300 dpi.
- Handlingarna ska skannas i färg.
- Färgen på den inskannade handlingen ska överensstämma med färgen på pappersoriginalet.
- Hela originalhandlingen ska finnas med på den inskannade versionen.
- Handlingarna bör om möjligt skannas med OCR (En teknik som gör att en dator kan läsa text från bilder eller skannade dokument och omvandla den till redigerbar text).
- Endast handlingar som har beslut att de ska e-arkiveras eller gallras enligt myndighetens dokument- och informationshanteringsplan får ersättningsskannas.

4.2 Vad som gäller för gallring av pappersoriginal vid ersättningsskanning

Gallring av pappersoriginal vid ersättningsskanning får endast ske utifrån följande direktiv.

- För att en myndighet ska få gallra en handling enligt denna riktlinje behöver gallringsbeslutet framgå i myndighetens dokument- och informationshanteringsplan.

- Handlingar får gallras först efter att det säkerställts att den inskannade handlingen finns tillgänglig för myndigheten samt att den uppfyller kraven för skanning som ställs i denna riktlinje.
- Handlingar får gallras först efter att den inskannade handlingen har kvalitetssäkrats så att den håller tillräckligt kvalitet. Den måste vara tydligt avbildad, all information måste ha skannats in, färgerna måste vara rätt och den inskannade handlingen måste ligga rakt och vara läsbar.
- Handlingar som gallras ska förstöras i dokumentförstörare eller brännas.

4.3 Vad som inte får ersättningsskannas

Följande handlingar får inte ersättningsskannas. Det ligger även på varje myndighet att göra en egen bedömning om ersättningsskanning av en handling är lämpligt.

Handling	Kommentar (exempelvis bestämmande lag)
Ansökan om stämning.	Rättegångsbalken 42 kap. 2 § och 47 kap. 2 §
Avtal, kontrakt, överenskommelser.	Avtal, kontrakt och överenskommelser som är verksamhetskritiska eller av stort ekonomiskt värde. Det kan också röra sig om ett högt bevisvärde som innebär att handlingen ska finnas kvar i analogt format.
Fullmakt när part vill föra talan genom ombud inför rätten.	Rättegångsbalken 12 kap. 8 §.
Handlingar som behövs för bevisvärde, för att styrka ett legalt förhållande eller för att styrka rättigheter och skyldigheter.	Se rubrik nedan "Hänsyn till bevisvärde".
Handlingar som på grund av format, gråskala, färg eller andra liknande egenskaper inte tillfredsställande kan bevaras enbart som skannad bild.	Exempelvis handlingar med ett stort kulturhistoriskt värde, handlingar där format eller typ av databärare har ett estetiskt värde (exempelvis ritningar, illustrationer) eller handlingar som utifrån sitt originalformat på ett unikt sätt representerar sin samtid. Den skannade handlingen återger inte pappersoriginalet utan att betydelsebärande information går förlorad.
Justerade protokoll som ej är e-signerade.	T.ex. fullmäktige, nämnd, styrelse, bolagsstämma.
Revisionsunderlag vid granskning av verksamhet som finansieras av EU.	Kontrollera hur länge kravet på revisionsunderlag finns.

Testamente och bouppteckning.	10 kap. 1 § och 20 kap. 6§ ärvdabalken (1958:637).
Äganderättshandlingar (köpeavtal) handlingar vid överlåtelse av fast egendom.	4 kap.1-2 §§ jordabalken (1970:994).

4.4 Hänsyn till bevisvärde

Sala kommun gör en bedömning av vilka handlingar som måste finnas kvar i pappersoriginal. Bedömningen görs utifrån kommunens specifika förutsättningar och informationens sammanhang samt dess eventuella beroende till annan information. Bedömningen görs utifrån handlingens informationsinnehåll, inte utifrån handlingstyp.

Avtal, kontrakt och överenskommelser som är verksamhetskritiska eller som i övrigt har stor ekonomisk eller juridisk betydelse får inte ersättningsskannas. Däremot kan avtal av mindre vikt ersättningsskannas och därefter gallras.

Vissa handlingstyper får aldrig ersättningsskannas. I dessa fall är det handlingstypen som avgör bevisvärdet, inte dess informationsinnehåll. Här rör det sig om handlingar som enligt lag eller motsvarande ska vara utformade på ett särskilt sätt, exempelvis egenhändigt undertecknande, vilket gör att de kan förlora sitt bevisvärde i ett inskannat format.

Vilka handlingar som inte får eller får ersättningsskannas kan framgå av Sala kommuns dokument- och informationshanteringsplan.

Riktlinje för ersättningsskanning i Sala kommun
Kommunstyrelsen

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala



KSLU § 116 Riktlinjer för uthyrning av lokaler**INLEDNING**

Verksamhet Fastighets uppdrag är att arbeta aktivt med att tillgodose de kommunala verksamheternas behov av ändamålsenliga lokaler och ansvara för att drift och underhåll sker på ett kostnadseffektivt sätt. Riktlinjen anger gränsdragningar i ansvarsfördelning mellan verksamhet Fastighet och nyttjande verksamhet. Sala kommun använder sig av självkostnadshyra på objektsnivå. Det innebär att den faktiska kostnaden per fastighetsobjekt ska debiteras den nyttjande verksamheten.

Syftet med denna nya riktlinje är att säkerställa en transparent och kostnadseffektiv hantering av kommunens lokaler, såväl de egenägda, som de extern inhyrda. Vidare ska riktlinjen också tydliggöra ansvarsfördelning mellan nyttjande verksamheter och verksamhet Fastighet. Kommande förändringar och revidering av riktlinjen beslutas av Kommunstyrelsen.

Denna riktlinje behandlar enbart lokaler som ägs av kommunen själv, samt externt inhyrda lokaler där kommunal verksamhet bedrivs. Andra lokaler än detta ska inte kommunen hantera.

Internhyran för egenägda lokaler består av kapitalkostnader och bashyra. Därutöver kan nyttjande verksamhet välja att teckna avtal för eventuella tilläggstjänster och lokalvård. Bashyran består av ett overhead-påslag samt respektive hyresobjekts driftskostnader, så som mediakostnader, löpande underhåll och skötsel. Bashyran indexeras årligen med Prisindex för Kommunal Verksamhet, PKV, med samma månad som budgeten baseras på.

Ekonomiska konsekvenser

Sala kommun har två olika internhyresmodeller, beroende på ifall den aktuella lokalen är egenägd eller externt inhyrd. Båda av modellerna bygger dock på principen om självkostnadshyra, vilket betyder att hyran för lokalen ska baseras på de faktiska kostnaderna för att äga och driva lokalen. Nästkommande års internhyra ska, oavsett internhyresmodell, meddelas nyttjande verksamheter senast i augusti året innan det aktuella året som hyressättningen avser.

Beslutsunderlag

KS 2026.2702 – Missiv från tekniska kontoret

KS 2026.2701 – Riktlinje för uthyrning av lokaler

Verksamhetschef, fastighet Åsa Agemalm föredrar ärendet. Teknisk chef Roger Lindström, och ekonoichef Mikaela Assarsson svarar på frågor.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta Riktlinje för uthyrning av lokaler med justeringar, att gälla från och med
2026-09-01.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 116 fortsättning

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta *Riktlinje för uthyrning av lokaler*, att gälla från och med 2026-09-01.

Erik Hamrin (M) återkommer till kommunstyrelsens sammanträde.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Tekniska kontoret,
Åsa Agemalm
Verksamhetschef, Verksamhet Fastighet

MISSIV

Riktlinje för uthyrning av lokaler

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Verksamhet Fastighets uppdrag är att arbeta aktivt med att tillgodose de kommunala verksamheternas behov av ändamålsenliga lokaler och ansvara för att drift och underhåll sker på ett kostnadseffektivt sätt. Riktlinjen anger gränsdragningar i ansvarsfördelning mellan verksamhet Fastighet och nyttjande verksamhet.

Sala kommun använder sig av självkostnadshyra på objektsnivå. Det innebär att den faktiska kostnaden per fastighetsobjekt ska debiteras den nyttjande verksamheten.

Syftet med denna nya riktlinje är att säkerställa en transparent och kostnadseffektiv hantering av kommunens lokaler, såväl de egenägda, som de extern inhyrda.

Vidare ska riktlinjen också tydliggöra ansvarsfördelning mellan nyttjande verksamheter och verksamhet Fastighet.

Kommande förändringar och revidering av riktlinjen beslutas av Kommunstyrelsen.

Denna riktlinje behandlar enbart lokaler som ägs av kommunen själv, samt externt inhyrda lokaler där kommunal verksamhet bedrivs. Andra lokaler än detta ska inte kommunen hantera.

Internhyran för egenägda lokaler består av kapitalkostnader och bashyra. Därutöver kan nyttjande verksamhet välja att teckna avtal för eventuella tilläggstjänster och lokalvård. Bashyran består av ett overhead-påslag samt respektive hyresobjekts driftskostnader, så som mediakostnader, löpande underhåll och skötsel. Bashyran indexeras årligen med Prisindex för Kommunal Verksamhet, PKV, med samma månad som budgeten baseras på.

Ekonomiska konsekvenser

Sala kommun har två olika internhyresmodeller, beroende på ifall den aktuella lokalen är egenägd eller externt inhyrd. Båda av modellerna bygger dock på principen om självkostnadshyra, vilket betyder att hyran för lokalen ska baseras på de faktiska kostnaderna för att äga och driva lokalen.

Nästkommande års internhyra ska, oavsett internhyresmodell, meddelas nyttjande verksamheter senast i augusti året innan det aktuella året som hyressättningen avser.



FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunstyrelsens ledningsutskott föreslår att kommunstyrelsen beslutar

att anta Riktlinje för uthyrning av lokaler, att gälla från och med 2026-09-01

Bilagor:

- 1 Riktlinje för uthyrning av lokaler



CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utesluta någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Riktlinje för uthyrning av lokaler

KOMMUNSTYRELSEN

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Riktlinje för uthyrning av lokaler		Dokumenttyp Riktlinje	Omfattar Kommunen
Beslutsinstans Kommunstyrelsen	Dokumentansvarig Teknisk chef	Publicering www.sala.se , intranät	
Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering 1.3.1	Diarienummer Dnr
Relation	Ersätter Riktlinje för fastighets- och lokalförsörjning, d.nr 2019/1600		Författningssamling

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
1.1	Syfte	7
1.2	Avgränsning	7
2	ANSVAR OCH ROLLER	8
2.1	Tekniska kontoret	8
2.2	Kommunledningskontoret	8
2.3	Nyttjande verksamhet	8
3	HYRESAVTAL	9
3.1	Internhyresavtal	9
3.2	Hyresavtal med extern hyresgäst	9
3.3	Uppsägning av internhyresavtal	9
4	HYRESMODELLER	11
4.1	Egenägda lokaler med kommunal verksamhet	11
4.1.1	<i>Kapitalkostnader</i>	11
4.1.2	<i>Bashyra</i>	12
4.1.3	<i>Kostnader för lokalvård</i>	13
4.2	Externt inhyrda lokaler med kommunal verksamhet	13
4.2.1	<i>Hyra från fastighetsägare</i>	13
4.2.2	<i>Administrativt påslag</i>	13
4.2.3	<i>Kostnader för lokalvård</i>	14
4.3	Egenägda lokaler med externa hyresgäster	14
4.4	Externt inhyrda lokaler med externa hyresgäster	14
4.5	Hyressättning vid ny- och ombyggnation	15
5	LOKALKOSTNADER SOM EJ SKA INGÅ I INTERNHYRAN	16
5.1	Utgifter kopplade till investeringsprojekt	16
5.2	Evakueringslokaler	16
5.3	Kostnader för tomställda lokaler som överstiger 2 %	16
5.4	Kostnader för utrangering, nedskrivning och rivning	17
5.5	Kostnader för politiska utredningsuppdrag och förstudier	17

1 INLEDNING

Verksamhet Fastighets uppdrag är att arbeta aktivt med att tillgodose de kommunala verksamheternas behov av ändamålsenliga lokaler och ansvara för att drift och underhåll sker på ett kostnadseffektivt sätt. Riktlinjen anger gränsdragningar i ansvarsfördelning mellan Fastighet och nyttjande verksamhet.

Sala kommun använder sig av självkostnadshyra på objektsnivå. Det innebär att den faktiska kostnaden per fastighetsobjekt ska debiteras den nyttjande verksamheten.

1.1 Syfte

Syftet med riktlinjen är att säkerställa en transparent och kostnadseffektiv hantering av kommunens lokaler, såväl de egenägda, som de extern inhyrda.

Vidare ska riktlinjen också tydliggöra ansvarsfördelning mellan nyttjande verksamheter och Fastighet.

Förändring och revidering av riktlinjen beslutas av Kommunstyrelsen.

1.2 Avgränsning

Denna riktlinje behandlar enbart lokaler som ägs av kommunen själv, samt externt inhyrda lokaler där kommunal verksamhet bedrivs. Andra lokaler än detta ska inte kommunen hantera.

2 ANSVAR OCH ROLLER

2.1 Tekniska kontoret

Tekniska kontoret har, genom verksamhet Fastighet, ansvar för kommunens fastighetsbestånd där det bedrivs verksamhet. Det innefattar planering, anskaffning, anpassning, upprätthållande och avveckling av egenägda samt inhyrda fastigheter, lokaler och bostäder.

Fastighet ansvarar för att upprätta internhyresavtal, inklusive eventuella tilläggsavtal, med nyttjande verksamheter och att beräkna internhyra. Fastighet ansvarar också för hyresadministration och hyresdebitering.

All inhyrning av lokaler sker endast via verksamhet Fastighet, så även uthyrning i andra hand.

Internhyran ska kommuniceras med nyttjande verksamheter senast i augusti månad inför kommande budgetår.

2.2 Kommunledningskontoret

Kommunens lokalstrateg finns placerad under kommunledningskontoret och ansvarar för det strategiska planerandet av kommunens fastighetsbestånd samt det årliga lokalstrategiska arbetet. Funktionen ansvarar för framtagandet av förslag till lokalförsörjningsplan utifrån nämndernas lokalbehovsplaner. Sala kommun lokalstrategiska arbete och mandat regleras i *riktlinje för lokalförsörjning*.

2.3 Nyttjande verksamhet

Varje verksamhet ansvarar och betalar för sin lokalanvändning. Samtliga verksamheter inom Sala kommun ansvarar för att optimera sitt respektive lokalanvändande, för att hålla nere kommunens totala lokalkostnader.

Nyttjande verksamheter tecknar internhyresavtal med verksamhet Fastighet. Förändringar, så som tillkommande lokaler inom befintligt hyresobjekt, lokalanpassningar, skall regleras genom tilläggsavtal.

3 HYRESAVTAL

3.1 Internhyresavtal

Vid uthyrning av egenägda lokaler skall internhyresavtalet baseras på självkostnadsprincip för det aktuella objektet.

Vid uthyrning av inhyrda lokaler skall internhyresavtalet baseras på det avtal som tecknas mellan fastighetsägaren och Fastighet.

Gränsdragningslista med vad som ingår i ordinarie skötsel och service skall upprättas med varje hyresgäst och biläggas hyresavtalet. För både egenägd och inhyrda lokaler.

Om den nyttjande verksamheten önskar någon form av förändring av avtalet gällande skötsel som medför ökade driftskostnader, ska detta ske genom ett tilläggsavtal till hyresavtalet.

Nyttjande verksamhet får ej utföra verksamhetsanpassningar i lokal utan dialog med verksamhet Fastighet, detta rör även förändrade lag- eller myndighetskrav.

Beställda tjänster och service utöver det som regleras i gränsdragningslista skall debiteras beställande verksamhet till självkostnadspris.

3.2 Hyresavtal med extern hyresgäst

Uthyrning av egenägda lokaler till externa hyresgäster omfattas inte av internhyresavtal. Uthyrning till extern hyresgäst ska ske på marknadsmässiga villkor, vara i enlighet med gällande lagstiftning och skall regleras i ett hyresavtal.

Full kostnadstäckning ska ske vid uthyrning till extern hyresgäst, subventionering med skattemedel får ej ske. Sådana hyresförhållanden som finns vid denna riktlinjes ikraftträdande skall sägas upp för villkorsändring och omförhandling enligt gällande lagstiftning.

Marknadsmässiga villkor för lokaler innebär att hyran och andra avtalsvillkor sätts baserat på aktuella marknadsförhållanden, såsom utbud och efterfrågan. Detta innebär att hyran ska spegla den prisnivå som är vanlig för liknande lokaler i samma område och med samma standard.

3.3 Uppsägning av internhyresavtal

Uppsägning av lokaler görs alltid i samråd med verksamhet Fastighet. Innan uppsägningen utreds alternativ användning eller om överlåtelse av lokalen är möjlig. Uppsägningen ska vara skriftlig och uppsägningstiden är 9 månader.

Nyttjande verksamhet kan endast säga upp del av lokal om möjlighet till avskiljbarhet finns eller ytan kan göras om till en självständig

uthyrningsbar/försäljningsbar enhet. Förutsätter att ny hyresgäst finns som kan täcka kostnader för anpassning.

För uppsägning av externt inhyrda lokaler gäller villkoren enligt det externa hyresavtalet med fastighetsägaren.

Uppsägning för villkorsändring under pågående hyresförhållande medges om Fastighet kan hitta annan hyresgäst eller andra lösningar.

4 HYRESMODELLER

Sala kommun har två olika internhyresmodeller, beroende på ifall den aktuella lokalen är egenägd eller externt inhyrd. Båda av modellerna bygger dock på principen om självkostnadshyra, vilket betyder att hyran för lokalen ska baseras på de faktiska kostnaderna för att äga och driva lokalen.

Nästkommande års internhyra ska, oavsett internhyresmodell, meddelas nyttjande verksamheter senast i augusti året innan det aktuella året som hyressättningen avser.

Utöver de två internhyresmodellerna, finns även en hyresmodell då kommunens egna lokaler hyrs ut till extern hyresgäst. I dessa fall ska hyran utgå från marknadsmässiga villkor.

4.1 Egenägda lokaler med kommunal verksamhet

Internhyran för egenägda lokaler består av kapitalkostnader och bashyra. Därutöver kan nyttjande verksamhet välja att teckna avtal för eventuella tilläggstjänster och lokalvård.



4.1.1 KAPITALKOSTNADER

Varje hyresgäst ska via internhyran stå för hyresobjekts faktiska kapitalkostnader.

Kapitalkostnaderna består av avskrivningar och internränta för respektive hyresobjekt. Kapitalkostnaderna räknas fram senast i augusti året innan det aktuella året som hyressättningen avser.

Kapitalkostnader för nästa års investeringar beräknas utifrån en uppskattad kostnad för berörda hyresobjekt och regleras i tillhörande rutin.

4.1.2 BASHYRA

Bashyran består av ett overhead-påslag samt respektive hyresobjekts driftskostnader, så som mediakostnader, löpande underhåll och skötsel.

Bashyran indexeras årligen med Prisindex för Kommunal Verksamhet, PKV, med samma månad som budgeten baseras på.

Bashyra		
OH-påslag		
Faktiska kostnader Objekt A	Faktiska kostnader Objekt B	Faktiska kostnader Objekt C

OH-påslag

OH-påslaget består av en schablon per kvadratmeter.

I OH-påslaget ingår kostnader för administration, del av tomställda lokaler, personalkostnad för förvaltning, drift och underhåll av lokalerna samt kostnader för Fastighets verksamhetssystem och egna lokaler.

Kostnaderna för den administration som fördelas ut i OH-påslaget består av personalkostnader för administrativ personal, inklusive personalrelaterade kostnader för kompetensutveckling och friskvård, och får som mest uppgå till 2 % av de totala faktiska kostnaderna för samtliga egenägda och inhyrda lokaler.

Kostnaderna för tomställda lokaler, som fördelas ut i OH-påslaget, får som mest uppgå till 2 % av de totala faktiska kostnaderna för samtliga egenägda lokaler.

Personalkostnaderna för förvaltning, drift och underhåll av lokalerna, inklusive personalrelaterade kostnader för bilar, kompetensutveckling, arbetskläder och friskvård, får som mest uppgå till 6 % av de totala faktiska kostnaderna för samtliga egenägda lokaler.

Kostnader för Fastighets verksamhetssystem, försäkringar och egna lokaler ingår i OH-påslaget med de faktiska kostnaderna.

Faktiska kostnader för hyresobjekten

De faktiska kostnaderna som finns och är direkt hänförliga till respektive hyresobjekt består av:

- Driftskostnader, så som el, värme, vatten, avfallshantering och andra löpande kostnader
- Försäkringskostnader och fastighetsskatt
- Underhållskostnader för reparationer och underhåll av byggnaden

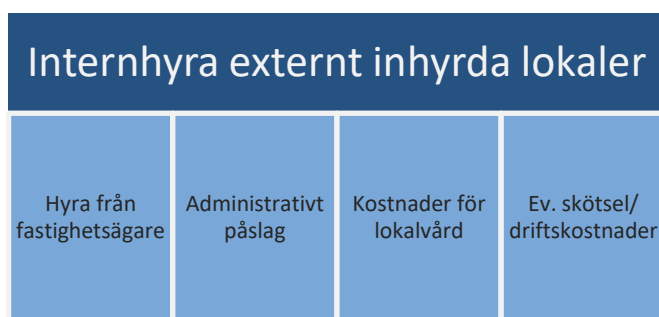
4.1.3 KOSTNADER FÖR LOKALVÅRD

Varje hyresgäst, som har avtal för lokalvård, ska via internhyran stå för hyresobjekts faktiska kostnader för lokalvård. För beräkning av nästkommande års kostnad för lokalvård, ska "städindex", Sveriges Städentreprenörers förbund/Almega, för maj månad innevarande år med basår 2023, användas.

Vid behov av extra insatt lokalvård, så som städning under sommar eller putsning av fönster, beställs och betalas detta av nyttjande verksamhet.

4.2 Externt inhyrda lokaler med kommunal verksamhet

Internhyran för externt inhyrda lokaler består av den faktiska hyran för det aktuella objektet samt ett administrativt påslag.



4.2.1 HYRA FRÅN FASTIGHETSÄGARE

För beräkning av nästkommande års hyressättning ska KPI-index per april innevarande år användas, med samma basår som i det externa inhyresavtalet.

I det externa inhyresavtalet tas en gränsdragningslista fram mellan fastighetsägaren och verksamhet Fastighet. I gränsdragningslistan ska det framgå vilka tjänster som fastighetsägaren respektive Fastighet ska leverera avseende det specifika hyresobjektet.

Därutöver ska en gränsdragningslista mellan nyttjande verksamhet och verksamhet Fastighet tas fram, där det framgår vad som ingår i ordinarie skötsel och service. Gränsdragningslistan ska biläggas internhyresavtalet.

4.2.2 ADMINISTRATIVT PÅSLAG

Det administrativa påslaget består av personalkostnader för administrativ personal och får som mest uppgå till 2 % av de totala faktiska kostnaderna för samtliga inhyrda lokaler.

4.2.3 KOSTNADER FÖR LOKALVÅRD

Varje hyresgäst ska via internhyran stå för hyresobjekts faktiska kostnader för lokalvård. För beräkning av nästkommande års kostnad, ska "städindex", Sveriges Städentreprenörers förbund/Almega, för maj månad innevarande år med basår 2023, användas.

Vid behov av extra insatt lokalvård, så som städning under sommar eller putsning av fönster, beställs och betalas detta av nyttjande verksamhet.

4.3 Egenägda lokaler med externa hyresgäster

Uthyrning till externa hyresgäster ska ske på marknadsmässiga villkor och vara i enlighet med gällande lagar. Indexering av hyra ska ske enligt Svenska Fastighetsägarföreningens riktlinjer, oktoberindex med 1980 som basår.

Hyra externa hyresgäster

Marknadsmässig hyra

4.4 Externt inhyrda lokaler med externa hyresgäster

Att hyra in externa lokaler och sedan hyra ut dem i andra hand till externa hyresgäster ska inte ske i Sala kommun.

Undantag är sociala lägenheter inom Social och arbetsmarknadskontoret, samt lägenheter för målgruppen som omfattas i lagen om stöd och service (LSS) samt lägenheter inom särskilt boenden för äldre och socialpsykiatri, om boendet i sin helhet hyrs av en extern part. Uthyrning till externa hyresgäster enligt detta undantag ska ske på marknadsmässiga villkor och vara i enlighet med gällande lagar.

Om dessa lägenheter inte kan hyras ut av någon anledning, står Vård- och omsorgskontoret / social- och arbetsmarknadskontoret för kostnaden för tomställda lägenheter.

Kundförluster på boenden som har biståndsbeslut står nyttjande verksamhet för.

4.5 Hyressättning vid ny- och ombyggnation

Vid nybyggnationer tecknas ett nytt hyresavtal baserat på investeringsutgiften samt drift och underhållskostnader.

Hyran ska meddelas nyttjande verksamhet senast i augusti året innan byggnaden tas i bruk, om detta är möjligt ur byggprojektets uppförande fas. Estimerade hyresnivåer ska meddelas i samband startsbesked. En preliminär hyra ska fastslås senast ett kvartal innan byggnaden tas i bruk.

Hyran är en preliminär hyra som beräknas utifrån en uppskattad kostnad för kapital- och driftskostnader. Kapitalkostnaderna baseras på den senast uppskattade prognosen för investeringsprojektet och fördelas ut över avskrivningstiden. Driftskostnaderna beräknas utifrån en schablonkostnad över bashyran för befintligt fastighetsbestånd.

Den preliminära hyran ersätts av en faktisk hyra efter att byggnaden varit i drift i ett år. Då används i stället självkostnadshyra enligt ovan.

Vid utbyggnation tecknas ett tilläggsavtal. Hyran för utbyggnationen beräknas på samma sätt som vid nybyggnation.

Vid ombyggnation av egenägd lokal görs en justering av hyran till nästkommande år. Hyran som ändras avser endast kapitalkostnader.

Vid ombyggnation av externt inhyrd lokal, tecknas ett tilläggsavtal baserat på den ökade externa hyran.

5 LOKALKOSTNADER SOM EJ SKA INGÅ I INTERNHYRAN

Det finns ett antal kostnader som ej ska ingå i internhyran för hyresobjekten.

5.1 Utgifter kopplade till investeringsprojekt

Utgifter som är kopplade till ett investeringsprojekt ska inte belasta Fastighets driftsbudget, utan upparbetas och redovisas som en investeringsutgift. Investeringsutgifterna ska rymmas inom Fastighets investeringsbudget för innevarande år och uppfylla kraven för anläggningstillgångar.

5.2 Evakueringslokaler

Fastighet ansvarar för evakueringslokaler och samtliga merkostnader kopplade till lokalen. Fastighet avgör lokalernas omfattning och innehåll. I första hand skall befintliga egenägda lokaler användas.

I de fall evakueringslokalerna medför merkostnader som ska belasta Fastighets driftsbudget, ska begäran om medel göras till kommunstyrelsen. Medel begärs genom tekniska kontorets prioriteringsunderlag, och beslutas av kommunstyrelsen följt av kommunfullmäktige i juni i samband med budgetbeslut för kommande år.

Evakueringslokaler behöver separata hyresavtal för modulens/ lokalens löptid. Nyttjande verksamhet betalar tidigare lokalers hyra under hyrestiden.

5.3 Kostnader för tomställda lokaler som överstiger 2 %

Efter uppsägningstiden belastar lokalen Fastighets driftbudget.

Fastighetsenheten ska aktivt arbeta med avveckling eller omstrukturering av fastighetsbeståndet enligt gällande delegationsordning.

Om lokaler finns, som överstiger de 2 % som finansieras via internhyran och som inte kunnat hyras ut till annan hyresgäst, ska begäran om medel göras till kommunstyrelsen. Medel begärs genom tekniska kontorets prioriteringsunderlag, och beslutas av kommunstyrelsen följt av kommunfullmäktige i juni i samband med budgetbeslut för kommande år.

5.4 Kostnader för utrangering, nedskrivning och rivning

Kostnader för utrangering, nedskrivning och rivning är en driftskostnad som inte ska finansieras med hjälp av hyresintäkter.

För kända kostnader för utrangering, nedskrivning och rivning ska begäran om medel göras till kommunstyrelsen. Medel begärs genom tekniska kontorets prioriteringsunderlag, och beslutas av kommunstyrelsen följt av kommunfullmäktige i juni i samband med budgetbeslut för kommande år.

För oförutsedda kostnader för utrangering, nedskrivning och rivning, ska begäran om medel ur kommunstyrelsens förfogande för innevarande år göras.

5.5 Kostnader för politiska utredningsuppdrag och förstudier

Innan ett investeringsbehov läggs in i investeringsplaneringen, kan ett politiskt utredningsuppdrag eller en förstudie behöva utföras. Dessa kostnader ska belasta Fastighets driftsbudget. I de fall utredningen/förstudien, alternativt prövning, medför en merkostnad, ska begäran om medel göras till ansvarig nämnd. Medel begärs genom nämndens prioriteringsunderlag, och beslutas av kommunstyrelsen följt av kommunfullmäktige i juni i samband med budgetbeslut för kommande år.

Klicka eller tryck här för att ange text.
Kommunstyrelsen

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala



KSLU § 120 Inrättande av särskild (avgränsad) statistikverksamhet**INLEDNING**

För att beställa och ta emot statistikpaket från Statistiska centralbyrån (SCB) måste kommunen inrätta en särskild (avgränsad) statistikverksamhet. Verksamheten ansvarar för att ingen data lämnas ut utan att först granskas med enlighet av kommunens rutiner.

En sådan särskild (avgränsad) statistikverksamhet som avses i offentlighets- och sekretesslagen 24 kap. 8 § (2009:400) bör inrättas under kommunstyrelsen och hanteras av ekonomienheten och enheten för hållbar utveckling. Den särskilda (avgränsade) statistikverksamheten ska omfattas av ekonomichef, chef för kommunledningskontoret och controller. Ekonomichef och chef för kommunledningskontoret bemyndigas att göra bedömning och tilldelning av ytterligare bemanning.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget har endast organisatoriska konsekvenser, inga ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.2707– Missiv från kommunledningskontoret

Kommunstrateg Christofer Berg föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar, att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar, att en särskild (avgränsad) statistikverksamhet som avses i offentlighets- och sekretesslagen 24 kap. 8 § (2009:400) inrättas under kommunstyrelsen och hanteras av ekonomienheten och enheten för hållbar utveckling, samt att den särskilda (avgränsade) statistikverksamheten ska omfattas av ekonomichef, chef för kommunledningskontoret och controller. Ekonomichef och chef för kommunledningskontoret bemyndigas att göra bedömning och tilldelning av ytterligare bemanning.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar, att en särskild (avgränsad) statistikverksamhet som avses i offentlighets- och sekretesslagen 24 kap. 8 § (2009:400) inrättas under kommunstyrelsen och hanteras av ekonomienheten och enheten för hållbar utveckling, samt att den särskilda (avgränsade) statistikverksamheten ska omfattas av ekonomichef, chef för kommunledningskontoret och controller. Ekonomichef och chef för kommunledningskontoret bemyndigas att göra bedömning och tilldelning av ytterligare bemanning.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 120 fortsättning

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

MISSIV

Inrättande av särskild (avgränsad) statistikverksamhet

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

För att beställa och ta emot statistikpaket från Statistiska centralbyrån (SCB) måste kommunen inrätta en särskild (avgränsad) statistikverksamhet. Verksamheten ansvarar för att ingen data lämnas ut utan att först granskas med enlighet av kommunens rutiner.

En sådan särskild (avgränsad) statistikverksamhet som avses i offentlighets- och sekretesslagen 24 kap. 8 § (2009:400) bör inrättas under kommunstyrelsen och hanteras av ekonomienheten och enheten för hållbar utveckling. Den särskilda (avgränsade) statistikverksamheten ska omfattas av ekonomichef, chef för kommunledningskontoret och controller. Ekonomichef och chef för kommunledningskontoret bemyndigas att göra bedömning och tilldelning av ytterligare bemanning.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget har endast organisatoriska konsekvenser, inga ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår kommunstyrelsen besluta,

att en särskild (avgränsad) statistikverksamhet som avses i offentlighets- och sekretesslagen 24 kap. 8 § (2009:400) inrättas under kommunstyrelsen och hanteras av ekonomienheten och enheten för hållbar utveckling,

att den särskilda (avgränsade) statistikverksamheten ska omfattas av ekonomichef, chef för kommunledningskontoret och controller. Ekonomichef och chef för kommunledningskontoret bemyndigas att göra bedömning och tilldelning av ytterligare bemanning.

Daniel Holmvin
Kommundirektör

Mikaela Assarsson
Ekonomichef



CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

- | | | |
|--|--|---|
| Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet? | JA ☒ | NEJ ☐ |
| Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre? | JA ☒ | NEJ ☐ |
| Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? | JA ☒ | NEJ ☐ |
| Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? | JA ☐ | NEJ ☒ |
| Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? | JA ☒ | NEJ ☐ |
| Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"? | JA ☒ | NEJ ☐ |

Landsbygdsperspektivet

- | | | |
|--|-----------------------------|---|
| Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden? | JA ☐ | NEJ ☒ |
| Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar: | | |
| Att det blir svårare att bo på landsbygden? | JA ☐ | NEJ ☐ |
| Att det blir fler jobb på landsbygden? | JA ☐ | NEJ ☐ |
| Att det minskar tillgången till god service på landsbygden? | JA ☐ | NEJ ☐ |

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

- | | | |
|---|--|---|
| Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? | JA ☐ | NEJ ☒ |
| Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? | JA ☒ | NEJ ☐ |
| Kan beslutet utesluta någon från samhället? | JA ☐ | NEJ ☒ |
| Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? | JA ☒ | NEJ ☐ |
| Om NEJ – varför inte? | | |

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

KOMMUNSTYRELSEN
Amanda Lindblad
Kommunalråd

Svar på nämndinitiativ från Erik Hamrin (M) "Stärk kommunens reparationsförmåga vid störda förhållanden eller höjd beredskap"

INLEDNING

Erik Hamrin (M) väckte vid kommunstyrelsens sammanträde den 3 juni 2026 rubricerat initiativärende. Kommunstyrelsen beslutade att initiativärendet fick väckas och ska enligt riktlinje behandlas vid efterföljande sammanträde.

ÄRENDET

I nämndinitiativet "stärk kommunens reparationsförmåga vid störda förhållanden eller höjd beredskap" föreslås att genomföra en kartläggning av kommunens nuvarande reparationsförmåga, innefattande VA, gata och park, kommunala fastigheter samt IT-infrastruktur, att se över befintliga avtal med entreprenörer och leverantörer i syfte att säkerställa att dessa kan leverera varor och tjänster även vid störda förhållanden så att kommunen upprätthålla och återställa samhällsviktiga funktioner, samt att återrapportering kring detta arbete och vidtagna åtgärder ska ske till kommunstyrelsen halvårsvis framgent.

Nämndinitiativet ligger i linje med den nationella utvecklingen inom både krisberedskap och civilt försvar. Arbetet med att stärka Sala kommuns reparations- och återställningsförmåga pågår också redan inom ramen för den kontinuitetshantering som genomförs i verksamheterna. Den kartläggning som efterfrågas i nämndinitiativet bedöms därför kunna integreras i detta arbete.

Den nya lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap (LKRB) träda i kraft den 1 januari 2027. Den kommer att ange vilka grundläggande krav som ställs på kommunernas beredskap och blir därmed dimensionerande för den fortsatta utvecklingen av arbetet. Genom att fortsätta det pågående arbetet och samtidigt anpassa ambitionsnivå och eventuella kompletterande åtgärder utifrån den slutliga lagstiftningen säkerställs att kommunen uppfyller kommande nationella krav utan att behöva genomföra dubbla eller omarbetade processer.

När den nya lagstiftningen träder i kraft bedömer vi att kommunen har goda förutsättningar att utveckla arbetet vidare.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att kommunstyrelsen beslutar,

att nämndinitiativet behandlas inom ramen för pågående arbete med
kontinuitetshantering i verksamheterna.

Amanda Lindblad (S)
Kommunstyrelsens ordförande

KS § 123 Nämndinitiativ från Erik Hamrin (M) - stärk kommunens reparationsförmåga vid störda förhållanden eller höjd beredskap**INLEDNING**

Erik Hamrin (M) väcker rubricerat nämndinitiativ.

Det säkerhetspolitiska läget i Europa har förändrats i grunden. Sabotage mot infrastruktur, långvariga strömavbrott och andra störningar är inte längre hypotetiska scenarion – de är en del av den verklighet kommuner måste planera för.

En central men ofta förbisedd del av beredskapen handlar om just reparationsförmåga: förmågan att laga det som går sönder. Det gäller vägar, VA-system, byggnader, elnät och andra funktioner som kommunen antingen äger eller är beroende av.

Sedan 2007 har Sverige saknat en sammanhållen plan för hur byggkapacitet ska mobiliseras vid kris eller krig. Även om den föreslås återinrättas så är kommunens egen förmåga viktig.

Moderaterna anser att Sala kommun inte bör vänta på nationell lagstiftning innan vi tar itu med denna fråga. Det finns goda exempel att lära av runt om i Sverige.

Därför ska Sala kommuns beredskapsarbete även omfatta kommunal reparationsförmåga. Vi ska förbereda oss på att ta hand om de saker som det faller på vårt ansvar att laga om de skadas.

Det handlar om att veta vilka resurser som finns, vilka avtal som gäller, vilken kompetens som kan mobiliseras – och vad som saknas. Här bör vi påbörja arbete omgående. Att vara oförberedd kan nämligen få mycket stora konsekvenser.

Initiativtagaren yrkar

- att genomföra en kartläggning av kommunens nuvarande reparationsförmåga, innefattande VA, gata och park, kommunala fastigheter samt IT-infrastruktur,
- att se över befintliga avtal med entreprenörer och leverantörer i syfte att säkerställa att dessa kan leverera varor och tjänster även vid störda förhållanden så att kommunen upprätthålla och återställa samhällsviktiga funktioner,
- att återskapa rapportering kring detta arbete och vidtagna åtgärder ska ske till kommunstyrelsen halvårsvis framgent.

Beslutsunderlag

KS 2026.2323 Nämndinitiativ

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,

att kommunstyrelsen beslutar,

att nämndinitiativet får väckas och överlämnas till kommunstyrelsen för hantering.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KS § 123 fortsättning

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Kommunstyrelsen beslutar,

att nämndinitiativet får väckas och överlämnas till kommunstyrelsen för hantering.

Skickas till
Kanslienheten

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------



Nämndinitiativ: Stärk kommunens reparationsförmåga vid störda förhållanden eller höjd beredskap

Det säkerhetspolitiska läget i Europa har förändrats i grunden. Sabotage mot infrastruktur, långvariga strömvabrott och andra störningar är inte längre hypotetiska scenarion – de är en del av den verklighet kommuner måste planera för.

En central men ofta förbisedd del av beredskapen handlar om just reparationsförmåga: förmågan att laga det som går sönder. Det gäller vägar, VA-system, byggnader, elnät och andra funktioner som kommunen antingen äger eller är beroende av.

Sedan 2007 har Sverige saknat en sammanhållen plan för hur byggkapacitet ska mobiliseras vid kris eller krig. Även om den föreslås återinrättas så är kommunens egen förmåga viktig.

Moderaterna anser att Sala kommun inte bör vänta på nationell lagstiftning innan vi tar itu med denna fråga. Det finns goda exempel att lära av runt om i Sverige.

Därför ska Sala kommuns beredskapsarbete även omfatta kommunal reparationsförmåga. Vi ska förbereda oss på att ta hand om de saker som det faller på vårt ansvar att laga om de skadas.

Det handlar om att veta vilka resurser som finns, vilka avtal som gäller, vilken kompetens som kan mobiliseras – och vad som saknas. Här bör vi påbörja arbete omgående. Att vara oförberedd kan nämligen få mycket stora konsekvenser.

Mot den bakgrunden yrkar vi därför att kommunstyrelsen beslutar

- att genomföra en kartläggning av kommunens nuvarande reparationsförmåga, innefattande VA, gata och park, kommunala fastigheter samt IT-infrastruktur,
- att se över befintliga avtal med entreprenörer och leverantörer i syfte att säkerställa att dessa kan leverera varor och tjänster även vid störda förhållanden så att kommunen upprätthålla och återställa samhällsviktiga funktioner,
- att återskapa rapportering kring detta arbete och vidtagna åtgärder ska ske till kommunstyrelsen halvårsvis framgent.

För Moderaterna i Sala

Erik Hamrin (M), oppositionsråd